

OLTART

Revistă de cultură

Nr. 3 (44) • August 2023

Slatina

OLTART

Redacția OLTART
Str. Acad. P. S. Aurelian nr. 44, Slatina, județul Olt
cod poștal 230076, tel: 0723 638 840
e-mail: voinescu.sandu@yahoo.com

Redactor-șef: C. VOINESCU
Redactor-șef adj.: Victor TIȚA
Secretar de redacție: Maria IONICĂ
Colegiul de redacție: Paul ARETZU, Aurelian Titu DUMITRESCU, Felicia FILIP,
Dorin POPESCU, Cornel NICULAE, Oana GLASU, Florian DUMITRESCU
Tehnoredactare: Florina GAVRILĂ
Corectura: Maria IONICĂ, Dumitru ȚICLEANU

Revistă editată de Biblioteca Județeană *Ion Minulescu*
cu sprijinul Consiliului Județean Olt

Tiparul realizat la imprimăria Editurii Hoffman

www.LibrariaHoffman.ro
Tel. 0740 984 910
ISSN 2285-598X
ISSN-L 2285 598X

Întreaga responsabilitate pentru conținutul articolelor aparține autorilor.
Revista publică articole conținând doar contribuții originale, din diverse domenii
ale culturii. © OltArt, 2023

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această ediție nu poate fi
copiată prin orice formă sau prin orice mijloace, electronic sau mecanic, incluzând
fotocopierea, înregistrarea sau orice alt suport de stocare-redare, fără acordul scris al
autorilor.

Coperta I: Dimitrie CANTEMIR
Copertele a II-a și a III-a: Lucrări ale artistului plastic Gheorghe DICAN
Coperta a IV-a: Cărți primite la redacție

Cuprins

5	Editorial	Dorin POPESCU	<i>Despre funcția lui celălalt în cultură</i>
8	Vitralii	Maria NIȚU	<i>Timișoara în lumina culturii</i>
11	Interferențe	Axente FODOR	<i>Dimitrie CANTEMIR – savantul de la frontiera culturilor europene</i>
16	Agora	Paul ARETZU	<i>Convorbiri cu Simona Dumitrache</i>
18	Poezie	Christian W. SCHENK	
21		Dagmar DUSIL	
22		Nedeljko TERZIĆ	
24		Maria TOLIN	
27		Slavica PEJOVIC	
29	Levantul	Dan ANGHELESCU	<i>Poeți din Levant</i>
33	Soresciana	Maria IONICĂ	<i>Marin Sorescu. Addende biobibliografice (I)</i>
41	Poezie	Victor RUSU	
43		Magda MIREA	
45		Ion ȘERBAN- DRINCEA	
47		Carmen SECERE	
49	Calendar		<i>Iulie</i>
50	Bacoviana	Serghie BUCUR	<i>Vine întunericul!</i>
52	Eminesciana	Florian COPCEA	<i>Iconografie eminesciană</i>
58	Poezie	Alina Monica ȚURLEA	
60		Daniel MARIAN	
63		Sandu TEODOR	
65		C. VOINESCU	
68	Punctul de vedere		<i>Scrisoare deschisă</i>
70	File de istorie literară	Adriana Ecaterina ACHIMESCU	<i>Hortensia Papadat-Bengescu și cenaclul Sburătorul</i>
73	Proză	Dumitru BĂLUȚĂ	<i>Umbrela</i>
76		Gheorghe NICOLĂESCU	<i>Ascuns în scorbură</i>
84	Credo	Monica LAZĂR	<i>Un manuscris remarcabil din patrimoniul Muzeului Național al Literaturii Române din București: „Cântece bisericesti” de Anton Pann</i>
85	Portret	Mihai CĂLUGĂRIȚOIU	<i>Preotul Ioan Dură, un „obraz curat” al Bisericii Ortodoxe Române</i>
89	Historia	Florin POPESCU-MOICEANU	<i>Însemnări pe cărțile de cult ale parohiei Stoborăști</i>

91	Doina DRÎSTARIU	– o poetă recomandată de Dan ROTARU
93	Traduceri	Oana GLASU
95	Calendar	Umbra blestemată de Thanas MEDI August
96	Raftul	Daniel LUCA
97	cu cărți	Iosif Băcilă Că Poetu' nu-i ca Omu' Trilogia candorii
101		Felix SIMA
104		Daniel MARIAN Îndurarea cifrelor Terifieri ale cumpănirii ființei
107		Magda MIREA Luiza Cala sau poezia sacrului umanizat
109		Victor RUSU Reverberații de Marin RADA
111		Florina Maria BĂCILĂ Mă răzvrăteam să răzbesc prin cuvânt
114		Cristian- Paul MOZORU Labirintul și firul de Culoare-Lumină din arta Karei Molnar
117		Lidia ASANDEI La început a fost Cuvântul – despre Dorziana... altfel
121		Codruț RADI Între concret și fictiv
122		Octavian MIHALCEA Semnele lui Marte
124		Mihai CĂLUGĂRIȚOIU Cartea prietenilor Bibliografii asumate ROMANTICII – Piloții Majestății Sale
130		Daniela BULLAS Vrăjitorul de cuvinte
131	Universală	Lucia Cosmina VLAD Prentice MULFORD - În zarea nemuririi
135	Etnografica	Claudia BALAȘ Paparuda
139	Arte	Dumitru GĂLEȘANU Dialogul artelor în creația artistului vizual Florin Constantinescu
143	Galeria de artă	Ioan IOVAN Constantin Brâncuși
145		Loredana IANOVICI Constantin Bledenă
147	Teatrul zilelor	Adrian SIMEANU Vin din urmă...
148	noastre	Cristian Ovidiu DINICĂ Trei Grații
150	Evenimente culturale	Paul ARETZU Un eveniment cultural memorabil
151		Adrian SIMEANU
154		Cristian Ovidiu DINICĂ Vâlcea literar-artistică
156	Calendar	Septembrie

Materialele pentru numărul 45 al revistei vor fi trimise pe adresa de e-mail voinescu.sandu@yahoo.com până la data de 25 septembrie 2023, în Word, Times New Roman, 14, corectat, cu diacritice.

Editorial

Despre funcția lui celălalt în cultură

Dorin POPESCU

Starea de grație a participării unei minorități la cultura națională începe cu fundațiile potrivite.

Șansa de participare în termeni de amplitudine a unei minorități etnice, culturale, religioase etc. la cultura majorității, la cultura națională în ansamblul ei, pleacă astfel de la firul ierbii, de la lucruri mărunte, de la banal.

Începe cu dreptul copiilor de a-și vorbi limba maternă în familie, în școli, în biserici, în spațiul public etc. (fără a perturba, sabota sau altera funcționarea procesului de comunicare în limba de stat, în spațiile publice). Conservarea specificului cultural și identitar al unei minorități este garanția minimă a valorizării acestui specific în tiparul mai larg al culturii, în forme culturale mai largi, este fundația pe care se țeș performanțele culturale individuale.

Frumusețea *celuilalt* provine din natura sa de a fi diferit, provine din completarea reciprocă a înțelegerii comunitare a lumii din jur. *Celălalt* vede lumea din jur cu o lumină care îți este străină, inaccesibilă, improprie. *Celălalt* „sporeș-te taina lumii” cu o perspectivă la care tu însuși nu ai acces.

Celălalt este condiția sine qua non a culturii. Întâlnirea cu celălalt

este esența culturii. Fără *celălalt* sporim gălăgia în bulele proprii. Fără *celălalt* ne-am confirma formal, în propriile noastre grote. *Celălalt* ne dă sens (mai ales în cultură); *celălalt* ne face obligatorii; și frumoși; și compleți.

În pliurile textului literar, bunăoară, *celălalt* este cititorul critic, care construiește în text sensurile fără de care textul nostru ar rămâne o frumoasă închisoare a propriilor noastre percepții. *Celălalt* construiește harnic sensuri în textul nostru, iar din întâlnirea cu *celălalt* se construiește șansa unei întâlniri *reale*, în text, a tuturor celor implicați în poietica și pragmatica lui, în consumul și circulația sa.

Celălalt ne vede; *celălalt* ne vorbește; *celălalt* ne validează; *celălalt* ne completează. *Celălalt* este arbitrul, garantul calității unei vieți care vrea să evadeze din blestemul monologului existențial. În absența *celuilalt*, cultura este un monolog. **În absența *celuilalt*, cultura este tăcere.**

„La început a fost Cuvântul” – **un drum de la *Celălalt* spre mine.**

Celălalt pune în construcția ta culturală etajele care îi lipsesc, farmecul pe care tu însuși îl ratezi; *celălalt* repară fără să știi notele stridente din ea. *Celălalt*

aduce într-o cultură națională șansa fabuloasă a unei introspecții autentice, fără de care cultura națională rămâne un simplu ecou într-o peșteră.

Pentru ca toate acestea să se producă, o uriașă uzină de senzori lucrează permanent, în subteranul vieții noastre publice, prin gesturi mărunte care permit natural (și *trădează* totodată) **generozitatea nefardată a întâmpinării *celuilalt* în toate formele vieții noastre colective.**

Cred că, în general (dincolo de clișeul potrivit căruia *românii sunt generoși și ospitalieri*, ale cărui perverse efecte inverse pot fi chiar toxice), românii au cu adevărat această generozitate. Superbele imagini ale solidarității și generozității românilor cu ucrainenii alungați din casele lor de război, din februarie și martie anul trecut, reconfirmă recent disponibilitatea noastră colectivă de a înțelege și/sau simți dramele *celuilalt*, mai ales din perspectiva unor experiențe dramatice trăite îndelung și repetat pe cont propriu.

Avem, deci, în România, un teren fertil pentru ca *celălalt* să se simtă aici în siguranță, să se simtă *acasă*. Avem legi care reglementează drepturile minorităților naționale (un pachet de drepturi apreciat în dese rânduri, ca *model de bune practici*, la nivelul întregii comunități europene și euroatlantice etc.), finanțări substanțiale ale demersurilor privind menținerea identității minorităților etnice, instrumente și pârghii adecvate pentru participarea largă a acestora la viața publică, în particular la viața

culturală a României etc.

Un creator de cultură care provine dintr-o minoritate etnică simte/știe fără efort dacă terenul său de exprimare în cultura națională a țării de origine, adopție sau apartenență este sigur sau mociros. Cred că România oferă șanse reale minorităților ei spre a respira plinar în cultură.

Bucuria de a citi în limba română nu mi-ar fi fost niciodată deplină fără romanele lui Agopian, fără poezia lui Vosganian, fără numeroșii scriitori contemporani din comunitatea turco-tătară a Dobrogei. O banală istorie literară descoperă plinar, în ea, urmele pantagruelice ale unor uriași precum I.L. Caragiale; cum ar fi arătat cultura română fără Lazăr Șăineanu, Constantin Dobrogeanu-Gherea, Felix Aderca, Benjamin Fundoianu, Radu Cosașu, Florin Mugur, Ovidiu S. Crohmălniceanu etc. (exemple *la prima mână*, dintr-o singură arteră aortă)...

Cultura română este astfel cultura tuturor, nicidecum doar a celor care au *moștenit* româna ca limbă maternă. Cultura română este (devine astfel) *străină* doar pentru cei care se încăpățânează să nu creadă în cultură și să rămână departe de porțile ei.

În cultură, de altfel, *granițele* sunt simple convenții. Cultura nu are frontiere interne, nu are *indigeni* sau *alogeni* – cultura română este rezultatul unor uriașe investiții creative care se întâlnesc, se combină, se potențează reciproc, se mobilizează și motivează reciproc, se reinventează periodic sub

forma unor pânze de păianjen în mișcare perpetuă.

Sub prea-înșelătoarele ei aparențe statice, în fiecare zi se produc în ea întâlniri și întâmplări trecute care refuză să moară. Cu fiecare generație, cu fiecare *input* generos care pătrunde în straturile ei de adâncime, cultura își reinventează structura de rezistență, își recombina esențele, se transfigurează. În acest creuzet, nicio rimă semantică nu este definitivă, totul reînfloreste la atingeri noi.

***Celălalt* produce mereu miracolul acestor întâlniri.** *Celălalt* produce mereu simbioza care ține o cultură națională pe umeri. Fără *celălalt* n-ar exista întâlnirile memorabile,

metamorfozele ar obosi și s-ar stinge încet, sângele s-ar duce tot mai stins către extreme. ***Celălalt* nu lasă cultura să moară.**

Celălalt, cel de lângă tine (cel de lângă mine), este gardianul acestor mistere. *Celălalt, cel de lângă tine (cel de lângă mine)*, este gardianul acestui miracol.

Fără *celălalt*, cultura (inclusiv a noastră) ar rămâne o banală colecție de cântece de grotă.

Mica noastră speranță secretă este că *românii noștri din teritoriile pierdute* au și ei șanse reale de a fi (rămânând totodată **parte emblematică a culturii române** prin limbă, opțiune, destin), dacă și-o doresc, parte a culturii *altora*.

Poartă maramureșeană

Vitralii

Timișoara în lumina culturii

Maria NIȚU

Au trecut șase luni incandescente, de activități culturale în Timișoara - centrul imperial al Banatului – oraș desemnat Capitală Europeană a Culturii în anul 2023 (alături de orașul maghiar Vespzrem și orașul grec Elefsina).

A fi Capitală Culturală este un titlu acordat anual, care te plasează cu onor, timp de un an, direct în lumina reflecțiilor scenei mondiale.

Nu e simplu să obții acest titlu: se derulează o întreagă competiție, ca-n duelurile cavaleresti cu floreta.

Începuturile competiției au fost în 1985, la inițiativa Melinei Mercouri, ministrul grec al culturii și Jack Lang, ministrul francez al culturii, în ideea de a apropia popoarele europene, conștientizând și evidențiind bogăția și diversitatea valorilor culturale comune.

Prima laureată a fost Atena, urmată de Florența și Amsterdam. Din 2007, s-au ales câte două orașe: unul din țările Europei occidentale, în tandem cu altul din țările central și est-europene, când alături de Luxemburg a fost desemnat Sibiul. Era o primă rampă de lansare a potențialului cultural românesc.

Numirea Timișoarei (în competiție cu București, Baia Mare și Cluj) a fost de fapt cu ceva ani înainte, în septembrie 2016 (înainte ca Pandemia să devină o bornă nefastă între ani), întru pregătirea focusurilor de artificii inaugurale pentru 2021 - amânate apoi pentru 2023.

Alegerea se potrivește ca o mânășă

spiritului locului: Timișoara (oraș înfrățit cu Belgrad, Szeged, Novi Sad, Budapesta, Graz, Karlsruhe, Cernăuți, Mulhouse), ca parte a Banatului, are tradiție prin multiculturalitatea și, implicit, multiconfesionalitatea sa istorică, fiind Heimat, cămin generos, pe lângă români, pentru peste 30 de comunități culturale, germani, maghiari, sârbii, croați, italieni, spanioli, bulgari etc. (chiar dacă astăzi, cu globalizarea și diversele fluctuații istorice, multiculturalitatea s-a extins, devenind „a casei” cam peste tot).

Debutul „Anului Timișoara Capitală Culturală” a marcat un record în programul de deschidere, cu peste 130 de evenimente în weekendul inaugural. Revelionul 2023 a avut astfel o semnificație în plus, constituind borna kilometrului zero, în demararea complexului program cultural (atractiv atât pentru seniori din metropolele lumii, cât și pentru „tineri cu rucsacul” de oriunde).

Programul e structurat într-un evantai tematic atotcuprinzător, pe axele principale: „Oameni”, „Spații și locuri”, „Patrimoniul Timișoarei sub reflectoare”, „Conexiuni”.

Au continuat evenimentele nu doar pe scenele din centrul orașului, din Piața Operei (Piața Victoriei), Piața Libertății, ori scena din Parcul Rozelor - generos ofertantă, ca o Scala în aer liber, pentru Festivalul de operă și operetă, Concerte de rock, Festivalul Inimilor etc., ci au acoperit întreg orașul, fiecare cartier

(Fabric, Elisabetin, Iosefin etc.) devenind centru al istoriei culturale împărtășite ca-ntr-un carusel itinerant.

Programul Cultural s-a deschis (și se va încheia) cu un *Festival al Luminilor (Festival of Lights)*: pe un traseu care a legat cele două clădiri emblematice, Muzeul Național de Artă (în Palatul Baroc) și Bastionul Maria Theresia – fanion al istoriei orașului, creând, într-o combinație grandioasă de instalații new media, video mapping, light design, un spectacol magic de lumini care a învăluit feeric fațadele clădirilor și panglicile străzilor.

Era firesc să se înceapă astfel: pornind de la faptul că printre atâtea premiere, Timișoara, în 1884, a devenit primul oraș din Europa continentală cu iluminare stradală electrică, sloganul Timișoarei Culturale 2023 este „*Luminează orașul prin tine*”, „*Shine your light – Light up your city!*”. Este în același timp imbold și semn al interacțiunii în comunitate, „unirea-n cuget și simțiri”, acea energie civică întru implicare directă a fiecărui locuitor al orașului, ca parte integrantă a luminii cetății, și prin lumina interioară a fiecăruia, valori proprii exprimate liber, într-o atitudine deschisă, descoperite și dezvăluite strălucitor: „*Fii soare! Luminează prin tine!*”.

Deschiderea către Europa este prin cooperarea cu parteneri din lumea întreagă, ce vor rămâne prieteni în continuare, prin conectarea la valori culturale de impact universal.

Universitatea De Vest din Timișoara, cu programul „*La UVT, Cultura este Capitală*”, a organizat întâlniri cu scriitori laureați ai Premiului Nobel, *Orhan Pamuk* (laureat în 2006), *Olga Tokarczuk* (laureată în 2019), cu filosoful și scriitorul german *Peter Sloterdijk*, într-o efervescentă a ideilor la tensiune unică.

Mizele programului sunt punctele cu tradiție în Timișoara, întru internaționalizare: *Artele vizuale, Teatrul, Filarmo-nica, Jazzul*, într-o serie de concerte (pre-cum concert cu

Sinfonieorchester Köln, la Filarmonica „Banatul”), festivaluri.

Centrul artelor vizuale este *Muzeul Național de Artă Timișoara* - în sine, ca locație, un obiect de artă arhitecturală, aflându-se în Palatul Baroc, situat în centrul istoric al orașului, într-o Piață ea însăși cu arhitectură barocă - Piața Domului (Piața Unirii), construită în perioada stăpânirii habsburgice, după 1730, în stilul barocului Europei Centrale, când Timișoara devenise atunci capitala noii provincii imperiale.

Vernisajul expoziției „*Victor Brauner- Invenții și magie*” (pictorul care împreună cu Tristan Tzara și alți români au fondat punțile avangardismului de la Bucu-rești la Paris) a fost cel mai important eveniment în cadrul deschiderii oficiale „*Timișoara - Capitală Europeană a Culturii 2023*”. Expoziția a coincis și cu aniversarea a 120 de ani de la nașterea artistului (pictorul s-a născut în 15 iunie 1903, la Piatra Neamț), fiind deopotrivă prima retrospectivă de anvergură în România natală și, în același timp, cea mai amplă până acum din Europa de Sud-Est.

Expoziția magiei lui Brauner e un preambul care anunță expoziția „Con-

stantin Brâncuși”, programată în toamnă). Cei doi chiar s-au cunoscut prin anii 1930, la a doua descindere a lui Brauner în Paris, când, în atelierul său din Impasse Ronsin, nr. 11, Brâncuși l-a inițiat în tainele fotografiei.

Sunt două expoziții ce întăresc proiectul de a plasa Muzeul de Artă Timișoara în circuitul muzeelor europene, ca un fanion al artelor vizuale din România.

Până la festinul cu Brâncuși, la Muzeul de Artă Timișoara, alături de colecția permanentă „Corneliu Baba”, ori „Artă modernă românească” (cu N. Grigorescu, Șt. Luchian, Th. Aman, Octav Băncilă, Iser etc) a fost, până-n aprilie 2023, expoziția „Paul Neagu”, continuator al artei moderne brâncușiene (cel care semnează lucrarea monumentală „Crucificare” - din oțel inoxidabil - aflată în fața Catedralei, închinată Eroilor Revoluției de la 1989) - o retrospectivă atotcuprinzătoare, de asemenea, parte din *Programul Timișoara 2023 – Capitală Europeană a Culturii*”.

Între expoziția „Victor Brauner – invenție și magie”, și expoziția eveniment „Constantin Brâncuși”, anunțată în toamnă, în cadrul programului „Timișoara 2023 – Capitala Europeană a Culturii”, deopotrivă vedetă a fost expoziția de pictură și grafică „Adrian Ghenie - Corpul imposibil/ The Impossible Body”, vernisată în aprilie, la Pavilionul Ișho, organizată de Fundatia Art Encounters. Tema dominantă în reprezentări de imagini desfigurare, monstruoase, ca de roboți (asemănătoare cu figurile suprarealiste ale lui V. Brauner, din acea lume a licantropilor) este racordată la actualitate - dependența de tehnologie, de mijloacele de comunicare digitală (de calculator, telecomandă, telefon mobil - elemente aflate în centrul picturilor – ca șerpilor lui Laocoon), dependență exacerbată

maladiv mai ales în perioada pandemiei, când acestea erau singurele canale de comunicare cu semenii.

Artistul român Adrian Ghenie (născut în 1977, la Baia Mare - stabilit la Berlin, a ajuns, în peisajul artei contemporane, un superstar pe piața de artă mondială, cel mai vândut artist român contemporan. Tabloul „Boogeyman”, de exemplu, pe o temă dominantă la el – dictatori ajunși fantome - s-a vândut cu 5,7 milioane de euro. Notoriu și misterios, retras, departe de faima show-urilor mondene, discret în interviuri, Adrian Ghenie cucerește și prin altruismul și generozitatea sa în susținerea artiștilor români, plătind, printre altele, burse și rezidențe pentru ei. Legat de locul natal, în 2015 a reprezentat România la Bienala de Artă de la Veneția, cu proiectul *Darwin's Room*.

A început o vară fierbinte, în aceeași diversitate: folclor, jazz, pictură, teatru orgă, concerte: pe lângă *Festivalul Etniilor*, *Festivalul Inimilor* (cu ansambluri folclorice din 13 țări, din patru continente), a început *Festivalul „Orgile Cetății”*, cu muzică la cele 16 orgi din Timișoara, organizat la biserici: debutul fiind, firesc, la Domul Romano-Catolic, cu un concert susținut de organistul german Johannes Berger, interpretând lucrări de Mozart și Naji Hakim.

Cu fidelitate față de tradiția muzicii de jazz în Timișoara, începe a 11-a ediție a *JAZZx*, cu un spectru larg de stiluri muzicale, de la jazz modern și fusion, până la soul. Jazzul continuă cu tradiționalul „Gărâna Jazz Festival” (din 1997), ajuns la ediția XXVII, la Gărâna, satul dintre munți, pe scena mare din Poiana Lupului.

Și urmează alte șase luni de efervescență culturală, în care Timișoara își spune povestea proprie, dar și poveștile tuturor, și care-și așteaptă participanții -

*Interferențe***DIMITRIE CANTEMIR -
savantul de la frontiera culturilor europene**

Axente FODOR

Perioada veche din istoria noastră se încheie cu momente de apogeu prin contribuția unor domnitori luminați pentru care, în afara apărării neatârării țării, consolidarea vieții culturale a fost o preocupare constantă – Constantin Brâncoveanu, în Țara Românească și Dimitrie Cantemir, în Moldova. Amândoi au produs adevărate revoluții pe plan spiritual, fiind și astăzi repere inconfundabile pentru cei care se apleacă spre studiul moștenirii valorilor create de predecesori. Constantin Brâncoveanu a impus în arhitectură stilul brâncovenesc, păstrat cu sfințenie până în zilele noastre, în vreme ce Dimitrie Cantemir, prin bogata sa cultură și vastele domenii

științifice abordate, a reușit să înalțe spiritualitatea românească la nivelul celei europene din acea vreme.

Perenitatea valorilor făurite de cei doi domnitori luminați, noblețea idealurilor umane, sociale, naționale și culturale pentru care au militat cu energii demne de toată considerația urmașilor întrec rivalitățile politice, confruntările și viclesugurile strategice dintre familiile boierești cărora le aparțineau. Discordia dintre brâncoveni și cantemiri, nestăvilita poftă pentru tronul Moldovei a celor dintâi au slăbit forța de opoziție a muntenilor și a moldovenilor în fața pericolului comun reprezentat de Imperiul Otoman. Epocile lor de domnie au avut un final dramatic, în cazul lui D. Cantemir, și tragic, în cazul lui C. Brâncoveanu, iar pentru cele două Țări Române a urmat un secol de involuție istorică.

Concluziile care se desprind din aceste realități istorice scot în evidență ideea că dezbinarea fragilizează forța popoarelor, că interesele mărunte pălesc în fața faptelor care dau consistență identității spirituale a fiecărui neam.

Se știe că autorul primei lucrări de **Logică** a fost un enciclopedist în adevăratul sens al cuvântului, cultura sa vastă din domenii foarte diferite, precum istoria, filosofia, literatura, muzica, era dublată de o capacitate uriașă de asimilare neconținută de cunoștințe prin cercetarea operelor Antichității greco-latine, arabe, asiatice sau occidentale. Enciclopedismul său era susținut de

faptul că era un poliglot care utiliza la nivel academic limbi cu mare arie de răspândire: latina, greaca, slavona, turca, persana. Această trăsătură de personalitate a fost posibilă deoarece posedă o structură mentală bine formată încă din copilărie, când s-a aflat sub îndrumarea profesorului său Ieremia Cacavelas. Fiecare etapă a vieții sale a însemnat acumulări de ordin lingvistic, istoric, filosofic, al științelor exacte sau al artelor. La Constantinopol a cunoscut limbile și cultura Orientului, în Rusia, ca secretar și sfetnic al Țarului Petru I, limba slavonă, iar ca membru al Academiei din Berlin și din colaborarea cu W. Leibniz, *spiritus rector* al acestui înalt for științific, intră în contact cu cultura occidentală. Prin intermediul lui Leibniz a cunoscut principiile gândirii carteziene și pe cele ale lui Fr. Bacon, care au produs o adevărată reformă în domeniul științelor cognitive. Cantemir nu s-a limitat la a afla și a înțelege numai spre folosul propriu, căci spiritul său erudit se materializează în tot ceea ce a creat, fiind permanent ispitit de dorința de a lăsa în urmă opere folosite de cei însetați de învățătură. Acesta este unul dintre mesajele pe care le transmite prin ***Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea***: a cunoaște și a înțelege lumea, a te strădui să trăiești pe un plan superior față de înaintași, a fi util semenilor sunt adevăratele sensuri ale vieții.

O privire de ansamblu peste zestrea spirituală lăsată de Cantemir scoate la iveală diversitatea domeniilor în care acesta a excelat, originalitatea metodelor științifice utilizate pentru acele vremuri, rolul de pionierat pe care cele mai multe lucrări ale sale îl au în cadrul culturii române și al celei universale. O parte dintre aceste particularități ne propunem să le subliniem în cele ce urmează.

A fost un strălucit istoric prin **Istoria creșterii și descreșterii Curții Otomane**,

Hronicul vechimei a româno-moldovlahilor și Viața lui Constantin; prin **Logica** deschide calea pe care vor merge secole mai târziu Petru Maior, Titu Maiorescu sau Dumitru D. Roșca; a scris lucrări de morală și teologie, **Imaginea științei sacre**, **Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea**, **Sistemele religiei mahomedane**; a compus primul roman alegoric românesc, **Istoria ieroglifică**, și prima lucrare monografică, **Descrierea Moldovei**. Acestora li se alătură încercări din sfera matematicii, a fizicii, a teoriei muzicii și chiar compoziții muzicale, dintre care unele se mai cântă și astăzi la Istanbul. Putem afirma, așadar, fără teama de a greși că Dimitrie Cantemir este un savant, un om de știință pentru care creația a reprezentat o preocupare constantă de-a lungul întregii vieți, cu toate că, vremelnic, a îndeplinit și cea mai înaltă demnitate în țara sa.

Istoria creșterii și descreșterii Curții Otomane, apreciată de George Călinescu drept prima contribuție a unui român la patrimoniul culturii universale, a fost începută pe când se afla capucehaie la Constantinopol și are la bază o teorie istorică inedită – evoluția ondulatorie în istorie, cu suișuri și coborâșuri, cu perioade de glorie și de decădere.

Evoluția istorică a moldovenilor este expusă diferit față de predecesorii croniciari. El renunță la narațiunea istorică în favoarea unei perspective istorice obținute prin analiza riguroasă a izvoarelor istorice, explicarea cauzalităților și a consecințelor evenimentelor. **Hronicul vechimei a romano-moldovlahilor** se situează pe linia inaugurată de Miron Costin cu **De neamul moldovenilor**, cu deosebirea că aria investigațiilor este mult lărgită, istoricul Cantemir referindu-se și la ceilalți urmași ai dacilor și românilor de pe teritoriile unde s-a zămislit poporul român, iar afirmațiile despre originea poporului și a limbii sunt

susținute cu numeroase argumente din lucrările istoricilor străini, cu dovezi arheologice, de ordin etnografic sau al tradiției orale.

Analizând *Istoria ieroglifică*, desprindem valori care pun în lumină aspecte inedite ale preocupărilor culturale cantemiriene. Mai întâi, ne dăm seama că acesta a avut un volum imens de lecturi din operele celor mai străluciți scriitori ai Antichității și ai Evului Mediu și că s-a folosit de experiența sa de cititor prin preluarea unor modele epice. În altă ordine de idei, Cantemir nu-și propune o scriere ca produs al imagiației pentru delectarea cititorilor, ci una întemeiată pe observație, pe experiența trăită, din care să se coaguleze mesaje etice, politice și sociale credibile. Acestea sunt și astăzi valabile, în ciuda notelor subiectivității prezente pe parcursul întregii narațiuni: luptele pentru putere și glorie trecătoare aduc mult rău țării și slăbesc puterea popoarelor în fața adversarilor străini, dar și faptul că, în fața primejdiilor, unitatea, înțelegerea și toleranța sunt condiții obligatorii ale biruinței.

Atuncea publica (= republica, statul) înflorește și odrăsește când stăpânii miluiesc și ciartă (= caută) cu dreptate și supușii ascultă și slujesc din dragoste.

Destinul lui Cantemir și al lui Brâncoveanu, perioada grea fanariotă care a urmat după ei aveau să confirme previziunile sumbre ale domnitorului moldovean. Capacitatea sa de anticipație istorică se întemeiază pe spiritul său rațional, pe învățămintele desprinse din textele istorice, nu pe teama tipic medievală a pierderii privilegiilor în favoarea concurenței pentru scaunul domnesc.

Cu toate că prin *Istoria ieroglifică* Dimitrie Cantemir se dovedește un inovator în literatura română, trebuie să remarcăm câteva similitudini cu marile creații epice din literatura universală: structura epeică (narațiunea este

împărțită în 12 părți), întrebuintarea alegoriei, a fabulației și a parabolei, construcția personajelor, regenerarea permanentă a intrigii, gradăția intensității conflictului.

În anul 1716, la cererea Academiei din Berlin, Cantemir scrie în limba latină

Descrierea Moldovei (Descriptio Moldaviae), operă care marchează deplina sa maturitate științifică și, în același timp, binemeritata recunoaștere pe plan european. El întrece cu mult încercările predecesorilor Nicolaus Olahus și ale memorialistului Nicolae Milescu în privința prezentării poporului nostru în rândul cărturarilor străini.

În perioada de încheiere a mișcării iluministe, în mai toate culturile europene au apărut lucrări cu caracter descriptiv despre țări, regiuni sau popoare. *Descrierii Moldovei* nu i se găsesc, însă, nici modele și nici asemănări în epocă, datorită caracterului ei enciclopedic, structură aleasă de domnitorul savant pentru a oferi străinilor o imagine atotcuprinzătoare despre țara sa: geografie, istorie, clase sociale, limbă, organizare statală, obiceiuri și tradiții.

Valoarea documentară este până astăzi nealterată, iar domeniile pe care le înfățișează autorul sunt menite să atragă atenția europenilor asupra individualității unui popor aflat la frontiera dintre Orient și Occident. În afara funcției strict informative, din textul *Descrierii Moldovei* se desprinde o componentă afectivă deosebit de puternică – patriotismul lui Cantemir, atașamentul său la tot ceea ce aparține Moldovei și moldovenilor. Prezentarea obiceiurilor, a tradițiilor, a frumuseților naturii și trăsăturilor oamenilor se împletește cu sentimentul demnității acestui popor. Asocierile cu aspecte din viața altor popoare este mijlocul prin care Apusul Europei este convins că Moldova poate fi partener de nădejde. Societatea

moldovenească a acelor timpuri era una consolidată, ieșită din arhitate, predispusă la dialog cu celelalte civilizații:

„Aceștia (moldovenii) nu sunt cu mult deosebiți de italieni, prin firea lor, prin limbă și obiceiuri; sunt oameni sălbatici și foarte viteji, și, cu toate că stăpânesc o țară foarte mică, nu se află alt neam care să arate atâta vitejie și cinste în războaie, să înfrunte și să bată mai mulți vrăjmași dimprejur sau să se apere mai bine când este atacat.”

Prin urmare, **Descrierea Moldovei** este o creație care depășește un rol strict cultural. Prin ea autorul promovează țara în rândul străinilor, având, cu alte cuvinte, o puternică încărcătură diplomatică, fiind, astfel, prima realizare a *diplomației culturale românești*. Pe drumul deschis de Cantemir vor păși, peste secole, Eminescu, Enescu, Brâncuși, Eliade și alții. Patriotismul și europenismul său constituie piatra de temelie a modernității și universalității culturii noastre.

Cu toate că Dimitrie Cantemir nu a fost lingvist, în sensul pe care termenul îl are de la iluminiști până în zilele noastre, contribuția sa la cultivarea limbii naționale înregistrează aspecte deosebit de importante. De altfel, în epocă apare monumentală **Biblie** de la București (1688), în traducerea fraților Șerban și Radu Greceanu, care reprezenta forma cea mai înaltă a limbii naționale în epoca veche, întrucât structura discursului urmează specificul latin al românei și abandonează modelul frazei slavone.

În perioada premergătoare constituirii lingvisticii ca disciplină distinctă, observațiile referitoare la utilizarea limbii se găsesc în lucrările de retorică, de poetică, de logică sau în cele istorice. Această situație se întâlnește și în cazul marelui nostru cărturar, ceea ce dovedește faptul că era conștient de importanța pe care un instrument de comunicare perfecționat îl are în transmiterea

informațiilor și în exprimarea creativității.

Analiza își propune să reliefeze aspecte ale limbii scrierilor lui Cantemir în contextul epocii, pentru a sublinia ceea ce reprezintă continuitate în raport cu predecesorii săi și ceea ce este original, constituind dimensiunea reformatoare în sfera limbii române.

Particularitățile limbajului cantemirian scot la iveală progresul pe care îl înregistrează limba română, precum și straturile lingvistice din operele sale. Limba creațiilor sale ilustrează trei niveluri ale limbii noastre din acea epocă, specifice unor stadii de evoluție distincte.

Un prim nivel se regăsește în *limbajul de origine religioasă*, cunoscut de autor din bogatele lui lecturi din cărțile bisericești. E un limbaj greoi, construit pe modelul frazei slavone, care nu s-a putut generaliza în limba română, fiind incompatibil cu specificul latinității.

Cel de-al doilea nivel îl constituie *limbajul construit pe graiul viu al poporului*, modelul fiind luat de la marii cronicari, din textele românești ale lui Varlaam și Dosoftei, dar și din exprimarea folclorică pe care o cunoștea foarte bine. Această componentă este deosebit de utilă pentru studierea stadiului de evoluție a limbii române din acel moment, pentru aplicații dialectologice și, sub aspect etic, pentru a recunoaște și aprecia cum se cuvine efortul uriaș pe care l-a făcut Cantemir în a da limbii române șansa de a-și dezvolta propriul stil artistic. Doinele și baladele populare i-au furnizat mijloacele expresivității. Bunăoară, plângerea Inorogului este construită pe forma populară a cântecului de jale și a bocetului:

*„Plecatu-s-au cornul Inorogului,
împiedecatu-s-au pașii celui iute,
închisu-s-au cărările cele neîmblate,
aflatu-s-au locurile cele necălcate,*

*în silițele întinse au căzut,
puterii vrăjmașului s-au vândut...“*

Sensul cântecului de jale din folclorul moldovean este aglutinat de Cantemir cu un motiv din literatura universală – *fortuna labilis* – ca și la Miron Costin în poemul filosofic **Viața lumii**, cu deosebirea că nefericirea nu este cauzată de destin, ci de răutatea, trufia și ura semenilor.

Asumându-și rol de lingvist, D. Cantemir face precizări argumentate asupra originii latine a limbii noastre, observații de dialectologie, consemnând diferențele dintre limba vorbită în diferite regiuni, dar și observații referitoare la diferențele dintre formele lingvistice românești și cele originare latinești, pentru corectarea greșelilor.

Cel de-al treilea nivel îl formează *limbajul savant*, întâlnit în cărțile cu conținut filosofic, istoric, matematic, de muzicologie. Aici, autorul se dovedește a fi un adevărat revoluționar, un reformator al limbii, deoarece cristalizează primii germeni ai *stilului științific*, adaptează limba noastră la specificul comunicării în mai multe domenii ale cunoașterii. Inventivitatea lui genială, augmentată de o erudiție debordantă, îmbogățirea lexicului românesc cu noțiuni științifice împrumutate din alte limbi și organizarea riguroasă a discursului constituie mărci ale progresului pe care limba noastră îl înregistrează prin creațiile lui Cantemir.

Lucrările sale științifice se situează pe un plan superior, raportat la cultura noastră de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, și se integrează, prin originalitate, în ansamblul culturii europene. Savantul Dimitrie Cantemir se dovedește a fi un pionier prin noutățile pe care le aduce. El este autorul primului *eseu filosofic* românesc, scriere apărută când acest gen de creație filosofică se naștea în Europa. Erudiția sa și cultura enciclopedică pe care o poseda

sunt baza primelor *analize de tip comparatist*, metoda aceasta apărând din nevoia de a fi convingător în argumentare. Prin enunțuri ample de tip comparatist el pune față în față lumea din Orient cu cea din Occident, viața și obiceiurile moldovenilor cu cele ale altor popoare.

Foarte interesantă este prezentarea din *perspectivă sistemică* a unei teme foarte dificil de înțeles de către un creștin, anume conținutul și dogmele altor religii, în **Sistema religiei mahomedane**. Metoda de *expunere sistemică* va fi utilizată abia după un secol în domeniul științelor naturale, iar teoria sistemelor avea să fie formulată la două secole după cărturarul român. El a fost, prin urmare, un spirit raționalist cu judecăți bine argumentate, eliberate de constrângeri dogmatice, ceea ce reprezintă un aspect de progres în domeniul cunoașterii umane. În felul acesta, cultura românească depășește anacronismul în care se zbătea și face *un prim pas pe calea sincronizării* cu spiritualitatea universală.

Nu numai în timpul vieții, ci și după moartea sa timpurie, D. Cantemir s-a bucurat și se bucură de recunoaștere pe plan european. Operele sale au fost cunoscute în cercurile savanților din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, au intrat repede în patrimoniul celor mai prestigioase biblioteci, iar numele său stă alături de iluștrii cărturari care au slujit culturii, literaturii și artelor. Voievodul-cărturar este singurul român al cărui nume este inscripționat pe fațada Bibliotecii Sainte-Geneviève din Paris, iar în curtea Bibliotecii Ambrosiana din Milano statuia sa impresionantă, realizată de sculptorul Ion Irimescu, este situată între cele ale lui Dante Alighieri și William Shakespeare, întregind pleiada marilor spirite ale Europei. Nu lipsit de importanță este amănun-tul că marele sculptor îl înfățișează pe Cantemir ținând în mână opera sa de căpetenie **Descriptio**

Agora

Paul ARETZU: Soluția

Convorbiri cu Simona DUMITRACHE

Am văzut oameni foarte siguri pe ei, parcă dotați cu o preștiință, care par a deține secrete importante, și oameni șovăitori, dominați de îndoială, timizi, speriați. În finalul vieții, cele două atitudini se calmează, se apropie, cei fermi devin ezitanți, cei nesiguri capătă o poziție mai înțelegătoare. Cum explici această situație?

Nu există doi oameni care să semene. De aceea, se recurge la generalizări, la clasificări tipologice. După criteriul temperamental, al stăpânirii de sine, ar fi două tipuri: aroganții, care cred că fără ei nu se poate și modeștii, care cred că se poate și fără ei.

Care au dreptate?

Și unii și alții. Dreptatea este întotdeauna la mijloc. Pentru că, fiind adevărat că orice om este de neînlocuit, fiecare își are un rost sub soare, și, pe de altă parte, moartea ne arată contrariul. Deci, una este dacă vorbim despre oameni vii și alta despre oameni morți. Cei siguri pe ei au o vitalitate foarte mare, sunt oameni ai prezentului, cei îndoielnici sunt oameni ai viitorului, marcați de scepticismul sfârșitului. Filosofii i-au împărțit în puternici și slabi, teologii în atei și cuvioși, moraliștii în egoiști și în altruști.

Crezi că și unii și alții sunt buni?

Așa este. În unii se manifestă esența umană sub formă de natură, în alții natura sub formă de esență umană. Cele două categorii sunt complementare. Închipuie-ți. Dacă toți oamenii ar fi orgolioși, n-ar mai asculta nimeni de nimeni, omenirea ar fi centrifugă, divergentă, neconstructivă. S-ar baza numai pe forța personală, fiecare ins ar fi cel mai. Iar dacă toți ar fi nesiguri, omenirea ar fi inertă, indolentă, sceptică. Ideal ar fi tipul *sceptic mântuit*, ca să împrumutăm interesanta definiție pe care Eugen Simion o dă lui E. Lovinescu, adică, în cazul nostru, un orgolios mântuit. Numitorul comun al firilor umane ar fi mântuirea. Cei nemântuiți sunt ori prea mult, ori prea puțin.

Cum va fi mântuit un grandoman, cum un neputincios?

Nu știu cum. Soluția le-o dă conviețuirea, obligația de a trăi împreună.

Ar însemna toleranță?

Toleranță sau intoleranță. Eu cred că și ultima poate schimba oamenii. Un leneș netrezit la realitate va muri de inaniție, ca în povestea lui Ion Creangă. Un prost va rămâne prizonierul propriei ignoranțe. Un hoț nepedepsit nu se va lecui. Conviețuirea face legile. Dacă am trăi izolați nu ne-ar interesa ceilalți

semeni. Și iată un cuvânt foarte interesant, semeni. Asta înseamnă că ne asemănăm sau că trebuie să ne asemănăm. Dar dacă toți ar fi la fel nu ar fi bine. Dacă toți ar fi răi, dacă toți ar fura, dacă toți ar minți nu ar mai fi posibilă conviețuirea.

Atunci e bine ca unul să fie arogant, iar celălalt reticent?

N-am afirmat acest lucru. am spus că medicamentul este conviețuirea.

De ce copiii își părăsesc părinții și iau viața pe cont propriu?

Pentru că unii sunt tineri, fără experiență, iar alții sunt bătrâni, cu energiile vitale diminuate. Ar trebui ca tinerii să îmbătrânească puțin, iar bătrânii să renunțe la prerogativa vârstei lor, la suficiență. Când în chip natural cei tineri îmbătrânesc, își doresc o întoarcere, dar bătrânii nu mai există decât în amintire și durerea surdă a nemaiîntâlnirii se reflectă mereu în conștiință.

Dar eu nu am văzut hoți buni, iar proștii sunt fuduli.

Nici eu nu am văzut buni răi, nici cinstiți hoți.

Ne-am putea asuma întrebarea lui Lenin: Ce este de făcut?

Singurul răspuns este: legile conviețuirii.

Adică sistemul juridic?

Juridic sau justițiar. Orice comunitate trebuie protejată de excese.

Mă gândesc la o altă dihotomie esențială, cea dintre bărbat și femeie.

Ai pus întâi bărbatul. Nu este o prejudecată?

Azi mergem pe aporii. Dacă puneam femeia, ar fi fost inversul unei prejudecați? Doar am fost consecvent, nu mind întâi partea tare, încăpățânată, care nu cedează ușor. Femeia îl înmormântează pe bărbat în iubire, este un solvent. Îl primește în sufletul ei, făcându-l astfel flexibil. Niciun bărbat nu rezistă femeii, transformându-se în iubit.

Să înțeleg că iubitul nu mai este bărbat?

Ai nimerit-o: iubitul se metamorfozează în femeie, pe măsură ce femeia devine tot mai puternică și mai autoritară. Iubirea, care înseamnă conviețuire, este magică.

Această schemă de judecată poate funcționa și în relațiile interetnice, pe care, uneori, istoria le-a acutizat?

Un român poate iubi o ungueroaică, un ungur poate iubi o româncă, trecând peste, cum spui tu, prejudecați. Copilul lor va elimina orice graniță, de orice fel. Un țigan devine român când iubește o româncă. Limesul etnic este permeabil când este asaltat de sentimente. Iar soluția care armonizează firile este conviețuirea.

Poezie

Christian W. SCHENK

PE MAIDAN

Pe Maidan mor oamenii din nou
 și nu mai forfotesc, pleacă-n etern,
 se-ascund în sine ca într-un tablou
 de Bruegel, în al Dante-lui infern –
 Mor oamenii în parcuri, puși la zid,
 Iar dincolo de ei alțiiucid
 Și florile și tot ce-a fost fratern.

Cad fulgerele bestiale pe Maidan,
 Cad trăsnetele ucigașe peste toți
 Cei ce-ndrăznesc a mai trăi numai un an
 Ca-n vremurile la răscruci de hoți
 Pândind parșivi la orice colț de stradă,
 Ascunși ca nimenea să-i vadă;
 Sub masca păcii, plini de patrioți...

Nici ploaia nu e-n stare să mai spele
 Vărsatul roșu de pe sute de maidane
 Nici noaptea nu mai spală mii de rele
 Cu apele preasfintelor iordane
 Care spălară fruntea celui crucificat
 Scăpându-ne pe veci de-acel păcat
 Și măturându-le pe veci cu gherdane!

Pe veci?! Ia spune-mi Doamne, astăzi
 De ce ne-ncerci din nou ca în Sodom
 Lăsând creștinii ne-ngropați pe străzi
 Sau aruncați în șanțuri om cu om?
 Nici iarba n-o mai crește-n veci
 Doar macii or mai crește; lilioci
 Se vor chirca pe câmpuri monocrom...

Stau și adun din macii mei capsule
 Ca să droghez întreaga lașitate
 A lumii-ntregi, celulele cu celule,
 Ce se ascund de crunta realitate,
 A celor care ochii își închid
 Trăind în vidul celor ceucid
 În numele a ce-i umanitate –

Sus doarme Domnul cu o mână
 atârnată
 Pe malul cerului, bătrân și obosit
 De mult prea multă lume condamnată
 De-a nu mai fi atât de ponosit...
 Noi adunăm în primăvară flori
 Gătindu-ne nevinovați de sărbători
 Uitând de cele ce ne-au înjosit!

Cu cozonac, cu miel, cu vin pe masă
 Sărbătorim crucificatul pentru noi;
 Dar oare El ne-ar mai intra în casă
 De-ar ști de ceilalți, de câte nevoi
 Trecut-au și mai trec în astă lume,
 De-ar ști de mieii Lui, de mii de nume
 Sacrificate într-un crunt război?

Cine învie morții de prin gropi
 Pe care-n mintea mea îi tot dezgrop?
 Adună Doamne lumea asta-n snop
 Și spală-ne cu noul tău potop!

PRIETENE

Unde vom fi când ultima suflare
 Va alunga praful trăirii noastre,
 Când toate florile albastre
 S-or ofili în cripta fără soare,
 Când vânturile vor pleca-n derivă,
 Corăbii fără mateloți pe valuri,
 Și inima-n tăcerea ei captivă
 Se va uita spre ele de pe maluri?

Poate atunci veți înțelege oare
 Că lacrimile voastre toate sunt
 Doar pulbera orgoliului cărunt
 Călcată fără vrere în picioare?
 Eu sunt corabia fără un matelot,
 Corabia-n derivă ce în valuri
 Se pierde în adâncurile mării
 Printre sirenele tăcerii, ritualuri
 Sărbătorind întreg trecutul stării...

Prieteni, naufragiul ce-l priviți
 E naufragiul florilor albastre
 Ce ofilesc în sufletele voastre,
 Defunctelor speranțe aserviți!
 Și lumea-ntreagă trece peste voi,
 Val după val, dar ați uitat menirea
 Acelui legământ trecând șuvoi
 Peste tângiri rupând și omenirea –
 Catargele sunt rupte și-n adâncuri
 Doar velele mai flutură speranța
 Că floarea albastră le va fi instanța
 Ce la va ridica din noi în vânturi
 Să tragă după ele noi corăbii
 Spre țări străine, către noi pământuri
 Fără de platoșe și fără săbii!

Prietene, de ce îmi ești tu valul
 Care lovește stâncile și malul
 Speranțelor trăite în furtună
 Cu care noi luptarăm împreună?

Și te întreb, un muribund sărman:
 Prietene, de ce îmi ești dușman?

N-AVEM CE CĂUTA AICI

În lumea voastră sunt străin,
 străin de toate, și de voi...
 plini de nevoi
 ne-mpreunărăm
 vorbind la un pahar de vin
 de vremurile mult mai bune
 ce vor veni,
 și au venit!
 Dar astă lume
 peste voi
 s-a prăvălit
 nepregătită
 și pripită
 v-a prins prea goi
 de bunăstare
 lăsând deoparte acel vin
 băut pe-atunci de-ntreaga lume!

Acum vin parveniții toți,
 ca niște hoți
 la drumul mare,
 pe o cărare
 bătucită
 de mafioți
 ai poeziei,
 cântând în sânul ereziei
 valuta
 celor ce-n putere
 adună tot dup-a lor vrere
 lăsând celor mai mici rețuta
 învinsă de la început,
 din care resturi vulgul cere
 o firmitură de-mprumut!

Toți epigonii-s la putere
 lăsând talentele să moară,
 să sfâșie tot ce-a rămas
 din firmamentul în cădere
 încet, încet,
 și pas cu pas
 a celor care-au mai rămas.

Azi sunt străini toți acei care
nu mai stau drepti în fața lor;
căderea-n loc de înălțare
le e deviza ce-i ridică,
nu prin talent pe-acel ogor
fost plin de flori,
de pomi,
de grâne,
de pajiști pline de mândrie,
acuma sterpe pașilor
ce vor s-o calce,
s-o învie
la strălucirea din trecut!

Străin sunt eu, și voi cei mici
străini sunteți în limba voastră,
vi se-ofilesc florile-n glastră;

n-avem ce căuta aici!

PRIETENII...

Prietenii îmi sunt dușmani,
Dușmani precum am fost cu mine –
Când ei spuneau cât mi-e de bine
Că sunt cu ei de-atâția ani...

Stăteam cu toții sub platani
De vorbe, cu pahare pline...
Prietenii îmi sunt dușmani,
Dușmani precum am fost cu mine –

Eram prieteni, și spontani,
Și nu simțeam vremuri haine
Ce ne-or preface în ruine
De burguri reci și inumani...

Prietenii îmi sunt dușmani.

SUB SEMNUL CRUCII

E greu să stai netulburat pe câmpuri
Când păsările ciripesc alene
Iar anii ce trecură nu au vreme
Să mai citească și a tale rânduri.

Îngrămădite versuri stau să cheme
Eternul vis al celor patru scânduri
Ce te vor găzdui sub mii de cârduri
Demult visatelor tale poeme.

Uitarea se-ntetește, codrul geme
De când din lume au plecat prorocii
Care-au uitat de mult să te recheme;

Dar totuși în curând clinchetul vocii
Acelui înger-al sfintelor foneme
Poate îți vor sfinți și semnul crucii.

VOR TRECE

Și vremurile ce-or veni odată,
Cu pumnii lor la poartă îmi vor bate;
Mă vor chema cu ei spre a străbate
Liniștea veșniciei nemișcată

Pe unde în curând mă voi abate –
Voi fi o literă, tu doar o pată
A umbrelor din crucea-mi ferecată;
De pașii năzuințelor lăsate.

Și vom visa atunci cele palate
Închipte noaptele pe câmpuri
Iubindu-ne sub stele pe furate.

Acum când toate-s duse-n anotimpuri
Pe veci trecute în singurătate
Și-or aminti de noi acele timpuri?

Dagmar DUSIL

Peisaj de seară

Drumurile respiră
întunecul profund.
Asfaltul ud
își reflectă lacrimile
sub lumina înșelătoare
a lămpilor străzii
Eu locuiesc
în intersecții,
doar ele au mai rămas
din atingerile tale.

În lumina lunii

Atinse de fața invizibilă a lumii
dorințele se refugiază
în inimă ca într-o catedrală.
Frica mascată se-nvârte nebună
ca în carusel.
Zilele -noaptele se scurtează-
se luuungesc,
se confundă.
Suflul rece al morții soarbe căldura din
syflul
speranței ce traversează timpul
și respiră tot mai greu.
Obosește.
În lumina îndurerată a lunii.

Rece-de-primăvară

Rece-de-primăvară Timpul
s-a desprins de îngheț.
Lumina palidă aruncă umbre

pe coșuri întregi de amintiri.
În atingerile tale istovitoare
mă regăsesc.
Străin mă privește din oglindă
chipul meu.
Euridice îți iese în cale.
Sunetele de sub măști bolborosesc.
Zi și noapte
cuvintele nerostite respiră gândul
primejdiei nevăzute care
pândește din tot ce există.

Memento mori

Trăim în bun rămas
în provizoratul existenței,
trăim în moartea cu glas mic
al clipei,
în ropotul de tobă
al tăcerii.
Ea nu vine la întâmplare
desculță, cu mâna goală,
e mâncată și băută destul
de la cine-i prea plin de viață,
rece, delicat îmi trece
chiar acum peste frunte,
mi se încurcă în păr
asemeni liliacului,
frunze aurite lasă
la pământ ca bruma,
îmi întinde la picioare covor
să calc pe moale,
împarte cu mâna osoasă
bilete one-way costisitoare.

Traducere din germană de

Poezie

Nedeljko TERZIĆ

O să fii pasăre din Rai

Stăpână a ultimelor bănci
din parcurile mici,
întoarce-te la curtea ta
și așează-te pe un scaun
la umbra dintre doi nuci.
Ai intrat ca o turturea
cu un anunț mincinos
că arheologii au descoperit poarta
Raiului
și ai cumpărat deja bilet de intrare.
Rândurile lungi există zadarnic,
ieși turturea
că și așa ești sensibilă
să stai penultima în rând.
Până la Rai se ajunge pe o potecă
șerpuită
trecând prin câteva montate
uși înșelătoare-ale Iadului;
numai una este cea adevărată
prin care în viața lor toți
trebuie să treacă o dată.
N-ai ajuns la ușa aceasta,
te-am ferit ca pe un pește de aur ce
plutește,
dar când nu voi mai putea face aceasta
tu singură vei căuta calea zborului tău.
Există numai o ușă adevărată
și, de câte ori vei auzi
scârțâitul melodic în fața ta,
e doar o iluzie că ai găsit-o.
Acum te las cu toate cuvintele
nevorbite
și cu gândurile pe care eu în fiecare zi

le-am trimis în Cosmos,
pentru ca pe prima bancă în parcul din
Rai
să te aștepte ca pe o stăpână.

Minciună

Nu e nevoie de vreun rămas bun
aparte;
disparația mea era de așteptat:
când am fost pe balconul tău
am văzut doar lumea ta,
a mea nu era nicăieri.
Mi-am dat seama că mi-a venit timpul,
chiar ieri ți-am povestit
despre discuția mea neașteptată
cu Dumnezeu,
când i-am spus
că ne întâlnim, în sfârșit,
iar Lui îi era milă de mine,
că abia ne întâlnisem.
Viața este o mare minciună,
adevărul e numai în tine însuși,
iar tot ceea ce vezi în jurul balconului
tău
este numai un peisaj
care îți este dat
în fiecare dimineață, într-o anumită
măsură.
În fiecare secundă se schimbă acest
peisaj,
fără ca tu să-ți dai seama
de pe balconul tău fisurat,
cu armătura ruginită.
Viața este o dulce amăgire,

crede-mă,
am înțeles foarte bine aceasta.

Acum suntem ai noștri

Ce frumos e să ai un prieten,
ce trist e când el dispare,
dar ce frumos că l-am avut.
Ce frumos e să ai un prieten,
să-i păstrezi vorbele și zâmbetul lui,
chiar dacă nimic important n-a spus.
Ce frumos e să ai un prieten,
care spune puțin, dar mult îți arată
și după aceasta pleacă pe drumul lui.
Ce frumos să păstrezi
zâmbetul prietenului tău
și câteva vorbe ale sale obișnuite.
Pentru că mari sunt niște munți și râuri,
dar mai mari sunt vorbele unui prieten
pe care ți le-a spus când trebuia.

Spargerea iluziei

Ochii ei aveau culorile timpului nostru,
când veneam acasă cu buzunarele

goale
avea glasul supărării mele,
mă domina, fără ca eu
să-mi pot da seama de aceasta
vreodată.
A iubit toate orașele
acolo nu ca să fure, ci ca să trăiască a
fost
și pentru a privi viața în ochii amândoi.
Despre ce i s-a întâmplat demult
aici unde i s-au înălțat iluziile ei
n-a vorbit nimănu niciodată.
Mi-a spus că odată o să aflu tot
în două cuvinte care sunt scrise
sub o bancă de lemn dintr-un parc.

Lacrimi uscate

Vecinul nostru, jurnalistul de la etajul

trei,
iese în fiecare seară la aceeași oră.
Mai întâi el privește cerul
apoi cerul,

în sfârșit el contemplă depărtarea și
tace.

Ai mei spun că așa plânge el
și varsă lacrimi uscate.
Ele curg în interior.
Vecinul nostru, de la al treilea etaj,
ieri nu a ieșit pe terasă
pentru a privi cerul, pământul și
depărtarea,
toată ziua n-a deschis televizorul,
se aud numai bătăile masinei de scris.
Grenada a demolat televizorul.
Lacrimile sale curg în interior.
Vecinul nostru, jurnalistul de la etajul trei,
niciodată nu-și arată nervozitatea,
niciodată nu-și aprinde țigara
și niciodată nu țipă la copii.
Ieri i-am văzut pentru prima dată
zâmbetul,
Mic și timid, pe fața sa.
El arată cu mâna către nord.
El a zărit ceva frumos înaintea noastră.

Tata pleacă

Mi s-a spus că sângele meu
o să-l spele apa cea neagră.
La treizeci de ani
o să privesc ierburile la rădăcini.
O să mă îmbrace în haine de lemn.
De o mie de ori m-au înjurat de mamă.
m-au atacat doar să vadă
cum mă voi apăra.
Eu am rămas.
Sângele lor s-a făcut un râu negru.
La treizeci de ani au privit
ierburile la rădăcini.
au croit pe măsură
haine de lemn.

Poezie

Maria TOLIN (Bulgaria)

Știu că ești otrăvitor,
dar asta te face
și mai frumos –
șarpe cu piele de om
și buze de Diavol
de parcă m-ai fi furat,
și m-ai fi înălțat
deasupra celui de-al nouălea cer,
unde nici
păsările nu ajung,
de fapt mă îngropi
în adâncul pământului,
mă înlănțuiești
și te rotești deasupra mea tainic,
ascuns sub degetele tale tandre
mă ataci
cu cele mai ostile unghii.

Eu nu știu
cum să mă apăr de o iubire
egală cu moartea
și, neștiutoare în ale dragostei,
Ție îți dedic această carte
și încă alte câteva lucruri.

I.
PE UȘĂ SCRIE
„TRAGE”,
IAR TU PUR ȘI SIMPLU
ÎMPINGI
DIN PARTEA GREȘITĂ
ȘI SPERI
CĂ INIMA POTRIVITĂ
SE VA DESCHIDE.

SCUZE / PRETEXTE

Nu vorbești despre mine,
pentru că știi cât doare,
că încă te doare
cum tace ploaia
când eu tac,

cum în fiecare sens
există o ordine și
cum nu fiecare ordine
va avea sensul tău,

care clar,
din ce în ce mai clar,
din cuvintele tăcute
ale picăturilor zgomotoase,
cade (sensul tău) cu lacrimile tale
pe ferestrele mele, pe pereții mei,

în timp ce eu stau singură
în fața ușii grele
a inimii tale
și aștept doar
să îmi dai drumul,
să mă încălzesc,
pentru că,
din cauza lacrimilor tale,
pereții mei
sunt încă reci.

Eu am o scuză,
Dar a ta care este?

II.
 EU AM PLECAT,
 DAR TU ÎNCĂ EȘTI ACOLO.
 EU TE IUBESC,
 DAR INIMA TA
 BATE DUPĂ VECHILE-ȚI RITMURI.

Dacă nicăieri / niciunde,
 Niciodată
 Nu ne vom mai întâlni,
 știi
 că uneori,
 undeva te-am iubit –
 adevărat – nu întotdeauna,
 dar îndeajuns
 pentru a fi veșnic.

Citesc această carte iar / Citesc din nou
 această carte,
 Ca să îmi amintesc cât de mult
 el
 o iubea
 pe ea,
 cât de mult
 ea voia să se iubească pe ea/ pe sine
 și cum până la urmă totul
 s-a terminat cu inimi frânte,

ca să îmi amintesc cât de mult
 tu
 m-ai iubit
 pe mine,
 fără ca eu să pot să iubesc/iubi
 pe nimeni, în afară de mine,
 și cum în final și noi
 ne-am frânt inimile

în mine,

dar acolo totul se termină/se încheie/se
 sfârșește
 cu câteva lacrimi ale mele,

iar aici,
 nimic în mine nu se poate termina/
 încheia/sfârși...

Înainte să pui punct pentru noi,
 Am început să citesc cu glas tare,

Dar fiecare nou capitol/ capitol nou
 Era прах xa прахта / Era praf și
 pulbere

dar eu încă
 mai sunt în cartea noastră,
 prăfuită, singură,
 incapabilă să iubesc
 pe nimeni, în afară de tine,
 și un alt capitol ...

Citesc acea carte din nou,
 pentru a-mi aminti cum era
 el
 să o iubească
 pe ea,

și să mă opresc puțin
 să îmi amintesc
 cât de mult
 tu
 nu mă iubești
 acum.

III.
 TIMPUL S-A OPRIT
 ACOLO, UNDE INIMA
 ȚI-A SUPRAVIEȚUIT.

Fiecare film,
 pe care l-am văzut împreună
 (și l-am jucat împreună)
 îl știu cuvânt cu cuvânt.
 Întotdeauna schimbî începutul,
 dar niciodată finalul.

Se zice că e o fată de foc –
 trebuia (ar fi trebuit) să te facă
 să arzi,
 dar din dragostea ei fierbinte,
 atacând fără milă,
 inima ta a devenit
 un cub de gheață,

care se topea
 doar pentru a dispărea
 și cu suflarea ușoară
 a fumului abia simțit
 disperi și tu,

iar fata de foc
a aprins lumea / a dat foc lumii
și nici așa nu a înțeles
că să arzi
nu este / nu înseamnă întotdeauna
căldură
atunci când ești singură.

Mă atingi
Și spui:
„Ești caldă/ fierbinte”.

Ce păcat,
că nu ard pentru tine.

IV.
AM FOST O CASĂ
PLINĂ DE TABLOURI PE PEREȚI,
IAR ACUM SUNT DOAR
O CASĂ PĂRĂSITĂ,
STRĂPUNSĂ DE CUIE.

CURAJOASĂ

Credeam
că sunt destul de curajoasă
ca să preiau glonțul
care a spus
că vei trage
împotriva mea.
Și curajoasă – am fost,
dar nu și puternică.

Toate lacrimile,
care cad din ochii mei,
nu sunt mândrie, durere
sau frică,

toate lacrimile,
care cad din ochii mei,
sunt pur și simplu dragostea mea
pentru mine,
pe care știu că nu o împărtășești,

poate puțină invidie
că dragostea ta pentru tine
nu va fi mai puternică
decât a mea,

poate puțină durere,
pur și simplu pentru că te iubesc,

și poate puțină teamă
să cred în cuvintele tale,
că mândria și durerea ta
îngenunchează în fața mea,

dar teama mea că tu mereu
vei rămâne un laș în dragoste,
niciodată nu mi-ar fi oprit

mândria
să plângă

fie de durere,
fie din frică...

Ca blestemată –
respirând,
dar fără să trăiesc,
cutreier pământul
pentru a descoperi sărăcia
unei vieți fără tine,
iar respirația mea –
suspine înăbușite
într-o iarnă cețoasă,
trece prin iubire,
și fantomele vieților trecute
nu mă lasă să adorm,
atâta timp cât sunt încă vii în mine,
și de teamă că le voi vedea că trăiesc
fără să știe cum se respiră,
trag aer în piept și rătăcesc pe străzi
(pe care tu nu ești)
cu speranța ascunsă
că te voi vedea pe jumătate în viață,
ponosit,
cenușiu și plictisitor,
uitând să iubești,
ca să știu
*că iubirea nu e un blestem
care îi prinde doar pe cei slabi*

Traducere: Camelia Zăbavă
(din volumul *Știu că ești otrăvitor*)

Poezie

**Slavica Pejović –
Voivodina, Novi Sad - Serbia**

**Nu mai poate merge așa ... Noi suntem
la fel**

Prea multe zile cu furtună
Dealuri ce nu pot fi trecute
Și pașii de întâlnire

Câmpurile magnetice nu sunt poveste
Puterea chimiei... cel puțin așa se spune...
Nu există scăpare de ea

Și modelul ei pe cer
Niciun nor.
Nici furtuna nu se anunță
Atât cât durează iluzia
Ca o ultimă speranță.

Când capătul frânghiei
Pentru salvarea sufletului nu este acolo
Când hârtiile arată ca niște fluturi
Trebuie să-l cumperi... Cumpără
Chiar dintre cele colorate.

Fără suflarea celui ce dăruiește
Este o pierdere de timp... Felul în care îl pierzi
Ei bine, străinului.
Gândirea edenului nu este de ajuns
niciodată

Spre știința ta
Pasărea va coborâ din zbor.

2 iulie

2022
Nu fugi

Salvează ochiul albastru
Caută și albastru cerului
Lasă norii să plutească în tine

Florile din pajiști sunt covoare
Nimeni.
Roșul unui trandafir, un zâmbet
În strigătul culorilor.
Și durerea devine neuzită!

5 iulie

2022

Într-o căutare a mea.
Mesagerul perlei-perlelor
Un suflet de atins
Și vise.

Pierdut.
Secretul încă nu a venit
Și provocarea...

**Putere (Mai Puternică)-(Nu) Puternică
Unui poet**

Te văd, din nou,
Așa cum obișnuiam
Te cunosc

Această mască
nu mă poate păcăli
Fața este a ta.

Tu porți tăcerea
Și ziua
Fără lumină de zi
Trebuie să o faci
Visează un vis.

Singur
... Pentru a scrie
... Pentru a șterge
Umbre... și mutație.

Și un cântec

Al păsării
Asta nu poate zbura!

Te văd
Tânjind după
Un zâmbet

În melancolie
Din nou.
Oh, poet!

Tu și
umbra ta
oprit.

(Senza) De case –(Ne)Puternic Poetului

Din nou te văd.
Ca asta.
De unde te cunosc?

Masca
Nu(TU) o ascunzi.
Fața este a ta.

Tu aduci tăcerea.
Și ziua
Fără zi.

Și trebuie să o faci.
Încetează să mai trăiești.
Visul singur.
... trebuie să scrii
... trebuie să anulezi
Umbra și tăcerea.

Și cântatul.
Al păsării
Asta nu zboară!

Te văd.
Dorință.
De un zâmbet
Și melancolie.
Din nou.
Poetul!

Ca umbra ta
Tu ești
Tras în sus.

Pe panta dorinței

Unde au stat?
Briza somnoroasă

Și o știu.
Totul se va termina într-un vers...
Și tu la fel...
(Doar stropitul tău!)

(Ne) Puternic

Poetul meu.
Din nou, te văd.
Multă umezeală.
Cum te cunosc eu pe tine.

Mască
El nu ascunde asta
Poza este a ta.
Eu și
Nici o zi fără

Dar trebuie să o faci
Și eu sunt un vis
Da visezi

... De scrii
... ca să-l șterg.
Artă... și lipsa banilor.

Și cânt.
Păsări
Ce nu zboară!

Te văd.
Pentru cel însetat
Zâmbește.

Și pe platou.
Din nou.
Poeti!

Cu senza
Ești tu însuși
El a ajuns la final.

Pe pârtia unei dorințe
Unde este restul?
Brizele au adormit.

Și o știu.
Într-o coajă de nucă totul va fi...
Și tu...
(O schiță doar a ta!)

Levantul

Poeți din Levant

Dan ANGHELESCU

Oricine se va apropia de spiritualitatea Sud-Estului european, a spațiului Carpato-Danubiano-Pntic sau (așa cum spuneam până nu de mult în revista *Carmina Balcanica*) a Levantului, se regăsește într-un fabulos tărâm al poeziei. Să ne reamintim că, în străvechime, unora dintre marii poeți ai amintitului tărâm – semn cvasi heraldic de nobilă proveniență – li se atașa și supranumele **Tracul**. Însăși *cultul muzelor*, potrivit tradițiilor, provenea, la origini din Pierida unde, Orfeu – personaj emblematic al Traciei – și maestrul său Linus sălășluiseră pe undeva la poalele muntelui Haemus. Tot un poet de sorginte tracică, Eumolph, apare printre întemeietorii misterelor antice. Fabuloaselor ținuturi ale Traciei li s-ar datora și vibrația de natură sacră din care s-au ivit *tragediile atice*...Levantul însă a avut nu numai vocația (poetică) a tragicului, ci și pe aceea a destinului tragic, culminând în acela al mărețului Bizanț, urmat apoi de șirul nesfârșit al atâtor încă alte tragedii, continuate, din nefericire, până în vremurile cele mai recente. Așa se explică probabil faptul că aici poezia nu s-a desprins, nu s-a ridicat niciodată deasupra destinului dominat de ceea ce Mircea Eliade a numit *teroarea istoriei*. Probabil și de aceea în *Metafizica* lui Aristotel s-a afirmat că *poezia ar fi mai filosofică decât istoria*.

În Levant, una dintre cele mai delicate *lucrări* prin care timpul își sedimentează ispitele în sufletele oamenilor este *Lirismul*. În subsidiaritățile lui freamătă *misterul de-ne-istovit* al unei continuități fabuloase, în mereu vie rememorare de orizonturi aurorale. Uneori, poemele sunt purtătoare de străveche lumină și de ecouri pe care le-am fi crezut definitiv pierdute. Și, totuși, câte un astfel de text se convertește brusc în demonstrație, iar poemul – cum va fi spus sublimul exilat Vintilă Horia – în instrument de cunoaștere. Astfel, iată ce scrie un poet albanez, Baki Ymeri la care găsim o alcătuire lirică intitulată *Dicționar comun* (Baki Ymeri, *Lumina Dardaniei* ed. Muzeului Literaturii Române, București, 1994) în care sunt subliniate (**boldat!**) cuvinte comune în limbile română și albaneză: „**Bucuria pe buză-/ O gușă** umflată de **fluier./ Un brâu** și o **căciulă./ O cioară** cu o **coacăză**-n cioc./..etc”. Același exercițiu se repetă câteva pagini mai încolo sub titlul *Dicționar comun (II)*, cu o nouă ivire, nu mai puțin tulburătoare, de grăire: **copil, ghiuj, moș, brânză, urdă, zer, cătun, gard, vatră, groapă, noian, măgură, mal, brusture, leurdă, spânz, barză, ghionoaie și pupăză, baci, zgardă, țeapă, strungă, searbăd, țarc** etc. *Rememorările* rostirii îmbracă farmecul straniu al unei regăsiri pe sub uitarea din trecerea de veacuri: „*Vezi ce*

mister admirabil/ Conține acest dicționar albano-român/ Care ascunde povestea/ Unei antice legături de sânge/ Când până și păsările pricepeau ce vorbim:/ Și barză și cioară și ghionoaiie și pupăză,/ Când turmele urcau către stână/ Și noi vorbeam despre/.../ Și ne bucuram când luceafărul/Sus scăpăra."/

Discursul poetic adună *semne* și *peceți* de prin istorii cu fericite ori tragice întâmplări ale soartei, culori și umbre ale unui *Ego absconditus*, supra sau infra-personal. O imemorială viețuire laolaltă se recompune în icoană de suflet levantin, oglindindu-se peste lume și timp cu oamenii și cu Dumnezeuia lor. Însăși credința este aceea care se decantează sub amplexiunile dintre discursul poetic și cel religios. De altfel, din străvechimiile Sud-Estului, de la Homer și presocratici, stăruie discrete, în orice fapt de artă, incandescențe de natură mistică. Sesizabile în fascinantele întunecimi ale mitului orfic, le regăsim la Platon (amestec de motive religioase și concepte filosofice), la Dionisie Areopagitul, ca și la asceții atoniți. Ele singularizează atât ethosul, cât și *filozofia* pe care s-a întemeiat arhitectonica spirituală a Balcaniei, a spațiului levantin.

Iar poezia nu li s-a refuzat niciodată ecurilor ființării. Misterul ființei nu se ivește și nu se dezleagă din concepte, ci din istoria existențelor mereu nesigure în *de-ne-oprita* curgere a lumii sub timp. Evident, în Levant, în acest Sud-Est european nu se va spune niciodată că „*Dumnezeu a murit și mort va rămâne*“ (vezi Fr. Nietzsche). Dialogul cu el nu are capăt. Casa și muntele, satul și veșnicia, sfânta mamă, credințele și suferința sunt indestructibil legate de transcendent. Este ceea ce se

mărturisește și din stranietatea poemelor Liubiței Raichici, (Liubița Raichici, *Orfani de Dumnezeu*, ed. Palimpsest, București, 2013) care, cu smerenia și discreția tragică a celor pentru care istoriile s-au scris mereu de către alții, traversează o inanalizabilă atmosferă de iluminare mistică, sugere-rând continuu *prezența sacralului*, a *întu-nericului supraluminos*, *tenebra agnosi-ei*, *ablepsia nevăzutului*, *norul (gnophos)* sau *vederea fără formă*, de care se bucură mintea mai presus de minte în *harurile ei*. Nicio aluzie, nicio trimitere, nicio formulă teologală nu apare și, to-tuși ceva din duhul unor Dionisie Areo-pagitul, Grigore Palamas ori Maxim Mărturisitorul plutește în aer. *Misterul inefabilului divin* este prezent în fiecare pagină a cărții, așa cum, de-a lungul tuturor timpurilor, fără abatere, sufletul acestui sud-est european a reușit să stăruie continuu într-o întreagă diversitate de configurări prin care, în timp, și-a aflat sensibila lui exprimare. Spre deosebire de ceea ce s-a petrecut în Occident, aici **fractura dintre discursul poetic și cel religios nu s-a produs** niciodată. (v. H.G. Gadamer, 2000, *Expresia estetică și cea religioasă* în vol. *Actualitatea frumosului*, Polirom, Iași: 130). Așa se face că – și pentru Liubița Raichici, cum și pentru alții – *rugăciunea se păstrează în poezie*. Ceea ce reamintește o afirmație a Stagiritului (*De interpretatione*): *rugăciunea este un logos, o stăruință a poeziei, dar ea nu aduce nicio ivire în vizibilul nostru, nu face să se vadă ceva*, ci doar afirmă o *prezență* (mereu resimțită) *în nevăzut*. De unde se vede că în târâmurile Balcaniei persistă un anume fel de a gândi Dumnezeuia,

oamenii și pământul. Și în cartea aceasta se spun multe lucruri oarecum singulare: „Cerulea e următorul nostru pământ“(!). Sau „Chiar și cu ochii scoși/ icoanele slujesc. În ruină, fără acoperiș și turn..“: „Coase poeta-stareță Efimia cuvinte de purtat deasupra capului/ și cuvinte de ținut sub picioare. Cu un ac harnic scoate la iveală intrarea/ în legământul tăcerii, al vădu-velor din Kosovo. De dimineață ea a tors, iată,/ o grămadă de lacrimi, să aibă cu ce să-i hrănească pe noii orfani./.../ Cu o rugăciune încuie Efimia ușa chiliei timpului. Nimeni n-o să-i mai/ poată sechestra pânza, nimeni să-i înmormân-teze mâinile.“

Enigmaticele sintagme ale poemelor păstrează umbre și tăceri dintr-o con-fruntare secretă, nebuloasă, ce trimite cu gândul la aceea a luptei lui *Iacob cu Îngerul*. În tot și în toate e o presimțire a *survenirilor* acelu **cu totul Altul-Absolut** (*das ganz Anderes*), al **numinosului** (v. Rudolf Otto *Concept of the Numinous*) sau, dacă vreți, al *transcendentului* care – pentru această parte a lumii – *totuși coboară*. Astfel că discursul poetic se desfășoară sub indelebila amprentă a unei spiritualități specifice întregului Levant, mereu vizibilă în straniețea *incandescenței sale mistice*. Așa se face că *jocul secund* al rostirilor se regăsește mereu într-o smerită, dar insașiabilă *contemplare* a *Dumnezeirii*, a timpului, a istoriei, dar și a sinelui proiectat în toate acestea: „*Scriu sârbește în limba română./ Slovele mele neverosimile, pravoslavnice/ și-au pierdut instinctul vital./ La Sfântul Andrei, ocrotitorul neamului românesc, nu se duc/ rușinate ca orice turmă*

rătăcită.../.../ Adevărul se va pogori peste noi/ neplăcut, asemenea bolii.../ Sufletului meu slav i se vor prescrie sentințe/ multilingvistice și globalizante./ Nu cunosc răspunsul mântuitor./.../Totuși, speranța mea rămâne pururi aceeași./ Spre deosebire de Moscova/ Dumnezeu crede în toate limbile în lacrimi. Slavă Domnului!“

Un alt poet albanez Viszar Zhiti – cu volumul *Funeralii Nesfârșite* este cunoscut - și apreciat - de iubitorii de poezie din România încă de la apariția în 1997 a volumului *Psalm*, în ediția bilingvă (traducere Renata și Luan Topciu) îngrijită de Dumitru M. Ion la Editura *Orient-Occident*. Reîntâlnim, prin urmare, o creație literară apreciată de public și de critică, fapt atestat atât de prestigioasele premii cucerite: Premiul Republicii Albania – 1994, pentru volumul de debut *Memoria aerului*, premiile italiene de poezie *Leopardi d'oro* -1991, *Ada Negri* - 1997, premiul *Mario Luzi* – 2007, cât și de numărul traducerilor în limbile engleză, franceză, poloneză, macedoneană, italiană, sârbă, română. Începând cu anul 2005 creația poetică a lui Viszar Zhiti a depășit și granițele Europei, volumul *The Condemned Apple* fiind editat în Statele Unite ale Americii (Los Angeles: *Green Integer*).

În colaborare cu Ambasada Albaniei, Editura *Leda*, componentă a Grupului Editorial *Corint* organiza (cu niște ani în urmă) în prezența autorului, lansarea în premieră la *Sala Oglinzilor* (când mai exista încă o Casă a Uniunii Scriitorilor din România) a variantei românești a volumului (aș spune de *prozo-poeme!*) intitulat *Funeralii Nesfârșite*, (*Funeralii i pafundëm*, Tirana 2004), volum semnat

de Viszar Zhiti, proeminentă personalitate a literaturii albaneze.

În creația scriitorului albanez mai sunt de menționat volumele *Așez la picioarele voastre un craniu*, *Semănatul de fulgere*, *Timpul ucis în ochi*, *Comorile spaimei*, romanele *Drumurile Iadului*, *Dumnezeul îndărătnic și iubita*, *Alt veac, Iadul spart* și altele.

Fie și numai din enunțarea lapidară a celor câteva titluri se profilează - și chiar cu obstinație - sunetul tragic al unui discurs a cărui *mișcare* interioară pare impregnată de pulsația tenebroasă și gravă a unui veșnic rătăcitor *cortegiu funerar*. Amprenta aceasta persistă dominând și volumul despre care vorbim, *trecerea prin lume* gândită ca lunecare tragică prin - și spre - neființă. Nuanțele ei sunt amintitoare nu atât ale aceluia antic *Soma sema*, cât a mai degrabă a heideggerianului *Sein zum Tode*: „*vânt la funeraliile vânturilor, nor la funeraliile de nori, frica și tristețea lor/.../ Fiecare dintre noi este un sicriu viu al morții care nu moare, pe umerii altuia și ai lumii. Și stelele sunt funeraliile târzii ale soarelui mort. În groapa lui ne învărtim*”.

Nu va fi vorba însă de o viziune morbidă, dezabuzată, asupra existenței cât despre una din care răzbat ecouri ale ororilor recent încheiatului veac. „Experiența cea mai funestă cu care a avut de-a face umanitatea secolului XX este aceea că rațiunea însăși este coruptibilă”. (H.G.Gadamer - *La philosophie*

herméneutique, PUF, Paris: 70). Pe marginea acelei *experiențe* Bernanos vorbea despre *reapariția Satanei în lume*. Prin poemele sale, și Viszar Zhiti are o percepție similară, aceasta fiind legată, evident, de experiențele personale. Întemnițat și torturat timp de opt ani în închisorile comuniste „*ca poet decadent, dușman al poporului*”, textele sale vor gravita în sfera universului concentraționar; violența, moartea, absurdul, gropile, gloanțele, noroiul, cătușele, bătăile cu bastoanele de cauciuc, lanțurile și ghiulelele de la picioarele celor încătușați, măștile morții, gemetele și sângele, lipsa speranței, electroșocurile, izolarea, temnița, moartea, tortura cu cadavrul purtat în spate, constituie *inventarul* din textele lui Viszar Zhiti: „*trebuie să duci tu singur cadavrul./.../ îți transmite anxietatea lui, rece ca gheața, tulburările și gândurile întunecate. Îți transmite putreziciunea lui. Două brațe, din cele patru pe care le ai acum, se bălăngănesc degeaba/.../ Ochii tăi și ai mortului ard ca lămpițele din iad. Câteodată, inima încetează să-ți mai bată și o auzi pe cea a cadavrului. Atunci tu nu-ți mai poți da seama care este cadavrul tău și care al celuilalt, lipit de tine...*” Printr-o traducere (Luan Topciu) care - asigurând *transmigrația* textelor - reușește să conserve și în limba română o sinceră și înaltă vibrație a mărturiei, volumul *Funeralii nesfârșite* aduce în cultura română discursul amplu al unui poet mărturisitor, al unei conștiințe

Soresciana

Marin Sorescu.
Addende biobibliografice (I)

Maria IONICĂ

Copleșiți de vastitatea și valoarea universului artistic, trecem uneori peste datele generatoare și stimulative ale acestuia. Opera primează/ acaparează, dar, cum afirma regretatul exeget Ovidiu Ghidirmic, „biografia luminează opera”, așa că nu poate fi decât binevenită o întoarcere spre *fenomenul* Marin Sorescu, olteanul cu o ascensiune atât de eclatantă și destin curmat la doar 60 de ani.

Fie și din motive de spațiu tipografic, nu toate cele aflate despre viața scriitorului, cu evidente reverberații în operă, au fost incluse în monografia *Marin Sorescu. Repere biobibliografice*, din 2005. Și, chiar dacă am mai publicat o serie de articole pe acest subiect – un fel de imperioase addende, constat că încă mai sunt aspecte care merită a fi consemnate/ analizate. Beneficiind, peste două decenii, de generozitatea aceluiași „mentor școlit”, prof.univ.dr. – scriitor George Sorescu (1927-2021), fratele cu 9 ani mai mare al lui Marin Sorescu, am aflat, printre altele, care a fost punctul de plecare al multor opere și capodopere soresciene. Exemplificând, cine nu s-a înduișat de mila nefericitului Mitrele?! – *spânzuratul* care „de câte ori se certa cu muierea,/ Își lua betele să se spânzure la sălcii, în vale; [...]/ – Åsta cu

spânzuratul lui a ciuntit toate sălciiile – / Râdea cineva/ Hă, hă! [...] / – Oricum, de murit în pat n-o să moară.” Scriitorul auzise întâmplarea de la fratele său George, care, păzind oile „în vale”, fusese martor direct la unica tentativă de suicid a consăteanului, personaj real, supărat de fapt cu cineva din neam pentru moștenirea unui teren. Gestul suicidal nu s-a repetat, omul și-a văzut apoi de viață, de copii și a murit, la vârstă înaintată, „în patul lui”, de moarte *bună* (sic!).

Pe de altă parte, o serie de documente au apărut ulterior, completând și nuanțând anumite aspecte ale vieții și operei marelui scriitor. Am mai scris despre misterul celor trei-patru „date” ale nașterii lui Marin Sorescu în familia unor gospodari din Bulzești, așezare situată la vreo 25 km de Bănie, imortalizată în celebrul ciclu poetic *La Lilieci*. Manuscrise vechi susțin istoricul neamului de oameni simpli, de la care părintele lui Iona a moștenit o considerabilă zestre spirituală. Conform condiției sociale și obișnuințelor din satul acelor vremi, nu zăboviseră la școală prea mulți ani, însă bunicii și părinții Soreștilor se remarcaseră prin agerimea spiritului și plăcerea lecturii¹, iar unii dintre urmașii lor își

¹Unele dintre ineditele documente familiale, păstrate și publicate de George Sorescu după anul 2000, arată că și *Moșul* știa carte. Corespondența lui Gheorghe Ionescu, bunicul dinspre mamă, cu cele două fiice, profesoare în București, arată că acesta era familiarizat și cu o serie de convenții ale stilului epistolar.

dovedesc extraordinara capacitate a memoriei până la vârste venerabile.

Elocvent este exemplul lui Nicolae (1922-2015), cel mai mare dintre copiii lui Ștefan și ai Niculinei/ Nicolitei Sorescu. După ce s-a întors din război, fiul cel mare trebuia să rămână ajutor în gospodărie. În pofida faptului că absolvise doar cele patru clase primare, acesta duce mai departe tradiția culturală a familiei, citind, recitând și compunând poezii². Însuși tatăl, luptător în Primul Război Mondial, fusese versificator în metru popular³. O apendicită cronică l-a răpus la numai 44 de ani⁴, mezinii Marin și Ionică abia amintindu-și-l. Rămasă cu șase copii de crescut și de căpătuit (patru băieți și două fete), văduva se zbate să-i școlească pe cei trei băieți mai mici și pe una dintre fete⁵.

În plan cultural, exemplu pentru frații mai mici a fost George. După finalizarea studiilor universitare, acesta devenea profesor la Liceul severinean „Traian” și sprijin material al întregii familii, mai ales în contextul dramatic din *obsedantul deceniu*, când și Marin studia la Iași iar Ionică era elev, apoi student la Timișoara. Deschizând seria documentelor păstrate și publicate de George Sorescu după stingerea ilustrului său frate, volumul *Marin Sorescu în scrisori de familie*, apărut și lansat la Slatina, în 2001, probează atât susținerea spiritual-culturală a fraților mai mici, cât și considerabilul său efort financiar, incluzând până și

plata lucrărilor agricole de sezon. *A venit George Sorescu/ Și-a plecat Lefter Popescu*, îl tachina Marin la plecarea acestuia spre Severin.

În copilărie, celălalt viitor profesor, doctor în filologie și sensibil poet Ion Sorescu (1938-2018), mai apropiat de Marin ca vârstă, îi era tovarăș de joacă și de năzbâții (v. poezia *Momâile* ș.a.). După 1996, acesta lăcrima și acuza⁶ ori de câte ori era solicitat să-și evoce fratele prematur dispărut. De altfel, mai toți membrii familiei sunt immortalizați în poemele soresciene, începând cu *Moșul*, bunicul pe care-l regăsim într-una din puținele fotografii întocmai ca-n poemul *În capul trebii*: „Și venea Moșul țeapăn, nu atât din cauza oaselor bătrâne,/ Cât a pantalonilor groși de dimie,/ Și-a mintea-nului, care-l țineau drept, ca-ntr-o armură”.

Nici episodul tentativei lui Nicolae de a se converti, „nitam nisam”, la advențiști nu este trecut cu vederea, nici reacția dură a mamei care „de nevoie, s-a pomenit sărind în apărarea bisericii ortodoxe” (*Schisma*).

De altfel, poemele ciclului *La Lilioci* sunt populate cu eroi preluați din universul rural și copilăria autorului, de cele mai multe ori cu nume, porecle, fapte, calități ori defecte, fizice sau morale. Dacă mergi la Bulzești și intri-n vorbă cu oamenii, încă mai poți auzi trimiteri la onomastica *Liliocilor* și amintiri despre familia scriitorului.

²După dispariția lui Marin Sorescu, satul lui natal a devenit un veritabil loc de pelerinaj iar Nicolae, un ghid avizat, în care vizitatorii descopereau și un împătimit recitator al poemelor eminesciene. Nonagenarul va surprinde și cu publicarea a patru volume de poezie, performanță demnă de cartea recordurilor.

³v. vol. Ștefan Sorescu, *Versuri de pe front*, Editura Eikon, 2014.

⁴ Un alt caz dramatic existând în familia lor, toți fiii Nicolitei, inclusiv Marin, se vor opera de apendicită, fie și preventiv.

⁵ În romanul sorescian *Japița* este descrisă venirea mamei, cu carul, pentru a le aduce merinde copiilor aflați în gazdă, la Craiova.

⁶ Cu ocazia lansării la Slatina, în 2001, a volumului *Scrisori*, invitatul a vorbit despre unele primejdii care-l pândeau pe scriitor, până și de un atac armat, când Ionică l-a răzbit pe individul ce amenința cu pistolul într-un tren din gara Craiova.

Printre *celebritățile* Liliecilor se numără Măria Bălii, vecina Soreștilor, o femeie blândă, care devenea aprigă la supărare: „Duce-te-ai la lilieci!” era blestemul ei, inspirând celebrul toponim al vechiului cimitir, înconjurat de arbuștii cu flori parfumate de primăvară. În semn de recunoștință, Marin i-a dat fratelui său George bani pentru a comanda la Balș crucea de marmură în care a fost încastrată fotografia ei alături de soț, amândoi în straie populare.

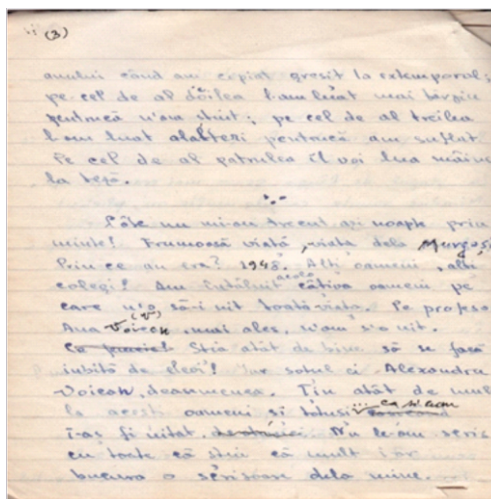
Osatura viitorului ciclu al Liliecilor s-a conturat, firește, încă din copilăria autorului. Un imbold trebuie să-i fi dat și dorul de acasă din perioada 1970-1971, când Marin Sorescu a beneficiat, un an, de o bursă de studiu la Universitatea din Iowa. Acolo îl va fi influențat și lectura volumului *Spoon River*, un fel de antologie cu epitafuri a poetului american Edgar Lee Masters. La o reuniune de familie, în apartamentul din Craiova al lui George, Marin și-a exprimat intenția de a scrie despre oameni, obiceiuri și întâmplări petrecute în satul de altădată, apelând, indirect, la sprijinul pentru care mama s-a oferit imediat: „Mărine, păi să-ți spui eu!”... Tot ea îl sfătuia mai târziu, când și bulzeștenii începeau să-i citească poemele: „ – Mai scrie și de-le bune [...], c-o să creadă lumea c-am fost orbeții pământului”.

Așa cum Moșul își lăsase două dintre fete să continue școala, devenind profesoare, și Nicolîța o dă pe Alexandra, fiica mai mică, la Școala Normală. Mare supărare i-a provocat aceasta abandonând cursurile și măritându-se cu un viitor colonel.

Firește că „vârful de lance” în dinastia Soreștilor⁷ rămâne genialul Marin

Sorescu, poet, prozator, dramaturg, eseist, traducător, pictor – personalitate marcantă a literaturii române și universale. Periplul său școlar este bine cunoscut. Primul care i-a intuit harul creator a fost George, fratele care i-a păstrat și primele caiete de versuri.

Remarcându-i pasiunea pentru literatură, profesoara de limba română de la Murgași, îi tolera împăciuitoare unele absențe, știind că sunt consacrate lecturilor. Iată ce nota în 16 septembrie 1953 elevul de la Școala „Dimitrie Cantemir”, din Predeal: *Câte nu mi-au trecut azi noapte prin minte! Frumoasă viață: viața de la Murgași!*⁸ *Prin ce an era? 1948. Alți oameni, alți colegi! Am întâlnit acolo câțiva oameni pe care n-o să-i uit toată viața. Pe profesoara Ana Voican mai ales, n-am s-o uit. Știa atât de bine să se*

facă iubită de elevi!

Din aceeași sursă bibliografică, pe lângă lecturi, colegi și atmosfera din școala militară⁹, se observă că tânărul era conștient de parcursul neobișnuit pe care-l va avea:

⁷v. Dan Lupescu, *Marin Sorescu. Punți spre nemurire*, eCreator.ro/5 ian. 2021.

⁸Localitatea vecină unde, după primele patru clase primare, urmau cursurile gimnaziale și copiii din Bulzești, dornici să continue studiile.

⁹ Marin Sorescu, *Jurnal de zi și poezii din perioada studiilor liceale*, Editura Aius, Craiova, 2018.

28-Februarie-1954

S-au împlinit astăzi 200 de ani de la moartea lui Gh. Șincai – patriarhul adevărat care, cu „Hronica” în desagă, a pribegit suferind pentru adevăr și țară. Azi am împlinit și eu 18 ani și încă nu am făcut nimic!¹⁰ Nu mi-am sărbătorit ziua, alții să și-o sărbătorească. Am lăsat asta pentru „altă dată”, căci am credea că va sosi o dată, nu știu când și cum, și adevărata mea zi.

Cu un istoric impresionant, școala înființată în iunie 1912, la Mănăstirea Dealu, de lângă Târgoviște, devenea în 1929 Liceul Militar „Nicolae Filipescu” de la Breaza, fiind prima unitate de învățământ militar românesc. Pentru selectarea corpului de elită profesoral, Nicolae Filipescu a fost sfătuit de personalități și demnitari precum Nicolae Iorga, Barbu Ștefănescu Delavrancea, președintele Academiei Române, ministrul învățământului ș.a. În acest context, noul ministru de război, generalul de divizie Ion Argetoianu a înaintat regelui Carol I, la 1 iunie 1912, un raport prin care solicita aprobare pentru înființarea Liceului Militar de la Mănăstirea Dealu „*ce va avea menirea de a pregăti elemente sănătoase, solid educate și bine instruite pentru școlile militare, după procedeele noi din Germania și Anglia, unde tinerii sunt educați în școli instalate la țară, în aer curat și prevăzute cu toate mijloacele pentru dezvoltarea*

¹⁰ A se remarca patriotismul tânărului și respectul său pentru valorile culturii neamului. Pe de altă parte, într-o vreme când încă figura și prin manualele școlare „19 februarie” ca dată a nașterii lui Marin Sorescu, găseam în aceste însemnări o dovadă în plus că *singurul printre poeți* știa de venirea sa pe lume la sfârșitul lunii februarie, din anul bisect 1936.

lor fizică, morală și intelectuală”.

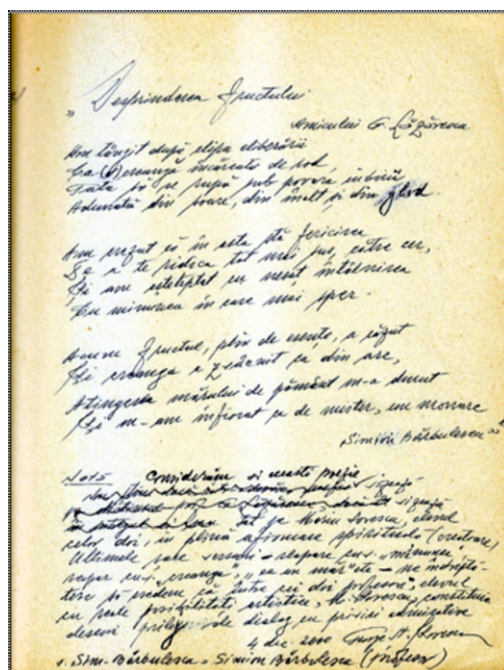
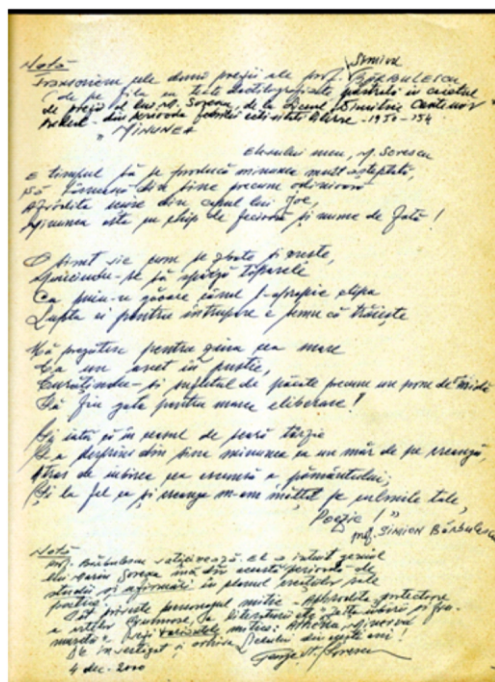
Peste două decenii, în 1949, instituția devine Școala Medie Militară de la Roman, după numai un an sediul mutându-se la Predeal, într-o fostă unitate de vânători de munte. În octombrie 1954 școala se instala pe un amplasament de peste 22 de hectare (în 1957 devenea Liceul Militar „Dimitrie Cantemir”). Pentru a descoperi cei mai destoinici viitori elevi, o comisie s-a deplasat pe la școlile importante din țară, ajungând și la Liceul „Frații Buzești”, din Craiova. Pe lângă faptul că Marin Sorescu era deosebit de înzestrat intelectual, tânărul orfan de tată a fost propus și pentru situația materială precară a familiei, căreia nu-i putea fi decât benefică degrevarea de cheltuieli pentru școlarizarea tânărului. Printre profesorii care l-au recomandat pe Marin s-a numărat și I.D. Lepădat, unul dintre dascălii de frunte ai învățământului oltean.

Cert este că talentul nativ și impulsul creator, moștenite de Marin Sorescu din familie, găseau în această instituție un cadru cultural propice și un stimulent competițional (colegi cu preocupări literare, participanți la concursuri și dornici de afirmare, întâlniri cu scriitorii). În acest prim jurnal sorescian apar frecvent nume de profesori, de cadre militare și ale unor colegi – elevi ai Liceului Militar „Dimitrie Cantemir” din Predeal,

¹¹ De menționat că aproape toate numele colegilor sunt reale și pot fi găsite pe Internet (v. dimitriecantemir.ro/lista-absolventilor-1953-2009). Chiar dacă nu toți figurează pe lista absolvenților cantemiriști, autorul furnizează porecle ale elevilor din promoția menționată, cognomene sugestive privind aspecte de ordin fizic, social, comportamental etc.: *Țiganu/Cioroiu, Chiaburul, Amiralul Piș, Trombon, Balamuc, Olteanu, Leti, Lăstune, Omidă, Oaie, Mâța, Vaca, Mapsul, Rechinul, Ursu, Iepurilă, Broasca, Vulpea, Șobolanul (Marin Sorescu), Speculă, Păcălitu, Domnișoara, Fetița, Ofelia, Godacu, Al Capone, Ciacănica, Zamora, Coco, Salam, Bibanu, Bătrânu, Brunilă, Bosumflatu, Baba, Dambă, Huiduma, Pity/Micuțu, Chimiță, Ițic, Barbălată, Mortoșega, Portocală, Geamandură, Turcu, Scoabă, Bumbușcă ș.a.*

în anul școlar 1953-1954¹¹.

Menționați sunt, firește, și profesori de limba română ca Gheorghe Lăzărescu, Constantin Boroianu și, mai ales, Simion Bărbulescu (1925-2008), cel care i-a dedicat conducătorului cenaclului literar „Nicolae Bălcescu” două poezii cu titluri semnificative pentru admirația ce va persista și după moartea fostului învățăcel. În transcrierea și cu adnotările lui George Sorescu sunt incluse, printre cele 54 de pagini ale caietului din care se vede că au fost desprinse/ rupte mai multe alte file, *Minunea* și *Desprinderea fructului*, bătute la mașină de tânărul și

vizionarul profesor¹².

În general, Marin era prețuit și se simțea bine printre cantemiriștii cărora le dedica, în octombrie 1952, oda cu ecouri din Alecsandri și Bolintineanu: „Pe poarta școlii intră cu pasul cadentat/ Și'ntregul soare'n față având-cantemiriștii./ Îți pare că din vârfuri cu șoimii au zburat,/ Cu șoimii cei mai aprigi ce'ndrumă alpiniștii”¹³. Pentru copilul venit dinspre câmpie peisajul montan este impresionant. (v. imaginile artistice: „bradul zimțuiește cu crengile lui zarea”, Caraimanul, școala – o cetățuie căreia „îi dă binețe stânca/ și-i spune vreme bună cântând în munți cocoșul”, iar „un vântuleț aruncă prin ferestre mireasma

¹² v. *Junalul...*, pp. 90-91. Vizitându-l în apartamentul din Bușteni (unde locuia cu soția Marta, distinsa scriitoare), Simion Bărbulescu mi-a evocat cu multă căldură amintirea fostului său elev și s-a bucurat vizibil când i-am oferit prima mea carte despre Marin Sorescu. La plecare, ne-au condus amândoi, cu toate insistențele noastre de a-i scuti de coborât-urcat cele trei etaje ale blocului de pe str. Cezar Petrescu.

¹³ Sorescu, M., *Versuri inedite*, 2001, p. 172.

de ozon“. Nostalgia acelor meleguri va persista, un pâlnc de pini din parcul ieșean Copou, nu departe de teiul lui Eminescu, fiind locul preferat al viitorului student¹⁴.

Prozatorul Victor Iancu (1936-2008), fost coleg și prieten cu Marin Sorescu la școala din Predeal, a publicat în 1988 romanul *Pământul negru*, un fel de pseudojurnal romanțat în care-și valorifică amintirile din acea perioadă. Prin intermediul personajului Laur Bulzescu, propune o evocare interesantă a camaradului de atunci: bun coleg, modest până la timiditate, „poet în germene și virtual nonconformist [...], fără să devină bravadă“, surprinzător, degajat în conversațiile serioase, cum sunt convorbirile cu Ada Conti – scriitoare venită să se documenteze în vederea unui roman despre viața și activitatea elevilor Școlii militare. Fascinat de poezie, „întotdeauna cu o carte subsuoară“, acesta nu prea acorda interes pregătirii militare, „la instrucție, rămânea în coada plutonului“. Dar, „aproape invariabil Laur Bulzescu îl pune în dificultate pe loțiitorul politic de companie“.

Mai aflăm că, într-o vreme a interdicțiilor, unii ofițeri (e drept, grade inferioare), solicitau pedepsirea aspră a celor surprinși citind pe ascuns, chiar fără să știe dacă autorul cărții figura pe lista neagră. Pentru locotenentul Găină (loțiitorul politic, victima favorită a moromețianului Laur Bulzescu), Rebreanu era „un bandit, un fascist!“.

Din fericire, cadrele didactice sunt de partea elevilor. Când se discută cazul unui elev dintr-a IX-a surprins citind romanul Ion, Lazăr Georgescu, care studiasse la Roma, îi ia apărea: „Deși Rebreanu este un autor inter-

¹⁴ v. scrisoarea Elenei Pădure (în arhiva George Sorescu).

zis, romanul pe care l-a citit elevul este printre cele mai puțin nocive [...]. Să chemăm aici părinții, să stăm de vorbă cu ei [...], să nu-l exmatriculăm. Asta e părerea mea“. Mai puțin obtuz, poate și influențat de talentul oratoric al profesorului de franceză, comandantul propune pentru făptaș doar cinci zile de arest, spre nedumerirea loțiitorului, recunoscând că în tinerețe a citit și el romanul respectiv și „nu-i atât de dăunător pe cât ar arăta numele autorului“.

Ignorând/ sfidând interdicțiile și cu acordul tacit al profesorilor, tinerii citeau și cărți neprocurate din biblioteca școlii. Idolii lui Bulzescu erau Blaga și Arghezi, tot neagreați de regim, iar în discuțiile din internat sau în plimbările prin pădure se mai rosteau și alte nume: Platon, Hegel, Kant, Aristotel, Dante. Sunt pomenite și unele idile, specifice vârstei. Nefiind un așa-zis berbant, enigmaticul Laur pare unora fleț: „Nimeni n-auzise o vorbă despre eventuale iubite [...]. Nu primea nicio scrisoare de la fete“. Totuși, zvonuri ca tandrețea cu Kati, tânăra ce păzea două vaci prin apropierea școlii, îl fac pe prieten să se întrebe de nu ascunde ceva „sub masca aceea a lui de călugăr cucernic“, observând că și scriitoarea se documenta îndeosebi cu el și „deveni pe zi ce trece tot mai provocatoare, tot mai languroasă [...], fustele i se scurtau“¹⁵!

Victor Iancu își încheie rotund evocarea, cu examenul de maturitate și rigurosul control medical la care au fost supuși apoi absolvenții. Poate din motive pur literare, îl alătură lui Laur Bulzescu pe Horia Murună¹⁶, „un tip sentimental“, respins și el la vizita medicală. Verdictul

¹⁵ Victor Iancu, *Op. cit.*

¹⁶ *Alter-ego* al autorului Victor Iancu, ne asigură Simion Bărbulescu, mirat însă că romancierul nu amintește de activitatea lui „Laur“ în cadrul cenei, deși menționa că era criticul lucrărilor unor colegi, combătând „naivitatea și lipsa de originalitate“ (v. *De la Eminescu la Emil Cioran*, p. 159).

inapt școala militară are consecințe dramatice pentru acesta din urmă, elev eminent care intră într-o stare de apatie, pe când Laur „jubila pur și simplu”. În realitate, și băimăreanul Victor Iancu (1936-2008) a renunțat la cariera militară, în 1960 absolvind filologia la Cluj și impunându-se ulterior ca profesor, prozator și dramaturg.

Semnând unele creații Marin Șt. Sorescu, membru în Cenaclul literar N. Bălcescu. Predeal, autorul dovedea că, inițial și până la un moment dat, era mândru de statutul său. Fiul lui Ștefan I. Sorescu, luptător în Primul Război Mondial, și frate mai mic al lui Nicolae Sorescu, participant la cel de-Al Doilea, poate chiar crezuse că era predestinat să fie în slujba oștirii române.

Dar înregimentarea nu concorda cu structura sa psihică. Înțelege treptat că nu are vocație pentru cariera militară și că aici i se limitau opțiunile. În mai 1954 se hotărâse: „să iau bacalaureatul și la urmă văd eu ce fac: în orice caz, acolo nu rămân”¹⁷. La începutul lui iulie era tot așa ferm, ceva mai alarmat și, se va vedea, nu fără motiv: „Timpul trece și funia se strânge la par [...]. Ce-i de făcut? Sunt hotărât să nu mă duc acolo. Ar însemna numai să încurc lumea pentru că nu sunt bun de militar”. Raporta, în schimb, ce mai citea: Maupassant, Rebreanu, Cezar Petrescu..., iar „de Shakespeare nu te sature niciodată”. În vizită la mătușile din Capitală, colinda librăriile („Dacă poți, cumpără tu pe Pușkin în două volume, o ediție minunată”, îi scria lui George) și nu ocolea ecranizările unor opere literare: *Mănăstirea din Parma*, *Steaua fără*

nume ș.a.¹⁸

Așadar, reevaluându-și opțiunile, tânărul absolvent renunță la cariera militară. După un periplu istovitor, a reușit să prindă ultima admitere din acel an la Facultatea de Filologie a Universității din Iași. De atunci destinul lui profesional a fost altul, dar atașamentul de foștii colegi și profesori l-a determinat pe deja cunoscutul poet să vină la mai toate viitoarele întâlniri ale absolvenților. Gheorghe Boris Lungu mărturisea că la un astfel de eveniment un profesor din prezidiu a simulat o apostrofă virulentă către participanți, cu evidentă trimitere la poemul sorescian *Trebuie să poarte un nume*, care debutează cu un vers-capcană: *Eminescu n-a existat*. „ – Care ești, mă, ăla care ai scris că Eminescu n-a existat?!” Au urmat, firește, aplauze și hohote de râs.

Activitatea literară a fostului cantemi-rist devenise tot mai cunoscută, căci încă din perioada studiilor universitare, Marin Sorescu se afirmase ca poet, mai întâi cu epigrame afișate la Gazeta de perete a Filologiei ieșene, unde se îmbulzeau studenții să i le citească, apoi în diferite publicații locale. Poate din acest motiv, debutul indicat de poet a fost cel din prestigioasa revistă „Viața Românească”, nr.11/ 1957. Consacrarea în planul criticii literare i-au adus-o poezii ca *Trebuie să poarte un nume* și *Shakespeare*, prezentate laudativ de marele G. Călinescu, în atenția publicului iubitor de literatură acesta intrând rapid și definitiv cu parodiile din volumul *Singur printre poeți* (1964).

¹⁷ Sorescu, G., *Marin Sorescu în scrisori...*, p. 24.

¹⁸ *Ibidem*, pp. 25-28.

Abordarea universului artistic sorescian în ansamblu poate stârni derutante întrebări: cum a putut un om, totuși, să realizeze atâtea în numai șase decenii de viață?! Însuși Nichita Stănescu implora în poemul *Eminescu*: „Atâta să nu uitați:/ că el a fost om viu/ viu/ pipăibil cu mâna” ... Sigur că pentru Marin Sorescu, pe lângă moștenirea spirituală familială, a fost benefic și mediul cazon în care a trăit o vreme. Într-un pasaj din *Jurnal. Romanul călătoriilor* (1999) diaristul se referea la cele trei mese de scris pe care le avea (și care se pot vedea) în casa din București (str. Grigore Alexandrescu, nr. 43): o masă pentru poezie, una pentru teatru,

alta dedicată dramaturgiei. Iar când obosea scriitorul, pictorul urca în atelierul din mansardă. Și din celelalte jurnale soresciene postume înțelegem cât de acaparantă era de munca de creație, slujită cu pasiune, fie și în condiții mai puțin prielnice.

După cum se deduce din titlul articolului, addendele vor continua, alte amănunte biobibliografice desprinzându-se din documentele inedite apărute ulterior redactării tezei de doctorat și monografiei despre viața și opera lui Marin Sorescu. Căci, vorba poetului: „Și când din lungi peregrinări/ Te-ntorci pe căi de raze și de unde/ În lumea dinăuntru a inimii profunde/ Tot mai găsești acolo întrebări” (Al. Phlippide, *Căutătorul*).

Cula Tudor Vladimirescu, Dolj

Victor RUSU

PLUG FANTASTIC

Plugul fantastic al limbii române
 Scrie cu brăzdare de-argint,
 Brazde ritmate, adânc respirând
 Cu abur de rouă și pâine.

Seva de bulgări de soare rămâne,
 Povești despre verde și freamăt visând,
 Plugul fantastic al limbii române
 Scrie cu brăzdare de-argint.

Silabe de iarbă prind să mă-ngâne,
 În pajiști de sunete-nalte ivind
 Salcâmi cu flori de povești și argint,
 Când scapără mitic, prin țarini bătrâne,
 Plugul fantastic al limbii române.

RONDEL/ POSTARE

PRIN cărți mă furișez cu Dumnezeu
 Spre porți de rai și de eternitate
 Ce îmi apare-n vis ca o cetate
 Cu ziduri nalte împrejurul său.

Cum anii trec, o văd tot mai departe,
 Dar nu mă-abat un pas din drumul meu:
 Prin cărți mă furișez cu Dumnezeu
 Spre porți de rai și de eternitate.

Ca-ntr-un miraj, să ai un drum al tău,
 Chiar dacă, pân' la cap, nu-l vei străbate
 - ce șoim își zboară zborurile toate?-.
 Să poți să spui: "La bine și la greu,
 M-am furisat prin cărți, cu Dumnezeu!"

RONDEL/ POSTARE

SUNT CA O CETĂȚUIE părăsită
 Pe-o stâncă, doar de nori și cer
 vegheată,
 Ca într-o vrajă neagră, blestemată,
 Duh rău, din veac, uitări să mă înghită.

O geană de lumină mai palpită
 La orizont, vedenii să abată;
 Sunt ca o cetățuie părăsită
 Pe-o stâncă, doar de nori și cer
 vegheată.

O floare printre lespezi mari ivită,
 Vreo pasăre ce-n zare se arată
 Mă scot din împietrire câteodată.
 Apoi, cred iar, sub bolta nesfârșită,
 Că sunt o cetățuie părăsită.

RONDEL/ POSTARE

TRIST ca o carte necită
 Sau ca o turlă fulgerată,
 Tot mai aștept în geam să-mi bată
 O pasăre din basme rătăcită.

Tot mai adânc, uitări or să mă-nghită,
 Până-am să uit și eu că-am fost
 vreodată,

Trist ca o carte necită
 Sau ca o turlă fulgerată.

Îngenunchez în mine încă o dată,
 Ca-ntr-o bisericuță părăsită,

Sub o icoană veche, afumată
 Și-mi rog trecerea-n frunze liniștită,
 Trist ca o carte necitită ...

RONDEL UȘOR ELEGIAC

Neliniștit precum un hoț de cai,
 De putere și oameni hăituit,
 Mă doare că târziu am auzit
 Foșnind în vers pășunile din rai.

Când zări deschise-n față nu mai ai,
 Pășești tot mai mâhnit spre asfințit,
 Neliniștit precum un hoț de cai,
 De putere și oameni hăituit.

Precum un turn de fulgere trăznit,
 De umbra mea, de amintiri mă mai
 Pot rezema, de iele bătuit
 Și mă cufund în mine, fără grai,
 Neliniștit precum un hoț de cai.

STRANĂ

De tine-mi reazem fruntea ca de-o
strană,
 Când vreau, învins, să îmi rechem în
mine

Cohortele de vise date vamă
 La porțile cetăților străine.

Ce turla de-ntuneric mă tot cheamă
 Din flori de sunet, în balansuri line?
 De tine-mi reazem fruntea ca de-o
strană
 Când vreau, învins, să mă-ntâlnesc cu
mine.

Doar depărtarea mai ivește-o geană
 De nuferi de lumină către tine...
 Când urcă doru-n răvășiri divine,
 Ca sângele curat către o rană,
 De tine-mi reazem fruntea ca de-o
 strană

RONDELUL ZILEI

Ca un copil în prima zi de școală,
 Privesc tot mai sfios în jurul meu
 Și să-nțeleg îmi este tot mai greu,
 Mă zbat între iubire și-ndoială.

M-a bătuit iubirea ca o boală,
 În oameni am crezut și-n Dumnezeu;
 Ca un copil în prima zi de școală,
 Privesc tot mai sfios în jurul meu.

De ce-am visat, mă-ndepărtez mereu,
 Cum se desprinde, smulsă de o pală,
 De floarea ei, o fragedă petală...
 Acum, nici nu mai știu ce mai știu eu,
 Ca un copil în prima zi de școală.

Magda MIREA

jurnal naiv de toamnă cu funigei și timp de iubit

fiecare zi mă leagă de-o apă
 înnod calea pisicii negre
 mai învechesc câte-un om
 am un iubit sărac
 poet fără vie și umori metafizice
 purtate cu mândrie într-o tabacheră
 memoria lui de copil
 se mai întreabă și acum de ce trece
 timpul

chiar dacă amândoi așteptăm iarna
 ea va veni sigur cu același tramvai
 agitată ca o pereche de îndrăgostiți
 pierduți în lume

și nu numai...

câte lucruri se pot așeza între oameni...
 niște semne de recunoaștere
 pentru mai târziu

lampa cu gaz dăruită azi cu tot cu
 copiii amăgiți vreodată în jurul ei
 și toate cuvintele
 lăsate pe ștreășinile orașului
 frunzele de arțar argintate
 de-un prieten
 și zilele bune
 despărțite de cele rele pe-o pagină
 de mâna unui poet de provincie

de câte ori îți semăn
 mă aleg

se pare că m-am ars

îmi ajung
 un singur om cu o inimă
 legată de încheietură
 copilul mirosind a pâine
 și așternutul crud
 scurs peste dulcea împăcare a zilei

nimeni nu știe
 când vin frunzele înapoi

cursa de sânge

1.
 supun lumea
 într-o singura întâmplare
 ca o allumeuse într-un fleurt
 cu umbra pierdută în oglindă

știu să-mi desenez cicatrici

2.
 luca strănută fluturi
 e trist
 știe că o să vină iarna
 și o să ia toate frunzele cu ea

3.
 o masă neîmbrățișată
 își așteaptă în fiecare zi regretul
 până la urmă
 fiecare scaun gol are sinucigașii lui

nud în ulei întins pe aer

un valț șchiopătând
pe buza uliței din sat
mai zaharisește
inedia zilelor noastre

vom fi egali cu păcatul
ne vom răsfira în lumină
mușcând din lemnul bisericii

până mâine
nu-mi trimite cocori
ei nu cunosc decât o limbă de argint

învață asta ca pe un psalm păgân:
poezia noastră
a încremenit toamna
într-o fereastră albă

duminica ne luăm în seamă

numai duminica avem viață în reluare
ne alegem alt nume
apoi scoatem toate întâmplările din noi
le punem frumos din nou în ordine
una oarecare, nicidecum aleasă
spre seară
vom încheia profilul zilei
între două gânduri
fragede ca niște pahare de șampanie

Dumnezeu ne va striga numai noaptea
altfel

ar putea fi ceva

poate felul unic
în care aduna maci să-i așeze în tablouri
sau nu, nu e asta
sigur e întrebarea aceea care
se plimbă alene pe marginea ideii
că matematica ar putea rezolva
ecuația dintre umbra răsturnată a femeii

și constanta sa într-un bărbat

asta ar fi ceva emoționant
în rest, forme nesigure de tăcere

doar la radio se aude
vocea morților care dorm

OARBA ZI

calc o cămașă neagră
cei blânzi vor moșteni blândețea
cei naivi sunt singuri
umbra unei păsări ține strâns de mână
un copil nehrănit
cineva scoate, pe rând,
oamenii din gând

inima
ca un sat
gata primenit de iarnă
flăcări lepădate
pe margini
niciodată înăuntru
poate că somnul e o sinucidere
poate că și cerul
are nevoie de noi
uneori

știi, dragostea
e săritura copilului
într-un ochi de apă
speriat de umbra lunii
dragostea e un apus îmblânzit
un cerc desenat pe nisip
în care scufundăm corăbii
rând pe rând
până când tot ce am trăit
devine mai frumos
știi, dragul meu,
cerul nu e numai pentru păsări
cerul e memoria timpului
cel care împarte lumina la întâmplare

Ion ȘERBAN-DRINCEA

DOI FLUTURI

Zi cu soare sfințit
arătat pe cer cu iubire
aruncată peste noi

sub liniștea amiezii
doi fluturi roșii
culegeau razele soarelui
le culegeau în zboruri
adunând distanța dintre ei
în chemări de lumină

zburau unul după altul
se apropiau lovindu-se cu aripile
semănu chemări sub cer
cu așteptări de iubire

și zburau zburau în dansuri
cei doi fluturi
stropiți cu blânzenea soarelui
în culorile zilei

cerul s-a bucurat în crucea albastrului
de acest spectacol
și-a deschis ferestrele
și i-a miruit cu bucurii de îngeri
când aripile lor
se adunau într-un singur zbor

fluturii au devenit unul
în aceleași aripi

SOARELE NOSTRU

Când avem neliniști
să privim soarele cu iubire
cum plânge în razele bucuriei
rotindu-se în nesfârșire
adunând totul totul
în ochiul din buricul său

să ne bucurăm atunci
să ne bucurăm să ne bucurăm
aplecați peste semnul genunchilor
când sărută țărâna
în ruga eternei lumini

DESENE

Sub albastrul cerului
o pasăre desena cercuri
cu aripile în inima zborului
peste întinsul depărtărilor

le primea în lumină
cu câmpiile îngenuncheate
la rădăcinile aprinse
din verdele iubirii
botezat în roua dimineților

SEPTEMBRIE

Am intrat în luna mea
luna nașterii mele
în care strugurii plâng
plâng în lacrima mustului

iar merele salută soarele
botezate de lumina lui

eu tac și aștept o zi
când mama a plâns în bucurii
auzindu-mi țipătul în naștere

totul este o poveste
a venit un alt septembrie
din alt secol
ce mi-au adunat anii
în semnele trecerii
eu cred că vin cu timpul meu
adunat în spate
ca un vârtej de uimiri
strâns în zeci de echinocturi
de când am făcut semn
din burta mamei
să văd soarele rotindu-se
când ziua e mai mare decât noaptea

mă închin că am fost ascultat
mă închin mă închin
că bastonul este în cui
așteptând decizia divină
să îl am prieten
sau să îmi port picioarele
în pașii mei câți vor fi

ÎNGERII MEI

Am mulți prieteni
chiar și cei care m-au uitat
mi-s tot prieteni
eu nu uit
nu pot uita
poate este un defect
dar nu cred
m-ar dura timpul
din culoarea sângelui
ar însemna să uit îngerii
care îmi cântă când plâng
la poarta dorului
de dorul îngerilor mei
îngenuncheați în cercul corului
de la nașterea mea
până acum
când le adun numărul
din lista prietenilor

Poezie

Carmen SECERE

negru blue verde

plouă negru prin tristețea
acestei dimineți

mă aud înăuntru
mă aud afară
n-am cum să fug de durere
iar ea mă face s-o simt

îmi pun o dorință apoi alta
nici nu știu când s-au scuturat pomii
și câtă nevoie am să plâng

mașini inscripționate cu blue planet
traversează pământul
gunoierii umple saci întregi cu verdele
abia tăiat

nu e niciun pericol în iarbă
lanțul e fixat în perete
singurul fel de a trăi rămâne zborul -
dar un zbor fără cer e într-o cușcă

plouă negru
inventez scamatorii
hocus pocus
acum va tuna

cotidian

de jur împrejurul meu
oamenii își aruncă măștile
una câte una

o femeie se piaptână cu degetele
alta își leagă eșarfa pe dos
un bărbat lovește furios un stâlp
altul aruncă firimituri apoi aleargă
înfometat
după porumbei

trec prin pasaje ca prin gânduri
pasajele ascund vieți grele și sunete de
mandolina
care te fac să plângi

cel care iese își acceptă destinul
cel care rămâne se îngroapă
și mai adânc

ajung înainte
dintotdeauna am ajuns
și mă opresc numai acolo unde
se aud copii

aici sunt aceeași cu oricine
și mă pot juca de-a v-ați ascunselea cât
vreau
cu genele pline de gărgărițe

cabine de probă

după-amiaza am petrecut-o în cabinele
de probă
unde am îmbrăcat o mulțime de rochii
doar pentru a fi începutul
unui lucru nou

și să fiu sigură de reușită le-am îmbrăcat
pe dinăuntru
deși asta mă va forța să tac mai mult

cabinetele de probă au capricii și multe
oglinzi
în care lumina se împarte egal
la singurătate

am râs încontinuu sardonice
făcând piruete scurte făcând piruete
lungi
cu toate cusăturile spre exterior

mi-ar fi plăcut să fii cu mine și să mă fi
văzut
cât de fericită am ieșit de acolo
în rochia mea de piatră

model geometric

smulg stâlpii din arhitectura patului
unde să mai pun o tristețe în plus
noaptea niciun înger nu se arată

mă închid în propria memorie
caut ce mi-a mai rămas dintr-o vineri
cu breton

suprapun două lame
infilitez șurubul
și tai din sfârșit pe lung

nu-mi amintesc de mine decât iubindu-te
aud un clopot apoi toate foarfecile
din croitorie

(Dintr-un volum, în pregătire)

Poartă maramureșeană (detaliu)

3 iulie 2012 – a murit, la Reșița, prozatorul **SEBASTIAN PANAIOT** (n. 15.03.1949, Iancu Jianu, Olt)

3 iulie 1923 – s-a născut, la Caracal, prozatorul **NICOLAE PAUL MIHAIL** (m. 19.03.2013, Sinaia)

4 iulie 1941 – s-a născut, la Stoenеști, Olt, poetul și gazetarul **VIRGIL DUMITRESCU**, pe numele adevărat **VIRGIL DUMITRU**

3 iulie 1950 – s-a născut, la Sârbii-Măgura, criticul și istoricul literar **NICOLAE OPREA**

5 iulie 1868 – s-a născut, la Slatina, institutorul și istoricul **GEORGE POBORAN** (m. 11.10.1925)

5 iulie 1944 – s-a născut, la Slatina, prozatorul, poetul și publicistul **PAUL DOGARU** (m. 8.04.2012)

6 iulie 1939 – s-a născut, la Strejești, Olt, istoricul **MARIN FLORESCU** (m. 25.03.1986, București)

8 iulie 1968 – a murit, la București, prozatorul și eseistul **PETRE PANDREA** (n. 26.06.1904, Balș)

9 iulie 1913 – s-a născut, la Slatina, istoriograful, traducătorul și eseistul **TRAIAN-MIRCEA BIJU** (m. 1989)

11 iulie 1946 – s-a născut, la Fălcoiu, Olt, filologul, publicistul și gazetarul **CORNEL RUSU**

16 iulie 1939 – s-a născut, la Slatina, poetul și eseistul **CAIUS TRAIAN DRAGOMIR**

20 iulie 1874 – s-a născut, la Celei, Corabia, istoricul și teologul **NICOLAE DOBRESCU** (m. 23.07.1914, București)

22 iulie 1936 – s-a născut, la Găneasa, Olt, istoricul literar **VASILE SANDU**

22 iulie 2011 – a murit, la București, pictorul și sculptorul **THEODORA MARIA KITZULESCU** (n. 24.10.1925, Slatina)

23 iulie 1951 – s-a născut, la Corabia, sculptorul **EMILIAN NUȚU**

23 iulie 1953 – s-a născut, la Cireașov, Slatina, poetul și publicistul **CONSTANTIN SORESCU**

30 iulie, 2020 – a murit, la Slatina, poetul, editorul și publicistul **IOAN SMEDESCU** (n. 3.09.1954, Pleșoiu, Olt)

Bacoviana

„Vine întunericul!”

Serghie BUCUR

Motto:

„Pământului i-am spus Moartea mea!...”
(Bacovia)

Printre tot mai tristele și mai funestele „panseuri” notate de Bacovia în ascunzișurile casei lui din Bacăul anilor 1955, 1956 și 1957, am citit sintagma luată drept motto al acestor însemnări. Prin nefasta înșiruire a tragediilor în destinul lui Gheorghe Vasiliu – George Bacovia de mai târziu, și, peste două decenii, într-al lui Mihail Petroveanu – aplecatul și doctul interpret al vieții și operei tragicului simbolist român –, toate aceste „borne” s-au consacrat ca niște pietre de hotar sumbru în viețile fiecăruia. Atoluri înconjurate din toate părțile de apele Styxului, viețile acestora s-au prefăcut în Căi Lactee ale spiritualității umane în univers!

„...Dragostea sa constantă a rămas poezia. A scris despre aproape toți poeții români contemporani, cu pricepere și în deosebi cu înțelegere. N-a căutat să fie neapărat un „original” nici în expresie, nici în atitudine”. În pagina următoare, din volumul „9 PENTRU ETERNITATE” (95000 exemplare apărute în XII 1977, sub semnăturile lui Mircea Micu și Gheorghe Tomozei), semnatarul rândurilor de față, Petru Poantă adaugă în evocarea post-mortem a criticului și istoricului literar Mihail Petroveanu: „Pe lângă studii temeinice asupra scriitorilor români, clasici și moderni, pe monografii substanțiale: despre poezia lui Tudor Arghezi și despre George Bacovia. Cel puțin George Bacovia este un studiu de

răscruce în cercetarea marelui poet. Bacovianismul este explicat aici în toată amploarea sa, de la implicațiile existențiale până la tehnicile formale. E văzut, pe de altă parte, în conexiunea cu poezia românească și cu cea universală, în speță cu simbolismul și expresionismul. Monografia aceasta e cea mai completă și mai pertinentă asupra marelui poet, sintetizează toate calitățile lui Mihail Petroveanu”. Seara cumplitului 4 martie 1977 i-a smuls lui Mihail Petroveanu sufletul și i-a năruit ființa!

Patrusprezece pagini conțin, pe firul celor 3 ani amintiți, cam o mie de Divagări utile – un alt și crud Memento mori, epic, în literatura poetică românească, ce încheie volumul „G. BACOVIA, PROZE” – ediție care „reproduce textele scrierilor în proză ale lui George Bacovia puse la dispoziție de soția poetului, Agatha Grigorescu-Bacovia, așa cum au fost întocmite de către poet înainte de a deceda (22 mai 1957)”, titrează pe pagina de gardă, editura Minerva, în aprilie 1980. Capitolele, în ordinea tipărită: Bucăți de noapte / Dintr-un text comun / Cântec târziu / Impresii de roman / Divagări utile. Cătorva lamentouri Bacovia le-a lăsat drum liber pe albul hârtiei, inspirate de drame ale confrăților întru Arte apropiatei lui. „Pe Cik Damadian îl apreciez... Îmi place cum m-a liniat în Contemporanul...” / „Baconsky, lasă pe Cicerone să

vorbească despre mine...” / „George Enescu, tu cântă la scripca-ți minunată, suflet din sufletul țării...” / „Ivești... Ivești... Ștefan Petică... iubitul și frumosul poet...” / „Pamfilică Șeicaru?... un ticălos... a șters-o ca un trădător peste hotare...” / „Șoseaua Olteniței – Arghezi! Șoseaua Giurgiului – Bacovia! aici începe comparația socială...!” / „A fost odată un prinț vestit cu plete mari, El: Eminescu... Azi e mort... dar scrierile lui nemuritoare sunt, și mai tari decât rubinele în strălucire...” / „Nimic despre poeta Agatha Grigorescu-Bacovia? Ar trebui să dea de gândit Editurii de Stat...” / „Tânărul A. Baconsky figurează, singurul, care în Colocviul Critic a scris mai serios despre mine...” / „Voi, Jebeleanu și Cicerone, sunteți copiii mei ca și Gabriel...” / „Adio Camil Petrescu! Îmi pare rău de moartea ta. Dar și eu sunt țintuit pe patul suferinții...”. Penultima Divagare înaintea clipei în care „Cocoșul i-a cântat pentru ultima dată...” – 17 mai 1957. Cortina pornise să coboare definitiv...

În pagina 84 a monografiei GEORGE BACOVIA, Mihail Petroveanu detaliază fatalul sfârșit în deplina indiferență a calendarului și a societății epocii: „Anul 1956, an fast pentru poet, însă este nefast pentru om. Fenomenele vestitoare ale finalului se precipită prin crize teribile de rinichi, ficat, intestine. Bolnavul respinge recomandările de internare în clinică, fiind convins că va birui supliciile unei longevități sadice. În lupta de astădată cu organicul, caută oriunde surse de energie. Se anină de ideea unei ediții complete, în vederea căreia cere Agatheii să cerceteze la Biblioteca Academiei periodicele în care își publicare pentru prima oară versurile și prozele din Bucăți de noapte. Schițează poezii, sub impulsul evenimentelor istorice (Egypet, de ex., apărută în Scânteia), răspunde aproape

metodic întrebărilor despre poezie și propria carieră, despre viața socială și internațională, puse de Cicerone Theodorescu (Flacăra, 21 X 1956), interpretează ca semne ale resurecției sale numeroasele omagii aduse de artiștii creionului, pensulei, daltei (Cik Damadian, Perahim, O. Han, Baraschi), și de compozitori de melodii pe versurile sale (M. Jora, Z. Vancea, M. Negrea, Ghe. Dumitrescu, Hilda Jerea). În aceeași încordare a voinței de a trăi, se prinde cu sufletul de amintiri și cu privirea de gesturile domestice ale soției. „Îngerul negru”, cum numește el moartea în monologul oral, indescifrabil ca o litanie în delir, care îi întovărășește ultimele clipe, își strânge însă cercul și, dizolvând o rezistență miraculoasă, își pune sigiliul pe fața poetului cu mult înainte de a-i lua sufletul. Observând că a ajuns a se identifica cu „Cristul” din reproducerea după tabloul lui Guido Reni la care ținea, nu mai rabdă duplicatul și îl răsuțește cu fața la perete”.

Însemnare a Agatheii Grigorescu-Bacovia în manuscrisul amintit: „17 mai 1957. 22 mai 1957 orele opt și zece dimineața. Ce întu-ne-ci-me!... Vine-n-tu-ne-ri-cul...” Peste aproape 20 de ani, Mihail Petroveanu finisează funesta poveste bacoviană: „În dimineața zilei de 22 mai 1957, pe la opt și jumătate, întorcând și el capul spre zid, apucă copilărește mâna Agatheii și rostind „Vine întunericul” trece dincolo, așa cum venise încoace. Pe nesimțite. În odaia unde s-a stins (...) lipsea numai oglinda, îndepărtată de mult la dorința sa. Bacovia se elibera astfel de povara existenței sale, de eul lui? Pe cuier atârnav într-o intimitate zadarnică umilele componente chapliniene ale siluetei lui de umbră: pălăria, paltonul, bastonul”!

Eminesciana

Iconografie eminesciană

Florian COPCEA

Motto:

„În fond ce e sacrificiul, ca idee, decât pășirea în zona sacralului?! Sunt popoare care și-au sacrificat zeii ca să supraviețuiască...Tragedia lui Eminescu poate fi înțeleasă în această zonă a unui sacrificiu necesar, fertil...”

Nicolae Georgescu,
O zi din viața lui Eminescu

Un demers extrem de curajos întreprinde prof. dr. Zenovie Cârlegea, cercetător asiduu al vieții și operei lui Mihai Eminescu, în „albumul portretistic” editat recent de Centul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Gorj. În cele 100 de pagini (format 20,5 x 20,5 mm) autorul comentează și dezbate cu exigență și profesionalism un fenomen care a proliferat, mai ales în ultimele trei decenii, în cultura română: sporirea portretelor atribuite „omului deplin al culturii române” (Cioran) în țară și străinătate. Contrariat și îngrijorat de circulația fără suport real „pe rețelele de socializare și în unele publicații” a discutabilelor falsuri iconografice eminesciene și a interpretărilor unor fotografii în care sunt immortalizate chipurile, în diferite etape ale vieții, ale „luceafărului poeziei românești”, girate de anumiți „eminescomani” în scopul ieșirii lor din anonim, Zenovie Cârlegea își asumă riscul de

a le demonstra acestora excesul de zel și reaua lor credință în așa-zisa recuperare a unor elemente biografice eminesciene.

Potrivit cercetătorului, o anume „deratizare” în iconografia eminesciană se impune atât pentru restabilirea adevărului, cât și pentru a pune capăt „inițiativelor” de mistificare a „mitului Eminescu”, profund afectat, în vremea din urmă, chiar și de diversele intenții, de altfel nejustificate, de datare eronată a unor poezii ale Marelui Poet.

În istoriografia literară românească se consideră a fi autentice portretele lui Mihai Eminescu din 1869 (fotografie realizată la Praga, în septembrie, în atelierul lui Jan Tomás); din 1878 – „cea mai credincioasă icoană a lui” (G. Călinescu), datorată lui Frantz Duschek din București; din 1884 (fotografiat de Nestor Heck din Iași) și 1887, fotografie făcută în atelierul lui Jean Bielling din Botoșani.

Zenovie Cârlegea mai identifică (și susține cu argumente) figura poetului immortalizată în 1863, în grup apărând și Aron Pumnul, într-un instataneu din 22 noiembrie 1881 din Piața Universității București, unde se inaugurase statuia lui Ion Heliade Rădulescu și într-un medalion al „Junimii” (aici fiind reprodusă, pe rândul 3, poziția 8, poza din 1878).

Celelalte pretinse immortalizări ale

chipului lui Mihai Eminescu, susține Zenovie Cârlegea, se află sub semnele „manipulării și amatorismului”, a căror rațiune poate fi explicată doar prin faptul că cei care le „susțin” și „promovează” fără temeii, trebuie să primească riposta cuvenită. De un astfel de reproș nu este ocolit nici G. Călinescu care în monografia din 1932 – „Viața lui Mihai Eminescu” a utilizat un portret fals! Neautentice sunt considerate și „imaginile” ce îl înfățișează pe poet în diverse ipostaze la evenimente culturale organizate în epocă.

Albumul Mihai Eminescu... al lui Zenovie Cârlegea constituie și un remarcabil documentar în care sunt comentate cu lux de amănunte fotografiile Veronicăi Micle, ale „augusteii scriitoare” Carmen Sylva, ale lui Matei și Gheorghe Eminovici ș.a. În lucrare sunt puse în paralel și fotografii cunoscute în care chipul altor persoane este atribuit lui Eminescu. Zenovie Cârlegea însă are, în multe cazuri, păreri contrarii, el studiind atent imaginile și mărturiile unor contemporani cu Eminescu, martori ai împrejurărilor în care au fost executate, fixează corect identitatea autorului „Luceafărului” (prezent în mijlocul gimnaștilor lui Aron Pumnul (1863/1864), dar și la dezvelirea statuii lui I.H. Rădulescu din 22 noiembrie 1881. Ipoteza unui alt portret „M. Eminescu sub teiul din grădina Copou din Iași” este combătută cu vehemență de exeget: ceea ce este luat drept fotografie este de fapt un tablou lucrat, probabil, după o fotografie care nu s-a păstrat de pictorul Ion D. Stoica, coleg cu Brâncuși la Școala de Belle-Arte din București. În ceea ce privește celebra „fotografie a lui Eminescu făcută la Mănăstirea Neamțului”, Zenovie Cârlegea este categoric: este un trucaj al „falsificatorului Octav Minar”, autor și al plastografierilor câtorva scrisori ale poetului. Falsul a fost inci-

minat de G. Călinescu, Perpessicius, Șerban Cioculescu etc.: capul poetului a fost decupat din fotografia din 1887 și lipit la corpul unei persoane aflată pe scaun, cu halat și papuci din grădina ospiciului Mănăstirii Neamț.

O altă fotografie, „datată” în 1884, realizată, chipurile, în București, în zona Hanului lui Manuc, pe malul Dâmboviței, care a avansat ideea prezenței lui Eminescu, Veronica Micle, I.L. Caragiale și Al. Vlahuță în mijlocul unui grup de actori, a făcut și încă mai face carieră: se descoperise încă un... Eminescu! Din păcate, demonstrează Z. Cârlegea, fotografia (datată 1888!?) nu este veridică! Decorul nu este cel din București, ci cel din Piața Sf. Arhangheli din Brăila (de după anul...1900!), iar preținsul Eminescu a fost „plantat” acolo într-un atelier fotografic!

Nu au lipsit cercetătorii care l-au „infiltrat”, fotografic, pe Mihai Eminescu și în salonul reginei Elisabeta unde, se știe, se țineau seratele literare. Fotografiile cu pricina sunt falsuri grosolane, (asemeni altor personaje de dinainte și după Eminescu) cărora li s-a împrumutat fizionomia acestuia.

„Mihai Eminescu. Album portretistic comentat” se adaugă, fără îndoială, listei de cărți de cercetare științifică semnate de prof. dr. Zenovie Cârlegea, printre acestea aflându-se: Eminescu – monografii ale daco-românității, Eminescu – mitograme ale daco-românității, Mihai Eminescu – drumuri și popasuri în Gorj, Mihai Eminescu. Dicționar monografic. Oameni din viața lui ș.a.

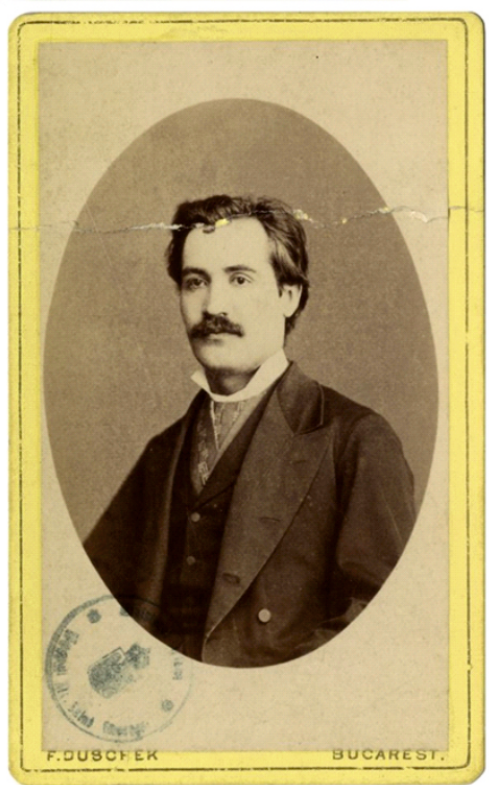
În paginile care urmează vom prezenta un scurt istoric al împrejurărilor în care au fost realizate cele patru fotografii cunoscute ale „omului deplin al culturii românești” – Mihai Eminescu, bazându-ne pe cercetările și interpretările prof. dr.

Fotografia din septembrie 1869
Zenovie Cărlugea.

Prima fotografie („astrală”, cum o numește G. Călinescu) a lui Eminescu datează din vremea când „luceafărul poeziei românești” (Constantin B. Stamatin – Nazone, „Adevărul”, 18 iunie 1889), avea vârsta de 19 ani. „Frumusețea de semizeu” (G. Călinescu) a acestuia a fost immortalizată în luna septembrie 1869 de artistul Jan Tomáš, aflat în solda împăratului Frantz Iosef. Poetul ajunsese la Praga în drum spre Viena unde urma să audieze, la insistențele familiei, cursurile de iarnă ale Facultății de Filosofie a Universității austriece. Iată cum îl zugrăvește Ștefan Cacoveanu (1843-1936), președintele Tribunalului Alba-Iulia, cel care avea să-l găzduiască o scurtă perioadă în casa sa: „Eminescu la 1868/1869 era un tânăr cam de 19 ani. Statura mijlocie, bine legat. Frunte înaltă, trăsături frumoase și

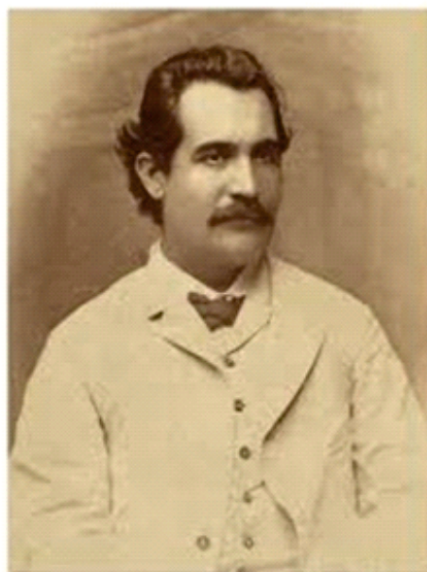
regulate, păr bogat și negru dat înapoi pe umere, cum poartă artiștii. C-un cuvânt un tip roșcovan foarte frumos”. La rândul său I.L. Caragiale, în 18 iunie 1889, la trei zile de la plecarea în eternitate a marelui Poet, scrie memorabil: „Era o frumusețe! O figură clasică încadrată de niște plete mari negre; o frunte înaltă și senină; niște ochi mari – la aceste ferestre ale sufletului se vede că cineva este înăuntru; un zâmbet blând și adânc melancolic. Avea aerul unui sfânt tânăr coborât dintr-o veche icoană, un copil predestinat durerii, pe chipul căruia se vede scrisul unor chinuri viitoare”. Publică în „Familia”: Junii corupți și Amicului F.I., și scrie: De-aș muri ori de-ai muri, Doi aștri, Unda spumă, Când privești oglinda mării, Din nopți tăcute, Replici, E îngerul tău ori umbra ta?, Venere și Madonă, Locul

Fotografia din 27 februarie 1878

Fotografia din 27 februarie 1878 a fost făcută în atelierul lui Franz Duchek din București. Mihai Eminescu avea atunci 28 de ani. Aceasta, înfățișându-l pe poet „subțiat de gânduri și de o înfrigurare sentimentală” (G. Călinescu), trebuia inclusă în al doilea tablou-medalion al Societății Junimea din 1883, realizat cu ocazia jubileului. Titu Maiorescu o va folosi pentru ilustrarea copertii *Poesiilor*, volum apărut la Editura Socec. Cunos-când inexplicabila tergiversare a lui Eminescu de a se fotografia, criticul va consemna în Însemările sale zilnice din 26 februarie 1878: „Cu Eminescu am să mă duc eu mâine la fotograf, mai înainte însă la bărbier să se radă. *La Bohême roumaine*”.

Trebuie să amintim că în jurul fotografiei din 1878 s-au iscat mai multe controverse. Ea a fost utilizată și într-un trucaj (care a vehiculat ipoteza existenței altui portret) în care ni se oferă o imagine de ansamblu a grupului junimist prezent la dezvelirea statuii din București a lui Ion Heliade Rădulescu din 22 noiembrie 1881. Istoricul literar Zenovie Cârlușea, analizând „montajul foto” în care în mod fals identitatea lui Eminescu este indicată, pune lucrurile la punct: „...Tipul din imagine – cel din fața statuii, n.n. – nu pare a fi deloc Eminescu, ci mai degrabă un reprezentat din ierarhia administrativă și de ordine publică, privind cu o demnitate de guvernant dinspre liberali spre adversarii politici”. Concluzia la care ajunge prof. Zenovie Cârlușea este clară: „Poetul este primul din rândul al treilea, loc de unde îi putem decupa portretul care este exact cu cel de pe panoul Junimii”.

Fotografia din 10 iulie 1884

A treia fotografie a lui Mihai Eminescu, executată în atelierul lui Nestor Heck, este datată: 10 iulie 1884. Istoria ei este destul de spectaculoasă: „grupul de amici ieșeni format din prof. Wilhem Humpel (1831, Graz – noiembrie 1899, Viena), cumnatul lui Maiorescu, poetul și traducătorul Petru V. Grigoriu (1855-1903) și prof. univ. A.C. Cuza (8 noiembrie 1857, Iași – 3 noiembrie 1947, Sibiu), om politic (nepot de văr primar al fostului domnitor vizitat de poet în exil, la Viena), care-i va edita în 1887 poeziile, îl determină pe Eminescu să se fotografieze împreună...” (Zenovie Cârlușea, *Mihai Eminescu – album portretistic comentat*, Editura Centrului Județean pentru Con-servarea și Promovarea Culturii Tradițio-nale Gorj, 2022). Meșterul fotograf, urmând rugămintea acestora, îl immortalizează numai pe poet, lucru care avea să-i provoace o trecătoare supărare. Eminescu ajunsese la Iași după întoarcerea din Italia (martie 1884), unde a ajuns după ce între noiembrie 1883 și februarie

1884 fusese internat la sanatoriul Ober-Dobling (Viena).

Ultima fotografie a lui Mihai Eminescu a fost realizată în mai multe copii în anul 1887 în atelierul lui Jean Bielling din Botoșani. La 20 noiembrie poetul o trimite Societății Liceului „Matei Basarab” din București, care urma să-i poarte numele. În epistola pe care sora poetului, Henrieta, o trimite Cornелиei Emilian, întemeietoare, alături de soțul său Ștefan, a primei Școli profesionale de fete din România, făcea precizarea: „Fotografia lui Mihai a reușit bine. Trei m-au costat cinsprezece franci, una lui Moțoc, una matală și una pentru noi”. Tot la 20 noiembrie 1887 Eminescu trimite aceleiași profesoare această misivă:

„Mult stimată Doamnă,

Să nu credeți că vârsta Dumneavoastră m-a împiedicat de a vă scrie până astăzi, ci îndelungata mea boală m-a făcut să fiu foarte descurajat.

Astăzi, simțindu-mă mai bine, vă satisfac dorința de a vă trimite fotografia cerută de mult timp...”

În loc de epilog

În afara acestor patru fotografii ale lui Mihai Eminescu, a căror autenticitate nu poate fi pusă la îndoială, în spațiul virtual au mai apărut altele două de grup. Într-una este surprins profesorul Aron Pumnul în mijlocul clasei de

S-a „oficializat” ideea că în aceasta „junele Eminovici” apare pe rândul doi de jos, al doilea din dreapta. Profesorul dr. Zenovie Cârlușea respinge categoric această presupunere: „...Nu acesta poate fi Eminescu, ci junele din marginea stângă de pe același rând, dacă avem în vedere fizionomia (fața «smolită», fruntea lată, ochii mari și vii, lobul urechii, părul negru dat pe spate)”. Argumentele sale, publicate în revista „Portal-Măiastra”, nr. 1/2006), sunt destul de convingătoare în susținerea constatărilor pe care le aduce cu privire la adevărata identitate a elevului lui Aron Pumnul.

Într-un alt instantaneu, realizat la inaugurarea statuii lui Ion Heliade Rădulescu din București (22 noiembrie 1881, Mihai Eminescu este identificat, de prof. dr. Petre Popescu-Gogan (vezi „România literară” din 29 martie- 4 aprilie 2000) în personajul poziționat în fața statuii (indicat cu cifra 8) – „tipul elegant, cu joben și baston”, cel cu privirea insistente asupra sufletului liber.

Poziția prof. dr. Zenovie Cârlușea vis-à-vis de ipoteza discutabilă a d-lui Gogan este cât se poate de clarificatoare: „Să precizăm un lucru foarte grav: din poza reproducă la pagina 70 (a rev. Hyperion

– Banchet eminescian, august 1998), mărită pe calculator la dimensiunea A4, prin procedeu computerizat așadar, Eminescu este scos din cadru... Să se fi procedat intenționat așa pentru a fi impus drept Eminescu personajul monden din centrul fotografiei?! Sau e vorba de o neatenție a d-lui Gogan în fața computerului, concentrat de la început pe IPOTEZA personajului central – însingurat, elegant, purtând palton și pălărie, cu șuvița căruntă la tâmpla stângă, având conformația urechii și nasului asemănătoare cu cele din portretele cunoscute...”.

Eminescologul Z. Cârlușea se alătură punctului de vedere al lui Ion Cârnu, exprimat în studiul *Prezența poetului* (din rev. „România literară”, 31 mai – 6 iunie 2000 – n.n.): „Dacă reproducerea inițială apărută în revistă ar fi fost analizată cu calculatorul, nu cu lupa, P.P. Gogan ar fi avut surpriza pe care o avem cu toții: Eminescu este în fotografie în gruparea junimiștilor, nu departe de Titu Maiorescu, aflat într-un prim plan foarte clar. Poetul este primul din rândul al treilea, loc de unde îi putem decupa portretul care este exact cu cel de pe panoul Junimii”, pe care îl reproducem mai jos:

Legat de fotografia lui Eminescu din acest tablou-medalion aniversar al Societății Junimea, prof. dr. Zenovie Cârlușea este de părere că aceasta este de fapt cea executată în atelierul lui Frantz Duschek din București la 27 februarie 1878, la inițiativa lui T. Maiorescu. „...Această poză – precizează dl. Cârlușea –, considerată «cea mai cre-

Al doilea medalion al Junimii (1883), care cuprinde și poza lui Eminescu din 1878, pe rândul 3.

dincioasă icoană a lui», înfățișându-l «subțiat de gânduri și de o înfrigurare sentimentală» (G. Călinescu), a fost inserată în al doilea tablou al Societății Junimea, pe rândul trei (de sus) unde sunt immortalizați, de la stânga la dreapta: Teodor T. Burada, Constantin Leonardescu, Gheorghe Bengescu-Dabija, Theodor Rosetti, Titu Maiorescu, Petre P. Carp, Ioan Mire Melik, MIHAI EMINESCU, Dumitru C. Ollănescu-Ascanio. Maiorescu o va reproduce încă din prima ediție, din 1883 apărută de Crăciun (pe copertă: 1884), a POEZIILOR lui EMINESCU.

*

„Vreme trece, vreme vine”... Poate într-o zi, noi, sau cei care ne vor urma, vom avea șansa să-l descoperim pe Demiurg și în alte ipostaze și astfel să

Poezie

Alina Monica ȚURLEA

strigătul se rostogolea
 l-am închis în pumnul drept
 în cel stâng, omor întunericul
 *

continui să mă visez în oglindă
 moartea îmi surâde
 ascunsă după ureche
 *

albă a mai fost vara
 adânci gropile cu suflete
 tăioasă durerea
 *

din tălpile galbene
 nu-mi cresc rădăcini
 din pântec
 nu-mi curg cuvinte noi
 nicio viață nu-mi intră pe fereastră

mă caut!

în scurgerea sângelui
 în urletul ce sunt
 grijuliu mă aduni
 de prin cioburi uitate
 din plânsul plângând în plângerea
 amurgului

la capătul unei rugi îngropate
 dintr-o viață zbcuiată
 și totuși neîntâmpată.

trupuri agale merg
 cu aer putred de moarte în plămâni

până când gura li se va umple de
 reproșuri
 ochii amnezici analizează amintiri
 defuncte

peste tot un lichid roz
 se scurge din pântecul dospit
 astfel, încerci să-ți mângâi umbra
 lipicioasă

și pe cea a morților ascunși
 după ușile de metal
 în mirosul stătut de urlet
 ce se plimbă în voie prin salonul cu
 pereți gri
 și colțuri carnivore

să știi,
 oamenii au gleznele legate cu lanțuri
 albe

*

un déjà-vu se plimbă
 e tot mai uzat
 amestecă praful și mizeria depuse pe
 dinții
 celor care nu văd migdalii înfloriți
 ce țâșnesc din coloana nebuliei noastre
 înviate

mușcă cu speranță și teamă de
 luciditate

cu venele salvate
 sufletul nemutilat
 umblet nealungat în deșertul fiilor
 rătăcitori

Poezie

Daniel MARIAN

nu-ți fie frică nu am
rădăcini sau tentacule
eu te îmbrățișez așa hoțește
cu un văz și o șoaptă dar nu
pentru a nu-ți mai da drumul
ci pentru a te măsură la aripi
pentru a-ți face un cer pe măsură
ca și când ți-aș fi Dumnezeu
înlocuind împotrivirea unor
cabotini din visele tale
deși abia apoi din zborul tău
probabil că mă voi naște
dacă vei fulgera cu un țipăt
cerul pe numele tău voi ști
deschide ca pe o fereastră

camera de refugiu a inimii

umbră roșie îmi străbate
ochiul genele și spinarea
un arici cu umbrelă

momeală pentru adunat
motive de salut indiferent
la porți întredeschise

pe unde când trece
se oprește să adune
vreascuri din creier

înțeleg că dacă nu ar fi roșie
s-ar putea desprinde de mine
abia atunci ar fi moartă

ca într-un fior de dragoste
sau beată la capătul zilei
umbra se leagănă
se leagănă umbra

a venit viața pe la noi

și ce jigărită față de moarte avea
părea parașută deschisă în nori
prea devreme pentru a ști unde pică
redușă ca o picătură la pompă
care pierde până să facă scânteii
în limita stocului disponibil e gata
v-o împachetez și v-o trimit cu
același transport insalubru defect
de furnici

a aruncat stiloul pe masă

ca un impertinent adio
vin mătușile să recupereze
zece veri eminentemente morți
încă le mai iese din gură

ecoul gri al prafului de pușcă
ca un iepure crezut molâu
un fel de grafică pronunțată
odată cu sentința la pompeii

încât
cerneala îl latră

se moare sprinten
fără lovitură de pedeapsă
fără virgulă
și text de subsol

nimic măreț
vioaie putrezire la
cornul și copita vremii

s-a inventat magnetul
de moarte

adiacent

pasărea nu se rătăcește
și nu se scufundă
știe scurtături fabuloase
și se hrănește constant cu
izotopi de armonie

drumurile nu-i sunt legate
și nu se termină brusc
într-o paloare accidentală
ori nefericire de serie
ea are cer făcut la comandă

să fie aceasta un fel de artă
sau pentru ea nu există artist
și atunci așa pur și simplu

suferă de sindromul paradis

am treizecișitri de grade
plus minus o reverență a materiei
după răirea prin sita de duh

de parc-aș fi adunat umbre grămadă
gata expirat pe banda rulantă
la fabrica dezafectată de tăieței

nu mi-a spus nimeni că aș fi murit
atât de străvezii toate din răspuțeri
înainte de a mă-nveli în staniol

mă îngână răsând

o intersecție bizară

care nu-și mai avea rostul
în capătul sălbăticiiei între
thanksgiving și hangover

la pontonul ros de poftele
minore orbecăind temelii
– caracatițe sepii meduze

cele prezente aici dinainte
se îndrăcesc cât scheaună
pocnindu-ne de sărbători

spre deosebire de noi iată
cu năframa de pace toamna
cum își ară liniștită ogorul

se uita la mine cu ochiul magic

proaspăt ridicat de pe jos
 semăna mai degrabă c-un oftat de
 furnică
 ne luam tainul minciunilor
 dintr-o felie de tort ce mergea bine
 c-un pahar bulbucată de vin
 după amare jumările realității
 care în pas de regrete ne-a ars pe noi
 în ziua devenită menghină păgână
 ce se vrea jumătatea pe care n-am
 înțeles-o
 faci rotocoale te împiedici de ne-ntors
 în borcanul țestos cu murături
 oracol ce prevestea țâfnos
 deversările de suflete de pe raftul gol
 unde au fost insinuate ca exemple
 de superficiale practici

dacă există o geometrie a echilibrului

aceea nu e între mâini și nu
 se află între ochi măsurând
 tandre atingeri furioase scânteii
 nici între cămările inimii unde
 refugiată locuiește intuiția
 de a despărți viitorul de trecut
 cu un dangăt moale sau paraleu
 iar între respirații te mai caută
 târând picioarele în altă parte

ieri am scris cel mai prost poem

ceva între o muțenie
 o palmă și o înjurătură
 triunghiul perfect pentru
 ocazia de spintecat calendarul
 pe zone de carantină și război
 în care să orăcăie broaște râioase
 așadar astăzi mă laud stăpân
 peste kitsch-ul sclipitor veritabil
 în stare să provoace următoarele
 erupții vulcanice și cutremure
 deja se văd primele efecte de artizanat
 în vene tăiate și piei arse cu țigara
 dar cel mai important de neună
 a apucat să se sinucidă cerneala
 cu un fals de vază chinezească
 înainte de a fi băută de cabotini
 care tot încearcă de cincisute de ani
 să scrie prostește cu putregai de soi
 cel mai prost poem de la facerea lumii
 într-o subversiune de mormoloc
 și până la terminarea ei într-o grotă
 ce mândră și-a mai făcut harachiri
 cu privirea dementă de brusture
 a unei coli rebegite cu antet
 de la ministerul culturii turbării
 să moară de ciudă premiul nobel
 cu toți cărturăreștii în brațe

Sandu TEODOR

o mie de gânduri

infinitul, tot mai aproape
tăcute, umbrele mele la orizont țipă
mâinile întinse, dezbrăcate de ape
cerșesc uscatului o singură aripă

memoria perfectă a vieții trecute
mă îmbrățișează ca un corset
cascadele lumii au devenit mute
aruncându-mi pașii într-un dans desuet

gândurile vagi se luptă între ele
nu mai ascultă de dirijor
orchestrele plutesc în derivă pe scene
mi-e teamă de mine, și-mi vine să zbor

s-ar putea să întârzii din nou la apus
rătăcit prin rămășițele surde
întâmplările, vise reale, mi-au spus
razele zilei iarăși sunt mute

nu mi-e greu să ajung iar aici, aproape
țintuit de marginile mele trecute
săbii rupte, fără mânere, aruncate
încearcă șchiopătând să mă ajute

mă uit înăuntru prin privirile mele
curios să mai caut cuvinte
poate ca unul din ele o să ajute
la timpul și momentele nepotrivite

pietrele-s iar albe, pe la vâltori
perfecțiunea plânge după colțuri tăiate

tot viitorul îmi zice, să nu mori
încă nu-s toate viețile pierdute

cenușa existenței nu mai respiră
toate culorile au dispărut
am rămas singur pe aceeași scenă
eu și cu mine ca la început

sânt tot mai aproape de ziua de mâine
departe de mine și vechiul trecut
amintirile-mi țin picioarele drepte
viitorul e încă un vis netrăit

mai nou nu înseamnă mereu mai
aproape
nimic nu rămâne cum a mai fost
până și frunza zboară, se închină,
plutește pe ape
hidosul se roagă și devine câteodată
frumos

privirea doare, pasul privește
de la capătul unui nou început
o mie de gânduri, aceeași poveste
o singură carte, același titlu pierdut.

în arhiva proprie

în arhiva proprie
am mai găsit o singură coală de hârtie
cu câteva cicatrici deformate de un scris
subtil

sub forme de cuvinte
 cu miros de durere
 ce nu te trădează niciodată
 umbra din interiorul meu cu care m-am

născut
 curge liniștită
 ca o componentă obligatorie a sângelui
 ce-mi zboară ticăind prin vene
 pe jos
 amestecate cu trecutul
 stau nemișcate și privind în gol
 alte pagini rupte și mototolite
 (pe care nu le-am observat din cauza

întunericului
 ce-mi ascunde amintirile)
 a căror liniște asurzitoare îmi face semn
 să le ridic una câte una și să le desfac
 cu grijă
 ca petalele metalice a unei rochii negre
 de forma unei

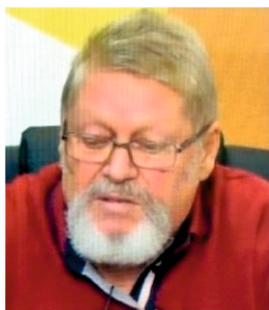
magnolii
 ce a crescut fără rădăcini
 și fără mâneci
 doar în jurul unui decolteu
 al timpului

.....
 în arhiva proprie
 am mai găsit o coală de hârtie
 singura cu miros de durere

ce nu mă trădează
 și nu mă va trăda niciodată.

îngândurare

peste finețea palmelor crăpate
 cresc buchete de sârmă ghimpată
 iar dacă devii curios
 și vrei să știi ce-ți rezervă trecutul
 începi să smulgi petală cu petală
 pentru a vedea
 ce culoare mai are sângele sau
 rugina din suflet , apoi
 lași acele flori legate
 de timp
 în vasele secetoase
 pentru licitațiile viitoare
 și
 aștepți să vezi dacă
 umbra lor sau a noastră
 mai are vreo formă.

C. VOINESCU

Evadare

Noaptea
statuile coboară incognito de pe soclu
și redevin pietoni.

Trec strada
și merg încet să nu ne tulbure somnul
și starea de bine.

Vorbesc, fără să fie recunoscute,
cu oamenii legii
cu măturătorii
și cu câini hămesiți
despre noua dezordine mondială.
Spre ziuă se întorc la locurile lor
împietrite de spaima
că, într-o noapte,
descoperindu-li-se identitatea,
li s-ar putea impune
domiciliu forțat.

Bufon

Regele
și-a trimis bufonul
în șomaj tehnic,
fiindcă
supușilor Majestății Sale
le-a dispărut, vremelnic,
simțul umorului.
Nici trepădușii tronului
nu prea mai știu

de glumă.
La Teatrul de Comedie
se joacă
Eschil
cu casa închisă.

Deșert

Le-am furat cuvintelor
scânteia,
când fluturi albi
mă duceau de mână,
luminându-mi calea.
I-am furat mării
neliniștea,
mergând,
odată cu gloata,
în urma toiagului.
Prin deșertul
de cenușă
trec singur
acum.

Vis

Mi-e tot mai somn
și tot mai toamnă-mi e,
aș vrea să dorm adânc
pe stogul meu
de fân
și să visez

66

că este luni
și c-a-nflorit
din nou
cicoarea.

Loreley

Hoinăream visător
prin gândurile tale
abia date-n pârg,
recitându-ți Loreley.
Rupeam un gând-două,
să am ce citi
în tramvaiul gol
ce mă reîntorcea
în mine.
Păstrez și acum
unul dintre gândurile tale,
presat între filele cărții
cu poeziile
lui Heine.

Veac

Și-a schimbat
veacul parola
și-l accesez
mai greu acum.
Mi s-a dezctivat și somnul,
iar visul
parcă-i virusat.
Trec totuși
prin era digitală,
online,
ca un robot
stricat.

Perspectivă

De pe marginea unui cuvânt
muntele
nu îmi mai pare
atât de înalt.
Și norii par
scame de vânt
pe aripi de cocori.
De pe marginea unui cuvânt
lumea
se vede
altfel.

Nesomn

Mi-e somnul mai nesomn
și marea mai departe,
privesc printr-un ocean
de umbre
cum se-ngustează râul
și maluri de nisip
se surpă.
Mi-e-n gând,
mi-e-n dor
și parcă-mi e
tot mai târziu.

Circ și pâine

les scamatorii în arenă,
ne fură ceasul de la mână
și mărunțișul
de sub nas.
Cu vrerea lor
dresorii
țin leii strâns în laț,
în vreme ce bufonul
aruncă surâzând
bucăți de pâine-n stal.

Festin

Îmi venerez,
din când în când,
maestrii și, la un pahar,
din raft,
chiar pe Verlaine
îl scot.
Îi scot
și pe prietenii
rămași pe Terra,
să deslușim
din nou cuvântul
și o metaforă
să mai sorbim
fierbinte.

Zei

Orbecăiam prin Troia
cu Homer,
jucam pe aceeași scenă
cu Eschil
și-am luat cândva cu Don Quijote
morile-n asalt.
La masă am stat chiar cu Baudelaire
sau am băut un vin
cu Mallarmé.
Astăzi e frig și plouă,
terasele-s închise
și Troia a căzut.
Nici teatru nu se joacă,
nici zei nu mai coboară
în lume
din Olimp.

Stele

Cum bate timpul,
ca ploaia, în ferestre-mi
și cum se zbate clipa
în picurii de apă,
când norii
se prefac în păsări
purtate-n plete
de tinere mirese...
Și cum se sting secunde,
pe rând,
ca-n faptul zilei
stele!

Mesteacăn

Unde se termină
cuvântul
și-ncepe hăul tenebros,
m-am așezat pe-o piatră
– chip cioplit de vânt –,
și am încremenit
în veac,
mesteacăn
alb
și lăcrimând.

Izvor

M-am lepădat de mine,
să mă scufund singur
în ploaie,
ca-ntr-o apă de botez,
ca într-o mare fără pești,
ca într-un izvor
al tămăduirii
de sine.

Punctul de vedere

SCRISOARE DESCHISĂ
Domnului Nicolae Manolescu,
la retragerea mea din USR

Domnule profesor Nicolae Manolescu!

După decesul prematur a lui Laurențiu Ulici Uniunea nu a mai făcut niciun schimb cultural, **nici măcar nu mai există o secție de traducere și promovare a literaturii române peste hotare**. După atacul dvs. la persoana mea și nu la operă, în editorial (vedeți editorialul din „**România literară**” nr. 7 - 13 iulie 1999, Anul XXXI), și după „preluarea puterii” de către dumneavoastră, eu am fost nevoit să mă retrag de la Filiala București și să mă mut la Filiala Iași. În toată această perioadă nu numai că am fost absolut ignorat de „Centrală”, dar și atacat de domnia voastră (evident tot la persoană! Recitiți **România literară nr. 31/2022 sa.**) Puteți citi și <https://actualitatea-literara.ro/razboiul-manolescu-schenk-continua/> dacă vă interesează! Nici nu v-a trecut prin cap să-mi dați un drept de replică la acele atacuri nejustificate! În fine; în ultimii 20 de ani, nimic! Scriitorii au pătruns pe piața internațională singuri, sau cu sprijinul meu sau a altor idealisti ca mine, iubitori ai literaturii române. Nu mai are niciun sens să mai scriu și eu ce se întâmplă acolo, că știți sau că sunteți indus în eroare; au scris mulți alții, la fel cum mulți s-au retras,

s-au revoltat, dar fără nici un efect! Oricum, vina este a dvs. ca „suprem” al acestei uniuni.

Nici măcar pe lista generală a membrilor Uniunii Scriitorilor din România nu mai exist, decât pe cea a filialei Iași, cu toate că sunt membru al Uniunii de la început. Majoritatea cărților mele sunt în circulație mondială, vezi doar două exemple: <https://www.amazon.de> **sau puteți vedea și pe** <https://www.bod.de> și multe alte librării fizice sau online! Am fost exclus din absolut toate manifestările naționale USR; am trimis pentru prima dată în activitatea mea literară, din absolută curiozitate (știind efectul, fără a fi profet 18 cărți în limba română, germană, bilingv, clasici, contemporani, originale) și nu a trebuit să aștept mult să văd ce era clar din start: absoluta ignoranță în fața operei mele dedicată de o viață întregii literaturi române!

Cu infatuarea dvs. ați reușit să infestați literatura ultimelor trei decenii și să exacerbați cele mai primitive sentimente ale scriitorilor care, până la “domnia” voastră, mai mergeau cu fruntea sus! La urma urmelor, în ceea ce mă privește, e foarte simplu; **puteți citi mai jos realizările mele**, în primul rând

pentru literatura țării mele natale, chiar dacă sunt plecat de aproape 50 de ani în Germania, unde mi-am absolvit și studiile universitare, unde mi-am practicat meseria și unde m-am realizat. Problemele plecării mele au fost de conjunctură, dar nu am încetat o clipă să promovez literatura țării! Retragera mea nu are nici o legătură cu proiectele la care lucrez în prezent sau pe viitor! Ca fost redactor-șef la revista "Convergențe românești" am atacat regimul ceaușist, am atacat printre altele și acele monstru-oase „urbanizări”, ca în anul 1986 să fiu declarat **persona non grata**, titlu de care am scăpat, împreună cu alții, prin invitația la Cotroceni de către „**Frontul Salvării Naționale**”. Până la

venirea dumneavoastră la conducerea URSS totul a mers bine, după care, de astă dată, am redevenit (neoficial) **tot persona non grata** a acestei „uniuni” prin bunăvoința domniei voastre! Tentaculele „Centra-lei”, în frunte cu dumneavoastră, au ajuns la toate filiale și între timp, evident, și la Filiala Iași! Nu pot înțelege cum de guvernul nu sancționează astfel de „alunecări” nocive!

Cu aceste rânduri doresc să-mi anunț retragerea din Uniunea Scriitorilor din România. Evident că cererea de retragere o voi trimite și Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor!

Semnez, din păcate fără stima care în mod normal s-ar fi cuvenit,

Brâncuși: Poarta sărutului

File de istorie literară

Hortensia Papadat-Bengescu și cenaclul Sburătorul

Adriana Ecaterina ACHIMESCU

„Trebuie să mărturisesc că tot timpul cât am colaborat la «Viața românească» eram stăpânită de un simțimânt ciudat: mă credeam perfectă; la «Sburătorul» sunt stăpânită de un sentiment umil: mi se pare că sunt perfectibilă. Acest sentiment nu m-a părăsit nici azi.”¹

Petrecându-și tinerețea în umbra soțului, Hortensia Papadat-Bengescu începe să scrie la o vârstă înaintată, cel dintâi cerc literar frecventat fiind *Viața Românească*, unde se va simți sprijinită de Topîrceanu și de ceilalți membri. Deși profund recunoscătoare, ruptura se va produce în 1919, atunci când scriitoarea conștientizează direcția ce încerca să i se impună și refuză să trăiască experiența îngrădirii din nou, de data aceasta pe plan profesional.

Vine la cenaclul *Sburătorul* la invitația lui E. Lovinescu, unde simte că literatura feminină este încurajată și unde va fi considerată o excepție în epocă. Proza sa reușește să surprindă criticii perioadei interbelice, prin gândirea emancipată, construind personaje ce vor fi imaginea erotismului, a dorinței și a pasiunii.

Acest tablou al femeii ce-și descoperă propriul trup, al femeii îndrăgostite de ea însăși, îi conferă Hortensiei autoritate în rândul mai tinerelor scriitoare din

cenaclu, care o vor admira pentru puterea de a se exprima liber. În *Agende* găsim numeroase observații critice, cu privire la contribuția adusă la *Sburătorul*, scriitoarea ocupând un loc important în inima mentorului. Literatura ei îl atrage, considerând că este prima care realizează o analiză profundă a sufletului feminin. Scriitorii cenaclului văd substanță în opera sa, acceptând această formă de autocunoaștere transcrisă, iar Hortensia se va complăce lângă bărbați, postură pe care o va adopta în cadrul cenaclului. Performanțele literare ale Hortensiei vor fi acceptate unanim de critica epocii, remarcând în talentul acesteia o notă masculină, o obiectivitate care o va consacra.

Sub ochiul critic al lui Lovinescu, se va îndrepta spre proza obiectivă, așa cum se observă în romanele ce alcătuiesc *Ciclul Hallipilor*. Numit după familia care se găsește în centrul firului narativ, acesta ilustrează modalități narrative moderne, care fac posibilă înfățișarea faptelor și a personajelor, cu ajutorul introspecției. Astfel, sunt prezentate majoritatea evenimentelor. Eroinele din proza Hortensiei Papadat-Bengescu sunt femei slabe psihic și fizic, cu un temperament nevrotic, incapabile să-și găsească resurse pentru a ieși din situațiile dificile, femei

1. Valerian, Cu scriitorii prin veac, București, E.L., 1967, p. 147

căroră le este teamă de propria sexualitate, dar mai ales, neputând să-și asume statutul de mamă.

Scriitoarea își câștigă, prin talentul său, un loc central în cadrul cenaclului, stând mereu într-un fotoliu, în fața biroului, alături de bărbați, în vreme ce scriitoarele celelalte preferau un colț al odăii. Existau și excepții, desigur, când fotoliul Hortensiei, absentă din varii motive, era ocupat de alte scriitoare, dar numai cu acordul lui Lovinescu, cum e cazul Ioanei Postelnicu sau al Margaritha Miller-Verghe: „În fotoliul rezervat doamnei Hortensia Papadat-Bengescu ședea acum o doamnă oarbă, îmbrăcată într-o rochie gris-argint și cu un fular bleu-pal în jurul gâtului.”²

Hortensia reușește să găsească la *Sburătorul* o familie, integrându-se cu mare ușurință în grupul lor; câștigă simpatia criticului-gazdă, acceptând toate sugestiile pe care acesta i le oferă. Trebuie precizat faptul că autoarea nu este dispusă să se lase modelată de către cineva, întrucât este conștientă de capacitatea sa creatoare. De altfel, motivul pentru care părăsește colectivul de la *Viața Românească* este tocmai dorința lui Ibrăileanu de a-i impune o anumită direcție.

Scrisul autoarei nu are parte de modificări esențiale, literatura sa fiind concepută într-o manieră obiectivă. În această lumină, scriitoarea mărturisește că simte că a evoluat odată ce s-a alăturat cercului de la *Sburătorul*, făcând trecerea de la o scriere subiectiv-lirică la romanul

obiectiv. Astfel, „Hortensia Papadat-Bengescu este prima scriitoare care, la noi, a depășit granița culturală a feminității, impunându-se ca unul dintre citorii romanului românesc modern.”³

Surprinzând criticii din perioada interbelică prin proza sa, Hortensia îi determină, pentru prima oară, să privească scrisul feminin cu seriozitate, ba chiar să pună bazele începutului literaturii feminine. Apogeul care o identifică precum un model este atunci când trece la înfăptuirea romanului obiectiv. Este momentul în care prozatoarea demonstrează atât femeilor, cât și bărbaților, că literatura sa este unică, fără influențe, izvorând la o vârstă târzie, departe de ambițiile vremii. În acest context, iese la lumină *scriitoarea*, sprijinită de Lovinescu, dar și de alții, care reușește să lase în urmă tinerețea grea, în care a fost ținută departe de scris, nevoită să se ocupe exclusiv de familie. Devine un reper în cadrul cenaclului *Sburătorul*, o femeie ce strică ordinea firească a vremii, o scriitoare ce se așază între bărbații de seamă ai literaturii române.

Literatura Hortensiei se îndepărtează de confesiunea directă, a genului memorialistic, dorind să scrie proză obiectivă, pentru că nu dorește să se oglindească în scrierile sale. Așadar, autoarea nu este dispusă să creioneze drame feminine, ci dorește să expună mentalități, să observe prejudecăți și moduri de gândire, astfel încât să înțeleagă cum acestea s-au înrădăcinat în societate, fiind capabilă să

²Bianca Burța Cernat, Fotografie de grup cu scriitoare uitate. Proza feminină interbelică, Editura Cartea Românească, București, 2011 p. 80

³Elena Zaharia-Filipaș, Studii de literatură feminină, Editura Paideia, București, 2004 p. 29

realizeze ce înseamnă noțiunea de feminitate, în tradiția culturală românească. Luând parte la ședințele cenaclului *Sburătorul*, unde își expune, de altfel, primele sale romane, reușește să-și extindă câmpul de observație, fiind influențată de maniera de expresie literară văzută acolo.

Putem conchide că împrejurările din cadrul cenaclului *Sburătorul* devin reali stimuli pentru viziunea creatoare a

Hortensiei Papadat-Bengescu. Autoarea reușește să-și asigure un loc în lumea literară, făcând din operele sale o artă, prin capacitatea de a umple spații și a distorsiona clipe, eroii săi găsind în artă singurul punct de lumină, într-o existență plină de durere și boală, intervenția lui Lovinescu asupra prozei sale fiind evidentă, prin îndrumarea spre romanul obiectiv.

BIBLIOGRAFIE

Surse primare:

- PAPADAT-BENGESCU, Hortensia, *Ape adânci*, Editura Libăriei Alcalay&Co., București, 1919
 PAPADAT-BENGESCU, Hortensia, *Femeia în fața oglinzei*, Editura „Ancora”-Alcalay-Calafeteanu, București, 1921
 PAPADAT-BENGESCU, Hortensia, *Concert din muzică de Bach*, Editura Ancora S. Benvenisti &Co., București, 1927
 PAPADAT-BENGESCU, Hortensia, *Drum ascuns*, Editura Națională S. Ciornei, București, 1932
 PAPADAT-BENGESCU, Hortensia, *Logodnicul*, Editura Adeverul S.A., București, 1935
 PAPADAT-BENGESCU, Hortensia, *Rădăcini*, Editura Națională S. Ciornei, București, 1938

Surse secundare:

- BURȚA-CERNAT, Bianca, *Fotografie de grup cu scriitoare uitate. Proza feminină interbelică*, Editura Cartea Românească, București, 2011
 VALERIAN, I., *Cu scriitorii prin veac*, Editura Pentru literatură, București, 1967
 ZAHARIA-FILIPAȘ, Elena, *Studii de literatură feminină*, Editura Paideia, București, 2004

Proză

UMBRELA

Dumitru BĂLUȚĂ

Atunci când evităm să spunem ființelor sau lucrurilor pe nume, apelăm la genericul „lume”. Poate unii habar n-au ce sens cuprinde acest enunț, motiv pentru care savanții vor fi constatat că acesta nu este altceva decât percepția vorbitorului a „tot ce există ca realitate și reflexia acesteia”.

Ei bine, cei care caută prilej de filosofare, neapărat vor zice:

– Lumea e ca lumea...

Alții, însă, vor contraria:

– Ba-i necalumea!

Neîndoielnic, se va găsi și un împăciuitoare să spună:

– Aveți dreptate și unii, și alții. Lumea este bună, dar și nici cum se cade.

Pe scurt, așa e lumea. Omul, când ea îi este mai dragă, ar pune-o în sân. Dar de-istă de-a curmezișul, nu se pune cu ea. Adicătelea, mai bine să o înconjoare, decât să intre în gura ei. Astfel, o fi cam problematic să te pomenești singur față în față cu lumea. Pe de altă parte, lumii puțin i-ar păsa de nevoile omului. La un moment dat s-ar putea chiar să-i întoarcă spatele.

Povestea lui Dragomir nu este o excepție. Nu că n-ar fi avut și el caracteristici de performanță, fapte bune sau anumite merite trecute în CV, mai ales că s-a numărat printre cei mai văzuți actori de teatru și film, ba și un poet original, dar cine îi mai pronunță astăzi acel nume? El nu s-a iubit pe sine în artă, ci a

prețuit arta în sine. A ridicat spectatorii în picioare, iar aceia au zguduit bolțile teatrelor și au glorificat platourile de filmare. Însă slava n-a fost să dureze prea mult. Doar până în lumea lucrurilor. Vai, cum l-au absorbit lucrurile scilpitoare, până la eșecuri. Ce pâlpâiri de plictis au urmat. Tocmai dramele ce le jucase pe scenă și pe ecran a ajuns să le trăiască aievea în aburii băilor, femeilor și tăriei de licori. Au urmat subsolurile cu șobolani, tomberoanele înflămânzitoare, zile și nopți halucinante.

Sălaşul de ultimă oră al lui Dragomir era subsolul fostului hotel „Inturist” din centrul capitalei, unde viața se menținea într-un semiîntuner constant. O feres-trucă aproape oarbă făcea legătura cu lumea de afară. Ziua se strecura în măsură cât permitea lumina naturală difuză, iar noaptea – nu mai mult decât se răspândeau prin sticle murdare razele unui felinar ce încă mai ilumina o terasă împărăginită. Din tot trecutul și averea sa de altădată, Dragomir mai păstra doar o umbrelă, de care nu se despărțea defel și devenise proverbială. O cumpăraseră când se afla odată într-un turneu la Sanct-Peterburg și l-a prins ploaia în stradă, de la primul butic ce îi apăruse în cale. Nu era pliantă, în schimb a plătit ieftin. În plus, s-a dovedit a fi una cu suportul în formă de baston, cu o cupolă largă și trainică. El putea povesti ore în șir diferite istorioare și peripeții trăite cu

ea. Cu cupola desfăcută, o ținea agățată deasupra culcușului său dintr-un colț îndepărtat, improvizat dintr-o canapea fără picioare și fixată pe niște coteleți. Umbrela îi era o sursă de inspirație și co-munica cu dânsa ca și cum ar fi fost una vie. Când improviza scene cu Hamlet, cu alți eroi jucați de el în spectacole sau filme, ori își recita poemele, o mânuia abil ca pe un accesoriu ce îl ajuta să-și ex-prime prestația sa teatrală. Acele momente rare erau irepetabile, o mântuire pe care nu o mai găsea în altă parte.

În jurul lui Dragomir se pripășiseră câțiva tipi ca și dânsul, oameni ai străzii. Încă nu erau cunoscuți bine între ei. Fiecare își căuta de grijile sale. Se apropiau unul de altul după caz. Mai mulți îl simpatizau pe artist. Unii chiar îl flatau.

– Dragomir, trezește-te! Am adus cârnați, auzi maestre? Hai...

– Lasă-l în pace, puștiule, se strecură printre frânturi de tuse tuberculoasă o voce gravă.

– Eu nu sunt puști, Haragule! De câte ori să-ți mai spun că eu am nume? Nu ca tine. Sândel mă cheamă, ai înțelese?

– Și eu am numele meu, da' voi cu toții: „Harag, Haragule...” Numai de poreclit sunteți buni. Lasă-l naibii pe artist, că el acum se plimbă prin Parcul Soborului cu gagicile lui de altădată.

– Iară hașiș?!

– Puștiule, nu-i treba ta. A fost pe-aici stăpânu' și i-a făcut un prezent.

– Ce fel de prezent?

– Ei, că tu nu pricepi... I-a adus și el o iarbă. Dar l-a și certat, să știi.

– Pentru ce să-l certe, că maestrul...

– Pentru tine, hoțule! Ce-ai făcut cu banii din cerșit de-o săptămână?

– Ce știi tu, Haragule. Eu am acasă o mamă bețivă și două surioare flămânde!

– Ha-ha-ha! Și un tată la pârnaie,

care...

– Încetează, parșivule, de nu...

– Da, v-a lăsat să zdohniți de foame.

Sândel și-a scos din zdrențele hainei brațele firave, cu degetele desfăcute ca niște cângi și a pășit ca o pisică spre lunganul costeliv, care se tolănea pe o saltea așternută sub țevile calde.

– Ce-i cu tine, ai căpiat?

– Te omooorr, ticălosule!

– Potolește-te, fiule. Tu nu cunoști situația, dar eu am făcut facultate la pârnaie. De atâtea ori am exersat chestia asta și pot să te iluminez puțin cu Codul Penal. Află că pentru omucidere răspunderea se aplică de la vârsta de paispe ani, iar tu de curând i-ai împlinit, nu-i așa? Eh, Sândeles!...

Băiatul a izbucnit în plâns și a revenit la patul lui Dragomir.

– Scoală, maiestre, că ți-am adus delicatețuri. Azi am descoperit în tombironul nostru o pungă cu mezeluri.

De curând în adăpost au sosit și alți ortaci. Harag i-a întâmpinat hilar cu un platou de aramă boțit și a cerut de la ei să depună banii dobândiți în stradă.

– Cine ești tu ca să-ți dăm banii! S-a revoltat un adolescent pistruiat.

– Trebuie să vă aduc la cunoștință, că în pauzele de recreare a artistului, în locul lui, eu sunt administratorul. Dacă nu dați banii, veți avea de-a face cu însuși Umbrelă.

– Umbrelă, Umbrelă... Cine știe cum îl cheamă pe-adevăratele, lua-l-ar dracii de escroc! A zis dezamăgit alt tânăr cu umărul plin de tatuaje.

„Umbrelă” era supranumele insului ce se dădea drept „stăpânu” lor. Se lipise de ei ca umbra de stâlp și îi scurgea de bani, dar nimeni nu îndrăznea să-l conteste fățiș.

– Na-vă banii și să vă umflați cu mărunțișul ăsta, a zis printre lacrimi pistruiatul. Dar spune-i lu' ăla că lăntșorul nu-l

dau.

– O să-l daaaai, că plânge fata în stradă și nu e bine.

– N-are decât să plângă, dacă umblă pe sărăcia asta cu zale de aur la gât ca Afrodita. Pe ce, căcăreaza oii, i-a cumpă-rat tat-so podoabe? Lănțisorul eu o să-l vând pentru demâncare la Casa de Copii, că de aia am fugit de-acolo.

– Proștilor, le-a reproșat Harag, vreți ca domnul Umbrelă să vă ocrotească de polițai pe gratis?! Nici nu știți cât îl costă ca să ne țină umbrela pentru a nu ajunge pe mâna poliției cu rigorile ei țepoase: ba n-ai acte de identitate, ba nu fura, nu cerși, nu răscoli tombiroanele... Altfel – na-vă libertate! Să visați și voi ca artistul de sub umbrela sa romantică. Ia priviți-l cum se zbate ca un șarpe pârilit. Da' voi ce-ați crezut...

De obicei, la câteva săptămâni, în subsolul „Inturist”-ului, își făcea apariția Umbrelă, ca să ridice dijma.

– Apropo, s-a interesat el o dată, ce-i cu umbrela aia? Îi ține cineva umbrela ar-tistului?

– Da' de unde, a râs Harag, cine-l mai ia în serios? Vai de curul lui!

– Atunci de ce și-o ține desfăcută deasupra sa?

– Să nu-i cadă în cap de pe tavan mucegai sau găngăniile ce circulă pe-acolo. Stai liniștit, șefu'.

Umbrelă își făcea datoria nu numai în interesele proprii, ci și pentru cei de la vârful piramidei, câți vor fi fost.

Dragomir pierdea situația de sub control, iar Harag pretindea la rolul de lider al noii comunități de boschetari. Între ei se iscau disensiuni. Cum era de așteptat, într-o zi acestea au degenerat

într-un conflict acerb.

– Dragomire, e timpul să te dai la o parte. Tu te-ai consumat în beții și narcotice.

– Nu cumva jinduiesti locul meu?

– Umbrelă mă agreează pe mine.

– Pe tine care știi doar a număra banii, dar habar n-ai de grija pentru oamenii năpăstuiți de alături.

– Dragomir spune adevărul, porni Săndel în apărarea cumirului său. Tu cu Umbrelă sunteți niște bandiți și plânge pușcăria după voi.

Harag a scos de sub saltea un pumnal și, cu ochii injectați de furie, porni hotărât să-l lovească pe băiat.

– Săndel, păzea! Fă un pas în lături, a strigat Dragomir.

Săndel, ori că nu l-a ascultat, ori că s-a pierdut, dar sta pe loc, iminentă țintă. Atunci Dragomir a sărit să-l oprească pe Harag. Lama pumnalului s-a răsucit în palmele apărătorului. A strălucit ca un fulger roșu-aprins după care a răsunat un sunet de metal pe beton. S-a prăbușit la podea și Dragomir. Pe suprafața gâtului (ori din țesuturi, ori s-ar fi luat de pe mâinile rănite) apărură sânge. În câteva clipe cei aflați în încăperea au fugit de la fața locului. Numai Săndel a rămas lângă Dragomir. Acesta l-a privit lung după care a murmurat:

– Eu am încredere în tine, Săndel. Orice s-ar întâmpla cu mine, tu să ai grijă de umbrela mea. S-o păstrezi...

– Ține-te, maiestre! Eu alerg să chem salvarea și poliția. Mă întorc îndată!

Afară deja sunau stringent sirenele. Lumea, agitată, se aduna pe ruinile „Inturist”-ului ca la spectacolul unui

Proză

Ascuns în scorbură

Gheorghe NICOLĂESCU

Mă aflu peregrin spre unul dintre locurile unde trebuie să-mi continui viața de condamnat la suferință și tăcere. Călătoresc pe poteci neumblate, croite de animale hăituite, cu viață nocturnă. Știu croiala potecilor, din timpurile copilăriei. N-am cum să le uit. Părinții mă trimiteau la rude, în vederea rezolvării unor probleme urgente. Foloseam căile drepte, mai mult alergând, ziua, fără teamă că vom fi atacați de șerpii care colcăiau în ierburi sau de jivinele ascunse în zăvoii de nepătruns.

Acum, merg pe aceleași poteci, cu teama teribilă că voi fi recunoscut de vreun concitadin. Copil fiind, părinții nu mă trimiteau singur, ci împreună cu frații mei, băieți cu care se mândreau. Acum, sunt singur, plecat de acasă, la miezul nopții, când nu este țipenie pe străzile care duc spre ieșirea din oraș, spre podul peste Olt, încercând să pășesc normal, cu borurile pălăriei trase mult spre față, paralizat de teama că voi fi recunoscut de cineva, plecat ca și mine, poate, în căutarea liniștii și a salvării.

Nu îmi dau seama ce mă împinge să merg în vârful picioarelor când parcurg podeaua balustradei podului de fier spre ieșirea din oraș, cu răsufierea întretăiată, cu teama că acolo, suspendat între apele învolburate și cerul acoperit de nori, se va găsi cineva să-mi descopere prezența în drumul meu către liniște și siguranță în

lumea din care am fost izgonit.

La urechea podului dinspre Sud, mă opresc pentru câteva clipe pentru a mă asigura că din ambele sensuri nu vin mijloace de transport cu tracțiune animală sau automecanică. Mulțumit că totul decurge conform părții bune a planului meu, o iau, în grabă, pe malul râului curgător la vale, cu ape limpezi, străvezii, flancat pe ambele părți de arini și sălcii de toate felurile, furișându-mă pe poteca șerpuitoare pe lângă malul abrupt, săpat de apele învolburate, venite dispre munți, revărsate în anotimpurile cu precipitații abundente.

Tensionat, fără scăpare, mă strecor somnambulic printre zgomotele închipuite, infernale, venite din văzduhul întunecat, din tremurul frunzelor alintate de un vânt ademenitor, de susurul apei curgătoare în valuri spre matca cea mare. Simt cum din toate părțile sunt urmărit de ochi din umbră. Sunt ca un arc, întins până la refuz, gata să plesnească, improșcându-mă, fără a fi regăsit, în tumultul vieții în plină desfășurare.

Și merg și merg, orientându-mă după malul desfășurat, săpat în meandre de către apa limpede, străvezie, lucitoare sub cerul acoperit de nori negricioși, gata să se prăvale peste fire, în stropi binefăcători.

Bucuros de întunericul care mă înconjoară, fără să fiu în pericol de a fi

descoperit de cineva în drumul meu către unchiul de la Piatra Olt, unde trebuia să ajung și să stau un timp ascuns în casa lui, într-un loc amenajat special pentru mine.

Am plecat din Scorbura, fără pregătiri prealabile, fiind nevoit. Informațiile parvenite m-au alarmat: cineva începuse să descopere din modalitățile prin care mă ascundeam de efectul legilor în vigoare, de care am fost nevoit să fiu transfug în propria mea țară, un infractor fără drept de apel, care va ajunge la pușcărie.

Știu bine locul unde își are gospodăria unchiul Cristache, de la Piatra Olt, rudă apropiată, de încredere, care știa de ce stăteam ascuns în Scorbura, și el dușman înfocat al regimului adus cu tancurile din Răsărit. Beneficiez de sprijinul lui total, în schimb, expunându-se riscului de a fi judecat conform legilor în vigoare și condamnat la temniță grea pentru infracțiunea gravă de înaltă trădare. Îi urăște, pe cei care conduc astăzi, fiindcă a fost lăsat fără mica lui proprietate, prăvălia de la Piatra, pe care o încropise, vânzând, prin piețele orașelor din jur, zarzavat din propria-i grădină, muncind pe brânci, zi și noapte, îndurând gerul, ploile, nesomnul prin piețe și îmbolnăvind-se de toate bolile. Doar ce pusese pe roate afacerea, că a și fost nevoit să renunțe la ea, fiind considerat exploatare. Unchiul Cristache fusese harnic, gospodar, nu se folosise de munca altora, ci de munca membrilor familiei sale numeroase.

Îi ura cu patimă. Zi și noapte, se ruga la Dumnezeu să se întoarcă roata: «Să-i vedem pe neisprăviții ăștia, care nu au fost în stare să bată un cui în gard și acum fac pe grozavii, năpăstuind oamenii care

s-au spetit muncind!» Sunt vorbele lui, rostite cu ură, scrâșnind din dinți.

Unchiul este unul dintre cei puțini care știu de situația mea reală. Și acum, alerg prin întuneric spre el. Orice sunet, cât de mic ar fi, se amplifică în zgomote asurzitoare, storcându-mă de vlagă. Nu mă pot bucura de seninul cerului, de pe care, luna plină revarsă lumină pe poteca îngustă, șerpuitoare ca și apa, pe alocuri involburată. În altă situație, m-aș fi bucurat de lumina binefăcătoare, dar acum, când alerg pândit de necunoscut, am o teamă de neînchipuit că voi fi reperat, fie de oamenii veniți, de cu noaptea, la câmp, pentru a lucra ogoarele, fie de cei plecați, ca și mine, pe drumuri întunecate.

Mă aflu într-o zonă unde zăvoiful este defrișat. Fără rădăcinile care susțineau solul, malul a fost ros de furia apelor, până la poteca șerpuitoare. Matca Oltului este mai largă, apele sunt liniștite. Fără să vreau, mi-arunc privirea pe luciul apei. Tresar, am impresia fugitivă că mă urmărește cineva, că se deplasează în același ritm cu mine, alături de malul abrupt. Luna continuă să troneze pe cerul înstelat, trimițând lumina peste împrejurimi.

Înspăimântat, mă aplec să văd de la înălțimea malului abrupt imaginea licăritoare ce se deplasează odată cu mine pe luciul apei. Sunt eu, cu chipul zdrențuit, aflat la câțiva metri sub mal, privind-mă din oglinda apei. Mă duc cu mintea în timpul din urmă și-mi aduc aminte că am mai avut ocazia să-mi sparg chipul reflectat în vasele cu apă, în bălțile rămase după ploile abundente.

Mă minunam, mă recunoșteam, fără să-mi pun problema dacă este adevăr ce-mi apare în fața ochilor. Acum, intrat în frică, mă aplec din curiozitate să

urmăresc cum chipul zdrențuit se scurge continuu în scobitura săpată sub mal. O jumătate de pas și nu mai este timp apoi să-mi urmăresc gândurile, și așa răvășite, și scap, cu pământul de sub mine, în chipul rămas zdrențuit, în închipuirea coborâtă spre fundul apei. Simt răcoarea apei, în timp ce alunec spre fundul vadului săpat, dărâmat în râu, în scurgerea, mai mult sau mai puțin vijelioasă, spre pântecul primitiv al câmpiei.

Teama că voi încheia socotelile cu viața, în felul acesta, mă face să izbesc cu toate puterile în malul simțit sub tălpi. Gândurile îmi răsar în mintea-mi devenită limpede: «Trebuie să nu înghit apă, altfel m-am dus, luat de ape!» Prin limpezimea apei, lumina lunii pătrunde până la mine. Ies la suprafață, împrôscând prin răsuflarea puternică stropi. Instinctul de conservare mă îndeamnă să mă apuc cu mâna de o răgălie, urma unei rădăcini rămasă împlântată în mal. «Doamne, bine că scăpai!», îngaim, respirând din greu. «Înseamnă că Dumnezeu este cu noi, camarade!», aud o Voce, care venea de Neunde. Rotesc privirea spre cerul știut înstelat, de pe care luna trimite lumina difuză, și în față nu-mi apare decât bezna. «Doamne, din căzătură îmi luași vederea. De ce mă pedepsești? Și așa, sunt pedepsit de...» «Ține-te bine, camarade!», aud bine Vocea, care venea de Neunde.

Revin, treptat, din căzătura în mine. Zoaie de apă rece mi se preling pe față. Însăpăimântat, rotesc privirea. Pe luciul apei, zăresc pălăria cum se scurge, în rotocoale. Cu ultimele picături de energie, depun eforturi pentru a mă cățăra pe răgălia înfiptă bine în pământul tare al malului. Luna trimitea raze de lumină, vremelnice scăpate dintre norii zdrențuiți.

Din nou, aud pe cel care mi se adresa de Neunde: «Nu te lăsa, nu te lăsa, camarade!» Ajută-mă, Doamne, așa cum mai...», rostesc, înfundat de zoaiele de apă, scurse în gură, de pe părul coborât peste față.

-«Așa cum te-a ajutat să nu ajungi acolo, de unde eu am scăpat, cu greu, viu și nevătămat.»

Este vocea cuiva, care, se pare, îmi cunoaște urmele. Reușesc să mă așez, cu picioarele tremurânde, pe răgălia de care stătusem agățat pentru viață. Stau cu spatele rezemat de malul abrupt, curbat spre luciul apei, unduită în rotocoale. Gâfâi, răsuflu cu greu, apa scursă de pe cap coboară în broboane pe obraji, spre buze, și apoi pătrunde în gura devenită ca de iască.

Pentru câteva clipe, mă bucur că scap de cel care îmi vorbește de Neunde. Încep să-mi pun întrebarea: «Cum voi ajunge deasupra, distanța până sus, pe mal, este mai mare decât statura mea?!» Bucuria că scăpasem prin ieșirea din întunericul din mine se evaporază cât stau în cumpănă: «Ce cale să descopăr, prin care să scap de suspendarea între cer și între apele învolburate, alunecând la vale pe matca adâncă?»

-«Bucură-te, camarade, degetul lui Dumnezeu m-a împins pe urmele tale, pentru a te ajuta să scapi cu viață, viață pe care ai apărât-o, în felul ales de tine, spre deosebire de mine care...»

Nu mai continuă să spună altceva. Lămuritor, rămân să fac echilibristică în pericolul iminent de a mă prăvăli. Frica de a sfârși cu viața, înghițit de apă, este amplificată și de considerentul că nu știu să înot, măcar să mă mențin la suprafață, călcând apa, spre rușinea mea, fiind născut și crescut lângă Olt, unde orice

năpârstoc învață să înoate.

«Cât o să stau în echilibristică pe răgălia asta, care, în orice clipă, poate să se frângă?» Cu orice speranță pierdută, aud Vocea venită de Neunde:

-«Mai ești aci, camarade? Te văd, tremuri ca varga. Ce te-o fi apucat, așa de viteaz îmi ești? Tocmai tu, care ai avut curajul să o iei la sănătoasa, fugind de locul unde eu am ajuns pentru niște vorbe aruncate în vânt, auzite de la alții, fără să cred o iotă din ce îmi intrase în cap? Pe când tu, cu negru pe alb, ți-ai demonstrat crezarea sau convingerea.»

Fulgerător, mi-aduc aminte de traista în care vârașem, în grabă, la plecarea de acasă, tot ce pusesem negru pe alb, în ultima parte a autosurghiunului, îmbăcșit de singurătate, texte ascunse sub podeaua podului, într-un loc doar de mine știut. Sute de pagini pe care îmi exprimasem liber gândurile, cum spune Vocea venită de Neunde, unde îmi vărsașem veninul, acumulat în atâția ani de autoizolare, peste tot ce întreprindea regimul din cauza căruia am ajuns un nimic lipsit de idealuri, privat de o viață normală.

O parte le voi transporta, periodic, pentru mai multă siguranță, la locul unde voi trăi în izolare totală, la gospodăria de la Piatra a unchiului Cristache, o casă impunătoare, ce se ridica maiestuos, în mijlocul câmpului întins la nesfârșit, și acolo, într-un loc doar de mine știut. Le ascund cu gândul că voi scăpa teafăr de pe acest drum fără orizonturi, fără repere, doar cu credința care îmi alimentează speranța că Dumnezeu îmi va lumina calea spre mântuire.

Timp pentru câteva clipe, rămân în echilibru pe răgălia de deasupra apei, care, inexplicabil, devenea tot mai

tulbure. Îmi fac semnul crucii, cu privirile spre cerul de unde ne veghează Atotputernicul și Atoateștiutorul. La sfârșitul gestului, aud din nou Vocea de Neunde:

-«Așa, camarade, te știam mai demult cu Dumnezeu în gânduri, și asta te face să fii puternic, să reușești să duci mai departe chinul la care te supui. Și tot Dumnezeu Bunul m-a trimis pe mine să fiu umbra ta, să știi tot ce mănânci, cum dormi și pe unde dormi, ce vise ai, cum te zbuțuiești în coșmarul vieții tale, fiindcă ai avut libertatea să alegi, să fii tu însuși sau să aluneci pe drumurile lui Iuda Iscariotul, să ajungi la închisoare și, de acolo, să fii sluga celor care te-au trimis la chin, să lingi ce-ai scuipat odată, să fii țucălar. Te văd, îți tremură picioarele, privirile le ai pierdute, nu știi cum să scapi cu viață din această suspendare între cer și apă, unde îți înghiți gândurile. Poate te miri, dar știam ce porți în banala traistă, în care ai cărat de atâtea ori câte ceva din mintea ta, otrăvită de veninul răzbunării. Nu sunt eu de vină că ți-ai pierdut o parte din capodopera care îți închipuiai că o să devină hrană spirituală pentru cei care o să vină după noi, generația considerată ,de cei aflați în fruntea bucatelor, ca generație vândută. Dar cui suntem vânduți? În orice caz, chiar dacă ar fi așa, nu diavolului, așa cum au făcut-o ei. Camarade, n-o să stai acolo suspendat între a fi sau a nu fi, așteptând clipa care o să te salveze. Noroc că ,de la un timp încoace, sunt umbra ta, răsfrântă și în sufletul meu, care ar fi trebuit să fie neprihănit, fără pată, ca să duc cuvântul Domnului, învățăturile sale curate și limpezi în fața mirenilor și a sufletelor căutătoare de liniște și mântuire. Poate cândva, dacă o să scăpăm teferi din apocalipsa diavolului, momentele

norocoase din existența noastră o să ni le amintim, descoperindu-le luminoase. Văd că tremuri, privești parcă nicăieri. Până o să ieși la suprafață de unde te afli, o să zic din cele ce aveam de gând să-ți spun, mai pe scurt, din teama că timpul nu ne va mai răbda... Spuneam că sunt umbra ta, dar nu de mult timp. Te-am preluat de la cel care te-a avut în primire din momentul coborârii în gara din care trebuia să ajungi în Scorbura. Mi-a povestit cum, pe căi numai de el știute, a făcut tot posibilul să dea piept cu tine, noaptea târziu, când doar cucuvele cântau, a pagubă, pe strada Oituz, spre catedrală. El era ascuns în dosul unui stâlp, pe strada Ionașcu, unde te speria-sei de umbra proprie și erai gata să-ți dai sufletul. Ai scăpat sărind peste gard, în grădină. Știa, de la vecini, cum ai ajuns să devii suferința alor tăi, a mamei tale, a rudelor apropiate, care nu știau nimic despre hramul pe care-l porți. Eu, spre deosebire de tine, am făcut, vremelnic, pactul cu diavolul. După ce am ispășit câțiva ani de temniță grea, am rătăcit de pe căile Domnului, fiindcă, din naivitate, am crezut în cei care fluturau steagul cu chipul Mântuitorului Iisus, susținând că ei vin pe caii albi ai purității și neprihănirii, să salveze oamenii de toate relele întregului neam, de chinurile suportate în istoria lui...»

Privesc, fără de țintă, spre cerul involburat de nori, senin cu câteva momente în urmă, care făceau ca întunericul să devină tot mai întuneric, iar chipul Vocii de Neunde să fie pierdut în nesiguranța produsă de așezarea mea, de plutirea între cer și apă, ce devenea tot mai negricioasă și involburată, alimentată de surprinderea mea de a asculta, după atâția ani de autosurghiun, pe cineva din

Neunde, care, dezinvolt, în bătaie de joc, sau fiindcă i se comanda de undeva să mă chinuie, coborându-mă în întrebări, în alternative, care mă conduc la gânduri cu drumuri fără întoarcere...

«Acum îmi va fi sfârșitul», îmi zic, gata să mă bucur, să scap de agonie. Gândul îmi este întrerupt de Vocea de Neunde, care, ca prin minune, îmi ghicește coordonatele stării prin care trec:

-«Nu te bucura, camarade, oricând, pe negândite, poate să intervină degetul Domnului Iisus Hristos pentru a ne absolvi de păcate... Încă nu am terminat de spus ce aveam de gând... Nu întâmplător, am ajuns să fiu umbra ta, zi de zi, noapte de noapte. Crezi că este așa de ușor, știind că și eu, prins în rețea, sunt urmărit de altcineva, care, prin rangul pe care-l poartă, oricând poate să decidă, în funcție de rezultatele activității mele de copoi. Care va fi cursul vieții mele? Ca să scap de acolo, de unde tu n-ai vrut să ajungi, plătind un preț mai mare, a trebuit să fac ceea ce nu puteam să întreprind în viața mea reală, adică, dacă trebuia să scap de acolo, trebuia să devin unealta lor. Dar, întâmplarea a făcut să nimeresc în acest purgatoriu cu cineva care te cunoștea bine, atât sufletește, cât și fizicește. Un om între oameni, care nu a renunțat la credința, la idealurile sale și ale neamului din care facem parte, cu prețul vieții. Acolo, între cei patru pereți ai celulei, o ușă metalică, un țucal în care trebuia să-ți faci nevoile și două paturi, cu scânduri în loc de saltele, și cu grija că din clipă în clipă vei fi chemat și supus la chinuri groaznice, pe care nu a reușit să le mai suporte cel care mi-a fost îndrumător, părintele meu spiritual... De la el am învățat multe, mi-am luminat mintea pentru a înțelege procesul complicat al

dumnezeirii, pentru a deveni altceva decât fusesem până atunci, intrat pe un drum mai mult fizic decât cu mintea, îndemnat de alți mânuitori de suflete rătăcite, alergând după un ideal aflat într-un orizont pâcios. Nu te mai amări atâta de scrisurile ce ți le luară apele turburi! Dacă ar fi încăput pe mâinile unuia ca mine, ai fi ajuns demult în locul de care ai fugit, și acolo, după cât te cunosc ca fire plăpândă, ai fi fost repede hrană pentru viermi. Naivitatea te-a făcut să crezi că numai tu ai cunoștință despre felul cum cauți să-ți descâlcești mintea în care ai introdus tot felul de idei, fără ca ele să fie ordonate, canalizate roditor. Nu faci altceva decât să bați apa în piuă. Nu te mira, camarade, nu te înfioara, am încercat să-ți spun că sunt umbra ta înțelegătoare. Folosește-ți mintea și păstrează curajul ca să scapi de această suspendare între cerul neguros, care prevestește o furtună, și apa, care văd că vine tot mai tulbure, semn că pe undeva, la munte, a plouat ieri. Vezi ce faci acolo, cum te ții de nimicul de care vrei să te agăți.

Eu, sincer să fiu, m-am săturat să fiu obligat să mai joc rolul îngerului negru care te apără. Nu te mai rețin mult. Vreau să spun că m-am cam dat de partea odioșilor, îndemnat de niște motive pe care, atunci când m-am înregimentat la camarazi, nu aș fi fost în stare să le am. Tocmai când mi-a venit sorocul să fiu dus la Sighet, soția s-a îmbolnăvit de tuberculoză. Am primit vestea că a murit. Așa cum eram, vlăguit de condițiile aspre din temnița grea, mă prăpădeam și eu dacă nu aș fi avut în celulă un tovarăș care m-a încurajat, care mă hrănea, dându-mi din îmbucătura lui, așa mică cum era, amintindu-mi de fiecare dată, cu fiecare

înghițitură, că trebuie să trăiesc, că trebuie să-l rog pe Dumnezeu ca să rămân în viață: „Ai pentru ce trăi! Te așteaptă cei trei copii mici, rămași singuri, fără niciun ajutor.” La fiecare înghițitură de mâncare, îmi veneau în minte micii mei copii, doi băieți de șapte ani și o fetiță de patru ani, aflați la un orfelinat. Atunci a început marea schimbare la față. Dobândeam înțelegerea că cei care m-au băgat la pușcărie, doar fiindcă fusesem prieten cu unii, care, din exces de zel schingiuiau sau, pur și simplu, omorau oameni, au grijă de copiii mei, îi îmbracă, îi dau la școală, îi tratează dacă se îmbolnăvesc... A, poate că și tu înțelegi cum am ajuns să devin turnător, copoi pur și simplu. Este o poveste lungă, și, dacă scapi din încurcătura momentană în care te afli, și dacă eu n-o să intru în belele cuăștia care mi-au crescut copiii până au devenit mărișori, o să ți-o spun. Toate s-au întâmplat și datorită omului între oameni care m-a instruit în pușcărie, insufându-mi valori la care nu mă gândisem până atunci. Te cunoștea bine și mi-am dat seama că sunteți croiți din același aluat. Te las! Vine cineva pe potecă. Nu vreau să mă știe. Nu vreau să te știe... Bine că nu uitai... Vezi că ai pe cineva, dintre ai tăi, din casă, care știe tot, ce mănânci, ce citești, ce scrii, cu cine vorbești, pe unde te învârtești, pe unde dormi, pe unde rătăcești noaptea ca un somnambul... După cum am înțeles, ai fost cu Dumnezeu, fii tot așa! Tot El îți va lumina mintea să găsești o cale, un drum pe care o să mergi întreg la minte. Nu îți pierde speranța! Eu plec cu preoția în altă parte. Așa că... așa cum spuneam, dacă scăpăm, eu în felul meu, tu în felul tău, o să ne întâlnim, dacă nu în viața asta reală, acolo unde ne așteaptă pe toți

Mântuirea, unde nu este nici tristețe, nici durere și nici...»

Vocea de Neunde n-o mai aud, în schimb percep pași târșiți, tot mai aproape. Poteca este pe buza malului sub care stau, sprijinindu-mă cu picioarele de răgălia fixată în adâncitura săpată de ape, atunci când se revarsă vijelios. Un bulgăre de pământ îmi lovește tangențial umărul, în cădere. Un mic dezechilibru mă determină să mă reazem cu toată greutatea de peretele scorburii. O bucată mare din malul scorbuos se prăvale spre mine când pașii tropăiți calcă pe buza crăpată. Mă pomenesc că sunt împins spre hăul apei, în timp ce răgălia se frânge sub greutatea mea. Nu am timp să gândesc decât la o cale de scăpare. Nevoia mă învață să dau din mâini și din picioare pentru a reveni la suprafața apei. În secunde care urmează, simt cum sunt dus la vale de curenții de adâncime. «Mă voi duce și nimeni n-o să știe de mine. Poate că este mai bine așa.» În clipa următoare, simt fundul solid al mătcii. Ridic capul, pufăind puternic, blocat de lipsa aerului din plămâni. Deschid ochii, peste care se scurg șiroaie de apă. Luciul metalic, unduit, al albiei râului se desfășoară până dincolo, spre malul celălalt, cufundat în negură. Stau pe vârfurile picioarelor. Am putere să-mi îndrept gândurile către Dumnezeu de care nu m-am despărțit nicio clipă din existența mea, devenită incertă, de câțiva ani buni. «Mulțumesc pentru tot, Doamne! Luminează-mi calea, ca să scap din puhoiul devenit tulbure și rău mirositor! De ce să mă agăț, Doamne? Stau pe vârfurile picioarelor, doar luciul solzos îl am în raza vizuală? Cum să fac, ce să apuc, când malul este neted?»

Nu îmi termin gândurile. Un fâlfâit

aud aproape. Disperat, zgârii în malul pe lângă care sunt, treptat, dus la vale. Dau peste ciotul unei rădăcini groase, rămasă de la un arbore, fiind locul unde o pasăre, deranjată, înnopta. Apuc de ciot cu o mână și apoi cu cealaltă. Noroc că greutatea corpului îmi este suportată. Aud un mic pârâit. «Dacă o să cedeze, nu mai am scăpare. Fie, ce-o fi!» Îmi trece, fulgerător, prin minte, gândul mobilizator. Reușesc să mă ridic cu genunchii pe ciotul salvator. Cu o mână, pipăi suprafața malului tare, devenit înclinat, cu brazde adânci spre exterior. Dau peste niște lăstari înțepători, porumbari probabil. Rotesc mâna, lăstarii sunt mai mulți și se îngroașă către suprafața solului. Speranțele îmi cresc. «Cu toată forța, Nantule!», mă îndemn, adunându-mi fărâmele de puteri vlăguite. Mă agăț în porumbari, la prima încercare de escaladare a malului. Caut să mă sprjin, cu vârful picioarelor, de malul cu denivelări, către suprafață. Sub mine, se aude apa clipocind. Piciorul drept îmi rămâne suspendat. Febril, încerc din nou să mă cațăr. Piciorul mi-ajunge în golul creat de dislocarea bolovanului. Ghimpii porumbarilor îmi pătrund în palme. Suport durerile cu speranța că voi avea forță pentru a mă avânta la suprafață. «Hai, Nantule, acum sau niciodată!» Într-o clipă de efort susținut, ajung pe mal. Pâlcul de măcăcini îmi zgârie obrazii. Cad istovit. Răsuflu din greu. Cu fața în sus, printre lăstari, văd cerul devenit senin, pe care, spre răsărit, se proiectează zorile. Rotesc privirea. Otlul își cară nestingherit apele în albia șerpuitoare, prin câmpie, la Dunăre și, de aci, spre marea cea mare. Sunt convins că Mâna Nevăzută a Dumnezeului meu m-a salvat de pe drumul către moarte.

Până acum, nu simțisem că tremur. Sunt zguduit de frigul intensificat de răcoarea nopții pe sfârșite. Sar ca ars. Mi-aduc aminte de scopul plecării din Scorbura. Trebuie să ajung la Piatra, la locuința și gospodăria unchiului Cristache, plasată într-un spațiu izolat, departe de sat, unde, temporar, dar tot clandestin, o să mă ascund de Ochii Nevăzuți, de Vocile de Neunde...

O iau pitiș până în lanul de porumb, înalt și viguros, muncit cu sârg. Zorile, din încheștarea cu întunericul apar grăbite, răspândind lumină binefăcătoare. Tot pitiș, mai mult alerg, cu grija că întâmplător o să întâlnesc pe cineva, gata să strige în gura mare că a prins hoțul la furat. Alerg, fără să fac zgomot, mânat din urmă de razele soarelui, al cărui disc incandescent apare treptat, maiestuos, de dincolo de orizontul vărgat de norii retrași spre câmpia întinsă, cât vezi cu ochii.

Hăituit de frică, mă strecor prin lanuri de porumb, prin plasa de mărcinișuri, mulțumit că nu am întâlnit pe nimeni în calea mea. Sigur aș fi atras atenția, ud și cu hainele sfâșiata de mărcini. Ce răspunsuri credibile aș fi putut da la întrebările lor? Mai ales că, unii au obiceiul de a se interesa despre tot, de a ști ce se mișcă și ce nu se mișcă în jur. Unii, în timpurile de astăzi, au misiunea să tragă cu urechea, să tragă de limbă, sau, altfel zis, să umble cu șopârla.

Ignorând frigul și rănilile căpătate de la mărcini, aveam puterea să mă bucur că am parcurs poteca șerpuitoare, fără să mă întâlnesc cu cineva și să fiu identificat, ca un ins care a încălcat legea poporului muncitor, să fiu considerat ca dușman

aservit imperialismului.

Am realizat că făcusem o mare nesăbuintă care m-ar fi putut costa viața. Rememorez secvențe din cele întâmplate: Eu privind deasupra scorbirii săpate în mal, malul care se rupe sub greutatea mea, căderea în apa învolburată, Vocea venită din întuneric, care mă avertizează că sunt urmărit, zbaterea pentru a scăpa din ghearele morții și existența mea, suspendată într-o pânză de păianjen.

Mă gândesc să rescriu cele luate de ape, la adăpostul pivniței unchiului Cristache. Mă voi deghiza în hainele lui și voi ieși din întuneric. Seamăn foarte bine cu unchiul Cristache, acest fapt bucurându-l mult. El este unul dintre puținii care știau situația mea și cauzele ce au condus la fuga din fața autorităților. Fiind unul dintre cei care urau regimul, fiindcă fusese deposedat de toată agoniseala. De aceea a acceptat cu bucurie să mă sprijine și să mă apere, cu riscul de a ajunge la pușcărie.

Alerg, cu nervii încordați până la refuz, incapabil să-mi controlez toate simțurile, cu frica pătrunsă până în măduva oaselor. Calc peste umbra corpului, proiectat în față, de soarele ridicat semeț deasupra orizontului pâcios, gârbovit de câțiva nori răzleți, ca urmare a unei ploii care prime-nise câmpia înverzită din zonele apropiate. Merg alert. Calc, cu mare băgare de seamă, peste umbra proiectată de lumină, spre întunericul beznă, din pivnița unchiului Cristache, unde trebuie să dau sens existenței mele hăituite.

(fragment)

Credo

*Un manuscris remarcabil din patrimoniul
Muzeului Național al Literaturii Române din București:*

Cântece bisericești de Anton Pann

Monica LAZĂR

Manuscrisul „Cântece bisericești” a fost scris în limba română, cu alfabet chirilic. Autorul acestor cântece este Anton Pann (1790-1854). Acesta a caligrafiat și miniat prețiosul manuscris între anii 1826-1835. Chiar dacă ediția este liliputană (10,5 x 8,7 cm), numărul filelor ce compun lucrarea este de 312, fiecare filă uimind prin ornamentele miniaturate. Manuscrisul este o capodoperă a genului, muzica bisericească făcând un pas înainte spre românizare.

În activitatea sa, protopsaltul Anton Pann a urmărit constant să reformeze studiul muzicii bizantine. Cântecele au fost fie compuse, fie culese, în decursul unui deceniu, fiind specifice cultului ortodox, însă nu lipsesc nici influențele occidentale. Indicația de glas pe care se cântă însoțește textul muzical. Primul cântec este dedicat Postului Mare, fiind intitulat „Și cu noi iaște Dumnezeu”. Urmează două cântări care „să întrebuițează când se face priveghere de toată noaptea”. Este prezent și „polieleul”, o cântare de laudă din timpul „privegherii”, cu versete din psalmi. „Polieleul al cincilea de dumnealui Antonie Pandoleon”, ne trimite cu gândul la numele de naștere al lui Anton Pann. „Heruvicul” este cântecul îngerilor și îl regăsim în lucrare cu titlul „Heruvici românești ale lui Anton Pann”. Un imn închinat fecioarei Maria poartă

denumirea de „axion”, descoperit în formula „Acșione pă toate glasurile alcătuite pă toate de domnul Anton Pann”. Alte cântece sunt închinare „Domnului Noștru Isus Cristos” și „Înălțării” Sale. Amintim și cântecele specifice unor sărbători consacrate, precum cântecul din „Sfânta și Luminata Zi a Paștilor” sau cel de „La Sfânta Treime, de Anton Pann”.

Manuscrisul este frumos caligrafiat, cu cerneală neagră și chinovar (sulfură roșie de mercur). Cuprinde o excepțională colecție de cântece bisericești de factură bizantină și poate fi considerat un instrument reformativ în muzica religioasă ortodoxă.

Preotul Ioan Dură, un „obraz curat” al Bisericii Ortodoxe Române

Mihai CĂLUGĂRIȚOIU

Enciclopedia Județului Vâlcea, vol. III, *Așezările rurale*, apărută în 2022, la Rm. Vâlcea, Editura Fântâna lui Manole, consemnează, la pagina 211, printre alții, pe Ioan Dură, ca „teolog, istoric, publicist” (**Enciclopedia, 2022, 211**), făcându-i o scurtă prezentare, atât cât economia lucrării a permis.

Pentru a-l înfățișa, însă, mai pe larg, trebuie să-i cunoaștem preocupările intelectuale, strâns îngemănate cu cele de misionariat creștin ortodox, de peste o jumătate de secol.

Având la îndemână o parte a lucrărilor domniei sale, vom încerca o descriere a arhitecturii sale spirituale.

Născut la 9 august 1945, în satul Fedeleșoiu, al comunei Dăești, județul Vâlcea, Ioan Dură, după absolvirea studiilor universitare, de la Institutul Teologic din București (1965-1969), „a slujit doar în parohii ale diasporei românești din Țările de jos și Belgia”², începând din ianuarie 1981, la parohia „Sfântul Grigorie Teologul” din Rotterdam/Țările de Jos, al cărei fondator/ctitor este. De asemenea, este ctitor/fondator și al sfântului lăcaș „Nașterea Maicii Domnului”, din Antwerpen/Belgia (**I. Dură, Preocupări, 2021, 3**). Totodată, distinsul părinte este fondatorul/ctitorul altor 18 parohii ortodoxe române, în acest areal (**I. Dură, Istorie, 2019, 5**).

Preotul Ioan Dură este Doctor în Teologie al Universității Kapodistriakon

din Atena/Grecia și Doctor al Universității Pontificale din Louvain/Belgia.

În prezent, este Protopop al Protopopiatului Olandei/Țărilor de Jos, cea mai înaltă formă de organizare a creștinilor ortodocși români, din această zonă.

Slujirile sale preoțești, în toate parohiile amintite, și distanțele parcurse, de la o parohie la alta, i-au adus o binemeritată apreciere, aceea de „preot misionar” (**I. Dură, Preocupări, 2021, 4**).

Activitățile pastorale, împreună cu cele de cercetare, i-au fost răsplătite, de-a lungul timpului, cu numeroase „ranguri și distincții laice” (**Ibidem, 4**).

În cele ce urmează, ne-am propus să ne oprim asupra unor teme de cercetare, deoarece, în totalitatea lor, acestea sunt pe cât de numeroase, pe atât de interesante, unele fiind chiar abordate pentru prima oară, ori din perspective inedite, având la bază o bibliografie nu ușor de cuprins, cu zeci și sute de citări, așa cum se cuvine unui demers științific.

Se cuvine să amintim, la început, temele lucrărilor de doctorat, și anume: „*Dositei al Ierusalimului și legăturile lui cu Țările Române și bisericile lor* (în grecește) și „*Recherches sur l’histoire des pays roumains et leur Eglise (XVI-XIX)*” (*Cercetări privitoare la istoria Țărilor Române și Biserica acestora (secolele XVI-XIX)*” (**Enciclopedia, 2022, 211**).

Tematica lucrărilor doctorale a fost reluată și dezvoltată, ulterior, în mai

multe studii, cum ar fi: „Știri despre Țările Române în «Istoria patriarhiilor Ierusalimului» a patriarhului Dositei al Ierusalimului” ori în „Patriarhul Dositei al Ierusalimului (1669-1707) și ierarhii Râmnicului, Ilarion și Antim Ivireanul.” (**I. Dură, Istorie, 2019, pp. 42-56; 386-409**).

Înainte de a continua prezentarea, trebuie să amintim Revista comunității ortodoxe române din Olanda „Mărturie ortodoxă” al cărei redactor-editor nu este altul decât distinsul preot doctor Ioan Dură. Revista a apărut în perioada 1982-1998 (**I. Dură, Mărturie, 2016**).

Cea mai importantă dintre temele abordate este, firesc, cea a creștinismului ortodox al poporului român în mai multe ipostaze ale istoriei și chiar în momentele sale dificile.

Aici putem aminti, printre altele, studii cum sunt: „Biserica din Țara Românească în epoca lui Matei Basarab” (**I. Dură, Istorie, 2019, pp. 13-16**), „Învățămintul teologic universitar românesc. O evaluare succintă a organizării și a stării sale actuale” (**Idem, pp. 418-426**), „Voievozii Valahiei și Moldovei și patriarhii ortodocși ai Răsăritului în a doua jumătate a secolului al XVII-lea” (**Idem, pp. 63-69**). În acest ultim studiu, domnia sa argumentează aserțiunea istoricului Nicolae Iorga: „Bizanț după Bizanț” și anume că după 1453, când Constantinopolul este ocupat de turci și existența Bisericii Ortodoxe este pusă la grea încercare, țările române și domnitorii lor au susținut puternic creștinismul, în special în Grecia, și au ajutat material centrele creștine libere, lăcașurile de cult ortodox, fie au găzduit ierarhii ortodocși în pelerinajele lor ori în autoexilul acestora.

Unul dintre studii se referă la „Schiturile Sfântului Munte Athos. Pleoară pentru o mănăstire românească la Sfântul Munte” (**I. Dură, Pagini, 2020, pp.**

244-246). Aici, autorul ne amintește că Sfântul Munte Athos are douăzeci de mănăstiri și douăsprezece schituri, dintre care două sunt românești: Prodromul ce ține de Mănăstirea Marea Lavră a Sfântului Atanasie și Sfântul Dumitru-Lacu al Mănăstirii Sfântul Pavel. Tot aici, domnia sa pledează pentru o mănăstire românească, revenind asupra unei pleoării mai vechi „Pe când o mănăstire românească la Sfântul Munte Athos?” (**I. Dură, Dar, 2018, pp. 254-257**).

Teme de mare importanță pentru istoria românilor, unitatea și independența, sunt tratate cu deosebit respect de autor în studiul „Unirea Principatelor Române de la 24 ianuarie 1859, rezultat al luptelor multisekulare ale Românilor” (**Idem, pp. 11-12**), în care afirmă: „Unirea de la 1859 avea să fie... prologul independenței de la 1877 și preludiul unirii de la 1918” (**Idem, 22**).

În același registru se înscrie și cuvântarea domniei sale, de Ziua Națională a României, la 1 Decembrie 1994, „De la Unirea lui Mihai Viteazul la România Mare și de la unirea spirituală la unirea politică” (**Idem, pp. 42-53**).

Revista „Mărturie ortodoxă” i-a găzduit, de-a lungul timpului, numeroase evocări ale marilor domnitori români. Spre exemplificare, amintim: „Ștefan cel Mare (1457-1514). 480 de ani de la adormirea sa în Domnul”, omagiu publicat în 1984 (**Idem, pp. 70-75**).

Între numeroasele studii, întâlnim și precizări legate de „Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române din partea Patriarhiei ecumenice din Constantinopol” și „ridicarea acesteia la rangul de Patriarhie, Patriarhia Română”, la 4 februarie 1925, și ungerea patriarhului român Miron Cristea, la 1 noiembrie 1925 (**I. Dură, Pagini, 2020, 251-286**).

Deosebit de important este apelul

domniei sale către Biserica Ortodoxă Română referitor la ocrotirea diasporei ortodoxe române. Amintim aici: „Gânduri privind Ortodoxia Română de dincolo de fruntariile țării. Scrisoarea Pr. Dr. Ioan Dură, din 18 ianuarie 1989, adresată Sfântului Sinod Permanent al Bisericii Ortodoxe Române, cu privire la diaspora română din Europa occidentală” (**I. Dură, Dar, 2018, pp. 133-137**); „Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și întreaga suflare românească” (**I. Dură, File, 2018, pp. 29-32**) ori „Biserica Ortodoxă Română și exercitarea autorității sale canonice asupra diasporei ortodoxe române din anul 1948 și până astăzi” (**I. Dură, Pagini, 2020, pp. 158-166**).

Revenind asupra scrisorii deschise privind diaspora românească și biserica mamă românească, subliniem atitudinea și acțiunile domniei sale, din anul 1989, referitoare la „situația de atunci din România privitoare la distrugerea bisericilor, cu precădere în București, dar și a zvonului ce circula în capitală despre iminenta dărâmare a Catedralei patriarhale și a Palatului patriarhal” (**I. Dură, Dar, 2018, p. 169**), și amintim scrisoarea, de răsunet european și internațional, adresată Secretarului General al Consiliului Ecumenic al Bisericilor: „Lettre ouverte, du 29 Octobre 1987, a Emilio Castro, Secrétaire General du Conseil Oecuménique des églises, lui demandant d'intervenir auprès des autorités roumaine pour que cesse la destruction des églises a Bucarest” (**Idem, pp. 165-169**), protest disperat, dar ferm, care avea să-i aducă serioase greutăți, din partea autorităților române, soției sale, venită în vizită în România, împreună cu doi dintre fii lor, căreia era să nu i se mai permită revenirea în Olanda, unde se afla întreaga familie.

Această scrisoare-protest a fost adre-

sată și redactorului publicației „Service Orthodoxe de Presse” de la Paris, Jean Tchekan, care i-a și răspuns, la 4 decembrie 1987 (**Idem, pp. 191-197**).

De asemenea, scrisoarea a fost difuzată de postul de radio Europa Liberă.

O altă temă de studiu, asupra căreia s-a aplecat domnia sa, este răspândirea dreptei credințe și dăinuirea ortodoxiei, în condiții de ocupație străină ori de negare a oricărei forme de credință și impunere a ideologiei comuniste.

Pentru exemplificare, stau mărturie studiile: „Biserica ortodoxă a Letoniei și autonomia acesteia între cele două războaie mondiale” (**I. Dură, File, 2108, pp. 92-97**); „Biserica ortodoxă din Estonia (Survoul asupra istoriei sale). Calvarul acesteia sub ocupația sovietică (1940-1941; 1944-1991)” (**I. Dură, Istorie, pp. 318-361**); „O prezentare a istoriei Bisericii Ortodoxe a Georgiei” (**Idem, pp. 481-499**); „Biserica Ortodoxă a Finlandei, în prezent” (**I. Dură, File, 2018, pp. 103-106**) ori „Ortodoxia în Finlanda, de la începuturile sale și până în anul 1992” (**I. Dură, Pagini, 2020, pp. 173-184**) sau „Biserica Ortodoxă a Greciei și limitarea autocefaliei acesteia de către Patriarhia ecumenică” (**I. Dură, Preocupări, 2021, pp. 109-116**).

Se cuvine să precizăm că lucrarea „consecrată Bisericii ortodoxe din Estonia este prima de acest fel în istoriografia românească” (**I. Dură, Istorie, 2019, p. 354**).

O serioasă îngrijorare a manifestat părintele Ioan Dură față de lăcașurile de cult ortodox, distruse de regimul și ideologia comunistă, precum și de soarta slujitorilor bisericii în scrierile: „Mănăstiri și schituri închise, profanate, desființate și demolate din anul 1948 până la revoluția din decembrie 1989” (**I. Dură, File, 2018, pp. 107-125**) sau „Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române îndepărtați din scaun

și trimiși în recluziune monastică de către autoritățile comuniste în anii 1944-1981” (**I. Dură, Istorie, 2019, pp. 273-312**).

O atenție deosebită a acordat domnia sa unor ierarhi de seamă, rămași în memoria ortodoxiei românești ori mari cărturari, aducându-le, totodată, un pios omagiu și o binemeritată recunoștință: „Contribuții privitoare la Ioan Comnem (1658-1719) și Țările Române” (**Idem, pp. 171-182**); „Primul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Elie Miron Cristea (1925-1939) și proiectul său de a înălța o nouă catedrală a patriarhiei Române” (**Idem, pp. 250-252**); „Mitropolitul Veniamin Cristache, noul «ctitor» al Mănăstirii Esfigmenu de la Sfântul Munte Athos, pictat în nartexul bisericii acesteia” (**Idem, pp. 313-317**); „Figuri de ierarhi moldoveni: Mitropolitul Gheorghe Movilă” (**I. Dură, Pagini, 2020, pp. 13-43**); ori „Mitropolitul Teodosie al Țării Românești. Nevoința lui Teodosie, ca monah, la Sfântul Munte Athos. Precizări și contribuții biografice” (**Idem, pp. 52-107**).

Cu toate că ascultările l-au dus departe de țară, preotul Ioan Dură a fost,

permanent, cu sufletul alături de locurile natale și de credința creștină, înnăscută în familia sa, purtând un pios respect lăcașurilor de cult vâlcene, începând cu biserica/schitul din Fedeleșoiu, unde a fost creștinat, și continuând cu bisericile și mănăstirile din întregul județ Vâlcea.

Un loc aparte, și ni se pare firesc, l-a avut Episcopia Râmnicului (înființată în 1503) și ridicarea acesteia la rangul de Arhiepiscopie, preocupare vehement susținută de părintele Ioan Dură, prin scrierile sale, și încununată cu succes în 2009.

Toate acestea, amintite sau nu, și multe altele, ne îndreptățesc să-l includem, așa cum și domnia sa i-a caracterizat pe mulți ierarhi ortodocși români, în categoria celor care „reprezintă «obrazul curat» al Bisericii Ortodoxe Române” (**I. Dură, Istorie, 2019, p. 301**).

Nu în ultimul rând, impresionează acribia domniei sale, documentarea științifică și asumarea spirituală a textelor sale emanând o rară noblețe spirituală.

Convinși fiind că domnia sa mai are multe de spus, îi dorim mulți ani luminați!

Bibliografie:

1. **Enciclopedia, 2022**, Enciclopedia Județului Vâlcea, vol. III, Așezările rurale, Rm. Vâlcea, Editura „Fântâna lui Manole”, 2022;
2. **I. Dură, Preocupări**, Ioan Dură, „Preocupări pe tărâmul istoriei bisericesti-studii, articole, consemnări-”, Onești, Editura Magic Print, 2021;
3. **I. Dură, Istorie, 2019**, Ioan Dură, Istorie bisericească, studii și articole, Onești, Editura Magic Print, 2019;
4. **I. Dură, Mărturie, 2016**, Ioan Dură, „Mărturie ortodoxă”, Revista comunității ortodoxe române din Olanda (1982-1998), Onești, Editura Magic Print, 2016
5. **I. Dură, Pagini, 2020**, Ioan Dură, Pagini de istorie bisericească, Onești, Editura Magic Print, 2020, pp. 244-246;
6. **I. Dură, Dar, 2018**, Ioan Dură, „Dar din «Râvna casei tale»”, Onești, Editura Magic Print, 2018, pp. 254-257;
7. **I. Dură, File, 2018**, Ioan Dură, File de istorie bisericească, Onești, Editura Magic Print, 2018;

Însemnări de pe cărțile de cult ale parohiei Stoborăști

Florin POPESCU-MOICEANU

În fondul de carte veche al Parohiei Stoborăști, fond aflat astăzi la Mănăstirea Clocociov și cercetat asiduu de către regretatul Dorin Teodorescu, se păstrează o serie de însemnări de maxim interes pentru istoria locală și cea națională, dintre care cea mai veche este înregistrată pe o Psaltire tipărită la Brașov, în 1810.

Însemnarea oferă importante sugestii pentru circulația cărții în spațiul românesc, atestă existența bâlciului de la Urlueni (menținut până astăzi) și, mai ales, dovedește investiția în educația copiilor ca formă esențială de manifestare a dragostei paterne: *Să se știe că această Psaltire este cumpărată de Dinu Pătrașcu ot Stoborăști din bâlci de la Urlueni în taleri 7 i pol gata ca să învețe copilul meu Badea leat de la HS 1813* (sursa citată).

Tot aici figurează o importantă mențiune pentru Stoborăști – în 1821, când Tudor Vladimirescu *gonea boeri și greci pă d-a rândul*.

O interesantă însemnare de pe cărțile de cult ale Parohiei Stoborăști, păstrate în fondul de carte românească veche de la Mănăstirea Clocociov, provine dintr-un Penticostar tipărit la București, în 1800 (fila 2 verso): *Să să știe de când cu răzmirița lui Tudorin au ieșit primăvara în luna lui fevru (ar) 15 leat 1821 leat mare 7329 au ieșit de la Tismana de gonea boeri și greci pă d-a rândul și stătea* (n.n. Tudor Vladimirescu, probabil). *Dar au*

mers până (în) București și s-au batenit și țara aprilie 21 și au ieșit turci(i) și au fost război. Marin Logofăt ot Stoborăști 1821 august 8.

Greșeala de datare a începutului însemnării este firească, logofătul nostru consemnând probabil data la care a aflat despre declanșarea "răzmiriței" lui Tudor Vladimirescu. De reținut este și grija pentru consemnarea anului în ambele stiluri. Data reținută drept final (21 aprilie) este probabil data eșecului tratativelor cu pașalele de la Dunăre, urmată la 1 mai de pătrunderea trupelor otomane în țară.

Însemnarea de față nu cuprinde referiri la teme des invocate de tradiția locală: trecerea armatei de panduri prin Stoborăști (eventualul popas la hanul de aici) și cooptarea unor localnici. Este în schimb de reținut (și confirmat și pentru satul Stoborăști) fenomenul băjeniei; demn de semnalat este totodată accentul pus pe caracterul social și etnic al mișcării de la 1821. Cu atât mai mult cu cât, în 1821, satul Stoborăști era împărțit în două mari trupuri de moșie, moșia Stoborăști a lui Hristodor Lapati (grec de origine!; acesta primise satul ca zestre în urma căsătoriei cu Păuna Berindei) și o alta, aparținând mănăstirii Radu Vodă din București, închinată mănăstirii Simonopetra de la Muntele Athos și administrată de călugări greci până la secularizarea lui Al. I. Cuza. Împrejurarea că Penticostarul în discuție a fost folosit în biserica în care

sluveau acești călugări greci este de remarcat...

Tot din cercetările efectuate de Dorin Teodorescu aflăm despre alte mențiuni importante privind Stoborăștiul.

Numeroase însemnări sunt cele privitoare la războiul ruso-turc început la 14/26 aprilie 1828, ale cărui operațiuni militare s-ar desfășurat cu precădere pe teritoriul românesc și care s-a încheiat cu pacea de la Adrianopol: "însemnări referitoare la un alt război ruso-turc, cel încheiat prin pacea de la Adrianopol (1829) se găsesc pe un minei de la Râmnic, 1780, din satul Milcoveni (forzaț II): *La leatul 1828 au venit muscali au trecut la Craiova la luna mai 29*, pe un octoih apărut la Buda în 1811, de la Stoborăști (fila 2): *Să (se) știe de când cu muscalii au venit la leat 1828 mai 8 și s-au dus la leat 1835, Marin Logofăt și pe un penticostar tipărit la 1800 în București, tot de la Stoborăști (fila 181): La leat 1828 au venit muscali(i) cei după urmă la mai 8 și am însămnat eu aicea ca să (se) știe și strângînd bucatele pentru zaherele s-au făcut foamete mare foarte (...) Marin Logofăt 1833 mai 7"* (Dorin Teodorescu, "Însemnări pe vechi hărți românești existente pe teritoriul județului Olt", articol publicat în *Revista Muzeelor*, 1988, pag. 51-52).

Logofătului nostru îi datorăm astfel consemnarea în octoih a regimului de ocupație militară locală rusă sub conducerea contelui Pahlen, *procesul de instalare a trupelor petrecîndu-se în cîteva zile de la trecerea Prutului (7 mai, stil nou)*, precum și a *retragerii administrației ruse după instalarea noului domn Alexandru Ghica (numit la 3 aprilie 1834)* (D. Teodorescu).

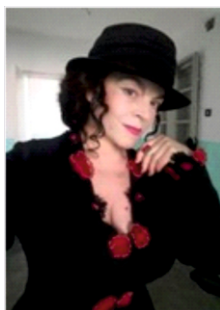
Informația de mai sus, pe care o datorăm logofătului Marin de Stoborăști (*Să (se) știe de când cu muscalii au venit la*

lt. 1828 mai 8) este relevantă întrucât aceasta confirmă direct că, în timp de doar trei săptămâni de la declarația de război, trupele rusești au ajuns în Oltenia.

Informația respectivă este confirmată de către logofăt în Penticostarul bucureștean evocat mai sus, precum și într-o însemnare separată care apare într-un Minei al lunii mai, Râmnic, 1780 (inv. 496, Mitropolia Olteniei): *Întru această lună la mai în 9 zile au intrat muscali în Craiova într-o miercuri sara la 12 ceasuri strigînd tot norodul ura, ura, ura și erea cu halai mare, la leat 1828 mai 9.*

Încheierea păcii nu a însemnat plecarea trupelor rusești; chiar dacă ele se regroupează (din Mineiul lunii mai, Buda, 1805, inv. 20, Mitropolia Olteniei, aflăm că acestea se dislocă de la Craiova la Siliștea), ocupația rusă continuă: logofătul Marin de Stoborăști scria pe Triodul de Buda din 1816 (inv. 1198, Mănăstirea Clocociov) că *au iernat cazacii prin toate satele 1834 ghenar 22*. Mai mult, deși, oficial, rușii își încheie administrația în 1834, tot Logofătul Marin ne transmite că *rușii s-au dus la lt. 1835* (Octoih, Buda, 1811, inv. 1199, Mănăstirea Clocociov) și că, în timpul prezenței lor în Țara Românească, *la 1832 mai 10 tot într-această vreme au ieșit condicile și bileturile pentru cei ce se botează și pentru cei ce se cunună și pentru cei ce mor* (Penticostar, București, 1800, inv. 1203, Mănăstirea Clocociov).

Cărțile de cult ale Parohiei Stoborăști, aflate astăzi în Fondul de carte veche depozitat la Mănăstirea Clocociov, reprezintă astfel o bogată sursă documentară pentru istoria locală a Stoborăștiului și Tufeniului, (sursă) care mai poate ascunde încă multe și frumoase surprize...

O poetă recomandată de Dan ROTARU Doina DRÎSTARIU

Mi-a fost dat, prin natura profesiei - de-o viață - de redactor de revistă culturală, să descopăr primul, printre miile de manuscrise primite, talente poetice autentice, unele dintre ele impunându-se de-a lungul timpului drept nume de referință în literatura română.

În ultimii ani, însă, când Facebook-ul a devenit mijloc de descoperire de poeți veritabili aflați la început, ocaziile de a da peste comori de talent ascunse în poeme, culmea!, s-au rărit în loc să se înmulțească.

Ceea ce mă duce cu gândul la o constatare devenită celebră: "Când arta intră în împas, se înmulțesc artiștii", adevăr valabil și pentru poeți...

Așa că, descoperirea unui poet - a unei poete, în cazul de față - este un noroc pe care cel care o face îl are.

De aceea, cred că nu greșesc când spun că am mare noroc să propun cititorului o poetă ale cărei versuri mustesc de candoare, de puritate, de talent.

Numele ei: Doina Drîstariu...

Citiți-o, și-mi veți da dreptate când spun: Iată Poezia, iată Poeta!

Dac-o să pleci puțin în veșnicie,
te rog să-mi lași, pe-o lacrimă, în prag
o carte și-o cafea
din care bând, să pot citi cu drag
turnată-n litere, iubirea mea,
atunci când mă voi odihni o clipă

ca pasărea c-o singură aripă.

Tu ai uitat c-așa îmi place mie,
să beau cafea mustind de Poezie,
aproape-n fiecare dimineată
punând în loc de zahăr doar dulceață?

Învăluită în parfum de tei,
eu, cea mai fericită din femei,
copacul cu cei patru ochișori
o să-l întreb, ca de atâtea ori,
dacă vei reveni după ce mori..

De dragoste

Mi-e dor de tine și aș vrea
să îmi aduci în dar o primăvară
cu ghiociei și toporași
să-mi fac din ei o rochie de seară.

Mireasă să îți fiu aș vrea, pe veci,
și, din petale, chiar în miez de noapte,
o rochie să îmi fac, cu stele coapte
în loc nasturi, și-apoi s-o îmbrac
și de iubirea ta de-mi va fi dor,
să-mi fac din mâneci aripi și să zbor...

Neputința de a face un troc din iubire

Și-o vorbă aruncată în dezmăt
a neputință și a disperare
atunci când îți atinge gândul, doare,
așa că, de nu știi să pleci, te-nvăț.

Nu vrei, c-o vorbă aruncată-aiurea,
 să facem între noi un fel de troc
 și visul și-universul la un loc
 să le aducem astăzi cu privirea?
 A iubi, iubire

Un Te iubesc! e o mirare,
 mirarea de a fi aici cu mine,
 de-a colinda, de dor, prin tine,
 și-a mă-nflori-n aprilie ca pe-o floare.

Un Te iubesc! e o minune
 de-a fi chiar unul și nu doi,
 așa că vreau să nu te miri
 că azi zburăm fără de aripi
 și ne vorbim doar din priviri!

Un Te iubesc! e o minune
 de-a transforma totu-n iubire,
 de a zâmbi fără motiv
 și-a fi eu, verb, tu, substantiv...

Înflorind în brațele tale

Știi tu ce se întâmplă
 c-așa un dor de ducă
 de-o vreme mă apucă?

Trăiesc mereu în viață în timpul interzis,
 exact ca un sihastru în grota lui de vis,
 iar soarta mi-e ursită
 să-mi fie o povară, de la o vreme, viața
 din zori și până-n seară,
 iar noaptea, până curge dimineața,
 și-n somn mi se întâmplă, uneori,
 să-ți înfloresc în brațe
 până-n zori...

De dragoste

O să învăț de-acum,
 cât mi-este vremea,
 c-am stat prea mult ca-o pasăre în colivie.
 Nu erai tu atunci să-ți plac doar ție.

Atât mă-nalț în tine, că mi-e rău
 și mi-este frică de alintul tău.

E ca și cum m-aș scutura,
 în primăvară,
 de flori și de mireasma ei.
 Mi-ești ca o mantie cerească
 ce mă acoperă,
 ușoară,
 în timp ce mă prefaci în flori de
 primăvară.

Umbra blestemată de Thanas Medi

traducere – Oana Glasu

După ce Enver Hoxha a interzis prin decret religia, s-a terminat cu orice, inclusiv botezuri. Aromânii mai reușeau cât de cât cu un cazan sau lighean în spatele ușii, în timp ce obligatoriu cineva urmărea de la fereastră să nu fie văzuți, fiindcă se înmulțiseră și turnătorii. De cum pășeau pe pământ grecesc, pentru a rezista, în sensul de a li se îndulci puțin traiul, albanezii se botezau în bisericile grecilor, la vârste destul de înaintate. În schimb, musulmanii care reușeau să treacă munții, își schimbau imediat numele.

Romanul *Umbra blestemată* apare în curând și vă invit să savurați o altă poveste minunată. marca Thanas Medi :

„Înăuntru ne-am despărțit. Doamna Lenjo a mers să se întâlnească cu preotul pentru începerea slujbei de botez, în timp ce Kristiana s-a îndepărtat de mine, întrucât trebuia să meargă lângă o icoană mare a Sfintei Maria. A plecat aproape înspăimântată, sperând că numai sfânta femeie i-ar putea îndepărta frica. Am rămas singur, lăsându-mi ochii să pască pe oriunde își lăsase Domnul duhul. Biserica „Profetul Andrea” era grandioasă și în interior, la fel ca pe dinafară. Grandioasă și deopotrivă strălucitoare și sumbră. Înăuntru erau multe lumânări aprinse, arome de tămâie, icoane, sfinți, sfeșnice scilpitoare, scânduri sculptate ale altarului și îngeri cu aripi de porumbel,

zburând cu greu pe sub cupolă. Pe partea cupolei, dinspre amvonul și cazanul cu apă sfințită unde aveam să intru curând, era o fereastră foarte îngustă. Acolo, soarele aluneca precum o suliță. În acel loc luminos și în același timp sumbru, sulița soarelui părea să fie singurul lucru strălucitor care avea viață. Aveam sufletul gol și am simțit de la început că nu mi-l vor putea umple icoanele. Nici măcar soarele acela puțin care cădea ca o suliță. Nici Kristiana din ziua aceea, care discuta atât de serios cu Fecioara Maria. Atât de serios, încât mă temeam că nu va mai deveni cea care fusese. Că nu va mai zâmbi niciodată. Biserica, îmi veni să argumentez, pare a fi locul în care zâmbetul îngheață, pentru că sufletul omului este gol. Omul se uită la goliciunea sufletului său și îngheață, fiindcă descoperă pete numite păcate. Pentru a-și mărturisi păcatul, Kristiana o preferase pe Sfânta Maria. Îi povestea cum a sărutat un albanez în miezul unei zile însorite. Cum i-a plăcut sărutul la început și de ce nu i-a mai plăcut după aceea...

Ulterior, n-am mai urmărit-o pe Kristiana, care își spăla păcatul, pentru că mi-au spus să mă apropiu de cristelniță. Să-mi spăl păcatele și să intru curat în turma Domnului. M-am dezbrăcat de la brâu în sus. În jos, purtam o pereche de pantaloni trei sferturi, legați cu șnur. Apa sfințită îmi acoperise picioarele, puțin

mai sus de tălpi, iar pe mine mă pufnea râsul, întrucât gândeam că legătura mea cu Dumnezeu începe cu picioarele. Lângă mine stăteau doamna Lenjo cu pumnul plin cu ulei, Kristiana care turna ulei când se golea pumnul lui Lenjo și preotul cu Evanghelia. El era mare la trup, iar barba lui atârând peste sutana neagră mi se părea ca zăpada uitată pe munte. Înainte de a cânta Evanghelia, a spus câteva cuvinte despre Nordul Epirului, numindu-l o rană care nu se va vindeca niciodată. Și după ce a terminat cu rana, a început cu ceea ce însemna vindecare: slujba obișnuită a unui botez. Care era foarte lungă și începuse să mă plictisească. Cu multe cruci de ulei pe trupul meu gol, cuvinte de neînțeles și foarte mult: „Doamne” și „Amin”. Atât de mult „Doamne” și „Amin”, încât pentru o clipă am uitat că mă botează și am crezut că mă îngroapă. Și, dorind parcă să scap de înmormântare, la un moment dat, m-am mișcat brusc în cazan. Care ar fi căzut, dacă nu l-ar fi ținut Kristiana, care mă străpuse cu privirea și își puse degetul arătător pe buze, de parcă aș fi fost un

copil. Ochii ei, atunci când străpungeau, erau înfometaji. Foame, ca aceea pe care o văzusem pe când umpleam ghivecele cu pământ amestecat cu bălegar...

Am ieșit din cazan cu tălpile ude, cu cruci de ulei pe corp și cu o foame tulbure în cap. Confuz, m-am dus să îmbrac hainele pe care mi le cumpărase Lenjo pentru botez: un costum de culoare măslinie, o cămașă albă, pantofi cu bot de rățoi și o cravată cu o floare sub nod. Ca să mă îmbrac, îmi arătară o încăpere lângă pupitrul unde cânta preotul. Încăperea era închisă pe toate părțile cu perdele grele, roșiatice; de obicei era întunecată, dar în momentul acela era luminată. Lumina era adusă de sulița ferestruicii, care mie mi se părea singura strălucire care avea viață. Deoarece draperiile erau roșiatice, părea că sulița ia foc. Întinsei brațul voind parcă să mă încălzesc și luai mai întâi pantalonii, împreună cu pantofii. Îmi puneam cămașa când draperiile grele se mișcară și în încăpere intră Kristiana, precum o rază de soare. Cu rochia vișinie și trandafirul acela roz peste umărul stâng.”

- 2 august 1941 – s-a născut, la Slatina, coregraful și folcloristul **MARIA CONSTANTINESCU**
- 6 august 1912 – s-a născut, la Spineni, Olt, prozatorul **ION MARIN IOVESCU** (m. 9.08.1977, Bughea de Jos-Argeș)
- 7 august 1946 – s-a născut, la Slatina, tenorul **ANTONIUS NICOLESCU**
- 8 august 1854 – s-a născut, la Slatina, scriitorul și publicistul **CONSTANTIN DISSESCU** (m. 8.08.1932, Slatina)
- 9 august 1977 – a murit, la Bughea de Jos, Argeș, prozatorul **ION MARIN IOVESCU** (n. 6. 08. 1912, Spineni)
- 10 august 1984 – a murit, la București, poetul, eseistul și traducătorul **VIRGIL MAZILESCU** (n. 11.04.1942, Corabia)
- 14 august 1951 – s-a născut la Râmnicu-Sărat, istoricul **PAUL MATIU** (m. 9. 06. 2014, Slatina)
- 15 august 1900 – s-a născut, la Slatina, prozatoarea **MAURA PRIGOR**, pe numele adevărat **CORALIA COSTESCU**
- 15 august 1950 – s-a născut, la Albești-Poboru, Olt, prozatorul și eseistul **SILVIU GORJAN**
- 16 august 1903 – s-a născut, la Branet, Olt, poetul, prozatorul și eseistul **PAN. M. VIZIRESCU** (m. 27.01.2000, Slatina)
- 16 august 1913 – s-a născut, la Caracal, publicistul și editorul **FLORICEL SCARLAT** (m. 18.02.1975)
- 16 august 1977 – a murit, la Mănăstirea Viforâta – Dâmbovița, călugărul cărturar **TEOFIL S. NICULESCU** (n. 23.08.1913, Caracal)
- 16 august 2010 – a murit, la Slatina, pictorul, sculptorul și desenatorul **NICOLAE TRUȚĂ** (n. 9.02.1949, Dobrețu)
- 18 august 1896 – s-a născut, la București, muziciana și poeta **DOINA BUCUR**, pe numele adevărat **FLORICA E. IONESCU** (m. 24. 06. 1940, București)
- 20 august 1978 – s-a născut, la Slatina, poeta **LUCIA ENCHER-DUMITRU**
- 20 august 1985 – a murit, la Slatina, compozitorul **THEODOR GEORGESCU** (n. 2.02.1902)
- 21 august 1967 – s-a născut, la Slatina, cantautorul **MARIUS OVIDIU PREDĂ** (m.14 aprilie 2015, Slatina)
- 23 august 1916 – s-a născut, la Corabia, actorul **THEODOR DANETTI** (m. 16. 01.2016, București)
- 23 august 1970 – s-a născut, la Balș, poetul **VALI ORȚAN**
- 24 august 1828 – s-a născut, la Oboga, Olt, poetul, prozatorul și gazetarul **GHEORGHE CHIȚU** (m. 28.10.1897, Bobicești)
- 24 august 2018 – a murit prozatorul, poetul și publicistul **ION GEORGESCU** (n. 2 mai 1935 la Nicolae Titulescu, Olt)
- 28 august 1944 – s-a născut, la Slatina, poetul, prozatorul, criticul literar, eseistul și semioticianul **MARIN MINCU** (m. 4.12.2009, București)
- 28 august 1913 – s-a născut, la Caracal, călugărul-cărturar **TEOFIL S. NICULESCU** (m. 16.08.1977, Mănăstire Viforâta – Dâmbovița)
- 29 august 1935 – s-a născut, în satul Barza, comuna Tufeni, Olt, scriitorul, publicistul și contraamiralul de flotilă (r) **NICULAE ȘTEFAN**
- 30 august 1960 – s-a născut, la Bârlad, gazetarul și poetul **DUMITRU SÂRGHIE**
- 30 august 2009 – a murit, la București, scriitorul **ȘERBAN MILCOVEANU** (n. 23.12.1911, Slatina)
- 31 august 1880 – s-a născut, la Caracal, actorul, regizorul și scriitorul **ȘTEFAN BRABOYESCU** (m. 4.01.1971, București)

Raftul cu cărți

A iubi Banatul și locuitorii săi

Daniel LUCA

Volumul de proză scurtă *Pas de deux* de Daniel Vighi și Viorel Marineasa nu este altceva decât o călătorie prin Timișoara de ieri și de azi, cu locurile și oamenii ei, de atunci și de acum, timpul fiind însă extrem de elastic.

Practic, este o poveste de iubire declarată de cei doi scriitori Banatului în general și Timișoarei în special.

Subiectele comune propuse sunt tratate individual, diferit, de fiecare în parte, în stil propriu, umorul împletindu-se cu tonul grav.

Primul subiect e legat de moarte, și anume cimitirele. Există aici o dublă premoniție: a lui Daniel Vighi (moartea „... ne aduce pe toți în bicsnicia banală a kitschului funerar, imbecil, și cretin, și impudic ca o bășină nepotrivită la o petrecere simandicoasă, un eveniment de un prost gust la care musai să ne supunem dincolo de voință și faptă, pentru că, nu-i așa?, n-ai cum protesta, n-ai cum zice că totul este urât ca dracu'...”, p. 8) și a mamei lui Viorel Marineasa („... i-am promis că la anul o voi duce la opera din Viena. M-a privit ca pe o arătare cu ochii ei miopi. Știa. Știa cum o să fie. N-am reușit s-o duc nici măcar până la Seghedin sau la Vârșeț” – p. 12). Aici, spiritul de revoltă merge mână în mână cu resemnarea, deși durerea e prezentă.

Boala este adeseori preambulul morții, dar aceasta nu înseamnă că viața nu trebuie trăită până la capăt cu intensitate maximă. Din contră! pentru că orice clipă trăită este o mică victorie, un act de curaj, chiar dacă boala a devenit o parte din tine („Să trăiești, iubitorilor, este o tâmpenie curajoasă, firesc este să fii mort, nu să fii viu, îți spui, în soarele tare, cu radiațiile lui

care-ți agită boala și celulele canceroase, stai plin de chimioterapie printre oamenii care se plimbă peste tot ca întotdeauna, și deodată te apucă o milă nesfârșită” – Daniel Vighi, p. 85).

Nu este trecută cu vederea nici Revoluția de la 1989, cât un strigăt eliberator din chingile încrâncenate ale comunismului [„...strada mereu tăcută, mereu oarecare în indiferența ei de ani de zile (...). Și acum, deodată, eliberator, nebun, halucinant, ca o întâlnire cu extraterestrii, STRIGĂTUL! Unic, ireversibil, dărmător, punând hotare și depărțind lumi, declanșând prăbușirea tăcerii vinovate și complice (...)” – Daniel Vighi, p. 66].

Personajele din această carte sunt personalități ale urbei (precum Livius Ciocârlie, Ghiță Pruncuț, Eugen Bunaru ș.a.) și oameni obișnuiți (reali sau imaginați), dar pitorești, care și-au spus (Sodarul, Frăitoceanu - care „repara” oasele, Coabi ș.a.), totul creând o atmosferă de un farmec aparte, încărcată de nostalgie.

Daniel Vighi și Viorel Marineasa își iau în serios menirea de scriitor, începută la mașina de scris, o adevărată iubită, care trebuia dusă an de an la miliție pentru a fi luată în evidență; în plus, era un pericol să mergi cu mașina de scris pe stradă fără actele ei asupra ta („Duce de mâner o mașină de scris, ale cărei acte zac într-un sertar al bufetului din sufragerie. Nu are buletinul de identitate asupra lui, că doar stă la 10 minute distanță”, Viorel Marineasa, p. 140).

Prin periplul lor literar prin Timișoara și împrejurimi, cei doi scriitori izbutesc să aducă o fărâma de lumină chiar și în cea mai adâncă beznă.

Raftul cu cărți

Că Poetu' nu-i ca Omu'

Însemnări

Iosif BĂCILĂ

*Se dedică lui NICOLAE SÂRBU
(NICOLAE DE OHABA), poet și publicist, la împlinirea vârstei de 75 de ani*

Muzica înainte de toate („De la musique avant toute chose”). Ea bucură, trezește emoții, trăiri. Chiar visuri. Muzica ordonează lumea. Sonurile ei îl depășesc pe om și-l învăluie cu nimb. Pe Poetul înmărmurit în creație:

„Am venit să plec, dar înainte
aș vrea să pun hotar,
cât toată veșnicia de clopote
cu care-ncepe mereu
această muzică grea,
în misiune de rutină
am venit să pun
un pumn întunecat pe i
pentru a fi.”

Întristarea e copleșită de cântec tânguit. Dar în duioasa însuflețire trebuie căutată vioara, „glasul cel mai adevărat al lui Dumnezeu”: „Cum să cânt la o singură lacrimă”, „Iar plânsul sparge fereastra / și udă florile”, „Când prinde să cânte arcușul / linii de aur pe clanță”.

„Devorat de muzici ca de lupi”, „Marele aducător de privighetori” „folosește inteligența ca un bisturiu, tăind orice șansă sentimentului, dar lăsând, în profunzime, o muzică ciudată din care abia venind la suprafața stilului poți să-i pătrunzi mai adevărat, mai fin, mai bogat versurile” (Gheorghe Jurma):

„Să pui frâul pe zefir
într-un ghimpe souvenir,
viersul dulce de vampir
târnosit pe la tractir,
talpa sărutând la zbir.

Să-ntorci spatele la mir,
să scoți șerpi de la chimir
hăituit pe sub clavier,
pentru puiul de sictir;
să pui frâul pe zefir.”

Omul bun și pomul copt, Săracă lume de piatră, La izvor, la izvoarele, Deasupra de Reșița – iată câteva doine bănățene dragi inimii lui: „beau apă din doina / deschisă în rană / de pasărea vicleană”. Ca și cântecul de fanfară („Parcă te limpezește și te liniștește, tulburându-te”), auzit acolo, la Lăpușnicu-Mare, unde s-a urzit acum un veac, în Valea Miracolelor:

„Nimic nu se compară
în Almăj cu o fanfară
încă-n buiestru fecioară
la o sută de ani.
Cu trompeta și tobele
în brațe când stau
să legene grâul
pe care-s răstigniți
de bună voie în crucea verii;

o fanfară trezind merii
și colbul din cărți
despre fachiri înflăcărați
în foste imperii. [...]

Parcă și țărâna cântă
când tai pâinea cea sfântă,
când morți după muzici cu toții
suflă în alămuri la răscruce,
mai zbuciumat decât vântul
și pe lama cuțitului,
de două degete cântul,
ca sângele Domnului pe cruce.”.

„Scriitor al Banatului, echinoxistul Nicolae Sârbu înseamnă o ivire spontană pe cerul înstelat al poeziei din această parte a țării. Volumele sale conțin foarte multe «argumente» care pot amenința, deopotrivă, ierarhii și prejudecăți. Cert e că, în vastul Regat al poeziei române, un loc important a fost deja adjudecat.” (Ionel Bota).

*

„Grea crucea care mă poartă”, afirmă undeva Nicolae Sârbu și-n „joaca de-a Olimpul” ne asigură că **volumele de poezie** publicate până acum sunt partea cea mai consistentă a operei sale literare: *Cochetăria cu fulgerul și Ascultând ceasornicul în baie* (1995), *Șantier în creier* (1996), *Neputința de-a închide cercul* (1999), *Provinciile cerului* (2000), *N-am operă* (2004), *Că Poetu' nu-i ca Omu'* (2005), *Cu pumnul pe i*(2007), *Ferestre pentru labirint* (2008), *Vitralii sparte și Eu, Nicolae de Ohaba* (2011), *Piscina cu pioaneze Stradivarius* (2013), *Muza nu urcă la etajul trei* (2017).

„Întreprinderea lui N. Sârbu e una temeinică, bazată pe argumente plauzibile, cu trimitere la fapte majore, capabile să illustreze, cu puterea

exemplului, personalitatea unui loc numit geografico-istoric Banat” (Gheorghe Luchescu). **Cărțile de publicistică** stau mărturie: *Aurul din aripi* (1986), *La Paradisul mineral Gruescu* (2001), *De o sută de ori Banat. Patima și pătimirile unui publicist în pustie* (2003), *Cămila din Bucegi. Veghind la căpătâiul cărții* (2006), *Și veți trece prin vamă ca fluturii* (2007), *O căsnicie infernală – provocări partajate în rate* (2015), *La o vânăre de dinozauri* (2019).

După ce „s-a războit cu ignoranții”, dar și cu cei care „n-au știut niciodată ce înseamnă «zăbava cetitului»”, dă la iveală, **în colaborare**:

- Cornel Sturza Popovici, Nicolae Sârbu, *Rezervația Naturală Cheile Nerei – Beușnița. Coordonatele unui ecoparteneriat* (1996);

- Victoria I. Bitte, Tiberiu Chiș, Nicolae Sârbu, *Dicționarul scriitorilor din Caraș-Severin* (1998).

„Așa cum așteaptă țăranul primăvara să înflorească salcâmi, eu cred în mirosul cuvântului.” (Nicolae de Ohaba).

*

Poem în proză (v. *România pitorească*, de Alexandru Vlahuță; *Cântarea României*, de Alecu Russo; *Cartea Oltului*, de Geo Bogza), eseul *La Paradisul mineral Gruescu* este un dramatic memento, o carte-avertisment, o carte-reportaj, omagiind „florile de mină”, personalitatea (și amăgirile) colecționarului Constantin Gruescu din Ocna de Fier – Banat și, deopotrivă, a(le) Doamnei sale, Tanti Mia. Câtă poezie, pasiune și dăruire, câtă înțelepciune! „Această carte se vrea o recunoaștere, o invitație și o provocare la meditație. O contribuție modestă la valorificarea, printr-o mai bună cunoaștere, a unei adevărate co-

mori minerale. Un punct de reper și un ghid de folos pentru atunci când doriți să savurați frumosul natural în starea lui cea mai surprinzătoare și mai pură.” (Nicolae Sârbu).

„– Acuma, prietene Nicolae, tu ai fost de mai multe ori la mine. Ne cunoaștem de multă vreme și am tot vorbit. Nu știu cât mi-s, vorba bănățeanului, eu de important. Frumoase, prețioase, importante sunt pietrele mele. Ele nu se trec, nu-mbătrânesc. Rămân după mine, să bucure lumea.” (Constantin Gruescu).

Pietrele tezaurului din „Casa Binelui” trimit la frumusețe, sensibilitate, poezie, muzică. „Ele sunt veșnice și spiritul nostru, veșnic și el, le pricepe (le percepe) imediat. Nu emoția estetică este dominatoare când spiritul și cristalul se află la interfață. Ci altceva, mai grav. O teamă și o dorință de a fuziona cu el. Că nu este el al tău, ci tu al lui.” (Olga Neagu).

De aceea, poate, corul de copii „Canon” din Marga, dirijat de prof. Dumitru Jompan, a concertat aici, în muzeu, și ne îndeamnă, metaforic, să ascultăm colindele pietrelor. Tot aici a cântat și un grup coral de copii din California – Statele Unite ale Americii.

Volumul conține fotografii, interviuri, reportaje, păreri ale vizitatorilor: scriitori, dascăli, elevi, studenți, istorici, lingviști, chimiști, biologi, fizicieni, muzicieni, miniștri, șefi de stat, ambadori etc. Cele șapte secvențe îndeamnă la răsplas și reverie (*Inscripții pe o ușă deschisă, Tezaurul din Casa Binelui, Miliardarul sărac: normal, nebun sau rege?, Grădinile inverse și secrete ale Semiramidei, Superlativele, ca albinele, Doctor în sufletul pietrelor, Capitala mondială a mineralogiei*

estetice), prezentate fiind, apoi, succint, în limbile: engleză, franceză, germană, italiană, maghiară, rusă și spaniolă, dorindu-se, astfel, ca această colecție de mare valoare științifică și estetică să întindă / să dureze punți universale.

A doua carte de reportaj e, de data aceasta, a prozatorului: *La o vânare de dinozauri. O epopoee întoarsă pe dos*. Fiindcă, de fapt, ea cuprinde două părți: *Aurul din aripi*, cu destine umane, cu realități de dinainte de 1989, pe când se construia termocentrala pe șisturi bituminoase de la Anina, o carte-document scrisă de un publicist / prozator ambițios și talentat. Cartea a doua, *La o vânare de dinozauri*, revine asupra orașului, chiar asupra destinului unor eroi / personaje despre care s-a făcut vorbire în prima parte. Cea de-a doua e parcă mai tragică și mai apropiată de inima sa învolburată. Pentru că Nicolae Sârbu cunoaște bine Anina și Banatul Montan, le cunoaște istoria și cultura, oamenii cu năzuințele și nevoițele lor, indiferent ce sunt: români, șvabi, sârbi. Aici se cântă imnul etnicilor germani, dar și imnul Europei. Aici dansează copiii din Steierdorf – Anina, cei din Reșița sau din Pojarevaț.

„Fetele cântă. Apoi cântă și băieții. Cântă și joacă toți de mama focului. Uneori, băieții au o anumită ținută viril-războinică, desenul jocului lor se desfășoară parcă în formații de luptă. Se simte influența orientală și frisonul unei neliniști istorice. Nu putem uita că, până nu demult, în spațiul ex-iugoslav colindă kalașnikovul și-n loc de tobe ritmul vieții se acompania cu tunul.

Dincolo de bucurie, găsesc în aceste jocuri, ajunse la noi printr-un bine-venit proiect transfrontalier, un ecou sugestiv

că istoria continuă să doară. Un semn că acești tineri vor să uite jucând. Vor să ne facă să uităm. Și, în același timp, ne somează să ținem minte. Să nu uităm lecțiile istoriei. Ne-o spun prin arta lor acești tineri sârbi din Pojarevaț.”.

„Tradiția se mai schimbă, se înnoiește... Numai eu nu mă schimb și rămân un fan consecvent al instrumentelor populare de suflat și al muzicii de fanfară. [...]

Cei de la Anina au participat la un festival al fanfarelor, de la Novo Selo, din Serbia. Dar și la Gărâna. Au impresionat și speră să mai impresioneze și prin alte locuri, cu același mod de a vedea și de a face muzica. Este cântecul viu, antrenant, cu un timbru specific, în stare să facă mulțimile să vibreze la unison. Nu doar să te legeni și să dai din mâini, ca tinerii de pe la marile festivaluri. Să vibrezi sufletește. Personal m-am bucurat foarte mult când, între cei care i-au întâmpinat pe poeții străini și români, veniți la «Porțile poeziei», am văzut pe peronul gării din Anina câteva fete românce mai brunețe, în uniforme și cu instrumente specifice fanfarei.

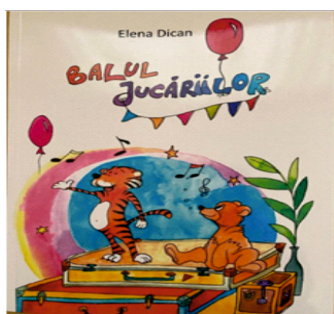
Poți și chiar ești invitat, ascultătorule, să te întristezi, să te înduioșezi, să te bucuri cu fanfara dirijată azi, la Anina, de Dimitrie Omescu. Cel care, nu numai prin

numele familiei sale de muzicieni în slujba obștii, dar și prin copiii pe care-i pregătește pentru viitorul formației, asigură aici continuitatea cântecului din rădăcina *om*.”.

„Prin unele pagini simțim vibrația *poetului*, aflat mereu între anatemă și gloriificare. Dar *reporterul* își iubește locurile și ne informează despre ele, revine asupra lor și ne oferă o carte frumoasă despre Anina. [...] Nicolae Sârbu o scrie după treizeci... patruzeci de ani. E cartea vieții unui *scriitor* (s.n.: I.B.) care a scris mereu despre ținutul său.” (Cornel Ungureanu).

*

Armonizând contrariile realității înconjurătoare, Nicolae Sârbu (Nicolae de Ohaba) dovedește că știe să surprindă fascinația și absurdul lumii acesteia, el s-a întors, cu forțe sporite, la rânduiala dintotdeauna a creatorului: numirea propriei identități („scrisul rămâne pentru mine o taină, un sens al existenței”). Se prinde în horă cu oamenii locului din Almăj ori murmură o doină, singuratic, pe un drum albastru fără sfârșit. *Că Poetu' nu-i ca Omu'*: „În tălpile lui dorm greieri suprealiști / ce nu mai cântă decât după note în fa / și cu dirijor la scară.”

Raftul cu cărți

Trilogia candorii

Felix SIMA

Primele două cărți pe care Elena Dican le-a dedicat copiilor și copilăriei, publicate la București, Editura „eLiteratura”, coperta și ilustrațiile – Viorica Didic Vlas: **Ghidușile lui Tași, cel mai nostim motan** - Mici și amuzante povestiri în versuri de Elena Dican cu ilustrații color și desene pentru colorat (2019) și **Întâmplări din Parcul Fermecat** - Mici și amuzante povestiri în versuri de Elena Dican cu ilustrații color și desene pentru colorat (2021), impresionează atât prin conținut, cât și prin eleganța prezentării grafice.

Esența volumelor menționate, aflate în zona interferenței dintre epic și liric, este relevată în cuvântul introductiv al Elisavetei Novac (**Întâmplări din Parcul Fermecat**): Elena Dican este o poetă cu gust rafinat pentru poezia adresată celor mici, dezvoltând o influență pozitivă asupra acestora, stăpânind prozodia și cuvântul ca element constitutiv al textului poetic. Poeta cunoaște rolul poeziei în viața copilului ca hrană spirituală și prin armonie îndeamnă către bucurie și cântec, aflându-se în bună relație cu cuvântul poetic, autodefinindu-se ca un nume de rezonanță în universul liricii pentru copii.

În **Ghidușile lui Tași, cel mai nostim motan**, este remarcabilă, prin simplitate și căldură, invitația autoarei, invitație ce incită atât curiozitatea copilului, cât și

interesul lectorului adult: *Dragi copii, intrați în lumea lui Tași! Veți face cunoștință cu un motan mai nostim decât oricare altul. Îi veți cunoaște și pe prietenii lui, veți scotoci toate ungherele Universului său și vă veți amuza de minune! În plus, veți deveni coautori ai cărții prin desenele pe care le veți colora frumos. Tași vă va spune toate secretele sale și vă va deveni un prieten pe cinste! Și cine poate rezista unei asemenea invitații? Într-adevăr, Tași devine prietenul fiecărui copil, pentru că oricine se poate regăsi în aventurile pisoiului personificat. Personajul capătă consistență încă din primele versuri: *El este motanul Tași /Vi-l prezint acum un pic:/Este blajin și cuminte/Doar când doarme/(Vreau să zic).//Are blănița dungată,/Ochii sunt mari și mirați,/Vocea este minunată/Și suntem ca niște frați.* Este un personaj complex, cu mari calități, dar și cu defecte. Sensibil, îi este devotat prietenului său, Azorel, și suferă când accidentează, din neatenție, un greier: *Am călcat un greiere,/Doamne!, ce mă sperie/Gândul la așa durere,/Dar n-a fost deloc cu vrere! (Incident).* Pisiul, ca orice copil, se caracterizează prin curiozitate: *Voios, dă ograda roată,/Curios de amănunte. (Explorare)* și printr-o nepotolită poftă de joc: *Astfel, sar și mă tot zbugui,/Sunt vesel de felul meu.**

(*Joacă*). Dar uneori îi place să lenevească, să se alinte: *Tași-al meu tot dă din gură,/La taclale ar tot sta./Haide, Tași, prinde șoareci!/Că e misiunea ta! (Ipoteză)*, iar adesea se dovedește a fi neastâmpărat și neascultător.

De fapt, toate „ghidușile” lui Tași sunt experiențe ce se încheie cu un eșec: ratează saltul către „teiu cel înalt” (*Explozare*), în joaca lui fără astâmpăr își sparge un dinte (*Promisiune*), iar în altă zi întoarce casa pe dos (*Năzdrăvăni*). Însă din fiecare experiență trăită, ca orice copil, are ceva de învățat: *Tași mi-a promis solemn,/C-o să fie mai cuminte... (Promisiune)*.

Al doilea volum amintit aici, *Întâmplări din Parcul Fermecat*, atrage atenția prin delicatețea apropierea de fiecare formă de viață, oricât de neînsemnată ar părea ea. „Parcul Fermecat” este, în fond, lumea înconjurătoare, senină, dinamică, populată de gâze și plante, podoabe vii ale naturii, lumea ce își dezvăluie frumusețea în fața ochilor mirați ai copilului. Este un mod de a-l apropia de miracolul existenței, minune care, din păcate, se consumă adesea neobservată de ochiul obosit al adultului preocupat de problemele cotidiene.

Privite din perspectiva „Cronicarului zilei”, buburuza Ninișor, plantele, viețuitoarele, picăturile de rouă, întreaga lume ce stă sub semnul diminutivului, capătă un farmec indicibil. Prin lentila sensibilității și a spiritului de observație specifice copilului, universul își deschide sertare pline de surprize: broscuța Pia aspiră la o prietenie adevărată; melcul Rică sau veverița Ronți contemplă lumea de la înălțime și observă cum se construiește o existență *doar cu lucruri bune*; bondarul

Lică devine conștient că „lenevia” și „trufia” sunt defecte periculoase; libelula Ema este un model de meticulozitate și rigoare... și enumerarea exemplurilor frumoase, a transformărilor în sens pozitiv poate continua.

Primele 17 poezii se constituie într-un caleidoscop al minunilor a cărui rotire nu ai vrea să se întrerupă vreodată și rămânem marcați de toate valorile pe care le transmite cartea, prin joc, alegorie, poveste. Pentru că volumul pe care Elena Dican îl dedică ființei în formare este o superbă pledoarie pentru valori: prietenia, hărnicia, perseverența, rigoarea, dreptatea, arta... Este greu să ignori îndemnul la visare și invitația de a cultiva frumosul artistic: *Dacă n-ar fi cântăreții,/Și pictorii și poeții,/În ce lume am trăi?... (Furnica și greierele)*. E imposibil să uiți sfatul zânei Siminel: *Zâna bună, Siminel,/Te roagă ca, întâi de toate,/Să înveți despre dreptate,//Despre vorbele frumoase/ Ce-s șirag de nestemate,/Iar dreptatea-o vei găsi/De pui bunătața-n fapte. (Viorel și zâna bună)*.

Prin volumul *Balul jucăriilor* (2023), Elena Dican continuă „povestea fără sfârșit” a copilăriei începută în primele două cărți.

Cuprins între coordonatele temporale ale nopții (*Luna-i felinar pe cer./Noaptea, plină de mister, /Și-a pus voalul de mătase.*) și ale zorilor (*Zori de ziuă se arată...*), visul permite evadarea într-o lume ireală, caracterizată prin elan, umor, sunet, ritm și culoare. Jucăriile – proiecții ale unor animale populând zone geografice diferite: elefantul, rățoiul, ariciul, ursulețul panda... – se reunesc într-un „bal” menit să le etaleze calitățile muzicale sau

coregrafice. E o lume ideală, în care tristețea a fost de mult abolită și niciun incident nu atrage consecințe catastrofale: *Tino e cam șifonat,/A plonjat direct în pat,/Apoi s-a rostogolit,/Mare lucru n-a pățit!* Portretele construite din cuvinte își găsesc corespondentul, deosebit de expresiv, în ilustrațiile Aureliei Sanda, acuarele ce încântă și creează o atmosferă de bună-dispoziție. Astfel, vizualul, auditivul și imaginile pline de dinamism recompun universul jocului inocent, ca un exercițiu de îmbogățire nu numai a imaginației, ci și a cunoașterii.

În fond, ce învață copilul din paginile cărților Elenei Dican? Dincolo de valorile etice promovate este important vocabularul bogat pe care urmează să și-l însușească micul cititor. Spre exemplu, în ***Balul jucăriilor***, predomină termenii din sfera semantică a muzicii: *solo, tremolo, solfegiu, bas, ton, tenor, vocalize...* sau a coregrafiei: *vals, tangou, cadril, balet*, facilitând inițierea în domeniile menționate. Iar dacă răsfoim și celelalte volume de versuri dedicate copiilor, nu se poate să nu remarcăm grija autoarei concen-

trată asupra cultivării limbii. În paginile lor, cuvinte și expresii din fondul românesc vechi stau în vecinătatea neologismului de secol XIX-XX: *Tași-al meu tot dă din gură,/La taclale ar tot sta./Haide, Tași, prinde șoareci!/Că e misiunea ta! (Ipoteză)* sau a împrumutului recent, neadaptat încă la structura limbii române, păstrând grafia limbii de proveniență: *(Tobi, elefantul) Pe post de DJ,/ Pune-o melodie... sau: (Caracatița Lola) Prinde un pic de curaj,/Își pune rochia oranj/Și merge direct în hol,/Să danseze rock and roll.* Încă un exemplu: *Tino e cam șifonat,/ A plonjat direct în pat,/Apoi s-a rostogolit,/ Mare lucru n-a pățit!//Doar s-a dat de-a berbeleacul,/Noroc c-a nimerit patul!/Acum e sprinten din nou/Și pregătește alt show!* Ce inedită combinație de cuvinte într-o singură strofă, locuțiunea verbală „a se da de-a berbeleacul” și ultramodernul „show”!

Și, de aici, o concluzie: natura umană rămâne aceeași, indiferent de „moda” literară sau lingvistică. Vârsta candorii, copilăria, este minunată pretutindeni și întotdeauna.

Raftul cu cărți

Daniel MARIAN

1. Îndurarea cifrelor

(Corina Dașoveanu – „joi 4”, Ed. Alana, 2022)

Pe marginea legăturilor ezoterice ori psihedelice, ne balansăm și încovoiem pentru a trece ca pe punți fixate incert sub bolți sfărâncioase. Neaflându-ne în preaplin, precum nici în neant. Ci într-o subtilitate existențială care se învoiește să ne scoată din ceață pentru a ne defini.

Corina Dașoveanu și-a ales din anturajul temporal, ziua săptămânii care să provoace frisoane de gândire. Ea a pregătit o „joi 4” de negru, ca o porție de abis îmbrăcată în friguri de marmură.

Teritoriul poetei este dintotdeauna perceput ca o panoplie a neliniștii și spaimelor. Nu știm nici măcar dacă plecăm dintr-un punct fix pentru a ajunge în altul, mai degrabă ne-am afla în plin vârtej suspendat între lumi, acolo unde „execut fotografii negre./ am victime rapide.// în special/ lucruri care se întâmplă pe neașteptate/ cum ar fi porunca de a muri/ pe care o dau unui cuvânt./ ...sau orgasmul/ pe care îl are o cafea cu scorțișoară/ când face sex cu întunericul/ din mansardă.// fac fotografii lungi, pe vârfuri,/ să ajungă/ ca niște copii să deschidă ferestre.// am fotografii ireparabile,/ din care curg greșeli și șuruburi./ n-ai cum să dregi o imagine/ cu ideile goale.// fac fotografii nimănu./

astea sunt cele mai grele,/ pentru că/ mă murdăresc de geometrii nesigure./ când nu mai am motive,/ chem o pasăre/ și-mi șterg simplul de ea.” (*).

Trăind periculos, ca în mansarda înțeleșurilor, acolo unde fantasmale se coafează cu vrăbiile, poți crede orice cum ar fi a te afla pretutindeni unde e nevoie de plauzibil, sau să te dai singur dispărut la cei care încă mai caută eventualități ale ființei. Astfel: “am interrupt/ obiceiul timpului de a mă ajunge/ în momentul în care am înțeles/ că altfel/ cerul îmi trăgea să moară.// vezi tu, dragostea mea,/ aici s-au scumpit ultimele drumuri,/ umblu în zile rupte, dar curate./ într-un ieri sărac,/ mi-am cusut pe tălpi/ două liniști.// poate/ se vor întâmpla secunde simple, fără tiv,/ când ne vom săruta pe sfârșite.../ unele/ chiar se vor deșira fără să ne spună,/ așa cum se pierde lung, în fir,/ seara în negru.// și pentru că știu/ că iubești cerul viu din spatele somnului,/ am învățat să îți adorm într-un cearcăn.// la tine/ cât e timpul, dragostea mea?/ cât mai costă drumul între două amurguri?” (*).

Ceva mai multă materie palpabilă, opozabilă incredibilului nehotărât în tabloul periodic al elementelor, chiar cu accente de deplină reîntrupare, găsim în „**povestea de mentă**”: „cel care moare/ spunând o poveste,/ cândva se va întoarce să o termine,/ îmi spunea vânătorul de vise/ și construia o cușcă/

pentru mirosul de mentă/ din somnul meu.// știam de ce nu-mi va prinde/ niciodată povestea./ tăcerea din jurul unui lucru/ e la fel de importantă ca lucrul în sine...// vânătorule,/ în visele mele plouă.../ și multă singurătate frumoasă.// tu nici nu știai/ că singurătatea încetează/ ca ploaia.// dormi, îmi șoptea// eu îmi fabricam o moarte de-o zi/ (seamănă teribil cu somnul)/ și îi zâmbeam/ mai nebună decât luna plină.”

S-ar zice că ar fi scăpat cineva neînecat din furtuna perfectă, atunci când totuși se aude ca umblând la iluzia unui crezut irecuperabil ceasornic al firii: „cumpăr șoapte./ le aranjez în jurul gurii/ pentru un fel de mâine/ când îmi vei ocupa buzele./ locul meu preferat de pe pământ ești tu.” (*).

Probabil că din altă parte de aranjare a totului, toate aceste amprente de negură vor fi tocmai fire duioase ale obiectualizării, iar Corina Dașoveanu ne va surprinde cu într-o inversare galantă a nălucirii... „dacă am ieși mai târziu/ să ne plimbăm/ printr-un parc de pe lună/ am vedea cum apune pământul” (*).

Dar așa cum e acum, este bine, de nerefuzat din perspectivele poeziei de forță și pe considerentele bine încheiate!

2 Terifieri ale cumpărării ființei

(*Luminița Giurgiu – „fără suflare”, Ed. Eikon, 2022*)

Mecanismele viului individual sau multiplu sunt atât de perverse încât imposibil de elucidat. Tălmăcirile fac să agite elementele princeps în herghelia matriceală, în cutia de rezonanță ori mai degrabă în năvodul rezervat înțeleșurilor. Pornind de la premise experimentale, bazate pe toleranța simțurilor, construim

modele care ajung să justifice imposibilul. Viul ori transcede capacității de accepțiune a însuși viului, ori în realitate nu există... „grăbește să transcrii somnul/ din iluzie-n zi/ să nu prindă aer/ e un vin foarte sensibil/ și-l vor aprecia oaspeții astăzi/ la masa rotundă/ cea din avânt inoxidabil/ pe gâtul lor alungit va desena/ spirale, o fantezie cu aruncări în valuri/ (clasicii mai veghează, crezi încă, abil)// așteaptă până vor ameți și-atunci/ îți vor spune părerea lor sinceră/ fă-te că n-azi, dar ciulește urechea/ noima să-i prinzi, precum/ în chihlimbar mantis religioasă/ poate aceea va fi/ capsula ta de timp/ spre nevindecabile dimineți/ cu terapii și intrigi de înger.” (**capsula de timp**).

Poate că suntem complicate calcule elaborate la imprimantă cvasidimensională, care comportă calități browniene până într-acolo încât să ne lăsăm convinși că fluiditatea reprezintă baza manualului de utilizare. Pledoaria pentru interoperabilitate tehnic-semantică în condițiile date, este proprie **Luminiței Giurgiu** și caracterizează expozeul ei liric în cuante îmbinate la un nivel impecabil.

Compusul anatomic și circuitul fiziologic ale clipei ca prilej al trăirii, se prezintă și derulează la un exponențial al cadrului emoțional, defilând intermitent „fără suflare” ca într-o potrivire cosmică a nevrăgiiilor cu pacea moleculară.

Sub aspect conceptual, poeta și-a selectat o anumită consistență valorică și se concentrează pe fenomenologia aparte interpretativă a limbajului de sentimente: „aș cere dreptul la bucurie/ ca pe-un bilet de intrare la circ/ toți iepurii moi sunt acolo/ dornici să sară/ din brațe străine în frisonata, vechea/ mea pălărie de paie, paiete și-un top de hârtie/ creponată mai ieri, zbanghie/ pe mijloc/ se scrie mult,/ pe mâneci, pe gulere de

pardesie/ cu sânge alb se freacă po-
deaua-n depresie/ și, ce să vezi,/ specta-
colul își prinde urechile lungi/ și-ntr-un
final/ i te/ circumscrie.” (**dreptul la
bucurie**).

Translucid, tranzitiv și deosebit de
tenace, sunt construite motivații estetice
și motrice în scopul exaltat, aproape
declarativ, al definirii plastice a esențelor
cognitive și senzitive: „**îți scriu**”: „de ziua
ta îți pot număra coastele/ lustruite până
în prag de leșin/ (gurile ce postesc înain-
tea ta sunt mai tot timpul/ înfometate)//
îmi iese mereu una în plus de la ultimele
socoate/ mă lași să-ți fac o fotografie în
vreme ce/ suflă în lumânarea care
se-aprinde/ și mănânc din pâinea ta
neagră și/ semințele mi se scurg pe șira
spinării fierbinte/ îți arăt apoi fotografia o
umezești cu vârful limbii/ în colțul cel mai
întunecat de umbra/ coastelor mele/ stai
acolo, nici măcar nu-ți văd ochii/ ești
numai oase îți scriu/ cele mai frumoase
veșminte.” (**îți scriu**).

Este cultivat periplul algoritmic asociat
cu forme specifice de delir consensual cu
ludicul, meterez scenaristic.

Tranzit imagistic curentând în vârtej
ideatic pe un tobogan aprioric, cu (dis)con-
fortul unei conștiențe care debordează pe
pragul de oximoron tutelar cu ocolirea sau
înglobarea eufemismului, iar parabola
este cea care face până la urmă jocul: „cre-
deam că dragostea-i/ un soi de binoclu de
spionat îngeri/ te legi cu el la ochi și gata/
transmisia directă îți picură/ acqua tofana
în sânge.// de-o vreme nu te-ai mai arătat
lumii/ și ea s-a strâns ca un pumn de re-
gret/ în jurul policarului desprins dintr-o
mănușă/ îmi plac cele/ c-un singur deget.”
(**dragostea e un binoclu de spionat
îngeri**).

Prin asocieri și demersuri îndrăznețe,
într-o tentă-miraj de *religiozitate* asupra
ființei, Luminița Giurgiu punctează decisiv
cu acest nou volum de bogată consistență
în expresie și ecou. Primăvară poetică în
toamnă de cuvinte.

Luiza Cala sau poezia sacrului umanizat

Magda MIREA

„*Manuscrisele din inimă*”, volumul de poezie al Luizei Cala, apărut la editura Detectiv Literar, este o carte pe care un cititor avid de revelații ar trebui să o citească, chiar să o recitească din când în când.

Titlul volumului poate trimite cititorul, la prima vedere, cu gândul la timpuri apuse, glaciare, chiar la începuturile creației, în care sentimentele abia erau „codificate” și lăsate mărturie pentru viitoarele generații sub formă de linii și forme.

Ca să poți „decodifica” și „descifra” mesajul acestor „Manuscrise” nu e nevoie decât de curajul a te lăsa îndrumat de versul Luizei Cala, care, la rândul ei, și-a asumat cu mare responsabilitate poetică această călătorie dinspre trecut, această zidire „în coada cometei”, chiar înainte de „*noul Big Bang*”, transcendere prin prezent și apoi spre un viitor, pe care, îl lasă însă cititorului, invitându-l, după fiecare poem, să pătrundă „neînarmat” în acest univers ca un templu, lăsându-i timp de reflecție („*Inima știe să mintă?*”, „*Memoria are un diapazon?*”, „*uitarea are termen de garanție?*”), și invitându-l la revelație.

Poeților le este dat acest dar, dar în același timp, și misiunea de a căuta în mod permanent să creeze legături de înțelegere între oameni și un univers în care doar ei pot accede în starea de

transă. Un poet are libertatea de a pune egal între mistic și realitate, de a umaniza sacrul până la identificarea acestuia cu cititorul dispus să și-l adapteze, în funcție de nevoile sale estetice.

Poetizarea până la umanizare a acestui cuvânt - „inima” - dovedește iscusința poetei de a devoala și de a găsi sensuri și înțelesuri noi, acolo unde se poate crede că „nimic nou sub soare” în ceea ce privește acest mecanism sofisticat – inima-, de a crea spațiul necesar pentru ca acest laitmotiv să poată conviețui în cotidian - „*inimile noastre fac pod peste granițele lumii*”.

Poezia Luizei Cala reușește în acest volum această umanizare, apropierea de acest univers poetic, plin de personaje aparent intangibile, arhetipale, pe care le tratează ca pe niște ființe umane și pe care le invită, prin demitizare, să „coboare” din acea zonă inaccesibilă oamenilor. Luiza Cala pune egal între poezia ei și aceste entități - „*zeii sunt prietenii mei*”, „*în mine cădeau zeii*”; „*Neptun a ajuns jalnic barcagiu*”, „*eu sunt zefir și taifun*”, are curajul de a aduce totul în realitate fără riscul de a banaliza misticul.

Exercițiile de dedublare poetică „*Eram Eva sau marele șarpe*”, „*veșnic vasa!*”, fac din poezia Luizei Cala un „scenariu” în care cititorul poate fi pe rând – regizor, actor, privitor, trecând prin „*Rai*” și întorcându-se printre mireni.

Coordonatele poeziei Luizei Cala trasează o tușă de feminitate în tot ceea ce poeta mărturisește prin vers - („*Dumnezeu a răstălmăcit Femeia/ ca bornă de început/a facerii lumii*”).

Există o matematică a universului poetic al Luizei Cala, încă de la începutul volumului, o geometrie a stărilor și a „*anotimpurilor cuvintelor*” – poeta având apanajul și avantajul de a fi și o excelentă pictoriță, ceea ce îi permite că „*jongleze*” cu aceste coordonate și să creeze perspective și „*unghiuri*” poetice unde „*liniile dintre est și vest nu mai există*”, „*colțurile poartă vina*”, „*umbrelle*” sunt „*mult prea transparente*”.

Dincolo de această matematică estetizată prin vers, poezia Luizei Cala păstrează un echilibru al stărilor, acea ordine ancestrală, acea perfecțiune a naturii și acele proporții divine pe care doar un artist le poate „vedea” și transpune în creațiile sale: „*lebdă albă/ lebdă neagră*”, „*centrul universului*”, „*nu-i dragoste mare fără o trădare*”, „*nu-i iubire fără minciună*”, „*nu-i bucurie într-una*”, „*lumina care zburdă prin întunecimea inocentă*”. Astfel, muzicalitatea versului păstrează un ritm aproape cosmic, aflat în armonie cu universul naturii.

Limbajul ludic, aforistic în unele poeme, camuflat în sugestii și îndemnuri la reflexie, declarativ până la o retorică socratică, lasă cititorului șansa de a afla singur răspunsuri la întrebări existențiale și de a se (re)descoperi, de a descifra

toate aceste „*manuscrite*”, aceste „*temple*” pe care le poartă în propria sa inimă, fără a fi conștient. Așa cum spune și titlul unui poem „*Templul timpului meu*”, fiecare cititor are propriul templu poetic și un univers în care este stăpân și liber să și-l decoreze cum dorește, pentru că, așa cum spune poeta: „*divinul în voi se răsfășă*”, „*dumnezeirea în voi se răsfășă*”.

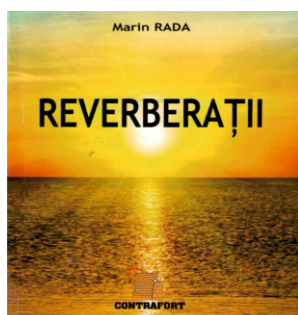
Tristețile „*zgribulite*” ale Luizei Cala, „*nesupusele tristeți*”, sunt niște ființe viscereale, poeta nu se teme să le înfrunte, să le „atingă”, să le „încoroneze” cu trăiri și sentimente.

Sentimentul de absență („*neatingerea mâinilor*”), trădarea, speranța se ascund în spatele acestor stări, dorința de a trăi în lumea ideală pe care și-o imaginează.

Aceeași lejeritate de a călători prin poezie spre universuri uitate, abstracte și imaginate, poate fi comparată cu poezia lui Nichita, căruia nimic din poezia lumii văzute și nevăzute nu îi era străin.

Manuscrisele Luizei Cala rămân niște „*lumi adânci*”, „*calatiene*”, un alfabet poetic în care misticul și normalul se regăsesc, se completează, se codifică și se descifrează, așa încât cititorului îi este permis să fie, pentru o clipă, „*zeu, împărat, minotaur*”.

Ceea ce face din poezia Luizei Cala un cod care poate descifra orice sentiment, atâta vreme cât „*tristețea nu poate fi decât o minune care se înfăptuiește*”.

Raftul cu cărți

Reverberații de Marin RADA

Victor RUSU

În ultima vreme, ne este dat să trăim tot mai des bucuria descoperirii de noi „voci lirice” cu un timbru de o pregnantă originalitate, care ar trebui să atragă atenția și recunoașterea unor critici de primă mână și importanță.

Un asemenea poet cunoscut mai mult în arealul cultural-artistic și literar din județul Olt (este locuitor al reședinței Slatina) datorită, în principal, poetului de marcă, eseistului, criticului și istoricului literar Constantin Voinescu, cel mai valoros și aplicat exeget al său. De la acesta am intrat în posesia majorității datelor biobibliografice, pe lângă cele din „CV-urile de autor” cu care își însoțește unele volume Marin Rada.

Socotind necesară transmiterea celor mai importante și semnificative informații cititorilor noștri, vom preciza, mai întâi de toate, că a publicat până acum patru volume de poezii: „Scrisori neterminate” (1991), „Comorile umbrei”, „Pledoarie pentru fluturi și cer” (2021) și „Reverberații” (2023).

Structurate pe capitole, „fiecare dintre ele cât un volum independent” (C. Voinescu), volumele lui Marin Rada sunt neobișnuit de substanțiale și se constituie pentru hermeneut în „eșantioane” suficient de reprezentative și adecvate unui demers critic cuprinzător.

Volumul apărut săptămânile trecute „Reverberații”, are și el nu mai puțin de

216 pagini și este și acesta construit în trei capitole la fel de substanțiale: „Anotimpul din noi”, „Rezonanțe târzii” și „Purificarea eului”.

Titlurile metaforice, inspirate, expresive, „Reverberații” și „Rezonanțe târzii” sunt interpretate de Constantin Voinescu corect, justificat, logic, ca efecte emoționale ale poeziilor din volum, ca „persistența poeziei dincolo de timp și de sursa emitentă”. Dar dezvoltându-și și argumentându-și strălucitul concept „polivalența necesară”, marele critic Paul Georgescu a subliniat, o dată în plus, că, în operele literare, cuvintelor li se conferă potențial polisemantic cu o funcționalitate expresiv/sugestivă de excepție. Din această perspectivă citite și „tâlmăcite”, titlurile „Reverberații” și „Rezonanțe târzii”, la fel de justificat, se referă la produsul actului de creație în sine, la poeziile care materializează ecourile afective ale unor trecute trăiri.

Modul aparte în care își organizează poeziile în volumele sale, pe capitole, se poate constitui într-o de neignorat capcană pentru exegeți, în chip firesc, aceștia fiind tentați să creadă că, în capitole, poeziile au un motiv tematic axial distinct. În realitate, cu puține, neesențiale note tematice, tema dominantă, care traversează întregul volum, este aceea a timpului în inexorabilă curgere, de unde timbrul confesiv-reflexiv, nostalgic, ușor

elegiac, al întregului discurs liric al poeziilor de inspirație erotică, religioasă, social-politică, rustică, naturistă, tradiționalistă, mitică etc. Toate, absolut toate sunt marcate evident sau subiacent de nostalgia continuă a timpului trecător.

Originalitatea pregnantă, incontestabilă, a formulei poetice practică de Marin Rada se întemeiază, în principal, pe estetica poeziei (neo)moderniste, mi-zând pe imaginea artistică expresivă, revelatoare, pe sugestia și gestică poetică. Lirismul reflexiv conferă substanțialitate, iar caracteristicile (neo)moderniste, mai sus menționate marchează puternic, hotărâtor, întregul discurs, facilitându-i poetului formulări memorabile, de un inefabil lirism: „... Amurgul/ presăra flăcări/ și aripi de înger/ peste morminte ...// ... O umbră/ sapă la rădăcina/ muntelui/ din sufletul meu,/ cu o daltă”... („Toamna II”, p. 193). Sau: „Înainte de a pleca,/ Femeia era ca iarba/ neatinsă de coasă,/ avea degetele albe,/ de catifea/ și inima răvășită, întoarsă”... („În gând”, p. 190). Și: „Aș vrea/ să te zidesc în tăceri,/ trece pe dinaintea mea/ Carul Mare/ plin de cuvinte,/ o, de s-ar opri/ la o casă mică/ sau pe o stea/ aș lega de roțile lui/ jurăminte”... („Ana”, p. 189). Și încă: „Singurătatea mea/ a ars în flăcări,/ durerea, piatra, lutul/ s-au aprins,/ poate că viața/ e doar o-ntrebare/ pe care nu ne-o punem/ dinadins”...

(„Somn”, p. 185).

Frumusețe aparte, profunzime, notă de mister și, uneori, fior tulburător, metafizic, au câteva poezii întregi și, mai multe, fragmente de poezii cu valoare de ars poetica, în care autorul își caligrafiază cu rafinament stilistic convingerile sale estetice, impresionând mai ales prin atitudinea sa față de nobila artă a „cuvintelor potrivite” și prin incandescentul, supremul cult pentru actul de creație, în care întregul său debit sufletesc, eruptiv, vulcanic, se mistuie intens, până la trecerea în lumină și cântec: „La noapte am să dorm/ cu capul pe masa de scris/ cuvintele se vor așeza/ pe hârtie,/ tu mă vei întreba/ dacă zbor sau visez/ viitoarea mea poezie”... („Poezie”, p. 188). Sau: „... Trupul meu/ e chiar flacăra/ din cuvinte,/ până la îngerul tău/ mă ridic”... („Incertitudini”, p. 177). Și: „La masa de scris/ așteaptă cuvintele,/ de la stânga/ la dreapta,/ de la răsărit la apus,/ numai ele poartă/ povara aleasă, numele poetului/ este doar lacrima/ care le-a plâns”...) „Numele poetului”, p. 147).

Valoarea certă a poeziei lui Marin Rada cred că mă îndreptățeste să afirm că am recenzat volumul masiv al unui poet „în toată puterea cuvântului”, care merită cu prisosință deplina consacrare, prin primirea sa în rândurile membrilor Uniunii Scriitorilor din România.

Raftul cu cărți

„Mă răzvrăteam să răzlesc prin cuvânt”

Florina-Maria BĂCILĂ

„Adevărata sensibilitate are o forță a ei, nedefinită și necuprinsă. Un om sensibil se poate simți neînțeles, singur, părăsit, dar niciodată învins. Atunci când simte că nu mai poate, când simte că singurătatea îl sufocă, [...] forța sensibilității naște grăuntele unei opere, de cele mai multe ori mărețe. Odată născut acest grăunte, îl face pe omul sensibil să renască, poate chiar ca Pasărea Phoenix, din propria cenușă.” – afirmă unul dintre cei mai cunoscuți teologi români contemporani: mitropolitul Bartolomeu Anania. Căci, dincolo de a fi o stare a ființei, singurătatea se convertește într-o trăire a spiritului generatoare de sensuri adânci ale plâsmuirilor artistice sau într-un veritabil laitmotiv pentru construcția mesajului liric – așa cum se întâmplă, de altfel, în cele două volume de versuri ale lui Nicolae Preda, publicate la o distanță de zece ani unul față de celălalt: *Trece viața prin oglindă* (Reșița, Editura TIM, 2012) și *Singur ca un vers* (Reșița, Editura TIM, 2022).

„Trec peste lume singur și mut / Cum zboară în munți singuratic condorul.” – scrie autorul în prima sa carte (*Vara trecută, în Trece viața prin oglindă*, p. 15), adăugând răspicat: „E Dumnezeu în noi și tu ești doar o floare.” (*Ars poetica*, în *ibidem*, p. 37). „De singurătate nu mi-e teamă” (*Aproape de oameni*, în *ibidem*, p. 48) și, ca atare, „singurătatea se gustă pe răcoare” (*Somn lângă zăpadă*, în

ibidem, p. 22), ea devine un adevărat *modus vivendi*, un refren al existenței, o cheie de boltă a creației artistice, un alter ego al celor mai apropiate și mai intime coordonate spațio-temporale: „Eu rămân acasă/ Tot mai însingurat.” (*Vis*, în *ibidem*, p. 68).

Cartea apărută în 2022 se deschide cu poezia care îi dă și titlul: *Singur ca un vers*. Acest metatext autentic, consacrat, prin însăși esența sa de *ars poetica*, ideii de poezie și făuritorilor ei, cuprinde o profesiune de credință nedisimulată, iar comparația din ultima strofă constituie apogeul unei asemenea mărturisiri temeinice, experimentate în permanență și împărtășite la confluența dintre dimensiunea lăuntrică și lumea exterioară: „Sunt singur / Ca un vers / Între două puncte.” (*Singur ca un vers*, p. 7).

Poetul își percepe traseul ființial ca reprezentând un întreg univers, în complexitatea sa iterativă, de-a lungul tuturor etapelor devenirii: „Iarăși mă vor prinde zorii / Singur, singur pe pământ” (*Ecouri de colinzi*, în *Singur ca un vers*, p. 59), conștient însă, pe deplin, de vremenicia acestei stări de fapt: „Simt dorul pulsând / Prin clipa eternă / Și număr în gând / Treptele efemere / Ale singurătății.” (*Neant*, în *ibidem*, p. 96). „Singurătatea ne ucide” (*Acasă la Marga*, în *ibidem*, p. 87), echivalând, în mod asumat, cu un element fundamental, de sorginte mitico-simbolică, al propriului

destin (Ursitoarea, în *ibidem*, p. 125), dar gândul-metaforă și năzuința neclintită spre zenit înving mrejele oricăror senzații năucitoare și distructive: „Ca un diamant / gândul / străpunge singurătatea / până când / schimbă sensul cuvintelor / și forma lucrurilor.” (Meditație, în *ibidem*, p. 131), așa încât ea rămâne, cum e și firesc, o sursă stimulativă inedită: „Mai bine mă ridic singur.” (Cărarea îngustă, în *ibidem*, p. 78 și p. 117).

O altă componentă definitorie a poemelor vizează incursiunile în sfera conceptului de cuvânt – locul și starea de refugiu a spiritului auctorial: „Mă îngrop în ultimul cuvânt” (Înviere 2016, în *ibidem*, p. 54), încrezător în biruința luptei cu „neajungerea limbii” („Până-n Marginea Nemărginirii” – La Prislopul Hațegului, în *ibidem*, p. 31): „Răstignit pe crucea de cuvinte / Curge-n mine vers însângerat.” (Omul înțelept, în *ibidem*, p. 77), nu numai ca necesitate stringentă a liniștii interioare: „Osândit sunt însă / Să tac / Și toate cuvintele / Mă strivesc.” (Rătăcitorul, în *ibidem*, p. 97), ci și ca finalitate a trăirii, a rostirii, a inspirației și a plăsmuirii în artă (La sfârșit este cuvântul, în *ibidem*, p. 106), ca modalitate de a conțeni grabnic (și imperios) „trecerea” inerentă: „Oprește-te / Să vezi / Timpul / Împietrit într-un poem.” (Timpul împietrit, în *ibidem*, p. 22), în fericita perspectivă a actului continuu al creației, privit, ipso facto, drept sacrificiu al sinelui: „Mă cuprinde lumina / și se așterne / peste rugul din suflet” (Peregrinul, în *ibidem*, p. 82); „Metafore în gând / Le port ca pe-o ofrandă / Și scrijelesc cu ele / Poeme în bazalt.” (Poem în bazalt, în *ibidem*, p. 114).

O gamă variată de idei și de sentimente generează traiectul acestor „poeme însingurate” (Eclipsă, în *ibidem*, p. 21)

despre dragoste, despre tainele vieții și ale plecării în veșnicie. Ele sunt susținute liric de o bogată simbolistică ce contribuie la alcătuirea secvențelor respective: alternanța momentelor zilei, trecerea anilor, succesiunea ciclică a anotimpurilor, cu nostalgia întoarcerilor în spațiul obârșiilor, cu pendularea imaginilor dintre copilărie și maturitate, cu experiențele lor modelatoare (De la leagăn la mormânt, în *ibidem*, p. 41). Sunt de remarcat referirile la sărbători religioase importante (Crăciunul, Paștele), la toponime semnificative din „imediata apropiere” a autorului (Valea Bistrei, Marga – inconfundabila „acasă” din nord-estul județului Caraș-Severin –, împrejurimile satului, căsuța de la munte, pârâul Nermeș, Porțile de Fier ale Transilvaniei, Mănăstirea Prislop, Cetatea Sarmizegetusa), la elemente din natură ori din cotidian (florile de mină, apa, izvorul, marea, zăpada, curcubeul, focul, corbii, cocorii, caii, ceasul, oglinda, abecedarul), la obiceiuri, îndeletniciri tradiționale sau evenimente dramatice (măsuratul oilor, vânătoarea, războiul), aluziile mitologice (Noaptea de Sânziene, Pasărea Măiastră) și cele cu substrat religios (credința, colinda, rugăciunea, spovedania, clopotele, cimitirul, fiul risipitor).

Creionarea autobiografiei poetice (din care nu lipsesc figurile „clasice” ale familiei: părinții, sora, copiii, precum și prietenii, cunoscuții, colegii de breaslă, oamenii dragi, cu impact asupra vieții autorului, cărora li se dedică o serie de creații străbătute, nu o dată, de amprenta tragică a dispariției lor de pe pământ) și a (auto)portretelor în versuri se împletește, așadar, cu analogiile inspirate de lumea ancestrală, dominată de resorturile spiritualității și de farmecul culturii populare a zonei, în rândul căreia un loc

aparte îl ocupă cântecele străvechi („Doina veche-nlăcrimată” – Doina veche, în *ibidem*, p. 47); de aici, și percepția acută a dorului de începuturi („Nu de apă azi mi-e mie sete / Ci de lumea din copilărie...” – Lumea din copilărie, în *ibidem*, p. 86), a condiției telurice copleșitoare („Pământu-i crucea care mă apasă” – De veghe, în *ibidem*, p. 37), a relației cu Divinitatea, a regăsirii cu cei plecați Dincolo și a aspirației spre dimensiunea transcendentului („Tu te-ai risipit și eu aștept / Viața s-o trăim în alte timpuri. / L-am reîntâlnit. Omul înțelept / Legăna pe umeri anotimpuri.” – Omul înțelept, în *ibidem*, p. 77; „Aștept înrouat / Legături / Către alte veacuri.” – Cetatea Subcetate, în *ibidem*, p. 108).

Confesiunile lirice din cărțile lui Nicolae Preda configurează astfel, cu naturalețe și profunzime, un univers propriu, cu caracter introspectiv, materializat atât sub forma versurilor tradiționale, sensibile și delicate (deseori, cu ecouri baladești), cât și în versuri albe, cu metafore-paradoxuri (a se vedea, de pildă, următorul fragment: „Căutându-te / a început să ningă / la marginea veșniciei!” – Eclipsă, în *ibidem*, p. 21), cu motive și structuri expresive caracteristice (post)modernității, fără a ignora meditațiile explicite și sugestive despre actul creației, situat, în esență, pe coordonatele sale constante: „Rămași orfani și-singurați poezii / Își murmură aceleași rugăciuni. / Când mă-ntristez sunt sâmbetele vieții, / Când plăcmez sunt zilele de luni.” (Poezii, în *ibidem*, p. 94), concretizate mai cu seamă în câteva arte poetice reprezentative pentru crezul artistic al autorului. Substanța poeziilor se construiește și se amplifică sub imperiul unei emoții înalte, plasate între mister și abisal, între legendă și realitate, între neuitatul atunci și durerosul acum, între

amintirile cutremurătoare, încărcate de melancolie, de duioșie și năzuințele ori neîmplinirile apăsătoare, între nădejdea păstrată vie în suflet și firescul întrebărilor existențiale, între imaginile terifiante ale tenebrei și dialogurile realizate prin adresare directă către Dumnezeu.

„Singurătatea nu te-nvață că ești singur, ci singurul [subl. aut.]” – notează Emil Cioran în celebra carte intitulată *Amurgul gândurilor*, completându-și afirmația cu o reflecție care poate fi considerată un postulat autentic al viziunii sale de ansamblu: „Toate momentele acelea când viața tace, ca să-ți auzi singurătatea...” . Într-adevăr, în mijlocul lumii de la începutul mileniului al treilea, într-o atmosferă prea adesea ostilă și dominată de sentimentul sfâșietor al solitudinii lăuntrice (neconștientizate, poate, la justa ei intensitate), Nicolae Preda își mărturisește sincer și ferm așteptarea de a trăi sub auspiciile scrisului capabil să construiască durabil un parcurs oportun, transgresând aura singurătății: „Eu nu vreau să mor, nici nu vreau să știu / De atâtea versuri unde să m-ascund.” (Ursitoarea, în *ibidem*, p. 125). Și aceasta, cu speranța în triumful categoric al vieții, în pofida limitărilor impuse de condiția umană: „Dacă toate trec / și moartea va trece.” (Meditație, în *ibidem*, p. 131). În definitiv, inclusiv în sfera intramundă, este nevoie ca binele și lumina să străpungă toate negurile și să biruie umbrele amenințătoare de orice fel: „Mi-a rămas / acest capăt de ață / Ninge iarăși / la fereastra mea / Poate voi mai fi / mâine dimineață / Poate că la noapte / va-nflori o stea.” (Capăt de ață, în *ibidem*, p. 132). E, cu alte cuvinte, certitudinea unei congruențe unice și, tocmai de aceea, irepetabile: „Ca un refren de cântec / voi asfinți lângă răsărit.” (Lângă răsărit, în *ibidem*, p. 91).

Raftul cu cărți

Labirintul și firul de Culoare - Lumină din arta Karei Molnar

Cristian-Paul MOZORU

„Painters, do not fear perfection.
You will never achieve it!
If you are mediocrities, you may try
as you will to paint terribly badly,
but people will still see that you are
mediocre.”
Salvador Dalí (a)

Kara Molnar (n. 1983), vede lumina zilei în marele univers al Oraviței despre care Virgil Birou afirma că „este orașul cel mai... cel mai...” (1) și unde aceasta își descoperă primele instincte artistice, instincte pe care cu pași mărunți și siguri și le dezvoltă începând cu desen și pictură trecând apoi la versuri. Fără a le abandona pe cele din urmă, revine la desen, portretistică și peisagistică, ajungând în timp și la muzică și chiar la teatru, fără a face diferențe între valoarea ori simbolistica acestora, ci îmbrățișându-le cu aceeași intensitate. Călătoria Karei Molnar însă nu se oprește aici, ci, începută în România – o țară parțial balcanică –, se continuă în Germania – o țară occidentală – unde în toamna anului 2013 se stabilește la Frankfurt am Main, „orașul lui Goethe și al familiei Klimsch”, pe malul căruia continuă să creeze în propriile culori și note, călătorind astfel, în spirit, și către alte colțuri ale lumii – *ad infinitum*? – prin prezență și expoziții.

Rezumându-ne la aria vizuală, Kara

Molnar se prezintă publicului printr-un număr însemnat de expoziții – România, Germania, China – care variază atât din punct de vedere tehnic, cât și tematic, exercițiu ce scoate în evidență o deosebită capacitate de a reda, în unele cazuri, o imagine – fulgerătoare ori așezată – din ochiul minții, o linie ori curbă ce poate defini un sentiment ce se dovedește a fi cheia întregului. În unele lucrări accentul liniei este dezvoltat prin dimensiunile acesteia, reușindu-se astfel captarea dozei exacte de lumină, alteori celei de umbră ori semiîntuneric – „Proporția produce ideea de forță și de soliditate” (2) – în așa fel încât la o simplă privire din orice unghi a imaginii, între viul acesteia și privirea următorului, să se creeze o traiectorie și, în același timp, o relație continuă.

O astfel de tehnică se regăsește, de exemplu, în seria *Oameni legendari ai lumii* (2018 / 30 lucrări de mari dimensiuni pe pânză / tehnică mixtă) în care conturul – „Cîteodată e de ajuns o trăsătură ca să descrie un întreg personaj” (3) –, fără a se pierde, este așezat numai cu rol delimitativ între formă și fond oferind șansa unei comuniuni, unei simbioze între culoare și non-culoare, între lumină și umbră, între creator și privitor. Este, de fapt, un omagiu adus oamenilor care au influențat și inspirat de-a lungul timpului prin activități

artistice, sportive, filantropice, sociale din domeniul științei sau al creației în general, iar tehnica de stropire folosită de artistă ar putea fi privită drept o dinamică, tumultul vieții care, într-o mai mare sau mai mică măsură, și-a lăsat amprenta asupra personajelor asemenea unor cicatrici.

În schimb, seria *Energii creatoare* (2019 / 8 lucrări pe coală cartonată / tuș), se dovedește o serie gândită tehnic în care culorile sunt limitate ca număr, dar nu și în intensitate, la care este adăugată spontaneitatea, abstractul care devine centrul Ideii, iar punctul și linia, exact ca în acuarela Adrianei Oancea Șuteu – „...expresivitatea și fluența liniei fuzionează coerent cu valorile cromatice. De cele mai multe ori forma nu se dizolvă în fluxul luminii și al culorii” (4) –, reprezintă fundamentul creației fiindcă tot ceea ce există în jur este creat din linie și punct, iar punctul formează linia, linia dă naștere formei, iar conținutul este completat de culoare.

Seria *Materializarea emoției* (2020 / 66 lucrări pe coală cartonată / tehnică mixtă de acuarele, cerneluri, tușuri și carioci), este un experiment în care se creează transparente și totodată legături de emoții în plină desfășurare, un proces în care culorile încep a-și ocupa locul de drept, să troneze, mergând până într-acolo încât nuanțele doar par a se uni, acestea păstrându-se însă separate, curate, clar definite, de sine stătătoare, singurul element care reușește să schimbe cromatica fiind firul de lumină cu care Kara Molnar obține nu doar o îmbogățire a ei, ci o schimbare, la modul real, a personalității acesteia, rezultatul final fiind, pe lângă uniformizarea fiecărui element în limitele spațiului fără

limite, integrarea ideii în (plan) material. Se observă în acest mod că lumina din arta Karei Molnar nu este acea lumină-Geneză întâlnită în arta lui Silviu Oravitza – lumina care „însoțește, explică mai mult curgerea timpului; dar ea este și expresia unei întoarceri, a unei reveniri la gestul genezic al separării de întunericul cu care prefața antinomiile Lumii Cel Ce a creat-o.” (5) –, nu este, așadar, o lumină care doar oferă, ci o lumină care transformă, aspect arătat inclusiv prin faptul că această serie, după spusele Karei Molnar, a fost creată în timpul pandemiei, perioadă supraîncărcată de sentimente contradictorii, tumult emoțional, fizic, psihic, iar întreaga natură își caută din nou echilibrul, Lumina și Culoarea, pentru a se transforma, a redeveni ceea ce a fost și, prin esență, este.

Seria *Întuneric spre lumină* (2018 / 47 lucrări pe coală cartonată tratată / ulei și acrilice), abordează tehnica abstractului, a camuflării mesajului, construind o punte între lumea fizică a femeii, realitatea ei imediată și lumea ei interioară. Este adus dinaintea publicului contrastul puternic dintre aspectul exterior al femeii și ceea ce se ascunde privirilor – forța, determinarea, obsesiile, amintirile, întregul spectru al emoțiilor nevăzute – și, în același timp, traseul evoluției spirituale și personale: orașele/lumile interioare prin care aceasta navighează în călătoria spre autocunoaștere.

Pentru Kara Molnar pictura nu este doar o nevoie fundamentală de exprimare, ci și un refugiu și o obsesie, fiind într-o continuă căutare de noi metode de exprimare a unor simțiri abstracte cum sunt teama, fericirea, tristețea, pasiuni

nea, traseul artei acesteia urmând perioadele-cheie ale vieții cu tot ce acestea implică – schimbări, evoluții, momente de cumpănă –, pictura devenind, astfel, *jurnalul nescris* al artei, ceea ce ne aduce din nou în preajma afirmației heideggeriene: „Artistul este originea operei. Opera este originea artistului. Niciunul din acești termeni nu există fără celălalt. Cu toate acestea, nu este mai puțin adevărat că niciunul din cei doi nu îl poartă cu sine pe celălalt.

Artistul și opera sunt, fiecare în sine și în corelația lor, printr-un al treilea termen, care de bună seamă este și primul, anume prin acel ceva de la care artistul și opera de artă își capătă de altfel numele: prin artă,” (6) peste toate acestea așezându-se la final, ca o aură, Lumina, acea lumină despre care Constantin Noica spunea: „Întotdeauna lumina a fost slăvită de om, căci se dăruiește deopotrivă tuturor, și celor buni, și celor răi, distribuindu-se fără să se împartă.” (7)

a) **Dalí, Salvador**; în **Descharnes, Robert / Néret, Gilles** - *Salvador Dalí: 1904-1989 I (The Paintings: 1904-1946)* - Taschen GmbH, Hong Kong-Köln-London-Los Angeles-Madrid-Paris-Tokyo, 2007, p. 11 / Conception: Gilles Néret

1) **Birou, Virgil**; cf. **Jurma, Gheorge** (coord.) / **Țigla, Erwin Josef** (coord.) - *Oravița: Viziuni / Orawitza: Visionen* - Forumul Democratic al Germanilor din Județul Caraș-Severin, Reșița / Asociația Germană de Cultură și Educație a Adulților, Reșița / Editura Banatul Montan, Reșița, 2017, p. 121

2) **Diderot, Denis** - *Scrieri despre artă* - Editura Meridiane, București, 1967, p. 110 / Traducere de Gellu Naum

3) **Diderot, Denis** - *Scrieri ...* - Editura Meridiane, București, 1967, p. 103 / Traducere de Gellu Naum

4) **Petroiu, Deliu** - *Cronici și însemnări plastice (1973-1989)* - Editura Brumar, Timișoara, 2013, p. 102 / Volum îngrijit de Marcel Tolcea

5) **Bota, Ionel** - *Lumea lui Oravitzan* - Editura Eikon, București, 2018, p. 146 / Prefață de Marcel Tolcea; Postfață de Vianu Mureșan

6) **Heidegger, Martin** - *Originea operei de artă* - Editura Humanitas, București, 2011, ediția a III-a, revăzută, p. 17 / Traducere și note de Thomas Kleininger și Gabriel Liiceanu

7) **Noica, Constantin** - *Idei ale timpului nostru* - Editura Humanitas, București, 2022, pp. 23-24

Raftul cu cărți

**„La început a fost Cuvântul”
– despre Dorziana... altfel –**

Lidia ASANDEI

Dacă am pune *Cuvântul* la începutul fiecărei zile și al fiecărui lucru pe care-l facem, oare cum ar arăta lumea? Oare cum ne-ar fi viața? EL ne-a dat în dar vorbirea. Cuvintele rostite sunt oglinda cuvintelor care se tac. Cuvântul este puterea oamenilor. Și tot datorită *Cuvântului* suntem, împreună, în lumina și bucuria acelei armonii pe care doar EL o creează, încălzindu-ne inimile, apropiindu-le de muzica sunetului divin.

Doamna profesoară Florina-Maria Băcilă a scris o carte – bine, dumneaei a scris mai multe, dar aceasta, care abia a sărutat cerneala, ne răsuțește și ne toarnă în alte șabloane: ***Dorziana*¹ – o carte densă, cu mirosul Cerului în ea... Printre paginile ei înveți să fii prieten cu timpul.**

...Cu nostalgică bucurie mă întorc, astăzi, în anii copilăriei, când cineva foarte apropiat familiei mele i-a rugat pe ai mei să mă lase să o însoțesc până la Livada Beiușului – satul natal al poetului Traian Dorz. Am țopăit de bucurie înțelegând că voi merge mult cu trenul. Am ajuns pe înserat în locuința doamnei și ochii de copil s-au mirat adânc văzând

pături groase care acopereau toate ferestrele. Mi s-a spus că trebuie să dorm până vom merge la tren. Cum să dormi în țacănitul unei mașini de scris? În timp ce soțul îi dicta de pe un caiet, doamna bătea la mașină cu o viteză amețitoare. La un moment dat, s-a auzit un ciocănit în ușă și în câteva clipe m-am trezit cu un teanc de hârtii la piept, sub pijama. Mi s-a șoptit să nu mă mișc și să mă prefac că dorm. Au deschis ușa și un glas de bărbat a murmurat ceva despre un dar pentru ***acolo*** unde urma să mergem, apoi a plecat repede, spunând: „Dumnezeu să vă ocrotească în călătorie!”. Doamna a mai bătut un timp la mașină și a pregătit bagajul. Un teanc de foi bine împachetat l-a așezat în ghiozdanul meu, printre caiete și hăinuțe. Alte teancuri frumos aranjate au fost puse într-o geantă mare, printre haine, iar deasupra – pachetelele noastre cu mâncare. Am primit „indicații” despre cum urma să vorbim și să ne comportăm în timpul călătoriei. Trebuia să părem a fi mamă și fiică. Apoi am plecat la tren. În gările unde a fost nevoie să schimbăm trenurile, eram așezată repede pe o bancă, cu ghiozdanul lângă

¹Florina-Maria Băcilă, *Dorziana – poemul (ne)cuvântului întemeietor*, Timișoara, Editura Cosmopolitan Art, 2021, 504 p.

mine și cu geanta la picioare. Doamna mă supraveghea de la câteva locuri distanță.

Îmi amintesc că am dormit foarte bine în tren. Și în cealaltă dimineață, pe un drum alb, cu ghiozdanul greu în spate, încercam să țin pasul cu doamna mea. Ajunse în fața unei porți ce mi s-a părut până la cer de mare, nu știu cum, dar parcă eram așteptate. Cineva ne-a deschis foarte repede și i-a făcut doamnei semn, arătându-i o ușă. A deschis-o încet și am fost împinsă să intru prima. Păstrez și astăzi pe retina sufletului imaginea de atunci. La o masă, în lumina ferestrei, cu un stilou în mână, aplecat asupra unui caiet – poetul. În clipa următoare și-a ridicat fruntea și a șoptit încet, cu brațele înspre Sus: „O, slavă Lui că ați ajuns cu bine!”. Nu mai auzisem niciodată un glas așa de blând. Apoi ne-a îmbrățișat duios. Au povestit un timp, a strâns la piept pachetele, iar noi am făcut cale-ntoarsă spre casă. Eram tare fericită că ghiozdanul meu devenise acum mai ușor. Cum să înțeleagă un copil că a fost în mijlocul unui vis? Că, pentru o fărâmă de clipă, a purtat cu el o comoară neprețuită – lucru care, în vremea aceea, presupunea atâtea pericole și riscuri? Că poposise, preț de un respir, în atelierul meșterului de cuvinte? Că într-o iarnă rece îi așezaseră un sărut cald pe frunte buzele împrietenite cu Eternitatea?!...

... Anii au trecut și cărările mi s-au împletit frumos întâlnindu-mă cu Paul Asandei, un tânăr îndrăgostit de chitară, de cântarea creștină și foarte iubit de poet. Când ne-am căsătorit, am primit și binecuvântarea dumnealui. Paul se

apropia cu respect și sfială de poezia dorziană. Pe unele le-a simțit mai aproape. Cred că o voce lăuntrică îi șoptea pe ce text poate merge până la capăt. Uneori se trezea cu o lacrimă în geană și așternea câteva note pe zăpada colii de scris. Târziu am înțeles că, în somn, creierul cântă muzica aceea fără timp, pe versurile poemului neterminat al conștiinței dintâi.

În serile tihnite, Paul privea cerul, umplându-și ochii cu necuprins. De Undeva, de dincolo de țesătura stelelor, de pe un portativ dintotdeauna, în ecouri ale nemărginirii, Cineva îi picura melodia. Am fost privilegiată să-i văd lumina de pe chip în astfel de momente de bucurie neasemuită, când a îmbrăcat în haina moale a muzicii poezii ca: *Am fost o harfă plângătoare, Mai cheamă-mi, lisuse, S-au dus, pierind, milenii, Voi, purtători ai steagurilor sfinte, Cireșul înflorit și altele*. Spunea adesea: „**Melodia trebuie să se cunune cu versul. Doar așa se nasc cântări nemuritoare.**”. Mereu se simțea extraordinar în preajma poetului. **Căci poezia și cântarea sunt rugăciuni de lumină: ele îndumnezeiesc lumea născută prin Cuvânt.**

De altfel, Traian Dorz obișnuia să-i adune pe tinerii talentați în așa-numite seri de cântare și poezie. Avea o uriașă și caldă blândețe de bijutier, cu care i-a șlefuit pe cei binecuvântați să se maturizeze și să rodească în preajma dumnealui. Zâmbetul era totdeauna acolo, pe fața-i senină, și din privirea-i azurie curgea lumină când le cerea și le explica **de ce melodia trebuie să fie o nestemată. A fost acel neobosit truditore care și-a îmbrăcat harul în hainele nobile ale**

strădaniei și a încrustat, pe șevaletul timpului rânduit lui, fărâme de veșnicie.

A pus cap la cap dimensiuni care, pentru unii dintre noi, nu pot exista împreună; pentru limitele noastre, au forme neîncadrabile, necuantificabile. Nu-l puteai pierde o clipă din priviri: era, pur și simplu, magnetic. **Și cum să fi fost altfel decât așa cum l-a creat Părintele cuvântului său: frumos ca însăși poezia?!** Nu l-am întâlnit pe poet de nenumărate ori, dar, când l-am văzut cu ocazia cenaclurilor literare ori în alte împrejurări, mi-au fost momente reale care au contat. Clipe de veșnicie!

Oare putea Cel Veșnic să lase ca marea operă să se împământeze în praful timpului? Și, cum, la EL clipa curge altfel, într-un manuscris păstrat bine de Cer scrisese numele unui suflet pe care, sub călăuzirea Lui, la vremea potrivită, avea să-l întâlnească tainic și să-l îndrăgostească iremediabil de poezia lui Traian Dorz: Florina-Maria Băcilă. Pentru dumneaei, scrisul este credință, ideal și nădejde – luată la un loc. Scrie cu o mână peste soare și cu o altă mână peste suferințe și tristeți. **Dar întotdeauna scrie cu sufletul, pe care și l-a pus în slujba luminii cuvântului.**

Ca însuși poetul, autoarea a deprins de Undeva, din țăriile cerului, meșteșugul de a făuri aripi cuvintelor și slovelor. A poposit în odaia poeziei dorziene la dezghiocat versuri din căușul vremii. A luat câteva mii și le-a înmănunchat într-o carte. A înnodat și a deznodat gânduri, a coborât ceruri pășind printre stele, a legat visele și a oprit clipa printre rânduri pentru a ne bucura privirea, imprimă-vărând-o continuu și, pentru a ne atinge

sufletul, primenindu-l cu inefabil.

Paul Valéry spunea așa: „Un om care scrie nu e niciodată singur”. Da, din zorii zilei până în adâncul cel mai adânc al nopților albe, un om care scrie nu e niciodată singur: este el cu slovele sale. La orice strigăt al condeiului, Florina-Maria Băcilă a legănat suspine printre tăceri, ca să poată împărți, apoi, fărâme de suflet la fiecare contur de pagină. Acolo i-am găsit bucăți din inima ruptă și cusută, din sufletul făcut franjuri, renăscând, iar și iar, pentru zborul înalt alături de copila ei, ***Dorziana – o carte grea, copleșitoare, trudnică, profundă... O carte cât o viață... pe viață.***

Pentru a o scrie, nu e suficient însă talentul nativ. Partea de jertfă ce trebuie oferită pe altarul operei este covârșitoare: ea o face să fie valoroasă. Jertfa de sine a autoarei a dăruit *Dorziane* straietele frumosului. Din durerea care adeseori i-a sfâșiat zăgăzurile ființei i-au crescut aripi de lumină în catedrala sufletului. **De aceea, zborul ei va lega pământul și cerul, poezia și cuvântul într-o nesfârșită năframă de curcubeie.**

Astăzi, răni adânci zâmbesc sfios, semn că, după trecerea prin foc, Lumina dezleagă toate legăturile, după ce Undeva, Sus, Acolo unde contează, o peniță a consemnat toate lacrimile, toate nopțile albe, toate însingurările.

Una dintre paginile cărții m-a coborât în universul adolescenței mele și-am purces la a scotoci, prin cotloanele aducerilor aminte, o întâlnire cu cel mai amplu poem dorzian despre ideea jertfei. Parcă a fost ieri când, într-o seară înstelată de vară, recitam în fața unei mulțimi adunate la ceas de sărbătoare:

„O, ființă destinată pentru jertfă! / Ce curată / trebuie să-ți fie viața și slujirea necurmată! / Ce desprins de tot pe lume gândul trebuie să-ți fie, / ce divină lepădarea de oricare bucurie, / ce totală contopirea prin răbdare cu lucrarea / pentru care urci calvarul, întregind răscumpărarea! / Ce sfințit de rugăciune trebuie să-ți fie darul, / ca să-ți fie la' nălțimea care o pretinde-altarul! / Și să poată Sus să-ți fie arderea de tot primită, / iar lucrarea pentru care te aduci, îmbogățită!”. Aveam să înțeleg mai târziu că ceea ce, pentru mine, fusese un test de memorie era, de fapt, o pecete a mărturisirilor despre jertfă, așa cum a fost însăși viața celui care a scris-o.

Dorziana – o carte care se scrie rar.

Printre filele ei e bine de călătorit fără bagaje, ca mintea și sufletul să poată aduna frumosul găsit în cale, miresmele poeziei scoase la lumină din umbrele timpului. Și, pe alocuri, inima să poată auzi tăcerea din rana unor silabe. Vine de departe autoarea și ne trece prin toată gama de stări posibile. Dacă reușești să zbori la înălțimea cuvintelor, altitudinea nu îți mai prea dă voie să respiri. Rămâi plutind prin Everestul congruențelor, azurul inflexiunilor acompaniind magistral corul versurilor legănate de muzica incomensurabilei clipe.

Dorziana – una dintre acele scriituri cu majusculă – are un capitol de o intensitate răvășitoare. Este capitolul care te operează pe cord deschis, fără anestezie, iar la final nu te coase și nici nu-ți administrează analgezice. Pentru că inima poate duce mult uneori, chiar printre rânduri de carte... Ea capătă dimensiunile unui manifest împotriva uitării, bijuterindu-se nestemată în brazda eternității.

Dorziana – poemul (NE)cuvântului întemeietor!

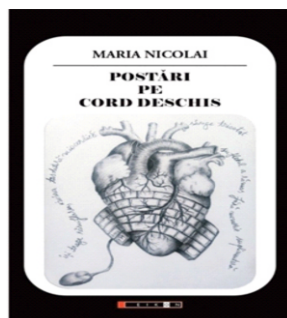
Traian Dorz și-a clădit sufletul în temelia versului, zidind cuvânt lângă cuvânt precum piatră lângă piatră la Templul Veșniciei!

Traian Dorz nu e un poet. A fost, este și va rămâne **un fenomen unic, irepetabil, nemuritor!**

Dorziana e mai mult decât o carte. E o epopoe. O poveste.

Doamna Florina-Maria Băcilă și-a pus sufletul între copertile ei și, astfel, fiecare vers al poetului s-a sfințit lacrimă de lumină a Poemului de Dincolo de stele, din Marea Grădină înaripată unde Soarele își va scoate inelul de logodnă.

DORZIANA este condamnată la NEMURIRE!!!

Raftul cu cărți

Între concret și fictiv

Codruț RADU

Așteptam cu interes o nouă apariție editorială a Mariei Nicolai, după ce, o bună bucată de vreme, ne-am citit doar unii altora, pe la diverse, nu puține, întâlniri literare. Am remarcat de la bun început dezinvoltura ei poetică, pe o paletă imagistică diversă, soră cu realitățile pe care numai un ochi sensibil la gravitația imediată a lumii le percepe. Nu-i mai puțin adevărat că, focalizându-se pe o anume imagine, centru de greutate al majorității poemelor ei, dezvoltarea ulterioară scoate în evidență maturizarea poetei pe un fâgaș neomodern. Amestec de abstract, suprarealism, ermetic, care ascunde, uneori, până și ideea generatoare a construcțiilor poetice. Ca și cum rămâne situată înăuntrul lor, prin predestinare, nu face decât o radiografiere a lumii pe care ne-o propune, bizară, ambiguă, insolită. Reface o posibilă ordine a acesteia, prin asocieri îndrăznețe stilistic, până la a scoate în evidență dezordinea lumii reale. De fapt, cred că acesta este leit-motivul volumului „Postări pe cord deschis”, Editura Eikon, București, 2022, acela de a trăi pe viu paradoxul existențial al vieții. Pe de-o parte, ceea ce ne este dat, supraponderat uneori, prin aglomerări de succesiuni fără legături, decât aparente, dar rezolvat poetic, pe de altă parte, prin acceptarea acestui dat. Nu am întâlnit aproape deloc în acest volum o negare a realităților revendicate, poate doar aceea de fond al întregului metamorfozat poetic. Avem în schimb o sumedenie de reflecții inedite într-o lume paralelă, cea a poetului universal, cu o constanță a acestora, conservându-se caracteristica de bază a volumului, după părerea mea, dualitatea concret-ficțiune. Exemplific cu un pasaj din poemul Calcar „uneori sun a lemn de toacă/ poros

precum veșmântul pielii/ ca un zahăr tos mă aștern/ pe obrazul vidului/ mă scutur de omizi/ ca de o tăcere smerită/ sunt un zid ce supurează cuvinte/ dintr-o inimă trează”. O postare gravă, în felul ei de concret provocat la sugestii, dar cu circumstanțe de ludic mascat, metodă la care Maria Nicolai recurge în nenumărate rânduri, pentru a aplatiza din interior tragismul conferit lumii ei poetice. Poate fi, totodată, o încercare de supralicitare a acestui concret până la depășirea propriilor limite. Într-o poezie confundată cu limbajul ei, ca și cheie de abordare, lăsându-mă sedus de imaginile propuse. „Un ac de siguranță/ trece prin ochiurile inimii”, o altă „postare pe cord deschis”, care vine parcă să-mi confirme că poeta își stăpânește orice emoție legată de imaginile create, într-un rațional poetic, dar și de impactul asupra cititorului. Iar când cititorul este un neavizat în d-ale criticii, ca mine, îi sunt îngăduite numai câteva adnotări strict personale, pe marginea cărții, unde a fost lăsat loc de interpretări. Fără o temă preavizată, fără o concluzie declarată, poezia Mariei Nicolai se învârtă în jurul unei copilării neterminate la vreme, cu apropiții de-atunci într-un plan decalat temporal, cu multe amintiri specifice copilăriei, reiterate, nici cum au fost, nici cum ar fi trebuit să fie. O transfigurare radicală a realului consacrat într-unul posibil, mă determină să concluzionez că frumosul acestui volum, specific Mariei Nicolai, este modul de abordare a temelor, de asociere a glasului poetic cu resentimentele inimii, într-un univers închis, care fac ca implicarea afectivă să fie minimă în compoziția finală. O libertate de a dispune, poetic, de simțăminte tale, o surpriză în continuă devenire.

Raftul cu cărți

Semnele lui Marte

Octavian MIHALCEA

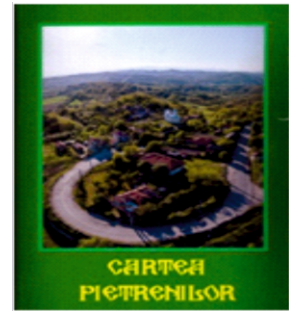
Noul volum de versuri al lui Bogdan O. Popescu, (*Cartea Războiului*, Editura Vellant, 2022), vine cu detalii variate dintr-un „continuum” plin de pasiune, cu evadări abisale prin tunelul istoriei, revenirile în actualitate fiind la fel de tușante. Poetul hipertrofiază progra-matic pentru aflarea acelor nuanțe stabile dintr-o contingentă supusă tiraniei lui Marte. Mutațiile sunt nu o dată contondente, imagini care nu pot fi uitate cu ușurință: *apoi a venit cutremurul ade-vărat, care a scufundat carele de luptă în crevase/ a lovit viaductele, a aprins focurile de nestins mai apoi/ timpul a căpătat greutate brusc și a căzut cu toată viteza întunericului și a luminii/ peste bietele femururi, falangele dragi/ au murit prinși în căderi de timp soldați, aghiotanți, cai/ mame ale căror copii alergau înnebuniți, prin fuioare de timp și prin case strivite/ unde secunde băteau cristalin, cu închideri de pleoape, cu pulsul apelor/ din adâncime (s-a prăbușit ziua).* Avem anumite particularizări supliciente, unghiuri ale cruzimii crepusculare. Trece-rea timpului ia adeseori valoarea vertijului, cu eliberări tenebrante în vis. Bogdan O. Popescu se poziționează în siajul necuprinderilor fluide, chiar și extincția fiind parte dintr-un generos tablou, sinteză neobișnuită a dorinței cu înfrigurarea străpungerilor. Estetizare forte a trecerii, *la un moment dat nu au mai respectat*

consemnul/ au început să urle cu toții/ mâlurile i-au prins, brațele fluviului i-au strâns/ nisipurile mișcătoare și-au făcut datoria/ pe o suprafață cât luna./ armata a doua a intrat în pământ, nu am tras niciun cartuș/ șoimii de pe umeri au fugit și au scos câțiva ochi/ malurile, scârbite, și-au întors burțile galbene în sus/ și eu auzeam din nou, duduind până la capăt/ propria mea răsuflare. (eu și fluviul meu). Unele secvențe ale războiului, terfiante, conduc spre înjunghieri nocturne și traume combinând șocul sfârșitului cu melancolia. Impresionează ființa soldatului. Accepțiunile thanatice comportă forța enigmei greu abordabile. Sintagmele ce populează scena cărții lui Bogdan O. Popescu descind din zone abrupte, întunecate. Toată pasiunea este încadrată în locotirile universului expresionist mai sus menționat. Sub cupola paradigmei violente se viețuiește dintotdeauna, stare eclectică atingând nivelul simbolului. Vocile parabolei sunt viguroase. Pendulări cromatice angoasante ne propulsează în inima luptei. Foarte expresiv acest episod nocturnal într-o esențializare: *mă rog pentru un fulger, o lucire de lună, o brichetă, un chibrit/ un amnar, e întuneric/ în întuneric se văd doar unghiile albe/frecând fețe aspre/ oameni morți cu barba crescută cât să zgârie/ și carne tăiată/ burți, membre, gâturi// un licurici rănit se așază, cu jumătate de corp,*

șchiopătând/ pe pleoapa mea dreaptă. (noapte în cimitirul soldaților). Abordările fotografice devin dominante, pe fondul visceralității asidue. Sunt puse în mișcare particularități flagelante. Lirismul din *Cartea războiului* nu omite niciodată problematizarea. Asistăm la extinderea cercului ostilităților, cu afectări interioare dintre cele mai acute. Poetul desfășoară considerabile energii ritualice. Realitățile cotidiene, unele propice efuziunilor candidă, nu pot eluda prezența implacabilă a durerii. Poemele lui Bogdan O. Popescu sunt plătuite din tensiunea confruntării binelui cu răul, a ideilor dezirabile cu datele unei negativități atotcuprinzătoare. Echilibrul nu poate fi găsit decât în zodia iubirii: *iubirea este ca mierea, lipicioasă/ și se întinde peste tot când borcanul e plin/ iubirea este ca visul dintâi, te face să crezi/ că dulăii de vată de zahăr și mâna care dă există/ iubirea este apa unei râpe cu pietre de râu/ care taie/ o peșteră cu stalagmite scoțând la iveală/ bucăți de șes șlefuite/ vernil și corai, albastre de fund de fântână/ iubirea asta te aruncă în gol când te ține de mână (iubirea).* Și totuși umbrele dezechilibrului nu se îndepărtează nicicând, fiindu-ne dat să suportăm mult prea multe. Întru detensionare, instinctul de supraviețuire proiectează situații în sfere flamboaiante. Dostoievskianul dicton "Frumusețea va mântui lumea" este metamorfozat aici în formularea "Frumusețea va bântui lumea". Alteori, problematica neurologică intervine deloc surprinzător, fiind vorba despre echilibru și

zdruncinare, fundamente din lumea noastră. O stare modificată a haloului de sânge: *era victorioasă, după ani de război/ trupul meu zăcea pe câmp însângerat, în văzul tuturor/ și în amintirea cuvintelor/ eram și mort și viu, în același timp/ respiram și beam apă prin guri nevăzute/ zburam cu aripi de abur subțire/ râdeam pe sub noroaie, pe care tu călcai,/stăteam nemișcat de o veșnicie. (partea cealaltă).* Pasiunea pentru nemărginirea celor acvatice este recunoscută constant. Actul inițiativ al scrișului revelează acrobații imaginare pline de tâlc. Complexitatea discursului poetic duce cu gândul la transmutații neliniștitoare. Totul este un câmp de luptă cu variabile multiple, cu porți secrete care se deschid chiar și după marea desprindere: *era noapte fără sclipiri, era rânced./ se uita la grămada de suflet și mușchi/ ca zăpada, mirată de burta caldă a unui urs/ care i se așază în poale.// sângele de pe cămașă este ciugulit de porumbei/ dimineața, când totul e înghețat. (moartea soldatului).* Profund atașat acestui lirism impresionant, Mircea Cărtărescu afirmă: "(...) Rar am întâlnit un imaginar mai crud, mai neiertător. Personajul lui Bogdan O. Popescu, când un soldat nichitastănescian, când un poet, când un copil ce desează răstigniri cu creioane colorate, se sfâșie pe sine cu voluptate, căci ne aflăm într-un război interior, între cele două emisfere cerebrale, între cei doi plămâni, cei doi rinichi, cele două mâini și picioare ale sale. (...)".

Mihai CĂLUGĂRIȚOIU

1. CARTEA PIETRENILOR, „O carte scrisă de pietreni, despre pietreni, pentru pietreni”

După o muncă asiduă la „Enciclopedia județului Vâlcea, volumul al III-lea, Localitățile rurale”, apărută la Golești-Vâlcea, Editura „Fântâna lui Manole”, în 2022, Gheorghe Deaconu a revenit, în plan editorial, cu lucrarea, aparte întocmită, „**Cartea pietrenilor**”, promisă și realizată cu ocazia împlinirii a 250 de ani de la atestarea documentară a satului Piatra (1772), component al comunei Ciofrângeni, județul Argeș - situat la limita cu județul Vâlcea, comuna Golești, pe drumul Rm. Vâlcea - Curtea de Argeș.

Profesorul doctor Gheorghe Deaconu „pietreat, urmaș al neamurilor Deaconu (ramura «Nicolae al Deaconului») și Dumitrașcu (ramura «Ion al Protesei») (p. 14) a coordonat și îngrijit această ediție, la care au lucrat, efectiv, în jur de 15 persoane. A fost nevoie de „«opera» unei echipe” (p. 12), deoarece lucrarea are 468 de pagini, format A4, iar numărul celor despre care s-a scris depășește sutele și pozele sunt cu ordinul miilor, în cele 24 de neamuri prezentate (din 52 de neamuri ale satului Piatra), nu pentru că realizatorii n-au vrut să le prezinte pe toate, ci pentru că, la reticența și suspiciunile celor care n-au dorit să participe la proiect, s-a adăugat și autocenzura realizatorilor, dată fiind legislația privitoare la protecția datelor cu caracter personal.

Prezentarea „personajelor” s-a făcut adoptând „metoda expozitivă”, „pe baza surselor orale” (p. 62), „fără patimi”, „fără pete”, „fără pietre” (p. 12). Cu alte cuvinte „ne-am ferit să «aruncăm piatra»” (ibidem).

Lucrarea se justifică prin faptul că „puțini dintre pietreni cunosc cine le-au fost înaintașii, cum au trăit, ce au făcut, poate au avut vreo inițiativă comunitară, au ctitorit ceva, au făcut o faptă bună...” și „se vrea un semnal”, „un instrument de promovare a etosului tradițional”.

Totodată, „cartea noastră are și un explicit rost pedagogic, educațional”, „venind în întâmpinarea nevoii... de autocunoaștere” ce „se adresează tuturor pietrenilor, fiilor și urmașilor de pietreni din sat, din țară și din lume” (pp. 10-11).

Din păcate, în lumea satului vorbim din ce în ce mai mult despre din ce în ce mai mulți săteni plecați în țară și în lume, deoarece satul se dovedește din ce în ce mai sărac în oferte. Ne bucurăm că fiii satelor învață, se specializează, dar ne întristăm că nu mai revin la vatra părintească, pentru că satul nu le mai poate oferi un loc de muncă pe măsura specializării lor.

Tot așa, nostalgia ne poartă spre lumea bucolică a satului, pe ulița în care se joacă mulțimea copiilor, joacă întreruptă, vremelnic, de trecerea unui car tras de boi, a unei persoane mai în vârstă ori a preotului sau învățătorului

satului, salutați, cu mult respect, de către toți copiii, la unison. Iar seara, la lumina lămpii, din firida ce desparte cele două camere ale casei, o mamă își pregătește de culcare copiii.

Dacă, timp de secole, satul românesc a rămas în nemișcare ori s-a „mișcat” foarte încet, aproape imperceptibil, trăitorii de la cumpăna mileniilor II și III au fost martorii unor schimbări de neimaginat, care au surprins, și surprind încă, prin profunzimea lor.

De aceea „**Cartea pietrenilor**” este cu atât mai importantă cu cât lumea descrisă în ea va evolua și în scurt timp va fi de neimaginat.

„Pomelnicul colectiv” oferit de autori este și un semnal pentru memoria pietrenilor, dar, poate fi, în același timp, și „cântecul de lebedă” al satului Piatra, al satului românesc, în general.

Sătenii au tot dreptul la un mod de viață modern, cu toate implicațiile sale, iar autorii acestei lucrări, martori a două lumi, la granița dintre ieri și azi, știu foarte bine acest lucru, chiar se mândresc cu realizările locale, în plan material și spiritual.

În „Pagini monografice” lucrarea prezintă un „Scurt istoric al satului”, de la primii sosiți pe aceste meleaguri, la trăitorii de azi. Ne descrie structura populației și modul cum au trăit și trăiesc, cum s-au adaptat la condițiile de mediu și cum au adaptat mediul la nevoile lor, cum au muncit și cum s-au distrat, atunci când timpul le-a permis să-și tragă sufletul.

Cu alte cuvinte, lucrarea are un profund caracter etnografic, prin faptul că ne descrie populația, ocupațiile ei, mijloacele de interacțiune cu alte comunități, portul/îmbrăcămintea, obiceiurile și tradițiile locale.

Punctul forte al lucrării îl reprezintă însă reperele demografice, „Evoluția

populației satului Piatra în ultima sută de ani” (pp. 43-468), în care sunt prezentate „Neamuri și familii de Pietreni”, alături și împreună cu „Schițe genealogice”.

În acest mare „capitol” sunt prezentați membrii familiei (restrânse), fiecare familie în câte-o pagină, iar la fiecare membru sunt prezentate data nașterii, școlile urmate și locurile de muncă, realizările importante din viață.

Celor născuți și rămași pe meleagurile satului Piatra și, deopotrivă, celor plecați în cele patru zări, preotul Gheorghe N. Gh. Deaconu, om al satului, urmaș al neamului Deaconu (ramura „Boierescu”), le-a adresat un „Bine ați venit acasă!” (p. 379), cu prilejul împlinirii a 250 de ani de la prima atestare documentară, la 20 august 2022, la biserica „Sfântul Dumitru”, din Piatra, și i-a îndemnat „să păstrați vie legătura cu satul natal!” (ibidem).

Născut la Piatra, la 22 august 1944, Gheorghe Deaconu (coordonatorul) nu putea să le facă și, în același timp, să-și facă un cadou mai frumos!

Cinste tuturor, iar coordonatorului mulți ani viitori!

2. „**Bibliografii asumate**” de profesorul Ion Predescu

Îmi place să cred că multă lume citește, unii chiar „critică” anumite lucrări, însă puțini cititori pot afirma că își „asumă” ori au „metabolizat”, nu numai o lucrare a unui autor, ci întreaga operă a acestuia.

Prin lucrarea „Bibliografii asumate”, apărută la Editura Hoffman, în 2019, Ion Predescu, „cărturar de benedictină vocație” (p. 5), cum îl apreciază prof. univ. dr. Gabriel Coșoveanu, face dovada unui temeinic cititor, care își „asumă afectiv” și, mai presus de toate, obiectiv, cele scrise sau spuse.

„Egala înzestrare pentru privirea analitică și cea sintetică... nu exclude un polemism subreptice, orientat... împotriva celor care se cred oracole universale și oferă panacee în toate registrele, la modul emfatic, întrebați, sau, cel mai des, neîntrebați” (idem, pp. 5-6).

Remarcând faptul că: „Polemica lui Eugen Negrici ține de aristocrația spiritului”, Ion Predescu subliniază și faptul că: „Scritura lui Eugen Negrici...” are „un excepțional simț al construcției” (idem, pp. 26-27) și îl îndreptățește să afirme: „Când întâlnești virtutea scriiturii, nu trebuie s-o interpretezi” (idem, p. 28), constatând, la împlinirea vârstei de 75 de ani, de către onorabilul profesor, că: „Dincolo de stilistică și critică literară, Eugen Negrici este un moralist” (idem, p. 31).

O altă mare personalitate și opera sa, aici „Istoria literaturii române pe înțelesul celor care citesc”, a lui Nicolae Manolescu, apărută la Pitești, Editura Paralela 45, în 2014, ori „Convorbiri cu Nicolae Manolescu”, a lui Daniel Cristea-Enache, apărută la Editura Cartea Românească, în 2017, îl prezintă pe Nicolae Apolzan, obligat să-și schimbe numele în Nicolae Manolescu (numele de fată al mamei), cel pentru care „necazurile vieții devin moralitatea scriiturii” (idem, p.65), iar „arestarea părinților mei când aveam 12 ani a avut două efecte majore. Unul pozitiv. Mi-a creat un soi de imunitate precoce la maladia numită comunism... Și unul negativ: dosarul de cadre a stat atârnat, ca o piatră de moară, la gâtul meu până în 1989” (idem, p. 66).

Plecat să-și vadă mama arestată, în camioanele ce transportau deținutele spre Pitești, „prelatele ne-au împiedicat să le vedem pe deținute. A fost cea mai mare frustrare pe care am trăit-o în destul de lungă mea viață... un copil de 12 ani care, aflat la câțiva metri de mama lui, nu

are posibilitatea să o vadă! M-a bușit plânsul! (p. 72, apud Daniel Cristea-Enache, p. 331)

Cu toate acestea, Nicolae Manolescu susține: „Sunt încă viu și nedepășit. Viu, pentru puțin timp, depășit, niciodată.” (p. 72, apud Daniel Cristea-Enache, p. 346)

O profundă analiză face, de asemenea, profesorul Ion Predescu, volumului de publicistică, al lui Daniel Cristea-Enache, „Aproape liber”, apărut în București, la Editura Curtea Veche, în 2016, apreciind că autorul „scrie cu o dezinvoltură... generos persuasivă” (idem, p. 75). Tot așa, vorbește și despre „criticul literar” Daniel Cristea-Enache în „Literatura de azi” (Dialoguri pe net) (idem, p. 83), apreciind-o drept „o carte despre scriitură și modalitățile comunicării” (idem, p. 86).

O altă lucrare apreciată și asumată de Ion Predescu este cea a lui Sorin Lavric, „Glasuri din Bolgie”, apărută în 2018, la Editura Ideea Europeană, în care sunt tratate suferințele victimelor comunismului, îmbrățișând aserțiunea (inspirată, la rândul ei, de Henri Bloom): „La suferințe mari, opere mari” (idem, p. 87), citându-l pe autor: „În memoria unei comunități nu supraviețuiesc decât acei nebuni frumoși” (idem, p. 88).

Aici, este zguduitoare dialogul dintre medic și călugărul Leon Manu: «Ce vă supără, domnule Manu?», „călugărul a ridicat ochii frumoși și i-a zâmbit”: «Existența, domnule doctor», „apoi și-a lăsat capul într-o parte și a murit” (idem, p. 91). Într-o lume iatrogenizată, ne întrebăm noi, ce l-ar mai fi putut oare supăra?!

De aprecierea profesorului Ion Predescu s-a bucurat și volumul „Pe trecerea timpului-Jurnal politic românesc” (1996-2015), al lui Emil Hurezeanu care „poate spune: România, mon amour!, toate îți

înnobilează viața și o fac suportabilă” (idem, p. 100).

Despre Petru Pistol și modernitatea interpretării operei lui Lactanțiu ne vorbește profesorul Predescu în „Exce-lența interpretului” (idem, pp. 103-109). În acord cu Lactanțiu, că tema adevărului „face obiectul unei opere nesfârșite”, îl susține și-l citează: „Cuvintele trebuie întrebate, pentru că adevărul se află în ele” (idem, p. 108), „pentru că orice sistem filosofic presupune căutarea unui adevăr”, subscriu Petru Pistol și Ion Predescu.

„Limbajul de dincolo și de dincoace de limbă” folosit de Gabriel Chifu în proza „Ploaia de trei sute de zile”, apărută la Editura Cartea Românească, București, 2017, este analizat de Ion Predescu, evidențiindu-i „funcțiile lui taumaturgice” (idem, p. 111), făcătoare de minuni, constatând, cu amărăciune, am putea spune, împreună cu autorul: „pentru public nu contează absolut deloc cum ești în realitate, ci doar cum ești descris” (idem, p. 114).

Pe Constantin C. Popian profesorul Predescu nu-l putea analiza decât în capitolul/eseul „Întemeietorii”, apreciind aserțiune nepotului Cătălin (Linus) Dragu (Popian) „final cu onoare” (idem, p. 121).

Personalitatea complexă a scriitorului Doru Moțoc, „poet, prozator, dramaturg, eseist” (idem, p. 129) este, de asemenea, prin opera sa, asumată de profesorul Ion Predescu, care constată, citind și citând din volumul de poezie „Ce a mai rămas”, că „lubirea lui Doru Moțoc se divide, dar nu se împarte” (idem, p. 131).

Referitor la proza lui Gheorghe Smeoreanu, „Însemnări din casa ei”, volum apărut la Editura Prisma, din Râmnicu-Vâlcea, în anul 2011, profesorul Ion Predescu apreciază că „Fraza... are patina livrescului” și că „Gheorghe

Smeoreanu știe, ziarist fiind... că o carte există în măsura în care persuadează posibilul public” (idem, p. 142).

„O carte a excelenței”, „File de istorie bisericească” (Studii și articole de istorie bisericească și mărturii, scrise între anii 1983-1997) a „Preotului Ioan Dură, Doctor în Teologie al Universităților din Atena și din Louvain (Belgia)”, „înseamnă un argument pentru viziunea aulică asupra istoriei” (idem, p. 185). Ion Predescu este de acord cu eruditul Preot: „Biserica a rezistat și a jertfit mai mult decât orice altă instituție în vremea comunismului” (idem, p. 196, apud Ioan Dură, op. cit., p. 180).

Analizând „pasiunea pentru cultură” (idem, p. 203) a lui Ion Predescu, «comentariile și însemnările critice... adunate în volumul „Stil, scriitură, sentiment livresc”, apărut la Craiova, Editura Scrisul Românesc, în 2014, criticul Cornel Moraru constată că Ion Predescu „se remarcă printr-un mod de a scrie mai puțin obișnuit... prin distanțarea voită de limbajul comun, colocvial... Propensiunea pentru neologism este la Ion Predescu ceva natural, firesc... un mod ostentativ de a refuza... banalitatea” (idem, pp. 203-204).

Asemănător, profesorul Ion Soare îl enumeră, alături de Doru Moțoc, printre cei care „au avut curajul să rămână și cre-eze acasă” și apreciază că este „creatorul unui stil original în critica și eseistica românească” (Ion Soare, Conferința „Vâlcea – identitate și personalitate cultural-spirituală, fresca unui spațiu al localismului creator”, 8 decembrie 2016).

Împlinind, de curând, la 12 noiembrie 2022, vârsta de 70 de ani, Ion Predescu face dovada unei vigori livrești, mai puțin obișnuită, apreciată la nivel național.

Convinși fiind de potențele sale intelectuale, îi dorim mulți ani viitori!

3. ROMANTICII – Piloții Majestății Sale

Apărută la Editura Corint, București, 2023, lucrarea „ROMANTICII - Piloții Majestății sale -” este, de fapt, o incursiune în istoria aviației române și, mai ales, la începuturile ei. Iar pentru că se referă la o perioadă istorică în care statul român era monarhie, piloții ei au fost ai Majestății Sale: „Mai întâi am jurat credință Majestății Sale Regele Mihai” (generalul Ion Dobran, p. 257).

Autorul cărții, Bogdan Șerban-Iancu este jurnalist pasionat de istorie, în special de perioada monarhiei și a publicat, până în prezent, lucrările: *Ora Regelui* (2014) și *Ultimele convorbiri cu Regele Mihai I* (2019).

Cartea debutează cu studiul introductiv „Aviația militară în anii regalității”, din care aflăm cum s-a înființat aviația militară în România, la începutul secolului al XX-lea, în contextul frământărilor istorice, Războaiele Balcanice (1912, 1913) și Primul Război Mondial (1914-1918), ca necesitate și creștere a competitivității sale, în raport cu armatele vecine ori europene.

De asemenea, autorul clarifică o serie de termeni tehnici și echivalența gradelor militare folosite în aviație, ca: locotenent-comandor/major; căpitan-comandor/locotenent-colonel; comandor/colonel ori cei legați de formațiile aviatice de luptă: celulă (2 avioane); patrulă (4 avioane); escadrilă (12 avioane); grup (36 de avioane, la care se mai adăuga o patrulă de comandă, deci 40 de avioane); flotilă (120 de avioane).

Tot în acest capitol, se face o scurtă prezentare a participării României la cel de-Al Doilea Război Mondial, în special cu aviația.

În continuare, cartea ne prezintă 3

dintre supraviețuitorii veterani ai acestui mare conflict mondial și, prin intermediul povestirilor lor, a eroilor căzuți ori a altor veterani.

Primul, dintre cei prezentați, este „bombardierul” Dan Stoian (1919-2016), general de flotilă aeriană, pilot în cel de-Al Doilea Război Mondial (p. 25).

Pentru înțelegere, trebuie făcută o altă mențiune de specialitate și realizată diferența dintre piloții de vânătoare, cei care se angajau în luptele aeriene, cu alte aparate de zbor, și care asigurau securitatea avioanelor bombardiere, care veneau în urma lor și bombardau, la sol, obiectivele stabilite.

Despre Dan Stoian aflăm că a „efectuat 147 misiuni în total, dintre care 136 de bombardament” (p. 28).

Aviatorul ne lămurește, de asemenea, o altă serie de termeni tehnic: „tonou”- „răsucirea ca un tirbușon”; „razmot”- „zbori așa de jos, că aproape cosești iarba cu elicele” (p. 31); „ranversări”-„răsturnări” (ibidem).

Generalul Dan Stoian își amintește, cu drag și nostalgie, de foștii colegi: Ioan Porfir- „foarte bun pilot” (p. 36); Bîzu (Constantin) Cantacuzino - „foarte bun acrobat” (p. 38); căpitanul Alexandru Șerbănescu - „foarte bun trăgător aerian” (ibidem); Horia Agarici-supranumit «salvatorul Constanței» (p. 228); Dan Vizanty și alții.

La constatarea reporterului, autorul aceste lucrări: „*Domnule general, dumneavoastră v-ați bătut cu patru imperii: german, rus, englez și american*” (p. 53), generalul recunoaște, în loc de orice altă concluzie: „Da, da... și nu am rămas dator!” (ibidem).

În continuare, cartea ne prezintă pe general-locotenent-ul Ioan Di Cesare (1916-2012), „as al aviației românești”, pilot de vânătoare (p. 55).

„Tatăl meu a venit în România cu bunicul meu... au făcut linia de cale ferată, aceea de pe Valea Oltului, la Călimănești... Bunicul s-a întors în Italia și tata s-a îndrăgostit de o fată frumoasă, româncă”. Aceasta ar fi, pe scurt, „evoluția familiei mele” (p. 106), iar aceasta este caracterizarea, tot pe scurt, a autorului: „Nume italian, caracter teuton, suflet românesc” (p. 55). „Am fost doborât de Antiaeriană și mi s-a stricat puțin coloana vertebrală” (p. 58), povestește, peste ani, veteranul aviației române.

La întrebarea consemnatarului acestor destăinuiri: „Cum ați caracteriza generația piloților dumneavoastră?”, veteranul a răspuns, fără ezitare: „Am avut piloți foarte buni.” (p. 79), exprimându-și însă și regretul că: „am pierdut o grămadă de oameni inutil, fără să avem niciun avantaj din acest război. Dimpotrivă” (p. 88).

Tot de la veteran aflăm că este testamentarul fostului ministru al aerului și marinei, Paul Teodorescu, al cărui mormânt se află la Mănăstirea Dintr-un Lemn, județul Vâlcea, mănăstirea aviatorilor și marinarilor, cu însemnele lor, vulturul aviatorilor și ancora marinarilor.

În amintirile sale, numeroși colegi se bucură de aprecierile sale: Șerbănescu-„Un tip foarte ambițios” (p. 91); Bîzu Cantacuzino-„cel mai complet și cel mai bun pilot... cel mai complex” (p. 92); Vizanty-„pilot foarte bun, caracter foarte serios, excepțional” (p. 93). De asemenea, laudă și apreciază „isprava” lui Horia Agarici, de la Constanța.

Lucrarea continuă, și, din păcate, se încheie, cu prezentarea generalului Ion Dobran, căruia îi datorăm *Jurnalul locotenentului Dobran*, scris pe front și publicat după 1989.

Ion Dobran este pilotul român care l-a doborât, în 1944, în luptă aeriană, pe pilo-

tul american Barrie Davis. Pilotul american a scăpat cu viață și, după 64 de ani, a venit în România să-l caute pe pilotul român care l-a doborât. S-au bucurat amândoi, pentru că, spune românul, pentru pilotul de vânătoare: „scopul e să dobori avioane, nu să omori oameni” (p. 125).

Despre cei căzuți pe front, generalul mărturisește: „pentru mine nu sunt morți, au decolat și nu s-au mai întors” (p. 134).

Întrebat de reporter/autorul cărții «Cu ce anume vă mândriți din război?», Ion Dobran răspunde: „Cu supraviețuirea... pentru că nu e chiar așa [ușor] să supraviețuiești în 74 de lupte aeriene” (p. 140).

Rugat să transmită un mesaj generației actuale de piloți, generalul crede că: „orice generație care ar veni ar avea eroii ei... numai că noi am fost puși în miezul acțiunilor” (p. 180). „Războiul a format diferențele... între un pilot de excepție și un pilot comun” (p. 186).

Ion Dobran se mândrește cu faptul că a cunoscut-o pe Majestatea Sa, Regele Mihai I, pe care a întâlnit-o de mai multe ori și cu care a și discutat, chiar i-a oferit volumul *Jurnalul locotenentului Dobran*. «Prima oară când ne-am întâlnit, i-am spus: „Majestate, la 10 mai 1941 am depus jurământul de credință pentru Majestatea Voastră” și el mi-a întins mâna și a fost încântat.» (p. 216)

Generalul Ion Dobran, alături de Dan Stoian și Ioan Di Cesare sunt, sunt/au fost „ultimii romantici care ne luptam față în față, ne vedeam” (p. 214), de aici și titlul volumului.

În loc de concluzie, putem spune că Bogdan Șerban-lancu adaugă prin această carte valorase pagini de istorie la trecutul neamului românesc, istorie văzută de sus, dar dureros de pământeană.

Raftul cu cărți

Vrăjitorul de cuvinte

Daniela Bullas (Marea Britanie)

La început de an 2023 am primit cartea recent publicată a poetului Daniel Marian: *traversarea umbrei*.

Pe coperta anterioară, creată de Nicolae Toma, este imaginea unui hol. Privirea e atrasă de peretele gălbui pe care sunt agățate trei pălării înalte, negre, ascuțite, sub care atârnă trei robe negre. Sprijinite de perete sunt șase măști de vrăjitoare, lângă care se află o pereche de botine negre - toate acestea păzite de o pisică neagră. Aoleu! Să mă aștept la farmece, descântece, clarvăzătorie, magie...?

Frunzele cărții cuprind peste o sută de poezii, cu tilturi fie la începutul poeziilor, fie la sfârșitul lor, sau cu pur și simplu cu

Volumul începe cu o declarație de dragoste: "nu-ți fie frică nu am/ rădăcini sau tentacule/ eu te îmbrățișez așa hoțeste/ cu un văz și o șoaptă dar nu/ pentru a nu-ți mai da drumul/ ci pentru a te măsura la aripi/ pentru a-ți face un cer pe măsură/ ca și când ți-aș fi Dumnezeu..." (camera de refugiu a inimii).

Daniel e un magician al imaginației spontane și al explorării zonelor iraționalului: "dimineața se uită cu ochi de lup la mine/ cu ochi adânci și hămesiți pe planeta foametei/ aflu că sunt vânat proaspăt că n-am unde mă ascunde ..." (să ținem loc de umerase și manechine); (îngere spune-mi) "de ce semeni cu o lăcustă/ treierând orizonturi și/ de unde ai venit să mă/ întorci acasă/ ca pe o virgulă ce vrea/ să pară interesantă // iar/ aripile acelea/ sunt chiar pentru zbor/ sau așa ți le-au dat din fabrică ..."; "ia inima asta și umple-o ca pe-o butelcă/ mergi cu ea la fântâna secată să vezi/ cum renaște sar din ea mări de inimi/ în confuzia totală studiu despre nimic/ vor învăța să umble și chiar să vorbească" (ca și cum ar dezlega drumuri/și cuvinte încrucișate); (în rai o luăm de la capăt) "dacă e să ajungi tu prima/ cere bilete la clasa întâi/ fură de pe drum niște alune/ și două șampanii mai mici/ le ții în măsseaua de minte/ pentru când sosesc eu spre seară/ așa să ne facem intrarea ..."; (din partea aceea a orașului venea frig) "era cerul rupt la un colț și nu acoperea/ toată rămășița de cazemată a fostei lumi ..."

Pe coperta posterioară e poza autorului și poezia dezvinovățire în care simțurile nu aparțin creatorului, ci reflectă percepția naturii poetice a lumii din jurul lui.

Stilul lui Daniel Marian e versatil. Poezia acestui sarcastic optimist incorigibil e o formă a extazului oniric, în care totul este posibil: chiar și imposibilul!

Universalialia

**Prentice Mulford
– „În zarea nemuririi”**

Lucia Cosmina VLAD

Scriitorul american Prentice Mulford este autorul lucrării: „Forțele voastre și modul de a le folosi”, un adaos la scrierea sa de bază: „În zarea nemuririi”. Rod al observațiilor sale atente asupra psihicului uman și al unui real talent de expunere, scrierile au avut un imens succes, ele conținând adevăruri mari, de o mare simplitate, cunoscute de fiecare om în mod intuitiv, dar neaplicate, deoarece fiecare individ simte nevoia să își complice inutil existența. El s-a născut la Sag Harbor, la 5 aprilie 1834 și a exercitat diverse profesii până la 27 mai 1891, data morții.

Mulford a făcut cele mai umile meserii, până a ajuns la aceea de profesor, apoi ziarist și a dus o viață plină de dificultăți și zbucium. Marile adevăruri expuse de autor par astăzi banale, cum ar fi: „Gândurile bune îi imprimă corpului frumusețe, finețe, sănătate, gândurile rele, de frică sau invidie, aduc riduri, boli, bătrânețe timpurie”. Dar, la vremea aceea, erau preocupări înalte, închinat binelui și care vroiau să încurajeze omul, căci gândul este materie ce susține forța și sănătatea corpului, dacă este pozitiv, îndreptat numai spre armonie, încredere și bunătate.

Autorul a propovăduit optimismul și, ca ziarist, a publicat articole scurte, susținând eficacitatea odihnei în mijlocul naturii și a societății oamenilor cinstiți și

curajoși, în preajma noastră. Noi captăm și emanăm elemente sufletești fără întrerupere și pentru că semănăm cu o baterie electrică, suntem când pozitivi, când negativi.

Toate legile vieții, expuse în cartea sa: „În zarea nemuririi”, au existat dintotdeauna, dar Mulford are meritul de a le fi observat și notat pentru a sfătui oamenii să cugete la ele și să le aplice. Fiecare cuvânt al său este încărcat cu putere de convingere pentru că sfaturile practice expuse sunt de neprețuit! Cel ce va reflecta asupra lor și le va verifica valabilitatea, „va culege roade bogate și ca sănătate fizică și ca energie psihică”.

„Legea concentrării și a atenției” se referă la capacitatea fiecărui om de a se implica în ocupația pe care o desfășoară, să alunge alte gânduri, încât, eliberat de tristețe, să fie dominat de Conștiința infinită.

În acest fel, noi atingem scopul dorit, nu obosim, nu ne irosim priceperile, ci le dezvoltăm. Dacă nu înlăturăm curentele mentale vătămătoare, ne ruinăm celulele corpului, neglijăm forța conștiinței ce există în noi. Omul ponderat, stăpân pe sine, își concentrează voința într-o singură direcție, se dedă trup și suflet unui singur țel, are „spiritul în absolută destindere și stăpânire asupra corpului și membrilor sale”.

„Legea frumuseții și a sănătății”

depinde de calitatea gândurilor, de starea noastră sufletească. Învățând să ne adaptăm la viață prin suita de experiențe trăite, vom afla că nu sunt excluse greșelile și insuccesele. Dar, formarea continuă și odată cu maturizarea spiritului, crește autoritatea sufletească, și noi descoperim că putem regenera organismul cu forțele care rezidă în noi. Cine ne ajută? Gândurile noastre, ele au puteri magice. „Cu toate că sunt invizibile, ele sunt totuși reale ca floarea, pomul și fructul”.

Cel care se dedă la stări de iritație și nemulțumire înseamnă că deschide porțile sufletului pentru fluidul mental al tuturor oamenilor disperați și din oraș și chiar din lume. În mod inconștient, el își alimentează propriul magnet- sufletul, cu curenți dăunători, iar bateria mentală se pune în contact cu curenți de aceeași natură. Chipul va purta amprenta gândurilor, ținuta corpului va avea sau nu, povara nefericirilor acumulate.

Doar fiind echilibrați și fără îngrijorări, vom configura proiectul unei afaceri, a unor acțiuni benefice, pentru a construi din elemente nevăzute ceva real, palpabil, cu putere de atragere a unor forțe nevăzute care lucrează la împlinirea dorită. Fiind temători și neîncredători, noi creăm un tablou imaginar cu puteri tăcute de nereușită, atrăgând elemente distrugătoare, dezamăgitoare. Viața are multiple oferte, tănuite. Cheia cu care deschidem aceste condiții și capacități este „gândul frumos”. El accesează undele superioare ale înțelepciunii care, de îndată ce trec prin existența noastră, ne conduc spre frumusețe, pace, sănătate.

„Legea atracției” servește și reușita, și nereușita. Cu gândurile noastre

construim mereu ceva dintr-o substanță nevăzută, care atrage puteri ce ne vor fi folositoare sau dăunătoare, după caracterul ideilor emise. În acest fel ne construim permanent idealul propriului nostru „eu”.

Conștiința, o altă cale a vieții, ne întărește, ne limpezește, ne completează, ne înfrumusețează individualitatea, încât , în momentul în care spunem „eu sunt Eu” simțim unitatea intimă, interioară și ritmul spiritual al infinitului palpitând... Acum nu mai așteptăm îndelung reușita, pentru că legea atracției implică împrejurări, mijloace și modalități de a o împlini, „prin drept divin”.

„Legea răbdării, așteptării și a încrederii” ne invită să depășim obișnuințele și să uzăm de perseverență, hotărâre, curaj, cât și de intuiție care este „o înaltă autoritate”. Tăcuți, consecvenți, neobosiți vom uni dorința cu rugăciunea și vom aduna acele forțe și calități care ne conduc la împliniri.

Obligați de viață la un trai modest sau la sărăcie și la un mediu de oameni banali sau grosolani, noi vom lupta „să fim bogați cu duhul”, încât vom folosi imaginația și conștiința pentru a construi o viață îndestulată și cu oameni distinși alături. Nu realitatea să ne domine, ci visul, aspirația, buna intenție spre Bine, în toate privințele și în toate aspectele existenței!

În fiecare om există germenele unui talent, fiecare are o vocație bine determinată. Să le trezim. Să le activăm. Inițiativa, energia, acțiunea, consecvența, încrederea construiesc puțin câte puțin visul nostru. Relațiile cu oameni harnici, cinstiți, norocoși ne dau un plus de elan și stăruință, în timp ce oamenii dezamăgiți sau bolnavi ne vor

transmite starea lor de spirit, blocajele lor. Rămânem receptivi la ce ne ajută, rămânem imuni la ce ne stagnează!

Nu doar sufletul și mintea le vom păstra sub semnul sugestiilor pozitive, dar și camera de locuit. Aici vom fi mereu voioși și într-o bună dispoziție. Vom lua măsuri ferme: nu ne vom culca apăsați de problemele zilei, ci ne vom elibera, îmbrăcându-ne în lumină dumnezeiască; nu ne vom scula îngrijorați de sarcinile grele ale zilei, ci vom decreta: „azi, rezolv toate sarcinile cu calm, cu pricepere, cu mulțumire de sine!”

Graba, agitația, nerăbdarea ne țin viața într-un vâlmășag de emoții care ne distrug, produc dezordine și interioară, și exterioară. Vom elabora constant o stare de spirit liniștită, concentrată, echilibrată care va chema circumstanțe și evenimente convenabile, favorabile.

„Legea posibilităților multiple” cere multă credință și tenacitate. Vom rosti o dorință, cum ar fi: „iau această doctorie pentru ca sufletul să câștige forțe noi, și capacități să se poată ajuta pe sine însuși! Apoi vom adăuga: „Aceasta trebuie să se întâmple!!” Folosind această tehnică cu multă grijă: (atenție la ce ne dorim) vom descoperi forța cuvântului și a posibilităților de realizare...

Și Natura este capabilă să ne demonstreze aceste posibilități prin forțele care le degajă. Muntele, râul, copacul, frunzele sunt conductori ideali ai elementului spiritual superior, pe care îl dau omului în funcție de capacitatea lui de a primi. Toate formele naturii posedă o putere specială, un elixir vital pentru sufletul nostru sensibil. Dar dacă tufișul, pasărea, fructul ne transmite iubire, vom răspunde la fel... Și cum forțe inefabile se vor deștepta în noi, le vom percepe toate ca

pe niște minuni. Comunicând cu natura, stabilind un raport cu frumusețea și energia ei binefăcătoare, vom atinge tinerețea veșnică, fericirea, pacea, sănătatea trupească și sufletească.

„Legea rugăciunii” se referă la cei care înșiruie, toată ziua, gânduri despre laturile nefericite ale vieții, despre dezamăgiri, despre traumele trecutului. Nu este nevoie de cuvinte, doar gândurile constante la necazuri sunt „rugăciunea” care pregătește noile lovituri din viitor. Dacă dimpotrivă, derulăm în minte imagini despre un viitor fericit, pregătim forțele care vor atrage împliniri. Având o țintă măreață, o pregătim mental, ne identificăm cu fiecare acțiune, cu fiecare colaborator, cu fiecare conjunctură favorabilă. Gândurile frumoase ne fac simpatici, atrăgători, plăcuți. Deși nu vorbim, aura noastră se încarcă cu emanațiile gândurilor bune și ceilalți ne percep ca persoane de încredere, senine, cinstite. Starea de liniște, de angajare, de concentrare pe reușită ne transportă spre circumstanțe favorabile!

Este bine să facem rugăciuni zilnice pentru ca Domnul Dumnezeu să ne ajute să distingem sinceritatea de falsitate, promisiunea reală de cea conjuncturală și adevărul de neadevăr. Rugăciunile ne limpezesc gândurile, ne inspiră idei salutare, ne insufflă curaj. Toate nevoile să le invocăm prin rugăciune: nevoia de calm, nevoia de sănătate, de bună rânduială a zilei de lucru, de reușită și pricepere în orice acțiune. Și dacă adaugăm: aceasta trebuie să se întâmple, mii de forțe se vor pune în mișcare pentru a realiza dorința.

„Legea obișnuinței” se referă deopotrivă la obișnuințe potrivite și nepotrivite. Ni se cere concentrare și

discernământ: să nu dăm glas conflictului, furiei, impulsurilor negative care dezechibreză chimic organismul cât și psihic, ci să alegem conectarea cu supraconștientul, cu Forța infinită, cu spațiul nemuririi.

Dacă, în virtutea obișnuinței unii se lasă copleșiți de aceleași greutatea zi de zi, starea lor sufletească este subjugată de gânduri negre. Mereu se străduiesc să facă ceva folositor și nu le iese. Chiar și în somn se zbat și se trezesc dimineața oboșiți. Somnul este elixirul vital; să ne pregătim seara pentru tihnă și odihnă, separați, desprinși de problemele zilei. Nu doar corpul, ci și sufletul trebuie să se reconforteze prin somn.

Conform obișnuinței, unii nu sunt conștienți de ce anume se lasă acaparați. Nu rezistă Răului. Îi tulbură ușor. Le lipsește forța pozitivă și acționează involuntar. Nu numai că trebuie să renunțe la obiceiuri dăunătoare, ci vor acționa, echilibrând totalul forțelor pozitive printr-o operație de acumulare a energiilor spirituale.

Omul care trăiește în curentul gândurilor creatoare, gustă prana, un element particular mai puternic decât aerul din atmosferă. Gândul poate făuri în noi un suflet curat, un corp plin de vitalitate, un destin bun. Gândul are forță și îl putem folosi pentru o viață liniștită și îmbelșugată sau nu. Noi deținem cheia reușitei,

noi urmăm drumul vieții după aptitudinile și capacitățile noastre. Fiecărui om i se dă atât cât cere Universului din punct de vedere mental, pentru a-și întări și spori forța cugetului, a voinței și a credinței.

Conform legilor enumerate, fiecare om depinde de calitatea rațiunii sale. Din gânduri decurg fericirea și sănătatea sau mizeria și boala. Dacă pentru mulți cuvântul „fericire” este elastic pentru că sunt fericiți după un ospăț sau după o întâlnire cu prietenii la o bere, puțini sunt fericiți când fac un bine, când percep frumosul sau descoperă puterea adevărului divin.

Prentice Mulfold ne dă cheia de aur cu care să deschidem poarta fericirii – cuvântul încărcat cu un curent de putere etică. Viața, în imensitatea ei, are legi, pe care ne invită să le aplicăm fără împotrivire. Ele acționează oricum, și dacă le cunoaștem, și dacă nu le cunoaștem... Oricum, noi suportăm consecințele greșelilor noastre!

Constatăm cu entuziasm că autorul are încredere în noi, căci deținem însușiri alese și suntem atrași de putere, de frumusețe, de liniște și de lumina divină. Îmbătați de farmecul împlinirii noastre, vom munci pentru a ne descoperi ca ființe conștiente, pline de vitalitate, armonie și strălucire.

Etnografica

Obiceiuri agrare românești. Paparuda

Claudia BALAȘ

Un capitol important al culturii populare românești îl constituie obiceiurile și aceasta deoarece întreaga viață a omului, munca lui pe parcursul unui an, diferitele ocupații, relațiile cu semenii dar și cu întrucipările mitologice erau în trecut întrețesute cu obiceiuri.

Obiceiurile populare, în marea lor majoritate, sunt transmise prin tradiție, dar au fost supuse unui continuu proces de adaptare la noi contexte socio-culturale, ceea ce le-a asigurat dăinuirea. În comunitățile tradiționale, obiceiul era o manifestare folclorică îndătinată, pe care colectivitatea o repeta cu regularitate, cu aceeași ocazie, socotind-o justă și obligatorie totodată.

Printre obiceiurile de peste an se înscriu obiceiurile ciclice, care au loc cu regularitate în timpul anumitor perioade ale anului, legate de anumite date calendaristice, și obiceiuri nelegate de date fixe, ci de necesitățile producției, de desfășurarea muncilor agricole. Cele mai numeroase și mai impunătoare sunt cele generate de agricultură, îndeletnicire care pretindea o succesiune de rituri, marcând diferite faze din viața culturilor.

Element fundamental al vieții, apa a dat naștere, de-a lungul timpului, unui amplu capitol de mitologie. Sacralitatea apei și virtuțile ei benefice stau la baza credințelor și practicilor terapeutice.

Prezentă în toate riturile de trecere, acelea care marchează momentele importante din viața omului (nașterea, căsătoria, moartea), uneori având rol purificator (*lustratio per aquam*), alteori cu rol de consacrare sau de fecunditate, apa apare în toate riturile agrare. Între obiceiurile agrare în desfășurarea cărora apa joacă un rol primordial, *Paparuda* ocupă un loc distinct.

În Panteonul românesc, *Paparuda* reprezintă o divinitate pluviometrică, invocată de ceata feminină pentru a dezlega ploile, în ziua care-i poartă numele. Conform credinței populare, *Paparuda* este aidoma unei „sfinte înalte și subțiri”, o „zeiță”, care „diriguieste ploile”, „sparge” sau „urnește norii”, „o femeie care umblă cu ploile”, etc. Ea a fost atestată în întreg spațiul geografic în care arheologii au descoperit vestigiile ale civilizației trace. Pe teritoriul României, această divinitate este cunoscută și sub numele de Păpălugă, Bărbăruța, Duduoaiă, Mătrăhulă etc.

Rolul ceremonial și ritual al zeiței este jucat de o persoană pură (o fetiță sau fată necăsătorită, un băiat, un flăcău), sau de o femeie gravidă, care se îmbracă, întotdeauna la o fântână sau pe malul unei ape, în frunze de boz sau de brusture. *Paparuda*, personaj sacru, care se naște și moare, apare și dispare anual, lângă o apă, întâmpinată cu respect de gospodari.

În trecut, sărbătoarea a avut o dată fixă de celebrare, posibil la echinocliul de primăvară. Ulterior, sub presiunea creștinismului, această dată a fost mutată în cea de-a treia joi după Paști, pentru ca în timpurile recente să devină un obicei ocazional, practicat vara, la apariția secetelor.

Paparudele sunt amintite de Dimitrie Cantemir în Descrierea Moldovei, dar sub denumirea de „papaluga”: „Vara, când seceta amenință semănăturile, țăranii din Moldova îmbracă o fetiță care nu a împlinit zece ani cu o cămașă făcută din foi de arbori și alte ierburi; băieții și fetele de aceeași vârstă se țin după ea și ocolesc toată vecinătatea jucând și cântând, iar când le întâmpină o bătrână, acesta trebuie să o stropească cu apă rece. Cântecele este cam așa: <<Papălugă, coboară din cer, deschide porțile, dă drumul ploilor ca să crească grânelor, grâul, meiul... >>”.

O descriere asemănătoare face și Frantz Joseph Sulzer: „ Cuvântul papalugă se spune că are următoarea însemnătate și împrejurări: vara, când se pare că cerealele sunt periclitare de secetă, oamenii de la țară îmbracă o fetiță care nu a depășit vârsta de zece ani, într-o cămașă confecționată din frunze de pomi și plante. Toate fetele și băieții o urmează și colindă satul, dansând și cântând prin vecini. Unde ajung, acolo femeile bătrâne obișnuiesc să le toarne apă în cap. Cântecele pe care-l cântă are aproximativ următorul conținut: <<Păpălugă, ridică-te spre cer, deschide porțile, trimite de sus ploile pentru ca secara, grâul, orzul să crească frumos>>”. Descrierile de acum două sute de ani sunt foarte asemănătoare cu desfășurarea contemporană a obiceiului. În general însă, obiceiul era cunoscut sub numele de

Paparudă în Oltenia, Muntenia și Moldova.

Acest obicei cu dată mobilă al cetei feminine este structurat după modelul colindelor de invocare a divinității sezoniere cu același nume, pentru dezlegarea ploilor. Cuprinde trei secvențe ceremoniale: nașterea – alcătuirea cetei sau alaiului Paparudei, din persoane pure, de obicei fetițe și fete necăsătorite; alegerea persoanei care va juca rolul personajului sacru, Paparuda; confecționarea măștii sau costumului vegetal din frunze de boz sau de brusture, îmbrăcarea Paparudei, de obicei pe trupul gol, a costumului vegetal; împodobirea Paparudei cu flori sau coronițe de flori; desfătarea zeiței – pornirea alaiului alcătuit din Paparudă și ceata sa divină pe ulițele satului, pentru a vizita fântânile și gospodăriile oamenilor; dansul executat de paparudă pe o melodie simplă, cântată și ritmată de participanți prin bătaia palmelor; udarea Paparudei; primirea darului (alimente, bani, vase de lemn). Textul Paparudei invocă prin formule poetice ploaia, și, uneori, efectul practic așteptat (roadele bogate) și eficiența apotropaică a ploilor, urări de sănătate și referiri la daunele ce le va primi de la gazdă; moartea și ritul funerar – dezbrăcarea măștii vegetale, de obicei pe același loc unde a fost îmbrăcată; depunerea în apă a măștii vegetale (mortului); petrecerea cu privirea și cu cântece a Paparudei, a „mortului” dus de apa curgătoare; scaldă rituală a membrilor cetei; împărțirea darurilor și uneori ospățul funerar.

Masca verde, care are caracter obligatoriu în desfășurarea ceremonialului, reprezintă practic spiritul antropomorf al vegetației. Scenariul acesta, de o mare simplitate, își dezvăluie, de la prima

vedere, caracterul magic. Avem de-a face cu o manifestare de magie publică și colectivă, mai exact cu o magie prin analogie, care are la bază principiul „similia similibus curantur”, adică, „cele asemenea se vindecă prin cele asemenea”. În mentalitatea arhaică, imitarea ploii era suficientă pentru producerea ei. Conținutului magic al scenariului i se adaugă și un conținut mitic-religios, căci cântecul paparudei constituie o invocatie, o rugăciune adresată unei ființe mitice: Paparuda.

În trecut, înainte de a recurge la Paparude, pentru a implora încetarea secetei se făceau mai întâi slujbe în biserică, erau aduse moaștele Sfintei Filoftea de la Mănăstirea Curtea de Argeș, pe care preoții le purtau prin sate. Pelerinajul se încheia cu o slujbă în mijlocul holdelor.

În județul Olt, paparudele, constituite în grupuri de 6 - 8 fete, care nu depășeau vârsta de 12-13 ani, erau acoperite de sus până jos ori numai de la brâu în jos cu frunze de boz sau de lipan. Ele mergeau prin tot satul, cântând și jucând, pentru invocarea ploii. Întrau în fiecare gospodărie, gazda așteptându-le cu o găleată cu apă și le stropea, în timp ce acestea cântau „... Deschideți porțile / Să intre ploile / Paparudă, rudă / Vino de ne udă / Cu găleata nouă / Dumnezeu să plouă / De marți până marți / Să vă săturați / De joi până joi / Să dea nouă ploi / Unde dai cu sapa / Ca să curgă apa / Unde dai cu ciurul / Să umpli pătulul / Unde dai cu maiul / Să curgă mălaiul / Drugile porumbului / Ca carnea plugului / La anu și la mulți ani”. La sfârșit, fetele primeau daruri în produse: grâu, porumb, mălai sau făină. Când venea gazda, fetele cântau: „Să nu dai cu strachina / Că e rău de pagubă / Să ne dai cu ciurul / Să umpli pătulul / Hai ploită hai

!”. după primirea darurilor, Paparudele mulțumeau spunând: „De unde dai, să izvorască!”.

În Oltenia, în drumul prin sat, Paparuda care purta „masca verde”, reprezentare a spiritului antropomorfizat al naturii, încerca să stropească cu apă femeile însărcinate pe care le întâlnea.

În Câmpia Boianului, în satele Crâmpoia, Movileni, Șerbănești, Paparudele cântau: „Paparudă, rudă / Vino de ne udă, / Dă-ne, Doamne, cheile / Să deschidem ploile / Să curgă jiroaiele / Pe toate potecile / Să se facă grânele / Să nu moară vitele”.

Modul și locul de desfășurare al obiceiului ne demonstrează că avem de-a face cu un rit de etapă, chemat să ajute la creșterea culturilor într-un anotimp decisiv. Îmbrăcarea costumului vegetal, schimbarea, de-a lungul timpului a datei de celebrare cu o dată mobilă și apoi cu o dată întâmplătoare, precum și denumirile împrumutate de paparudă de la alte obiceiuri (Mătrăhulă) și actele rituale atipice, toate acestea sunt rezultatul contaminărilor spirituale, disoluției credinței în puterea ceremonialului Paparudei de a dezlega ploile.

De-a lungul timpului, obiceiul a fost supus unui amplu proces de contaminare cu diverse credințe, rituri și obiceiuri practicate în aceeași perioadă a anului, ca de exemplu Caloianul sau Sângeorzul. Totodată a absorbit și o seamă de vrăji. Paparuda prezintă similitudini frapante cu alte obiceiuri – Călușul sau colindatul. Ca și în cazul acestora, alaiul Paparudei colindă satul, oprindu-se la fiecare gospodărie, intrând în toate curțile. Se credea, ca și în cazul colindatului, sau al Călușului, că la casa la care vor merge paparudele îi va merge bine în acel an, iar la care nu, îi va merge

rău. Paparudele primeau daruri asemenea colindătorilor., uneori și ouă, ca în obiceiul Sângeorzului. Ca și în colinde, în încheiere se exprimau urări. În Oltenia urarea de sfârșit era: „Stăpâna să trăiască / Să le stăpânească!”.

În alte forme ale obiceiului, în care alaiul cuprindea și persoane care au depășit condiția purității rituale sau cele al căror protagonist era de sex masculin sunt ulterioare sau sunt forme contaminate cu elemente aparținând altor obiceiuri, rituri și practici populare.

O formă acestui obicei reclamă prezența unui fecior în rolul Paparudei, sau alcătuirea alaiului din fete mari și feciori. Aceste aspecte pot fi puse în legătură cu obiceiul Sângeorzului. Este destul de interesant faptul că tipul acesta de Paparudă a fost întâlnit nu numai în Transilvania și Banat, acolo unde obiceiul Sângeorzului a fost surprins în forme închegate, ci și în Oltenia (satul Albeni, jud. Gorj), Muntenia (com. Ianca, jud. Olt), dar și în Moldova. Acestea sunt atestări indirecte ale Sângeorzului în aceste ținuturi românești. În tradiția noastră populară, sărbătoarea Sângeorzului are semnificația ei esențială, aceea de trecere de la stare la alta, de început de etapă în viața naturii și oamenilor. Este știut faptul că înainte de împărțirea în patru anotimpuri, anul cuprindea două mari perioade, separate prin sol-stițiul de iarnă și cel de vară. Această împărțire a anului își are obârșia într-o epocă anterioară dezvoltării agriculturii, când creșterea animalelor constituia îndeletnicirea precumpănitoare, urme ale ei păstrându-se în centru și estul Europei, inclusiv la români.

Privită prin prisma străvechii sărbători pe care o moștenește, aceea care marca deschiderea uneia din cele două

perioade principale ale anului, anume a celei dominate de căldură și de vegetație, perioadă care, în ordine agrară coincidea cu o fază decisivă în viața culturilor – aceea a creșterii lor – înțelegem mai bine semnificația pe care a avut-o sărbătoarea Sângeorzului în tradiția noastră populară. Înțelegem mai bine semnificația de rit de fertilitate, semnificație pe care a transmis-o și paparudei, pentru că Paparuda reprezintă ceva mai mult decât un simplu rit de ploaie; ea este și o urare de fertilitate. Există indicații că obiceiul Sângeorzului ca rit de fertilitate, în cuprinsul căruia ritualul de ploaie ocupa un loc important, a fost răspândit în toate ținuturile locuite de români. Alături de acest obicei, care s-a păstrat până în zilele noastre în anumite zone ale țării, s-au dezvoltat și alte rituri care urmăreau în mod expres declanșarea ploilor fertilizatoare. Paparuda, pare să fi avut o răspândire extrem de largă, atât la noi, cât și la alte popoare. Apărut în imediata apropiere a Sângeorzului, amândouă obiceiurile au în centru lor aceeași mască verde, simbolizând spiritul antropomorf al vegetației.

În concluzie, putem spune că este posibil ca, asemenea Sângeorzului sau Drăgaicei, Paparuda să fi fost la început un rit de etapă, care se oficia la o dată fixă, în scopul asigurării condițiilor de fertilitate – a ploii înainte de toate – pentru perioada inaugurată de sărbătoarea Paparudei. Cu siguranță că inițial sărbătoarea Paparudei avea un caracter stabil și a fost fixată după criteriile care aveau în vedere viața naturii și a vegetației. De aceea este foarte probabil ca cele două sărbători, Paparuda și Sângeorzul, să fi coincis la un moment dat.

Arte

Dialogul artelor în creația artistului vizual Florin Constantinescu

Dumitru GĂLEȘANU

Am primit recent invitația să particip la evenimentul cultural-artistic ***Dialogul Artelor***, organizat în comun de Uniunea Artiștilor Plastici din România, Filiala Rm. Vâlcea și de Forumul Cultural al Râmnicului, care s-a desfășurat în 26.05.2023, la Galeria de Artă ARTEX Râmnicu Vâlcea.

În urma acestui eveniment, în fluxul persistent al memoriei mi-au rămas o serie de impresii deosebite pe care le voi expune în continuare, cu precizarea însă că, în considerațiile mai aprofundate, mă voi referi cu predilecție la artistul vizual Florin Constantinescu, la stilul lucrărilor sale.

Programul a inclus trei părți cu intervale egale de timp alocat pentru expunere: POEZIE (moderator -prof. Ioan St. Lazăr, critic literar, scriitor și poet) – „Iubiri de mai”: – Poezii de dragoste de Doru Moțoc, în lectura lui Mihai Călugărițoiu. – Întâlnire cu poetul Dumitru Găleşanu. ARTE PLASTICE (moderator - pictorul Gheorghe Dican, președinte al Filialei UAP Râmnicu Vâlcea și vicepreședinte al Uniunii Artiștilor Plastici din România) – Vă place arta abstractă?: – Marginalii la expoziția semnată de Florin Constantinescu. MUZICĂ (moderator - prof. Gelu Stratulat, reputat dirijor coral) – „De la Bach la Enescu”: – (Johann Sebastian Bach, Ludwig van Beethoven, Dmitri Șostakovici și George Enescu) – Piese instrumentale interpretate de: Andrei Voinescu (pian); Ilinca Modrescu

(vioară); Ramon Ionescu (vioară). Un lucru notabil, care va fi fost sesizat și apreciat de cei prezenți, este acela că organizatorii s-au străduit, iar în opinia mea au și reușit, să înfiripe un real „dialog” între cele trei genuri de creație – artă plastică, muzică și artă poetică –, esențial diferite prin matricea lor conceptuală, prin câmpul de manifestare și de receptivitate, aspect demonstrat și prin faptul că, în timpul programului, s-au schimbat opinii între moderatori, artiștii și persoanele din cadrul publicului asistent.

Revenind la obiectivul fixat dintru început pentru analiza de față, din datele existente în mass-media și din informațiile furnizate inclusiv de către pictorul Florin Constantinescu pe website-ul propriu de la adresa <https://www.crosslight.ro>, din capul locului realizăm că, în cazul domniei sale, avem de-a face cu o personalitate complexă, un creator de frumos cu har, care nutrește pasiuni și preocupări artistice multivalente: în pictură, sculptură și arta fotografică. Aflăm că diferite lucrări ale sale, din cele trei domenii de creație – Painting | Sculpture | Photography – au primit numeroase recunoașteri naționale și internaționale, premii și distincții extrem de onorante, acordate începând cu anul 1998 și până în prezent, unele vizând și activitatea din televiziune. Artistul oltean este absolvent al Universității din Craiova, Facultatea de Matematică-Informatică, specializarea Grafică și

Imagine Digitală, cu studii universitare de Masterat în Multimedia și Jurnalism – la Universitatea din București, Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării și, în fine, un Doctorat (2022) în Cinematografie și Media – la Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca. Actualmente este membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România – Filiala Craiova și regizor TV la Televiziunea Română (TVR).

Florin Constantinescu are și calitatea de a fi inedit autor al unor cărți de specialitate în domeniile pe care le practică, precum: *Bazele fotografiei* (Editura Universitaria, Craiova, 2020, pp.160), în care descrie tehnicile specifice în procesul de realizare a imaginii fotografice, fie utilizând un aparat de fotografiat obișnuit și o peliculă fotografică, fie prin utilizarea aparatului de fotografiat digital având la bază senzori digitali, care transformă lumina în semnale electrice. O altă carte este *Limbaj vizual* (Ed. AIUS, Craiova, 2019, pp.124), centrată pe limbajul vizual și pe modul concret în care poate fi utilizat pentru a se comunica stări, idei și mesaje în relațiile interumane. Autorul valorifică astfel cunoștințele și informațiile pe care le deține în domeniul mijloacelor de expresie cinematografică și tv., compoziția și dinamica imaginii de film și tv., percepția vizuală și reprezentarea cognitivă a imaginilor cinematografice.

Înainte de-a trece la impresiile și considerațiile propriu-zise asupra **artei** pe care cu atâta dăruire artistul o practică în atelierul din Craiova, întrucât și caracterul abstract al lucrărilor o înglobează categorial în sfera conceptului de *artă contemporană*, apreciem că este necesar să aducem minime clarificări în privința acestui concept general esențial. Când toți vorbim despre artă, în mod obișnuit suntem tentați să apelăm la

noțiunea de „*artă contemporană*”, înfor-mal uzitată încă de prin anii 1950. Totuși, o chestiune cu un impact sensibil în orice discuție apare din însuși faptul cum că același concept general este menit a desemna, într-o largă sferă de cuprin-dere, atât pe artiștii plastici din sus amintita perioadă de timp, care au continuat să-și elaboreze propriile lor lucrări după metodele de tradiție ale „*artei moderne*” sau după metodele așa-zisului „*modernism târziu*”, cât și pe artiștii care s-au alăturat curentelor promo-toare ale schimbărilor reformatoare în arta modernă, incluse în noțiunea de „*artă postmodernă*”.

Arta postmodernă este definită în doctrină ca un mozaic de mișcări sau curente cultural-artistice care se opun și care contestă anumite forme de modernism anterioare, sau chiar și alte mișcări mai noi, ale aceluiași curent postmodernist, care au apărut și au evoluat ulterior în timp. Privind retrospectiv în istoria artelor se constată cum că, totuși, în covârșitoarea lor majoritate, noile curente s-au ivit natural, în chiar sânul artei moderne, la vremea lor reprezentând mișcări inovatoare, fiecare revendicând poziții particulare în direcția contestării vechilor stiluri de lucru și a formelor de expresie preexistente, uneori acceptându-se și posibilitatea revalorificării acestora din punct de vedere tehnic, dar sub condiția schimbării cadrului inițial. Între mișcărilor importante, se disting: *dadaismul*, *suprarealismul* și *cubismul*, însă fără a omite aici: *expresionismul* și *postexpresionismul abstract*. Deși se pretinde că era *artei postmoderne* s-ar fi încheiat la finele anilor 1980 și că *post-modernismul* și-a pierdut din rezonanța avută inițial în continuumul creației cultural-artistice, impactul globalizării și al noilor mijloace media nu a putut fi ignorat, iar noile

practici nu au încetat.

În deplin acord cu susținerile formulate de filosoful și criticul de artă Arthur Coleman Danto în vol. „*After the End of Art: Contemporary Art and the Pale of History*” (Princeton University Press, 1997), potrivit cu care termenul „*contemporan*” are vocația de a desemna o categorie mai largă a mișcării contemporane în artă, iar creațiile artistice „*post-moderne*” reprezintă o „*subcategorie*” a acesteia, contextual vom conchide și noi că, fără nicio îndoială, arta vizuală a lui Florin Constantinescu, pe întreaga ei măsură, se încadrează în același concept de *artă abstractă contemporană*.

Din colecția de picturi în acrilic pe pânză, prin formatul lor special, cât și prin conținutul tematic, se remarcă îndeosebi: *Ocru, roșu, verde și gri* (100cm/100cm); *Ploaie de toamnă* (150cm/100cm); *Pentagramă* (1m/1m); *Exoterm*(100cm/70cm); *I am absent* (1,5m/1m); *Sleeping at last* (2m/1m); *Paradă* (1,2m/1m); *Tensiuni* (1m/1,2m); *Vortex* (1m/1m); *Genom* (1,5m/1m); *Insula* (100cm/100cm); *Lăcaș* (50cm/ 50cm); *Florin de câmp* (100cm/100cm); *Muzică pentru aeroporturi* (1m/1m) și *Vitraliu* (1m/1m). Picturile ce ne-au atras atenția fac parte integrantă din lucrările puse la dispoziția publicului de către artist, ca urmare a postării în format digital pe website-ul menționat, ele fiind amplasate în spațiul rezervat la secțiunea Painting: -utopian spaces | utopian geometries | utopian dreams.

Prin modul subiectiv de alegere tematică și stilul de lucru original ca expresivitate, artistul dovedește că se bazează exclusiv pe cunoștințele și pe informațiile instant preluate din mediul particular ambiant, pe trăirile sale estetice, pe

intuiția genuină și, nu în ultimă instanță, pe imaginația pe care magistral o posedă. Pe un fond adeseori închis, în ecranul privirii remarcăm elemente de pictură cu delimitări clare de culori (*hard-edge painting*), precum și viguroase forme de abstracție geometrică. Acest lucru ne demonstrează că artistul oltean experimentează pe teme clasice-intuitive percepția de profunzime lirică în continuul spațiu-timp. Câmpurile de linii și pete, semne și volumi în varii și accentuate nuanțe, abstracțiunea lirică, ca și pictura *hard-edge*, se insinuează abil în tablouri.

În goana spre necunoscut, dintre dimensiuni spațio-temporale ascunse încă ochiului profan, artistul Florin Constantinescu reconstruiește forme și sfere în planul realității extrasenzoriale, pune în operă simple texturi și compoziții picturale-unicat la nivel perceptiv. Vom sesiza în tablouri un colosal apetit arhetipal pentru forme și culori nebănuite, izbucniri de mare sensibilitate sufletească, consolidate afectiv într-un mănunchi subtil de stări și emoții, care cu greu pot fi decodificate în lipsa unei pregătiri avizate.

În ansamblul picturilor realizate de artist, cosmosul aproape că se reduce la elemente existențiale minuscule, care, pe rând fiind extrase din propria individualitate și întretesute apoi în iluzia vivace de materialitate, ne conduc la ideea recompunerii plenitudinii spirituale a lumilor noi prin fragmente de eternitate. Iar timpul, deja vremuit, se defragmentează în gânduri și pure amintiri, până când, la final, întregul-tot se spiritua-lizează.

Artistul nu reface, nu produce imagini și nici forme noi după natură, sursa concretului imediat și nemijlocit pentru

lucrările sale de forță îl reprezintă însăși geneza necunoscutului cosmic de către om ca atare, iar mâna lui mereu gânditoare, conectată metafizic la imaginarul subliminal omenesc, va desăvârși finalmente la propriu lucrarea, însă – aceasta – fără înflorituri și fără ornamentări inutile, astfel cum ea se va fi (re)găsit între ceresc și subceresc. Nu am școala unui veritabil expert sau critic de artă spre a mă hazarda în aprecieri de substanță cu privire la tehnicile de pictură utilizate în concretețea lor de către artist. Totuși, la o mai atentă privire, impresia lăsată este aceea că, în scopul obținerii de efecte vizuale surprinzătoare, există înclinația de-a frecventa uzual metoda perspectivei și a inversperspectivei, abia voalat ținând la anamorfoză. Vorbind mai înainte de *postexpresionism*, ar fi de reținut că pictura lui Florin Constantinescu nu are vreun element de apropiere, de juxtapunere sau de interferență cu expresionismul abstract *gestual* – precum la Jackson Pollock, ci, în opinia noastră, ea se îndreaptă cu pași limpezi mai degrabă către acel tip de artă abstractă în fața căreia publicul privitor are o șansă reală de a-i dezvălui aspirațiile și energiile tainice descătușate în universul lăuntric al artistului.

Iar din această perspectivă, atât zestrea utopic-picturală, cât și excelențele sculpturi practicate în prețiosul material lemnos autohton, dintre care se disting cele în stejar, salcâm sau tei, unele fiind asociate cu elemente din sticlă și cupru (*Turn; Dans; Temei; Orator*), se vădesc a fi comparabile numai cu sine, marcate fiind calitativ numai de geniul creator al artistului, de

unicitate prin diversitate. În fața formelor și imaginilor reliefate de artistul pictor-sculptor-fotograf prin lucrările atât de admirate de public, percepem întreaga amplitudine a încărcăturii sale emoționale și spirituale, forța explozivă a trăirilor și aspirațiilor profund umane, în încercarea lui prometeică de-a gravita în jurul cunoașterii, chiar dacă unora li s-ar părea că *realitatea* astfel interpretată este abstrasă în ținutul difuz al cunoașterii.

Pe cale de consecință, în încheierea acestui eseu aș risca o comparație, aceea cum că pictorii (creatorii de artă, în genere) sunt precum astronauții zilelor noastre, fiecare dintre ei fiind în adânc stăpâniți de aceeași ardentă dorință de-a merge neconținut către necunoscut. Din acest punct pornind înspre actul genezei, omul cunoscător explorează modele noi de creație în artă – pe măsura universului interior, indiferent de domeniul de activitate.

Pe baza considerațiilor care preced putem afirma fără tăgadă de dubiu că Florin Constantinescu se înscrie ca un artist plastic autentic de prim rang, în plină afirmare în rândul marilor artiști vizuali din România și nu numai, o personalitate artistică de înalt prestigiu pe teritoriul vast al artei vizuale abstracte contemporane. Anvergura creației ne îndreptățește a exprima convingerea că artistul deține toate capacitățile ca, prin trăire și interpretare, într-un timp ce îi stă la îndemână, să împingă pe mai departe frontierele mijloacelor de expresie către alte noi forme artistice în spațiul cultural româ-

Galeria de artă

Constantin Brâncuși

Ioan IOVAN

Deține o istorie de secole, de milenii chiar, visul sculptorilor de a realiza opere monumentale, de mari dimensiuni prin care să poată trece oamenii, prin care să se poată plimba și reperele sunt numeroase – Aleea sfîncșilor de la Karnak, Colosul din Rodos, Acropola Atenei, Arcul de triumf roman, altarele templelor, aleile de acces din Orașul Interzis de la Beijing, iconostase ortodoxe, Étienne-Louis Boullée, Gian Lorenzo Bernini, Nicola Salvi, Luigi Vanvitelli, Frédéric Auguste Bartholdi, Gutzon Borglum, Vladimir Tatlin, Antoni Gaudí, Magdalena Abakanowicz, Ingo Glass. Între ei, Constantin Brâncuși înregistrează, poate, cea mai importantă operă prin Ansamblul de la Târgu Jiu. Dar a existat și tentația inversă, ca arhitecții să aspire în construcțiile lor ca masele să se structureze sculptural, Calea procesiunilor din Babilon, Templul lui Ramses al III-lea de la Medinet Habu, Acropola Atenei, Ansamblul de piramide aflat la Gizeh, apoi Gian Lorenzo Bernini, Johann Bernhard Fischer von Erlach, Antoni Gaudí, Gustave Eiffel, Victor Horta, Hector Guimard, Kenzō Tange, Frank Gehry, Zaha Hadid, Oscar Niemeyer, Norman Foster, Santiago Calatrava. Frank Gehry realizează Muzeul Guggenheim din Bilbao, care nu este numai o clădire, ci o imensă sculptură.

Ansamblul de Târgu Jiu este un demers sculptural de o deosebită complexitate, atât ca realizare și tehnică, cât

și ca încifrare a spiritualității, ca valoare artistică și unicitate. Este o sinteză a artelor, dar și una a valorii artistice, devenită integral capacitate de comunicare. În ansamblul de la Târgu Jiu subzistă civilizația și cultura, specificul românesc manifestat întru toată amplitudinea sa, așa cum subzistă, spre exemplu, civilizația și cultura cretană în Palatul de la Cnossos, ori cele de ale antichității grecești, în Acropola Atenei, ale Egiptului la Gizeh, ale Chinei în Orașul Interzis din Beijing, stupa de la Sanchi din India, Panteonul roman, Piramida Soarelui de la Teotihuacán, Piața Roșie din Moscova, Turnul Eiffel din Paris, Poarta Brandenburg din Berlin. Toate, și încă altele, sunt reperi emblematic, decisive, indiferent de loc și timp.

Ansamblul sculptural brâncușian de la Târgu Jiu este deosebit de reușit și de important ca fapt de artă, dar el deține în sine și împrejurarea că, aici, artistul nu este numai sculptor, ci este și arhitect și, mai ales, filosof, gânditor, un fel de mag, sacerdot. Par, probabil, atribute exagerate, dar nu este deloc așa. Haideți să reflectăm. Așa cum l-a vrut artistul, este un traseu inițiativ în filosofia vieții și a existenței, căci figurază linia vieții și linia destinului, direcția ursitei și împlinirea sorții. Este parcursul vieții, drumul marcat în punctele lui fundamentale de oprire conforme evenimentelor cruciale unei vieți. Trebuie subliniat faptul că ansamblul este o lucrare filosofică, în

egală măsură românească în generalitatea ei existențială și brâncușiană prezentând gândirea și simțirea artistului. Nu îi sunt străine acestei sculpturi nici intruziunile de ordin magic provenite din credințele populare, precum și sensuri majore ale spiritualității românești, ale unei viziuni modelate pe direcția religioasă ortodoxă. Morfologic și sintactic, dar și semantic, sculptura ansamblului se află, firesc, în continuitatea artei populare românești, de civilizație a lemnului și a pământului, a tradiției cioplitului în lemn, a modelajului ceramic și a prelucrării pietrei. La fel, cum sunt evidente și valorificările elementelor autohtone ale arhitecturii sătești din zonă.

Ansamblul sculptural de la Târgu Jiu este unul cu caracter alegoric, pe tema vieții, având un conținut existențial, văzut ca un parcurs al vieții și al destinului, al omenescului astfel determinat și cu punctele nodale date de evenimentele majore ale vieții – naștere, credință, iubire, cununie, sacrificiu, moarte. Elementele fundamentale sunt pământul și lemnul, apa și trecerea, cerul și înălțarea, curgerea și eternitatea, verticalitatea și timpul, cuplul și cercul. Modelele obiectuale evocate și urmate aparțin cu frecvență aceluiași orizont sătesc – stâlpul solar, stâlpul casei, stâlpul prispei, al gardului, al porții, masa, scaunele, lada de zestre – care, odată cu ele, aduc sugestii de tradiție referitoare la strămoși, la credință și biserică, la cinstirea eroilor, la cununie, la horă. Sunt antrenate prin firescul lor original și interferate cu forme sculpturale, arhitecturale și spirituale, toate provenind din tradiția românească pentru a fi sintetizate într-un ansamblu care vorbește despre viața omului, indiferent de spațiu și de timp. Iar în ele însele, ca artă, Coloana recunoștinței fără sfârșit, Poarta Sărutului, Biserica, Scaunele, Masa tăcerii sunt ecouri, răspunsuri date

eternității, căci eternitatea este a pământului, conferite aici infinitului, adică aerului, căci coloana străbunilor aparține cerului, iar apei îi aparține trecerea vieții, curgerea la nesfârșit, focului îi aparține căldura sufletului.

Emblema ansamblului sculptural este ornamentul care se repetă pe fiecare față a stâlpilor Porții Sărutului și în care este concentrată și arătată o întreagă filosofie aflată sub autoritatea spiritualității românești. Este o imago mundi comparabilă cu schema chinezească Yin și Yang și cu cea indiană a Mandalei. Și Constantin Brâncuși, în funcție de viziunea românească, vede lumea ca un cerc dat de zarea existentă de jur împrejur, dar figurarea este străbătută diametral de verticala ca axă de simetrie, arătând direcția spre cer a aspirației și direcția spre pământ a mântuirii. Este axa de simetrie a existenței, a iubirii, a căsătoriei, în care bărbatul și femeia sunt părți egale complementare, pentru a forma un cerc întreg, un rotund, așa cum este însăși lumea.

Emblematic, la fel este și modulul romboidal al Coloanei, succesiunea modulelor pe verticală fiind înlănțuirea generațiilor în timp, pornită și primită în cer. Sunt eroii și străbunii, rândușiți vertical precum o cărare străbătând către cer. Modul de modul, repetându-se, unul așezat pe altul, sunt generațiile de strămoși, fiecare având o origine, o dezvoltare maximă și un final care coincide cu începutul următoarei generații, formând un șir, o coloană fără sfârșit. Mai trebuie subliniat faptul că modulul este format din două trunchiuri de piramidă și i s-a dat formă aproximativ romboidală în ideea că, în arta populară românească, rombul este motiv solar, alături de cerc, spirală, vârtej și pătrat, chiar dacă, în orizont cultural, pătratul reprezintă pământul, inclusiv în transeptul bisericilor noastre.

Galeria de artă

Constantin Blendea

Loredana IANOVICI

În partea cea mai valoroasă a operei sale, pictura este o sinteză liniară a formelor, definitivată în contururi realizate printr-o prestație de finețe și sigură a desenului. Scopul desenării se finalizează ca fiind, în egală măsură, oficiu de realizare a expresiei particulare a formelor, dar și în vederea edificării stilistice. Este practică o simplificare a lucrurilor de natură lirică cu rolul principal, evident, acordat liniei, aceasta devenită contururi sigure și unice. Fermitatea, siguranța desenului hotărăște forma, la fel, însă, și compoziția și însuși ansamblul imagistic. Desenul, contururile definesc forma lucrurilor ca o posibilă remanență, ca urmă a lor, o urmă care reține esențialul din prezența lucrurilor, desemnarea lucrurilor ca identitate de ansamblu, dar și sugestia adecvată a lor ca justificare a unui elan de solicitare și de angajare în sensul unui conținut mai puțin evident, dar cu atât mai relevant. Este reținut conturul ca fiind cel mai sugestiv, mai expresiv, ca o trasare însoțită necesar de fragmente, de părți și de sublinieri ale liniei. Aceasta, deși prezintă fragmentar și sumar lucrurile, o face într-un mod care ține plauzibil, edificator locul lucrurilor prin sugestii potențate de însuși laconismul lor. Se face simțită invitația de întregire imaginară, în receptare, a formelor, deși, logic, important este ce și cât a rămas din formă în urma distilării

conturilor. Culoarea deține un rol secundar, de accent oarecum aleatoriu, de regulă fiind așternută descentrat, cu efect mai mare asupra întregului compozițional decât asupra fragmentului. La modul acesta, culoarea disimulează, schimbă logica din compoziție.

În peisaj, în mod semnificativ, apar echilibrat grupuri, buchete compacte de copaci, în numele unei întregi și dese presupuse păduri. Se distinge un evantai de verticale prin care copacilor li se sugerează trunchiurile, cu drepte înălțându-se, pentru ca, apoi, să se piardă în petele transparente ale coroanelor, ale frunzișului. Este o pădure fără spațiu și fără freamăt, în care grupul de copaci, ca un evantai strâns, pare să se apropie de o condiție, de o consistență aflată la granița cu mineralul. Forma generală, ca un monolit, se închide în sine, grupul de copaci formând centrul imaginii, la rândul lui, se detașează, restul copacilor din pădure pierzându-se în spațiul umbrit, dar sugerând cu necesitate adâncimea care să potențeze, ca formă și cromatică, evantaiul copacilor mai apropiați. Prezența grupului silvan este tradusă prin forme și culori inedit evocatoare pentru temă, dar și pentru felul în care tema își oferă posibilitățile de modelare artistică.

Același procedeu de a extrage și de a lumina detalii, părți fragmentare dintr-un fond plan al unei întinderi verticale ca

fond, angajat și ca rafinament al nuanțării cromatice de ambianță, are loc în compozițiile figurative. Sunt dezvoltate pe teme diverse, grupuri strânse de tineri sau forme disipate în scene de bătaie, lucrări de o anumită tonalitate sărbătorească, de un festiv ponderat. Alegerea formelor, a fragmentelor de figurativ, evidențierea lor reținându-le esențialul prezenței și modul subtil de a le arăta definesc o imagistică de sinteză explorată, căutându-i vădit caracterul inedit. Concură la aceasta modul de a gândi compoziția, dar și, în egală măsură, fragmentele alese ca să sugereze, să prezinte fulgurant figurile, chiar și cu o vagă dar importantă sugestie a mișcărilor, a specificului lor static sau dinamic, așa cum este cerut de temă. Aglomerările spre centru, la fel ca și disipările spre margini oferă, în mod firesc, sensul compozițional într-o măsură suficientă pentru a determina un loc în care fiecare fragment desenat sumar să primească însușiri definitorii pentru forma întregă. Însăși selecția fragmentelor, disiparea sau aglomerarea lor joacă un rol important nu numai în administrarea imagistică, ci și în angajamentul particular al comunicării. Fragmentele de

contururi, desenul fragmentat, în compensație, devin funcționale în mod deosebit pentru sugestia figurilor. La rândul lor, culorile, așternute uniform, cumva autonom în raport cu formele, se potrențază mai mult în sine, mai mult în expresia de ansamblu, decât în cea, în general omisă, a detaliilor. Oricum, felul în care formele și culorile stau cu un pas în urma desenului, face originalitatea și valabilitatea particulară a acestei picturi, la fel și ductul angular al liniilor, amintind că există geometrie, dar se poate lucra și fără ea.

Există în pictura lui Constantin Blendea un motiv, păsările, care exercită o atracție vie pentru o teoretizare. Sunt esențialmente prezente în operele mai multor artiști români – Constantin Brâncuși, Viorel Mărginean, Vasile Crișan, Ștefan Câlția, Teodor Bogoi, Paula Ribariu – și în fiecare caz având un alt statut artistic, de formă și expresie, de spirit și de semnificație. La Blendea sunt particular esențializate, în zbor, cu aripile circulare desfăcute, într-un spațiu nedeterminat, dar, datorită felului în care arată, se vede că s-au rătăcit în pictură, coborând din tărâmul cerului unui basm.

Vin din urmă...**Adrian SIMEANU**

...actorii tineri. Dornici de afirmare. Călcând pe urme, mai mult sau mai puțin, înaintașilor. Când se mai poate, chiar conlucrând cu ei. Benefic, mereu. Căci se împletește experiența cu elanu` juvenil. Echilibrul măștrilor cu dorința firească de evidențiere a emulilor. Aceștia asigurrându-i astfel pe cei dintâi că teatrul românesc este pe mâini bune. Și merge înainte cel puțin la fel. Dacă nu mai abitur. Întru satisfacția sporită a iubitorilor nobilei arte nemuritoare...

M-am convins înc-o dată benefic, văzând, la Pitești, două montări recente. Proiecte private, desigur, din Capitală. Prima, „O noapte furtunoasă”. Indiscutabil, perenă. Notorie de-atâta timp. Haioasă prin limbaj. Satiră de năravuri, moravuri și alte-apucături, de circa două veacuri. Ce-și află continuitate și în vremea noastră, mai pronunțat ca ieri. A pus-o-n scenă Alexandru Nagy, de la „Național”. Deopotrivă tenor numa` bun să se arate și pe la filarmonici. I-a avut în echipă, rodați, sudați, atractivi pe Aurelian Temișan, Monica Davidescu, Ovidiu Cuncea (piteștean de fel), Monica Odagiu, Cosmin Vijeu (nepotu` Monicăi), Adrian Nartea și Radu Ștefan Bănică. Ultimu`, da` nu cel din urmă, călcându-le

promițător pe urme tatălui și bunicului. S-a jucat cu voioșie, aluziv erotic uneori, s-a cântat, totul încheindu-se entuziast într-un rock & roll ce mi-a mers la suflet. Au promis că revin cu altele, să-i vedem de s-or ține de cuvânt...

A doua mostră-n context fu „Who`s who” (oare titlul de pe afiș, interogativ, „Care pe care?”, e cel potrivit în versiunea românească?). Autori, doi tipi pricepuți în domeniu, astăzi răpoșați: Keith Spencer Waterhouse și Willis Edward Hall. Adaptată, regizată, tot dâmbovițean, de cunoscuta actriță Anca Sigartău. Care-a și jucat, a cântat, demnă de aplaudat, alături de patru colegi tineri dintr-o producție tv. Oana Moșneagu, Mara Oprea, Daniel Nuță, Alexandru Dunaev. E vorba de o comedie din Albion, semicentenară parcă. Cu încurcături amoroase, intrigi și minciuni. Și ea aluzivă erotic, mai ales verbal, decât precedentă. Prea lungă ca text, din păcate, salvată în bună parte de interpreți. Prin vivacitatea, expresivitatea și mobilitatea lor scenică...

Urmărind ambele spectacole, binevenite, am ajuns, cum zisei, la concluzia de mai sus. Sper s-o întăresc la viitoarele întâlniri cu aceiași sau cu alții asemeni. Socot că aș fi realmente-n câștig. Că și mintea are nevoie de sevă vitală, teatrul (dacă-i) de nivel furnizând-o neîndoios, cu maxim folos...

Trei Grații

Cristian Ovidiu DINICĂ

Piesa „Trei grații” care aparține autorului rus Valentin Krasnogorov, stabilit în Israel, și aflată în portofoliul teatrului Ariel, este jucată cu mult succes și în prezent. Eroinele sunt trei prietene ajunse la vârsta regretelor, dar care speră să-și refacă viața și să scape de singurătatea care le unește. Deși sunt de temperamente diferite și cu experiențe bogate, resimt prezentul ca pe un timp al disperării, plin de teamă și care este convergent cu viețile lor.

Ina, interpretată de Juliet Attoh, este persoana educată, intelectuală, care apreciază compania cărților. Având refugiul în lumea virtuală, îi lipsește curajul de a se expune unei noi prietenii cu un bărbat, alegând în schimb solitudinea.

În contradicție cu ea este Maia, rol jucat de Mădălina Floroaica, exuberantă, ascunzându-se de ea însăși și căutând să epateze. Dă dovadă de multă fantezie, nu-și recunoaște înfrângerile și este pregătită să se arunce oricând în noi întâmplări amoroase. Cele trei căsătorii ratate nu au condus-o la resemnare, ci au făcut-o mai critică și dându-i tendința de a se prezenta în fața prietenelor drept înțeleaptă, atotcunoscătoare. Nu-și acceptă vârsta, fiind gata mereu să pice ca amantă în brațele vreunui bărbat, aceasta reprezentând pentru ea mare împlinire a vieții. În spatele lejerității sale, se ascunde însă teama de singurătate. Rolul Maiei o avantajează pe Mădălina Floroaica, având drept atu

frumusețea, dar și talentul.

Întâlnirile celor trei au loc în casa Larisei, interpretată cu succes de Camelia Constantin, o acriță deosebită, la care talentul se împletește cu jovialitatea și siguranța. Cu rol de echilibru între cele trei prietene, Larisa este plină de sensibilitate, deși a trecut prin decesul soțului, în urma căruia a rămas cu o fiică ce o cam neglijează.

Cele trei situații diferite prezente în viața eroinelor sunt și ipostaze care conduc spre analiză și devin motivul derulării comediei. Necurtate și aflate în derivă, ele se hotărăsc să treacă la acțiune. Dacă nu sunt căutate de bărbați, atunci să-i vâneze ele pe ei, să-și caute în acest fel iubirile. Singura pentru care un bărbat reprezintă altceva decât iubirea este Maia care poate să-și sacrifice puritatea în schimbul raporturilor sexuale. Ea însă poartă tristețea celor trei căsnicii ratate, neavând dorința să-și asume noi responsabilități.

Prin intermediul piesei, autorul pune, cu dibăcie și umor, în discuție toate posibilele aspecte ale relațiilor de conviețuire în cuplu. Ina și Maia se oferă să-i găsească pe rețelele virtuale un partener Larisei. În perioada de două săptămâni când Ina face prospectări și verificări în domeniul virtual apare un potențial partener. În discuțiile cu acesta se prezintă cu pseudonimul „scorușul subțire”. Seninătatea ei îl determină pe bărbatul care răspundea cu apelativul „stejarul înalt”, să-i solicite o întâlnire prin intermediul telefonului. Numai că telefonul este al prietenei Larisa, care este pusă în fața posibilității de a comunica cu „stejarul înalt”, neavând subiecte comune de

conversație cu acesta. Conjunctura o determină să ceară Inei să meargă și ea la întâlnire. Tandemului i se alătură și imprevizibila Maia, gata oricând să-și scoată prietenele din încurcătură.

Pus în fața faptului împlinit „stejarul înalt” se comportă precum Priam cu cele trei grații și, după o primă întâlnire elegantă, cu îndelungi conversații purtate cu Ina, o alege pe cea care-i conferă stabilitatea și liniștea vieții de familie, pe cea cu care are posibilitatea comunicării.

În scena întâlnirii, dialogul dintre eroine subliniază cu succes atmosfera rendez-vous-ului. (Așa aflăm că Ina trecuse printr-o dramă, așteptând 14 ani un partener infidel și slab sufletește.)

Dinamica textului subliniază și ajută la desprinderea concluziilor fără a plictisi sau accentua latura comică. În regia lui Vlad Popescu această piesă devine un spectacol de rezistență din portofoliul teatrului Ariel. Soluțiile regizorale sunt actuale și contribuie la succesul spectacolului.

În piesă se valorifică importanța comunicării din familie și se arată caracteristicile unei căsătorii sigure, parteneri care nu doar se iubesc, ci și se sprijină unul pe altul. Ina câștigă astfel încrederea noului partener, iar piesa are un final plin de optimism, „scorușul subțire” devenind „scorușul drag”.

Teatrul Ariel, Râmnicu Vâlcea

*Evenimente culturale****Un eveniment cultural memorabil*****Paul ARETZU**

În ziua de 10 mai 2023, s-a desfășurat la Biblioteca Județeană Olt „Ion Minulescu”, cea de-a doua ediție a Festivalului de Muzică Folk și Poezie „Alutus '22”. Sala de festivități a bibliotecii a găzduit de-a lungul timpului activități culturale remarcabile, simpozioane, lansări de carte, vernisaje, spectacole diverse. Participă de fiecare dată un public avizat, de bună calitate, sensibil.

Tema acestei ediții a fost una de stringentă actualitate, „Tendințe în poezie”. Au fost invitați scriitori importanți, a căror opinie contează, poetul și eseistul Nicolae Coande, secretarul literar al Teatrului Național „Marin Sorescu” din Craiova, care a fost și moderatorul dezbaterei, poetul, istoricul și criticul literar Mircea Bârsilă (anul acesta a fost nominalizat la premiile Uniunii Scriitorilor din România, pentru poezie), poeta Gela Enea, poeta Ana Paraschivescu, poetul și prozatorul Cristian Ghica, poetul Florentin Sorescu.

Discuțiile au fost interesante, antrenante, implicând și o parte dintre scriitorii aflați în public, Silviu Viorel Păcală, Marin Rada, George Nina Elian, Dan

Șalapa, Dumitru Sârghie, Paul Aretzu. S-au exprimat considerații privind momente cardinale și direcții ale literaturii române, menținerea unui nivel valoric onorant în raport cu celelalte literaturi europene și mondiale (sincronismul), poezia și programele estetice ale generațiilor, relația dintre scriitori și cititori etc. Au fost prezenți Florian Dumitrescu, directorul Bibliotecii „Ion Minulescu”, Valeru Ciurea, referent la Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Olt, Andy Barcan, directorul Editurii Hoffman, Costel Mirea, directorul Editura Alana. A urmat lansa-rea cărții de poezie *Joi 4*, aparținând poetei slătinene Corina Dașoveanu, apărut la Editura Alana, în anul 2023, prezentat de Cristian Ghica.

În final, a avut loc un recital de muzică folk, susținut cu multă însuflețire de Dan Vană și Tic Petroșel.

A fost, în întregime, cu adevărat, un eveniment cultural memorabil, cu un tonus ridicat al ideilor, cu propuneri semnificative, un spectacol cultural elevat.

Evenimente culturale

Adrian SIMEANU

Bedrosian, despre Camus

Într-o întâlnire „pentru minte, inimă și literatură” cu piteștenii încă interesați de asta. Tot mai puțini, neferice, la număr. Bedros, armean de obârșie, Petre în acte, tip cu verb, cu idei. Cu spontaneitate, umor (câteodată prea picant). Om cu spusele altora-n cap, din belșug și util. Da` și cu tomuri proprii pe rafturi. Ori publicist reductibil de niște ani buni. Având condei, putere analitică și realism vădit în texte. Nelipsindu-i maliția. Ba chiar sarcasmu` când e necesar. Îl citeșc în „Observator cultural”, așa că am fost curios să-l și aud pe viu. Tema anunțată de organizatori îmbiindu-mă o dată în plus a-i fi ascultător atent...

Noi, cei maturi și nu lipsiți de acumulări culturale, nu l-am uitat pe Camus. Născut în Algeria, trăitor în Hexagon. Jurnalist, dramaturg, romancier, filosof cu varii influențe. Nu în ultimul rând, activist politic, sportiv...

Ei bine, Horasangian a atins multe și interesante puncte în privința francezului. Povestind șarmant amănunte din relativ scurta viață a acestuia. Sau evaluând pertinent și original aspecte din scrierile lăsate lumii ca moștenire pe veci de același. L-a stimulat în astă întreprindere izbutită criticu` literar Lucian Pricop. Traducător și editor bucureștean. Însoțitor al oaspelui septuagenar la

Pitești. Nu în mai mică măsură, desigur, moderatoru` (cu aceleași probleme de vorbire, sonorizare) și publicu, prin întrebări felurite. L-am remarcat printre cei prezenți în ambianța cu picturi pe simeze a instituției gazdă pe Nicolae Oprea (proaspăt reales ca șef de filială USR), Mircea Bârsilă și Jean Dumitrașcu, parteneri în executivul de resort...

Documentat și la obiect, Bedros ne-a fost de folos. Făcând și el, ca atâția alți, veniți p-aci la o vorbă de soi, cu suport informațional deștept, un serviciu educației și culturii de mase. Apelez la sintagma de odinioară nu întâmplător. Căci e mare nevoie de propășirea celor două forme de spiritualitate în zilele noastre. Când kitschul, derizoriul, neștiința jalnică se extind vertiginos, monstruos, nimicitor la nivel global...

Când vorbește un actor...

...audiența n-are decât să-l asculte. Cu atenție și interes autentic. Fincă Șerban Pavlu, în cazu` de față, are ce spune. Și, mai ales, știe ce spune. M-am convins de asta la Centrul Cultural Pitești. Unde a-ncercat și reușit negreșit să ne țină-n puterea vorbelor sale mai bine de două ceasuri. L-am ascultat meritat și-am dialogat cu el intens. Căci a grăit liber și atractiv de nu se poate. Despre rostul actorului între oameni. Legătura de

neocolit cu aceștia, atâta vreme cât vine în contact cu ei. Pe scenă, pe ecran. Formarea și condiția lui profesională. Viața personală chiar, ce-l canalizează indubitabil în muncă. Ca să nu mai zic de talent. De vocație și stăruință în a crea roluri credibile. A le da autenticitatea cuvenită. Și, desigur, impactul la public. Fără de care n-ar atinge performanța și n-ar avea parte de apropierea și de aprecierea noastră...

Ei bine, Pavlu nu se poate plânge că nu le-ar fi dobândit până-acu pe deplin. Peste doi ani împlinește jumate de veac. Și se poate mândri că filmul și teatrul îi sunt cert familiare. L-am văzut și eu în diverse, știu că așa-i neîndoios. „Dă-i Bătaie” (precum e scris pe afiș, din păcate) este un exemplu teatral concludent. Temă de actualitate, regie faină, colegi unu` ș-unu`. Rol potrivit, joc adecvat. Convingător și captivant. L-am urmărit îndeaproape pe Șerban întruchipând la fix un anume personaj în piesă. Care te pune pe gânduri cumva. Da` cu rost, categoric. Iar acum, reîntâlnindu-l ca simplu civil (cum s-a prezentat la un moment dat), m-a convins și mai dihai de potențialul-i intelectual și artistic. Sincer și curajos, a spus unor lucruri pe nume. A elogiat oameni de top din branșă (Andrei Șerban, Liviu Ciulei, Victor Rebengiuc ș. a.). A pus între limite reale dramaturgia autohtonă actuală. Concluzionând întemeiat că-ntotdeauna e loc de mai bine. Pe mine determinându-mă să-l aștept cu alte prilejuri, măcar pe măsura celui rezumat în astă tabletă succintă impus.

Pentru că n-am reamintit decât unele dintre cele rostite și auzite în cel dialog fructuos, binevenit. În fond, „Actorul și societatea”, tema propusă, fiind mult mai largă. Ce se compune firesc din varii aspecte. Ca un puzzle complex, presupu-

nând neapărat reîntâlniri și discuții periodice viitoare. Cu o publicitate sporită ca să crească și numărul celor prezenți la ele. Deoarece niciun scriitor local consacrat n-am dibuit printre noi, câțiva, câți eram, oricât am cătat cu privirea. Exceptând moderatorul care rămâne deficitar în rostirea-i. Și nu se-aude perfect de la un capăt la altul al micii săli de conferințe. Mereu tapetată cu fotografii, picturi, util și odihnitor. Așa că voi ca bucureșteanu` să mai vie p-aci. George Mihăiță, Vlad Zamfirescu, și dânzii. Bleonț, Boroghină, Vișan, de asemeni. Sau Andrei Șerban, și mai și. Goșu, Cornea, Lăzescu, Pîrvulescu. Liiceanu (cei doi), Patapievici, Cărtărescu, Pleșu, Gârbea, Mihăieș? (Ne)răbdători aștep-tăm, să ne bucurăm de va fi să fie...

Despre Cioran și Preda...

...au vorbit nu de mult doi invitați bineveniți ai Centrului Cultural Pitești. Cine sunt domniile? Nimeni alții decât Constantin Zaharia și Alexandru Preda. Pозиți și ei printre puținii localnici veniți în sala „Ars Nova”. Tapetată, după obicei, cu picturi și fotografii interesante și atractive. Ca un cuib de cultură veritabil, dacă toate cele-ar sta cum se cuvine mereu...

Afirm asta pentru că mai există nemulțumiri justificate. Legate de organizare și de unii dintre oaspeții. Întotdeauna agreați mai dihai cei care vorbesc liber. Și nu citesc un text adus cu ei în mape. Fiindcă auditoriul e cucerit astfel mai ușor. Mai adânc, mai bogat. Forța de interes și de atracție sporind inevitabil și folositor.

Așa cum s-a întâmplat și în cele două cazuri consemnate, succint desigur, în tableta de față. Atât Zaharia, cât și Preda povestind cu rost despre Emil și Marin. Pe

care i-au studiat amănunțit (în primu` caz) prin arhive și biblioteci. Ori au trăit niște ani împrejur` lor (în a doua situație), în cadru familial...

Constantin (astăzi parizian) este un exeget împătimit al „afurisitului” din Rășinari. Cu o teză de doctorat despre acesta. Și realizator al unor volume cu inedite cioraniene descoperite prin căutări fel și chip, fructuoase și de laudat. Motiv să ne vorbească util și lămuritor, ușor și convingător, pe subiectul ăsta indiscutabil demn de interes. L-au însoțit în prezidiu criticu` literar Nicolae Oprea (șefu` Filialei Pitești a USSR) și publicistu` Jean Dumitrașcu (secretar al aceleiași structuri). Învăluindu-l util cu întrebări și completări, la fel ca și publicu` prezent.

Situație similară repetându-se mai pronunțat la întâlnirea cu mezinu` familiei Preda, Alexandru. Născut din a treia căsătorie, cu Elena. Cincantenarul oaspete, însoțit de editoru` Lucian Pricop (nici dânsu` străin de urbea argeșeană, prin

mariaj), a „dat din casă” multe. Amintiri interesante neîndoielnic, încât i-am sugerat să scrie o carte întru memoria tatălui faimos. Inspirat, moderatoru` Leo Dragomir (din păcate, tot cu probleme-n prezentare) a iscat la fix un final de suflet din partea vorbitorului. O mărturie plină de duioșie, chiar de durere (la atâția ani distanță) despre moartea părintelui romancier și locul încărcat de căldură filială ce i-l poartă și azi în inima-i de om în puterea vârstei. Dar fiu, în fond, al celui evocat cu dăruire la peste opt decenii de la moartea necruțătoare: „Moromețianul” Marin Preda. „Cel mai iubit dintre pământeni” pentru „Delirul” său curajos realmente în vremi dificile inubliabil. Ilustrative substanțial, aste repere în novelistica autohtonă a veacului trecut. Concluzionând, avurăm parte de două momente culturale neapărat de consemnat. Ceea ce făcui, folositor îndeosebi, pentru viitor...

Casa memorială Emil Cioran, Rășinari

*Evenimente culturale***Vâlcea literar-artistică**

Cristian Ovidiu DINICĂ

În efervescența lunii mai, sub razele primăverii, Râmnicu Vâlcea a găzduit evenimente culturale de seamă.

*S-a organizat prima ediție a festivalul internațional de poezie „Vâlcea este metaforă”, în coordonarea lui Gheorghe Smeoreanu și Nicolae Nistor, finanțat de Primăria orașului. În cadrul festivalului a fost editată și antologia evenimentului, care a fost alcătuită de Nicolae Nistor și de Elena Natalia Călinescu din partea revistei „Vâlcea Literară”. Coperta este realizată de Nicolae Laurențiu Nistor.

La această manifestare, desfășurată în perioada 19-21 mai, au participat scriitori din Franța și Congo, intermediari de Mari- lena Lică-Masala, precum și de Camelia Radulian care a fost președinta comisiei de jurizare a poeziilor din concurs.

Prima zi a evenimentului a fost dedicată temei „Este poezia cunoaștere?” Discu- țiile au fost conduse de Gh. Smeoreanu care a demonstrat o întreagă preocupare pentru a se înțelege de ce scriu autorii și ce anume așteaptă cititorul de la poezie. Răspunsurile au fost evidente, în sensul că da, poezia este cunoaștere multiplă, atât a sublimului, cât și a tehnicii de scri- ere, ea fiind chiar o interogare a eului. Răspunsurile au venit, printre alții, de la Nicolae Nistor, Marinela Belu-Capșa, Elena Natalia Călinescu și Ovidiu Dinică. De semnalat a fost și opinia Mariei

Anastasiu, care consideră că poezia este un dar de la Dumnezeu după izgonirea omului din Rai, ca urmare a necesității de memorare și comunicare.

Ziua a doua a fost una memorabilă datorită spectacolului de poezie realizat de actorii teatrului Ariel în regia lui Laszlo Vadas. Spectacolul a fost unitar, cursiv, fără secționări deranjante. Actorii Anca Olteanu, Camelia Constantin, Dan Con- stantin, Mădălina Floroaica, Alin Păiuș, Gabriel Popescu au fost la înălțimea așteptărilor. Poeziile din spectacol au aparținut autorilor participanți la festival, care au savurat recitalul. Maestrul contra- basist Mircea Suchici din Craiova a interpretat melodii ale căror versuri au fost compuse inspirat de poeți vâlceni, doljeni și gorjeni. Seara s-a încheiat cu acordarea Premiilor de Excelență pe care le-au primit invitații din Franța și Congo. Poeți recunoscuți din țară, precum Dumitru Sârghie, Geo Galetaru au fost apreciați, poetul valcean George Voica a obținut premiul „Opera Omnia”. Din comisia de jurizare, alături de Camelia Radulian, au făcut parte Dumitru Nicodim Romar, Sorin Nină și Mihai Mustăța.

În ultima zi a festivalului oaspeții de peste hotare s-au bucurat de pitorescul și farmecul peisajului vâlcean, în vizitele făcute la Mănăstirea Cozia și Muzeul Satului.

*Ziua de 26 mai a prilejuit întâlnirea cu poezia, arta plastică și muzica, în organizarea scriitorului Ioan Șt. Lazăr, dar și în colaborare cu Gheorghe Dican. Locul ales a fost spațiul ce aparține Galeriilor de artă plastică din centrul orașului.

Dialogul artelor, purtat cu această ocazie, a reprezentat o seară interculturală pe aripile poeziei și ale muzicii de la Sebastian Bach la George Enescu. Poezia a fost susținută cu versuri din lirica lui Doru Moțoc, recitate de Mihai Călugărițoiu. Mihai Gălășanu a venit în fața auditoriului cu poezii scrise în transă transfigurativă.

Dialogul inițiat de Gelu Stratulat a însemnat o incursiune în istoria muzicii. Prin recitalurile apreciate ale elevilor săi, Andrei Voinescu, pian, Ramona Ionescu, vioară și Ilinca Mănescu, vioară, am călătorit de la Ludwig van Beethoven, la Johann Sebastian Bach, la George Enescu, până la Dmitri Șostakovici.

Demonstrându-și valențele profesionale, George Dican a prezentat tablourile lui Florin Constantinescu, în cadrul discuției „Vă place arta contemporană?”

Grupate sub titulatura „Atingeri”, în ochii specialistului, acestea denotă expresivitate coloristică, putând fi considerate descinderi către lumi necunoscute.

*Cu ocazia taberei prieteniei literare organizată de Mariana Moga, membrii societății literare Anton Pann au avut ocazia să se întâlnească cu scriitori veniți din toată țara și cazați la Olănești.

În cadrul întâlnirii a fost vizitată în data de 8 iunie 2023 Casa memorială Anton Pann. Oaspeții s-au bucurat de informațiile primite cu această ocazie și oferite de personalul Casei, dar și de cele regăsite în eseul „Anton Pann, logofătul cuvintelor”.

Evenimentul a continuat la Olănești, cu lansarea volumului de poezii, intitulat „Imperfectul simplu”, scris de Nicu Cismaru. Citindu-l, veți descoperi un întreg corolar de poezie de bună calitate. Au citit din volum Violeta Scrociob și Nicu Cismaru. Formația Arhaicii, condusă de Nicolae Dobos a dat un recital mult apreciat.

Calendar

Septembrie

- 1 septembrie 1952 – s-a născut, la Călinești, Argeș, istoricul **AURELIA GROSU**
- 2 septembrie 1916 – s-a născut, la Potopinu - Dobrosloveni, Olt, poetul **ION POTOPIN**, pe numele adevărat **ION MAGNEA**, (m. 10.05.1998, București)
- 3 septembrie 1954 – s-a născut, la Pleșoiu, Olt, poetul **IOAN SMEDESCU** (m. 30. 07. 2020, Slatina)
- 5 septembrie 1951 – s-a născut la Sighetu Marmației, istoricul, editorul și publicistul **DORIN TEODORESCU** (m. 10. 09.2015, Slatina)
- 6 septembrie 1906 – s-a născut, la Corabia, compozitorul **NICOLAE BUICLIU** (m. 18.04.1974, București)
- 6 septembrie 1962 – s-a născut, la Optași-Măgura, prozatorul **DUMITRU BALABAN**
- 8 septembrie 1981 – a murit, la București, poetul, prozatorul și eseistul **SMARANDACHE (SMARAND) VIZIRESCU** (n. 24.03.1901, Bârza)
- 8 septembrie 1954 – s-a născut, la Dobrotești – Dolj, istoricul, criticul literar și publicistul **MARIA IONICĂ**
- 9 septembrie 1972 – s-a născut, la Caracal, regizorul **ANDI TUINEA**
- 10 septembrie 2015 – a murit, la Slatina, istoricul, editorul și publicistul **DORIN TEODORESCU** (n. 5. 09. 1951, Sighetu Marmației)
- 11 septembrie 1918 – s-a născut, la Rafaila-Vaslui, prozatoarea și folclorista **ANGELA DUMITRESCU-BEGU** (m. 1997, București)
- 13 septembrie 1934 – s-a născut, la Slatina, pictorul și desenatorul **SPIRU VERGULESCU** (m. 8.05. 2007, București)
- 13 septembrie 1975 – s-a născut, la Corabia, poeta și traducătoarea **OANA GLASU**, pe numele adevărat **ANCA IVAN**
- 15 septembrie 1999 – a murit, la București, istoricul **NICOLAE STOICESCU** (n. 30.11.1929, Slatina)
- 18 septembrie 1924 – s-a născut, la Izlaz-Teleorman, poetul și publicistul **STELIAN FILIP**
- 22 septembrie 1914 – s-a născut, la Slatina, prozatoarea **ALICE BOTEZ** (m. 27.10.1985, București)
- 23 septembrie 1950 – s-a născut, la Corabia, actorul **ȘERBAN IONESCU** (m. 21.11. 2012, București)
- 23 septembrie 1962 – s-a născut, la Osica de Sus,Olt, poetul **NICOLAE COANDE**, pe numele adevărat **NICOLAE BOANGIU**
- 27 septembrie 1913 – s-a născut, la Oporelu, Olt, poetul, prozatorul și folcloristul **ION NIJLOVEANU** (m. 26.06.2000, Craiova)
- 28 septembrie/ 10 octombrie 1864 – s-a născut, la Floru-Icoana, Olt, prozatorul **ION S. FLORU** (m. - 1950)